

1958

ద్వితీయ ముద్రణ

హక్కులు

అరుణ ప్రచురణాలయం.

సంపాదకుడు

కంభంమెట్టు సత్యనారాయణరావు.

వెల :

3-8-0.

విజయ ప్రెస్.

విజయవాడ-2.

ప్ర యం సి ధ

మణిలాల్ దేవజీ

ఆంధ్ర వారపత్రిక నుండి ముద్రితము
 ఆంధ్రపత్రికకు కృతజ్ఞులము.

స్వ యం సి ధ్ధ

చండ్రుచందుడైన 'బాళులీ' జమిందారు హరినారాయణ గంగూలీ, ఆయుర్వేద వైద్యుడైన కరాలీ చటర్జీగారి కూతురి - త్రాచులాంటి పిల్ల అయిన చండిని చూడటానికి వచ్చాడు - ఈ వార్త పొక్కగానే శ్యామాపురంలో పెద్ద అలజడి బయలుదేరింది. అంత అలజడికి కారణాలు కూడా లేకపోలేదు.

శ్యామాపురం సంపత్నమృద్ధమైన గ్రామం. అదంతా హరినారాయణబాబు ఏలుబడిలోని పరగణా. అతడు ఉత్త పేరుకి జమిందారుకాడు; ఇన్ని శాసనాలూ, ఇన్ని పౌరసత్వాలూ ఉన్న ఈ ఈరోజుల్లోకూడా ఆయన విషయమై ప్రజలు పెదవి కదల్చటానికి వీలేనంత ఉద్ధతుడు. అతడి కేదైనా తిక్క రేగినా, సంకల్పం కలిగినా ఇహ అతడి మనస్సు మరల్చటం మన తరం కాదు. హరినారాయణబాబు నోటినుండి వచ్చిన మాటకి హరిహరారులు దిగివచ్చినా తిరుగులేదు. ఈ గంగూలీవంశ ప్రతిపత్తీ, ప్రాభవం, ఐశ్వర్యం అన్నీ మహారాజుల ఘాయాలోవి. ఈ ప్రాంతాల్లో పసివాళ్ల దగ్గర్నుంచి - పండు ముఠుసలులవరకు ఎవరైనా సరే - ఆ జమిందారు పేరు చెబితే భయంతో గజగజలాడటమే కాదు, భక్తితో తల వంచుతారు.

కరాలీ చటర్జీ పిల్లలుగలవాడు. ఏ గచ్చాఘో-ఘచ్చాఘో నూత్రలు కట్టియిస్తూ దానిమీద వచ్చే సంపాదనతో అతడు చాలామందిని పోషించాలి. సజ్జనుడు, స్వధర్మనిరతుడు, ఆడి తప్పనివాడూ అని పేరుప్రతిష్ఠ లున్నవాడు. కేవలం అతని ఒక్కడి సంపాదనతోనే సంసారం గడవాలి. దారిద్ర్యపిశాచం అతడి దరిదాపులకైనా రాకూడదు. అప్పు అన్న మచ్చ అతడి కంటకూడదు. అతడి సహధర్మచారిణి బహుదౌడ్డ గృహిణి. సంసార నౌకకి చుక్కాని పట్టగల నేర్పుకలదే కాకుండా - అందులో ఉన్న సులువు - బలువులు ఆకళించుకున్న ఇల్లాలామె. అంచేత చటర్జీ సాంసారిక విషయాల్లో చాలా సుఖ వంతు డనటంలో విరోధులకి కూడా విప్రతిపత్తిలేదు.

ఈ సుఖ సంసారంలో ప్రస్తుతం గడ్డు సమస్యగా పరిణమించింది అతడి పెద్దకూతురు-వెళ్ళికాని పిల్ల చిరంజీవిని చండి...

ఎటొచ్చీ చండికి శ్యామాపురంతోనూ, తల్లితండ్రుల తోనూ సన్నిహిత సంబంధం ఏర్పడలేదు ఈమధ్యనుంచే. అంతకు మునుపు - అంటే చండి అయిదేళ్ళ పిల్లగా ఉన్నప్పుడు ఆమె మాతామహుడు కూతురీ అల్లుణ్ణి చూసిపోదామని శ్యామా పురం వచ్చాడు. ఆయనప్పుడు పంజాబ్ లోని ఓ ప్రసిద్ధ విద్యాలయంలో వ్యాయామ శిక్షకుడుగా పనిచేస్తూ ఉండేవాడు. అక్కడే స్థిరనివాసం ఏర్పరచుకున్నాడు. మనుమరాలిని చూసి, ఆ కుర్రదాని తెలివితేటలకి ముచ్చటపడి, “ఇది నాకు చాలా నచ్చినపిల్ల. దీన్ని నేను నావెంట తీసుకున్నట్లి, పెంచి పెద్దదానిచేసి, పది పన్నెండేళ్లుపోయాక మళ్ళీ పంపిస్తాను.

అప్పుడు మీరు దీన్ని చూసి నిజంగా ఆశ్చర్యపోవాల్సిందే - నాతో పంపించు" అని అడిగాడు అల్లుణ్ణి.

మామగారి మాటను అల్లుడు మన్నించకుండా ఉండ లేకపోయాడు. చండిని అతడికి అప్పగించాడు. ఆ వ్యాయామ ప్రవీణుడు ఆ పిల్లను తనతో పంజాబ్ తీసుకెళ్లి తన అభిరుచుల కనుగుణంగా ఆమెను అన్ని విద్యలలోనూ పరిపూర్ణురాలిని చెయ్యటానికి కొంత ప్రయాసపడ్డాడు.

వీరేంద్రనాథుడు కేవలం వ్యాయామ ప్రవీణుడైన వస్తాదేకాడు; బహుభాషా కోవిదుడుకూడా. అనేక దేశాల ప్రసిద్ధ రచయితల గ్రంథాలన్నీ ఊణ్ణంగా చదివినవాడు. హిందూధర్మ శాస్త్రాలన్నీ, పురాణాలన్నీ, సనాతన ధర్మ మన్నా చెవికోసుకొనేవాడు. చండికి చక్కని శిక్షణనిచ్చి, విద్యావంతురాలినిగా తయారుచేసినట్లే, ఆరోగ్యానికి సంబంధించిన విధినియమాలనుకూడా బోధించి, ఆమెని మంచి ఆరోగ్యవతినిగాకూడా చేశాడు. పంజాబ్ లోని నై సర్దికవాతా వరణమూ, వ్యాయామ ప్రవీణుని శిక్షానైపుణ్యమూ, పట్టు దలతోకూడిన శిష్యురాలి సాధనా అన్నీ సార్థకమయ్యాయే కాని, ఏదీ వ్యర్థం కాలేదు.

ఇంతలో వీరేంద్రనాథు డిహలోకయాత్ర చాలించి హతాశుగా పరలోకానికి వెళ్ళిపోయాడు. చండి కప్పటికీ బాల్యావస్థ గడిచింది. ఆమె అవయవాలు యౌవనంతో వికసించసాగాయి. పరిపూర్ణమైన యౌవనం, సంపూర్ణమైన ఆరోగ్యం ఈ రెండింటి ఐక్యతతో ఆమె సౌందర్యం అననద్య మైనదయింది...

తాతగారు పోగానే చండి తండ్రిదగ్గరికి-శ్యామూపురానికి - తిరిగి రావాల్సివచ్చింది. కాని ఇక్కడి వాతావరణం ఆమెకి పసితనంనుంచి అలవాటైన అభిరుచులకి అడుగడుగునా అవరోధాలు కల్పిస్తున్నట్లు తోచసాగింది. ఆమె ఆహార-విహారాలు, ఆచార వ్యవహారాలు, ఒకటేమిటి అన్న ఆమె యీశు ఆడపిల్లలందరికీ అతివంతగానూ, కొత్తగానూ కనిపించసాగాయి. తా నెలాంటి అదుపాజ్ఞల్లో పెరిగిందో - అలాగే ఇక్కడి ఆడపిల్లలంతా పెరిగినట్లయితే ఎంతో బాధపడేదికదా అని అనుకునేది చండి. ఆమె అలాంటి అభిప్రాయాలు వెల్లడి చేస్తున్నప్పుడల్లా ఇక్కడి ఆడపిల్లలు పొట్టలు చెక్కలయ్యేట్లు నవ్వేవాళ్లు... “వ్యాయామం మగవాళ్లు చేస్తారు కాని, ఆడవాళ్లెక్కడైనా వాళ్లలాగా కుస్తీలుపట్టి, దండాలుతీసి, నెత్తిన బరువులెత్తుకుని గంతులేస్తారా? ఛీ! ఛీ!...” అనేవాళ్లు.

ఇలాంటి పరిస్థితుల్లో ఆ మాటమీద - ఆ మాటమీద ఎప్పుడైనా తగాదా వచ్చిందంటేమాత్రం ఇరుగుపొరుగు ఆడవాళ్లు ఎంత ఇరకాటంలో ఫడేవాళ్లో చెప్పటానికి వీలేదు. చండి నదురూ-బెదురూ లేకుండా-ఏదో మెలిక తిరుగుడుపెట్టి ఒక్కక్షణంలో వాళ్లని ఊక్కిరి బిక్కిరయేటట్లు చేసేది. తన యీశుపిల్లలనైనా, తనకంటే పెద్దవాళ్లనయినా, రెండుచేతుల్తో చులాగ్గా పైకిఎత్తేసి, వాళ్లని ‘కుయో’ మనిపించేది. పైగా నవ్వుతూ “నేనూ మీలాగా నోరు మెదపలేకపోయినా, మీ కంటే సుఖపుగా చేతుల్ని మాత్రం కదపగలను. కనుక మీరు నాతో పేచీలు పెట్టుకున్నారంటే చెడ్డదిక్కు” అనేది.

చండితో ఎవరైనా స్నేహం చేసుకుందామని వచ్చినా, ఆమె మాటలతీరు వాళ్లని విస్తుపోయేటట్లు చేసి - దరికి చేరనిచ్చేదికాదు. సాధారణముగా పల్లెటి దిక్కున ఆడవాళ్లకి భయసంకోచాలు కలిగించేవన్నీ చండికి తృణ ప్రాయంగా కన్పించేవి. “నీకు భయమనేది లేదా?” అని ఒక వేళఎవరైనా అడిగితే ‘ఒంట్లో బలమనేది వుంటే-భయాలూ గియాలూ మన చాయలకి రమ్మన్నా రావు’ అనేది.

ఇరుగుపొరుగున చండిని గురించి ఇహ ఎంత చర్చ బయలుదేరేదో చెప్పలేం. ముసలివాళ్ళు మూతులు విరుచు కుంటూ “చట్టరీ కూతురి చివరికిట్లా తయారుచేశాడేమిట ? ఇదెక్కడో గడకారిలాగుంది. దీన్నెలా వదిలించుకుంటాడే మాయమ్మ!” అనుకునేవాళ్ళు.

నదురూ-బెదురూ లేని కూతురి ప్రవర్తన చివరికి తలి దండ్రుల మనసుల్లోకూడా కొంత భయాన్ని కలిగించింది. ఈడొచ్చిన పిల్ల, అందులోనూ రేపో-మాపో పరాయి ఇంటికి వెళ్లి కాపురం చెయ్యాలన్న పిల్లకి ఇంత జంకూ-గొంకూ లేక పోవటమనేది మంచిదికాదు. చండి ఇక్కడికి వచ్చి ఇంకా ఏడాదయినా తిరగకమునుపే ఆమెను గురించిన వదంతులు ఊరంతా పాకిపోయాయి.

ఆమెను గురించి అప్రప్రచారం ఎంతైనా జరిగింది. కాని నిజానికి నైతికంగా ఆమెలో తప్పుపట్టాల్సిన అపరాధం లవ లేకమైనా కన్పించేదికాదు. యోగ్యుడైన గురువుదగ్గర ఆమె విద్యాశిక్షణ, ఆరోగ్యరక్షణ మాత్రమే కాదు నేర్చుకున్నది - ఆత్మగౌరవాన్ని కాపాడుకోవటంకూడా అలవరచుకుంది,

అయినా చండి ఇరుగుపొరుగువారి మెప్పును ఈషణ్ణా త్రమైనా సంపాదించలేకపోయింది. ఆమె బాగా ఆచి-తూచి ఆలోచించి చేసిన పనిలోనే ఎదటివాళ్లు తప్పు పట్టటానికి ప్రయత్నించేవాళ్లు. నిరుపేదలైన వెనుకబడిన కులాల ఆడ వాళ్లు కొందరు ఈ ప్రాంతాల్లో పండిన కూరగాయలు మొదలైనవి ఇంటింటికి తిరిగి అమ్ముకుంటూ ఉండేవాళ్లు. అదే వాళ్లకి జీవనాధారమైన వృత్తి. కాని ఇప్పుడు ఎక్కడినుంచో వచ్చిన హిందూస్థానీవాళ్లు పట్నాల్లో దిగుమతి అయ్యే విదేశీ కూరగాయల్ని వాటిని బళ్లమీద తెచ్చి అమ్మటం మొదలెట్టారు. వాపం నిరాధారులైన ఈ దరిద్రుల నోటిముందు కూడు పడిపోయింది. ఆ పల్లీయులకీ విషయం తట్టినట్లేలేదు. వాళ్ళు ఇతర దేశాలనుంచి దిగుమతి అయ్యే నకిలీ సరుకును, చౌకపారు నస్తువుల్ని కొనటానికి అలవాటుపడి, ఈ పల్లెసీమని పండే పదార్థాలమీది మమకారాన్ని తేలిగ్గా త్రోసిపుచ్చుకున్నారు. దీన్ని చండి సహించలేకపోయింది. ఈ విషయంలో ఇతరుల సానుభూతి-సహకారం అపేక్షించకుండానే ఆ వ్యాపారస్తుల్ని ఏదో తికమకపెట్టి మళ్లీ ఈ పొలిమేరలో అడుగుపెట్టకుండా చేసింది. కాని ఇలా చేసినందుకు చండి ఆ చుట్టుపక్కల మరింత చెడ్డపేరు తెచ్చుకుంది.

పల్లెటూళ్లలో స్త్రీ విద్యాప్రచారానికై ఫాదిరీల సౌజన్యంవల్ల ఆ ఊళ్లోనూ ఒక మిషనరీ బాలికాపాఠశాల వెలిసింది. అభిమూ శుభిమూ తెలియని ఆడపిల్లలు ఆ స్కూల్లో చేరి, చదువుమాట యెలావున్నా క్రైస్తవ మతప్రచార గేయాలు కంఠ స్తంభస్తూ - హిందూ ధర్మాల్ని - హిందూ దేవతల్ని విశ్మతంగా వర్ణించే దురభ్యాసాలకు బాగా అలవాటుపడ్డారు.

కృష్ణకుమారి అనే ఒక యువతీలలామ కొత్తగా మతం పుచ్చుకొని, క్రీస్తుకుమారిగా మారి, ఈ విద్యాలయం భారం వైసవేసుకుని, ఈ ప్రాంతంలోని బాల బాలికల నందరినీ అజ్ఞానాంధకారంలోనుంచి వెలుగులోకి తీసుకురావటానికై క్రిందా మీదా పడుతోంది. బాల బాలికల చదువు విషయమై ఆ పంతులమ్మ అంత శ్రద్ధవహించినా వహించకపోయినా, వాళ్లు చిరకాలంచుంచీకొలుస్తున్న దేవతల్ని గురించి, ధర్మాన్ని గురించి వాళ్ల తేతమనస్సుల్లో విషబీజాల్ని నాటటంలోమాత్రం ఆమె ప్రయత్నలోపమేమీ చెయ్యటంలేదు. ఈ చిరుత బాలికలు చిలక పలుకుల్లాగా నేర్చుకున్న ఆ గేయాలు పాడుతూంటే, వాటిలో హిందూమతాన్ని గురించి ఎంతో ఈసడింపు వ్యక్తమవుతూండేది. అయినా ఆ బాలికల సంరక్షకులు అదేమీ పట్టించుకోకుండా చిరునవ్వు నవ్వుకొని ఊరుకుంటూంటే, వాళ్ల దురభిమానాన్ని చండి సహించలేకపోయేది. “ఆ విద్యాలయానికి మీ పిల్లల్ని పంపకండి. వాళ్లమనస్సుల్లో నాటబడిన విషబీజాలకి విషఫలితాలు తప్ప సత్ఫలితాలెన్నటికీ కలగవు” అని చండి సంరక్షకులతో వాదించి మరీ చెపుతూ వుండేది.

కాని ఆమె మాట వినేదెవరు? పశ్చిమ దేశంలో ఎక్కడో అదుపాజ్ఞల్లేకుండా వెరిగిన ఓ సిగ్గు - శరం లేని పిల్ల వచ్చి, తానే మహా ఆదర్శం అయినట్లు ప్రతివిషయంలోనూ తగుదునమ్మా అని తలెత్తుకు నిలబడుతుందా! ఎలా సహించి వూరుకుంటారు! ఆ బాలికల సంరక్షకులు ఆమె వాదనకి విసుగెత్తి చివరకి కోపంతో “అక్కడికి పంపకపోతే మరింక ఏ స్కూలుందని పంపమంటావ్, ఏట్లో నడాన?” అంటూ కస్సు మనేవాళ్లు.

“అక్కడికి వంపించి వాళ్ళ బుర్రలు పాడుచేయటం కన్న ఇంట్లో కూర్చోబెట్టుకుని మామూలు పనీ - పాటలు నేర్పుకోవటం లక్షరెట్లు నయం” అనేది చండి నిర్భయంగా.

ఒక పొరుగు ముసలమ్మ మూతి విరుచుకుంటూ, “అయితే ఇహనేం? రాజోయే నీ మామగారిచేత ఈ ఊళ్ళో ఓ బడి పెట్టించు. నువ్వే ఉండొచ్చు పంతులమ్మగా” అని పెటకారం చేసేది.

తన ఉత్తలూ-యుత్తలూ ఇహనేం లాభంలేదని చండి గ్రహించింది. కాని ఇంతమంది శాలికల లేతహృదయాలూ, విషమయమై సోతున్నాయే! అని ఆమె మనస్సుకు పరితాపం కలగసాగింది. ఈ గ్రామాన్నంతనీ ఎలా ఈ అనాచారంనుంచి ఉద్ధరించటం? ఆమెకి ఉపాయమేమీ తోచలేదు. వాళ్ళకి ఇందులోని కుత్సితమంతా తెలిసేట్లు చెప్పాలని ప్రయత్నించేది. కాని అడపిల్లలంతా ఈమె మాటలకి ముఖం చాటుచేసుకుని నవ్వుకుంటూ ఉండేవాళ్ళు. చివరకి మళ్ళీ అంతా ఏకమై చండికి శివమెక్కేట్లు వెక్కిరింపుగా చూచి మరో గేయం పాడుతూ అల్లరిచేసేవాళ్ళు.

ఒకరోజున స్నానాల రేవులో ఇలాగే జరిగింది. చండి కూడా స్నానానికి వచ్చింది. అక్కడ చేరిన శాలికలంతా చెరువులోదిగి, చండిని మొహంమీద కొట్టిపెట్టుగా - ఆమెని ఏడ్పించాలని తాము బళ్ళో నేర్చుకున్న గేయాన్ని పాడటం మొదలుపెట్టారు. కాని ఒక్కక్షణంలో వాళ్ళ అల్లనంతా అణిగింది. చండి ఒక్కొక్క శాలికనే పట్టుకొని ఆ సిగ్గులో ముంచుతూ లేవతీస్తూ ఊపిరాడకుండాచేసింది. పాపం, ఒక్కరు కూడా ఆరోజున ఆమె చేతుల్లోంచి తప్పించుకోలేకపోయారు.

ఆ బాలికల కిలాంటి శాస్త్ర చేసినందుకు ప్రతిఫలంగా వాళ్ళ తల్లిదండ్రులు చండిని గురించి ఎలాంటి వదంతులు ఊరంతా ప్రచారం చేశారో, నాటిని విని చండి మాత్రం నిర్లక్ష్యంగానే నవ్వి ఊరుకుంది; కాని ఆమె తల్లిదండ్రులు ఆ వదంతులు విని హాడిలి బేజారై త్తిపోయారు. “ఇదిపల్లెటూరు. ఇక్కడ పదిమందితోనూ కలసి మెలసి అణకువగా వుండక తప్పదు. పంజాబులో చలామణీ అయిన నీ దురుసుతనం ఇక్కడ సాగదేమనుకున్నావో!” అని తల్లి తండ్రి ఘట్టిగా చెప్పారామెకి.

తల్లి తండ్రి వేసిన చీవాట్లని చండి తలవంచుకొని విన్నది. ‘స్వధర్మనిధనం శ్రేయః పరధర్మోభయావహః’ అని తాతగారు బోధించిన ఆర్యోక్తి వెంటనే జ్ఞాపకం వచ్చింది. బడాయికోసమని స్వధర్మాన్ని విడిచిపెట్టుకున్నవాళ్ళు-లేదా నరిస్థితులకి తలవొగ్గి తమధర్మాన్ని మంట కలుపుకున్నవాళ్ళు ఇలాంటివాళ్ల కేనా మనం భయపడవలసింది? పసిపిల్లల మనసుల్లో విద్య నెపంతో విషాన్ని ఎక్కించి, వారి స్వధర్మాన్ని విశ్వాసాన్ని కూకటివేళ్ళతో పెల్లగించటానికి ప్రయత్నించే వాళ్లకి మరింత భయపడనక్కర్లేదా? పంజాబులో జరిగిన ఒక సంఘటన ఆమెకి గుర్తుకొచ్చింది. బాలికలకు చదువు చెప్పుతామనే మిషన్లో మిషనరీవాళ్లు ఒక పాతశాలను స్థాపించబోతే అప్పుడక్కడెంతో కల్లోలం బయలుదేరింది. కాని ఇక్కడ? ఈ విషయంలో ఇక్కడ ప్రతీకారానికి మార్గమూ లేదు. అసలా ప్రయత్నమూలేదు. ఇక్కడెవరికి అలాంటి ఊహాసూడా ఉన్నట్లులేదు. ఆమెకళ్లు చెమ్మగిల్లాయి. దీర్ఘంగా నిట్టూర్చి, తాతగారిచ్చిన భగవద్గీతను తీసుకుని కూచుంది.

చండి ఎంతవరకు చదివిందీ అన్న సంగతి ఎవరికీ తెలియదు. ఒక పుష్కరంపాటు ఈమెని తనదగ్గర పెట్టుకుని ఆ తాతగారు - ఈ గారాబు మనుమరాలికి ఎలాంటి శిక్షణ ఇచ్చాడో అది తెలుసుకుందామనే ఆసక్తినయినా ఆమె తలిదండ్రులు ఎన్నడూ కనపరచలేదు. చండికూడా తన విద్యాప్రతిభ ఎంతటిదో ఎదుటివారు తెలుసుకునే అవకాశాన్ని ఎన్నడూ కలుగనివ్వలేదు. ఈ విషయంలో ప్రస్తుతం ఇంకేమీ మాట్లాడకుండా, తన దారిని వెళ్లిపోయి, తన విద్యాపటిమను తరచుకోవటం మొదలెట్టింది. ఆమె అలా తన గదిలోపల గడియ వేసుకుని కంటికి నిద్రలేకుండా ఎన్నో రాత్రులు గడిపిన దన్న సంగతికూడా ఎన్నాళ్ళో గుంభనగా ఉండలేదు. ఆ సంగతి ఎవరైనా అడిగినప్పుడు “భగవద్గీత చదువుకొంటున్నాను” అనేది సగర్వంగా.

గీత చదివినా ఆమె మనఃపరితాపం తీరలేదు. తర్వాత కొన్నాళ్ళకి ఆ విద్యాలయ వాణ్ని కోత్సవం సభ జరిగిన సందర్భంలో ఓ అఘాయిత్యపు పనిచేసింది. దాంతో ఆమె ఎంత ఉద్దండురాలైందీ చుట్టుపక్కల ఊళ్లలోకూడా తెలిసిపోయింది.

ఆ సభకి చుట్టుపక్కల గ్రామాల స్త్రీలుకూడా ఆహ్వానింపబడ్డారు. తనకూ ఆహ్వానం రావటంతో చండికూడా వెళ్లింది ఆ సభకి. సభా ప్రారంభంలో పంతులమ్మ మిస్ క్రీస్తుకుమారి హిందూ స్త్రీల కుసంస్థారాన్ని గురించి గొప్ప ఉపన్యాసం మొదలెట్టింది. కుసంస్థారాలమీద ప్రారంభమైన ఉపన్యాసం పోనుపోను హిందూ దేవతల దూషణలోకి దిగింది. కుసంస్థారాలతో కుళ్ళిపోతున్న హిందువుల ఆరాధ్యదేవత అయిన

కాళికాదేవి ప్రసక్తి తీసుకొచ్చింది ముందు. నా కరీరం, అసహ్యకరమైన ఆకారం, రుధిరపానాసక్తి కలిగిన ఆ ఆకారం దేవతమీద ఆమె కోపంతో విరుచుకుపడింది. ఆ సభలో కాళికాదేవి భక్తురాండ్లు లేకపోలేదు. పల్లెటూళ్ల తగవు లాటల్లో ప్రసిద్ధికెక్కిన మహిళలూ ఆ సభకి చాలామంది వచ్చారు. గృహకల్లోలాల్లో, ఇరుగుపొరుగు పోట్లాటల్లో వాళ్ళ కెంత ప్రతిభయినా ఉండనీ-ఇలాంటి ప్రత్యేక సమావేశంలో తమకెంత అగౌరవకరమైన చర్చ బయలుదేరినా కూడా వస్తుతః దుర్నివార్యమైన వారి వాగ్ధాటికి అప్పుడు మాత్రం పక్షవాతం వచ్చినట్లయింది. వాళ్ళందరూ ఈ స్వధర్మనిందను, విభిన్నజాతి స్త్రీ తమ దేవత నుద్దేశించి చేస్తున్న అవమానాన్ని చెవులు రిక్కించుకు విని, దిగ్మ్రమింగి ఊరుకున్నారు. కొంతమంది ఈ సదవకాశంలో చండికేసి చూసి చాటుగా నవ్వుకునే కుతూహలాన్నికూడా నిగ్రహించుకోలేకపోయారు. అది తక్కినవారు కనిపెట్టకపోలేదు.

చండి యింక సహించ లేకపోయింది. సభలోనివారంతా త్రుళ్ళిపడేటట్లు ఆమె చటుక్కున లేచి నిలబడి “నేను తమ వాదాన్ని ఖండించగలను-కాస్త ఆగండి” అన్నది తీవ్రంగా.

ఒక్కనిమిషం సభంతా నిశ్శబ్దమయింది. అక్కడ ఉన్న విద్యార్థినులు, ఇతర స్త్రీలు - అందరి చూపులూ ఒక్కసారి చండిమీద పడ్డాయి. పొడవైన పులుముకున్న క్రీస్తుకుమారి ముఖం వినర్ణమయింది. ఆమె అతి కటువుగా “నువ్వా అసభ్య బాలికవు! నువ్వు నా ‘స్పీచ్’కి అడ్డురావడానికి సాహసిస్తున్నావా?” అన్నది.

చండి ఏమాత్రం తొణక్కుండా “ఆశ్చర్యంతంగా. తమరు మమ్మల్ని అందరినీ ఇక్కడికి ఆహ్వానించి రప్పించి, చాలా అవమానం చేశారు. తమరు మా అందరినీ క్షమాపణ వేడుకుంటే బావుంటుంది” అన్నది.

ఇప్పటివరకూ ఈ క్రీస్తుకుమారిని ఇంతమాటనటానికి సాహసించిన వాళ్లెవరూ లేరు. ఈ స్త్రీలందరియెదుట - తన విద్యార్థినుల యెదుట తనకు జరిగిన ఇంతటి అవమానాన్ని ఆమె ఎలా దిగ్గమింగి ఊరుకుంటుంది? అసంభవం! సభలో బయలుదేరిన గుసగుసలు ఆ పంతులమ్మను మరింత ఉద్రిక్త పరచాయి. ఆమె ఆత్మగౌరవం కాపాడుకుందామనే తలంపుతో “నువ్వు నా ఎదుటికి వచ్చి నిలబడు” అని తర్జనితో నిర్దేశిస్తూ చండిని పిలిచింది.

ఆమె చెప్పినట్లు చండి నదురూ బెదురూ లేకుండా పంతులమ్మ టేబిల్ దగ్గరకి వచ్చి నిలబడేసరికి - అందరూ ఆశ్చర్యముతో గుడ్లపైగించి చూడసాగారు. చండి మాత్రం నిర్వికారంగా అలాగే నిలబడి, కుతూహలం వెల్లివిరుస్తున్న చూపులతో ధుమధుమలాడుతున్న క్రీస్తుకుమారి ముఖంకేసి సమాధానాన్ని కోరింది.

పంతులమ్మ సహనం కోల్పోయింది. ఆమె ఇచ్చిన జవాబు అహంకారమూర్తిని అయిన ఆమెకి అనువైనదే. కాని దాంతో సభలో స్త్రీలంతా మాత్రం గజగజలాడిపోయారు. ఆమె టేబిల్ మీదికి వంగి, చండిని చాచి తెంపకాయకొట్టి, “నీ అసభ్యత కిదే సమాధానం” అన్నది.

ఆ మరుక్షణంలో జరిగిన సంఘటనతో అక్కడి వారంతా పడుతూ లేస్తూ ఇంటి ముఖం పట్టారు. దెబ్బ తగలటంతోనే చండి-ఒక చేత్తో ముందున్న తేబిల్ ను వెనక్కి వెల్లకిలా పడేసింది. దానితో ఆ తేబిల్ మీద వున్న అలారం గడియారం, సిరాబుడ్డి, బైబుల్ వాల్యూములు అన్నీ తల్లకిందులుగా పడిపోయాయి. క్రీస్తుకుమారి చేతుల్ని తేబుల్ మీద మోపి నుంచుని ఉంది. తేబుల్ మీద పడేసరికి ఆమె వెనక్కి పడిపోకుండా తప్పించుకోలేక పోయింది. దబేలున వెల్లకిలగా పడిపోయింది. 'అమ్మో!' అని ఆమె అరచిన అరుపు అందరికీ వినిపించింది.

ప్రక్కనే వున్న ఆ పాఠశాల పరిచారిక చటుక్కున వచ్చి మిస్సమ్మను పట్టుకుంది. సభంతా చెల్లాచెదరైంది. ఎవరికివారు వెళ్లిపోదామనే తొందరలో ఉన్నా, ఈ ఆఖరి దృశ్యం పూర్తిగా చూసిపోదామనే ఆసక్తి మాత్రం అందరికీ ఉంది. పరిచారిక సహాయంతో పంతులమ్మ లేచి నిలబడగానే ఆమె వికృతరూపం చూసేసరికి - అంతభయంగా వున్న సమయంలోకూడా-అందరూ నవ్వుకుండా వుండలేకపోయారు. ఆ తేబుల్ మీది సిరాబుడ్డిలోని సిరా అంతా ఆ మిస్సమ్మ ముఖం నిండా, ఆమె కట్టుకున్న తెల్లచీరెనిండా ఒలికి, ఎలా ఉండాలో అలా ఉంది ఆమె.

సిరా తొణకటంతో అసలు రూపం చెరిగిపోయిన మిస్సమ్మ ముఖం కేసి చూసి, చండివమాత్రం తొణక్కుండా, "ఇది కాళీమాత చేసిన శాస్తి దొరసానమ్మా! ఆమె శక్తి తెలుసుకోలేక అనవసరంగా మీరామెను నిందించారు. దానికి

తగినట్లు ఆమె తన అదృశ్య హస్తాలతో మీ ముఖానికి ఈ కాళిమ పూసింది. ఇహముండైనా ఎప్పుడూ ఇలాంటి పనికి పూనుకోకండి” అన్నది.

ఈ సంఘటన చిలవలు - పలవలతో చుట్టుపక్క గ్రామాల్లో పాకిపోయింది. చండి చేసిన ఈ అన్యాయ కృత్యాన్ని - “దేశీయ యువతి అయిన చండి వేష, భాష, మతాల్లో అంగ్ల మానసపుత్రి అయిన పంతులమ్మతో వాదోప వాదాలు చెయ్యాలని వెళ్లి అఘాయిత్యం చేసింది. ఆమె దొంగచాటుగా టేబిల్ వెనక్కి ఎత్తేసి పంతులమ్మకి శాస్తి చేసింది.” అన్నంతవరకూ అందరూ ఒకేరకంగా చెప్పకునే వాళ్లు. ఇది జరిగాక-చండి భవిష్యత్పరిణామం ఎలా ఉంటుందీ అనేది ఊళ్లో అందరికీ అతిముఖ్యవిషయమైపోయింది. ఈ విషయం చర్చించుకోవటం అందరికీ అవసరమైన పనిగా పరిణమించింది. ఆయుర్వేదాచార్యులుగారు ఈ అమ్మాయిని ఎలా వదిలించు కుంటాడు? ఇంత త్రాచులాంటి పిల్లను ఎవరు చేసుకోటానికి సిద్ధపడతారు? ఒకవేళ ఏ అయ్యచేతులోనో ఓ అయ్యచేతులో పెట్టినా మాత్రం-అత్తవారింటి కెళ్లాక ఇంత ‘అదరగండంపిల్ల’ ఈ పిల్లేం సంసారం చేస్తుంది! వూళ్ళో ఆడవాళ్ళు ఎక్కడ ఏ ఇద్దరు కలుసుకున్నా చండినిగురించే ఇలా ఏదోఒకటి తర్చించు కుంటూ ఉండేవాళ్ళు. ఇలాంటి పరిస్థితుల్లో ‘శాశులీ జమీందారు హరినారాయణబాబు చండినిచూడటానికివచ్చా’డన్న వార్త తలవని తలంపుగా ఊరంతా పొక్కిపోయేసరికి అందరూ ఆశ్చర్యపోయారు. ఆయనకి ఒకవేళ పిల్ల నచ్చిందంటే ఆ యింటికి పెద్దకోడలుకూడా అవుతుంది. కనుక అసలు చండిని ఎవరైనా చేసుకుంటారా? దానికేమైనా కన్నెచెర విముక్తి

అంటూ ఉందా అని తర్జన భర్జనలతో కిందుమిదవుతున్న వారికివార్త ఊహాతీతంగా కన్పించింది. ఈ ఆశ్చర్యకరమైన వార్త వాళ్లు మామూలుగా ఒక పట్టాన విశ్వసించలేరు. అంచేత ఈయన రావటంలో ఇంకేం నిశూఢమైన ఆంతర్యం ఉందో అని వాళ్ళు మరింత కళవళ పడటంలో అసహజం ఏముంది !

2

చండి ప్రకృతి ఎంత అపూర్వమైనదో, ఆమెని కోడల్నిగా తన యింటికి తీసుకుపోదామని ఎచ్చిన జమిందారుగారి ప్రకృతి కూడా అలాంటిదే. ఆయన తాను వస్తున్నట్లు ముందుగా కబురేమీ చెయ్యకుండానే - సామాన్య కుటుంబీకుడైన చటర్జీగారింటికి వధువును చూడటానికి వచ్చాడు. ఈ సంగతి ఏమాత్రం దాగలేదు. ఊరంతా గుప్తమంది ఈ జమిందారుగారి నివాసం శ్యామాపురానికి ఇంచుమించు ఇరవైమైళ్ల దూరం. హరినారాయణ జమిందారుగారి పేరు ఈ ఊరివారికి తారక మంత్రంలాంటిదే అయినా, చర్మచక్షువులతో ఆయన్నింతకు ముందు ఈ ఊళ్లో ఎవరూ చూసి ఎరుగరు. ఇంత సుప్రసిద్ధుడైన జమిందారుని చూసేందుకు చటర్జీగారింటిచుట్టూ జనం చాలామంది మూగారు. రాజవైద్యుడైన చటర్జీ - రాజతుల్యుడైన జమిందారుని బయట వసారాలో కూచోపెట్టి ఆయన ఆజ్ఞకోసం ఎదురుచూస్తున్నట్లు చేతులు కట్టుకుని నిలబడ్డాడు.

“తమ దగ్గర ఇంకా పెళ్లికాని యీడొచ్చిన పిల్ల ఉన్నదని విన్నాను. ఆ పిల్లను చూచిపోదామనే వచ్చాను నేను.

నాకు నచ్చితే మా అబ్బాయిల్లో ఎవరికో ఒకరికే చేసుకుంటాను” అన్నాడు హరినారాయణబాబు.

జమీందారు ఇలా అనేసరికి ఆ రాజనైద్యుడికి గొంతు పట్టుకున్నట్లయి, మాట పెగిలి రాలేదు. గ్రుడ్లు రెండూ అప్పగించి ఏదో మహాపరాధం చేసినవాడిలా చూస్తూ నిలబడ్డాడు.

హరినారాయణగారి ఒత్తరి మీసంలోంచి, అసటి పెదవులమీది కువ్వెత్తుగా వచ్చిన చిరునవ్వు స్పష్టంగా కనిపిస్తోంది.

“తమరు నామాట కాదనరని తెలుసునాకు. అయినా ఒక్క-విషయం మాత్రం మరచిపోవద్దు చటర్జీగారూ! హరినారాయణ గంగూలీ అనవసరపు మాటలు మాట్లాడేవాడు కాడు. అసలలాంటి అన్తవసరమూ లేదతడికి. నేను ఎలాంటి పిల్ల కోసమని వెతుకుతున్నానో, మీ అమ్మాయిని గురించి ఏమేమి వినానో, ఆ రెండూ ఒకరకంగా కొంతవరకు ఏకంకావటం వల్ల మీ అమ్మాయి నా మనస్సులో ఒక స్థానాన్ని ఆక్రమించుకుంది. ఇప్పుడిహ చూపులకుకూడా నచ్చిందీ అంటే, ఆమె మాయింట్లోకూడా స్థానాన్ని పొందిగలుగుతుంది.”

కొంప మునిగిందే! తనకూతురు దుందుడుకు తన మంతా హరినారాయణగారి చెవినికూడా పడిందా యేం? ఆవదంతులన్నీ వినికూడా, నచ్చితే ఆమెని కోడల్నిగా తీసుకెళ్ళాలని చూడటానికి వచ్చాడా? చటర్జీ ఆశ్చర్యంతో మెల్లిగా ఇలా అన్నాడు—“ఈ పేదవాడి కూతురు సంగతి ప్రభువుల చెవిదాకాకూడా”

ప్రభువులవారి ముఖంలోని చిరునవ్వు పెద్దనవ్వుగా మారింది. కొంచెం పరిహాస ధోరణిలోకి దిగా డాయన.

నవ్వుతూ చటర్జీమాటకి అడ్డువచ్చి, “ఈ పరగణాలోని యావ
నొంది సంగతులూ ప్రభువుగారి హృత్కవిలిలో వ్రాసిపెట్టి
ఉంటాయని మీకు తెలియదనుకుంటాను. ఈ సంగతి ఆడ
పిల్లల విషయాలకికూడా వర్తించకుండాపోదు. ఎందుచేతంటే
తన యింట్లో అనురూపుడైన కుర్రవాడు-వరుడు-ఉన్నప్పుడు
యోగ్యురాలైన మరొక యింటి ఆడపిల్ల అవసరం వుండక
మానదుగా! అయినా మీ అమ్మాయి మొన్న మొన్నటి
దాకా పంజాబ్ లో ఎక్కడో వుండటంవల్ల ఆమెనుగురించి
కొంచెం ఆలస్యంగా తెలిసింది. నిజానికి అసలు ఈ తెలియటం
కూడా ఆమెకి ప్రతికూలంగా వచ్చిన ఫిర్యాదువల్లనే తెలి
సింది!” అన్నాడు.

ఇది అంతకన్న మరీ ఆశ్చర్యం! ఫిర్యాదా! చండిని
గురించి ఏదో ఫిర్యాదు జమిందారుగారి దగ్గరకొస్తే - అందు
కోసమని!... జమిందారుగారే ఈ చిక్కు సమస్యను తేల్చి
పాశేళారు. “మీ హితాభిలాషియైన ఎవరో మీ యిరుగు
పొరుగు వ్యక్తే అయివుంటాడు; మీ అమ్మాయిని గురించి,
ఆమెకు విరుద్ధంగా ఒక ఫిర్యాదు వ్రాసి పంపాడు. ఆమెమీద
నేరారోపణచేస్తూ అందులో ఏమేంసంగతులు వ్రాశాడో,
వాటిని చూసి నేనూ తెల్లపోయాను. పల్లెటూళ్ళో ఇలాంటి
ఆడపిల్ల ఉంటుందనేది అసలు నా ఊహకి అందలేదు. ఆ
ఫిర్యాదు పంపినవ్యక్తి అందులో తన పేరు వ్రాసుకోటానికి
సాహసించలేకపోయాడు. అంచేత ఆవ్యక్తి ఎవరో తెలియక
ఈ ఊళ్ళో ఉండే మాప్రతినిధికి - మీ అమ్మాయిని గురించి
సరియైన వృత్తాంతం అంతా భోగట్టాచేసి వ్రాసిపంపమని

ఉత్తరం ద్వారా తెలియపరచాను. తర్వాత ఆ ఫిర్యాదులోని విషయాలన్నీ తల్లకిందులుగా మారాయని మాత్రం మీకు చెప్పగలను. మీ అమ్మాయిలోని దోషాలుగా ఏ సంగతులయితే ఉదహరించారో, వాటి నన్నిటినీ గుణాలుగా భావించాను నేను. అందుకనే ఆమెని చూడటానికని వచ్చాను. వెళ్ళండి, మీరింక ఆలస్యం చెయ్యకండి, మీ అమ్మాయిని ఇక్కడికి తీసుకురండి, ఎక్కువసేపు ఇక్కడ కనిపెట్టుకు కూచునే తీరిక లేదు నాకు.”

ఆ రవంత వ్యవధానంలో చండిని వీలైనంతవరకు అలంకరించి తీసుకురావటానికి ప్రయత్నించారు. బయట వైపున ఉన్న హాలూ - వసారాలకి, లోపల యింటికి మధ్య కొంత ఖాళీజాగా ఉంది. చటర్జీ లోపలికి కబురు చెయ్యగానే ఆ అతిథి మహనీయుని గౌరవవార్ధమై చండి చక్కగా అలంకరించుకుని, పరిచారికతో అప్పడే బయట హాల్లోకివచ్చి అడుగుపెట్టింది. ఇంతలో దైవికంగా ఒక సంఘటన జరిగింది.

ఆ ప్రాంగణంలో చటర్జీగారి ఆవు కట్టేసివుంది. దాని ప్రక్కనే కట్టేసివున్న లేగదూడ గంతులేస్తూ కట్టుతాడు లాక్కుంటోంది. ఒక కుర్రవాడు ఆ దూడచెవులు రెండూ పట్టుకుని దాన్ని అటూయిటూ గుంజటం మొదలెట్టాడు. ఇంతలో ఆవు పలుపు తెంచుకుని, కొమ్ములు విసురుతూ ఆ ఆకుర్రవాణ్ణి పొడవబోయింది. అక్కడ కూచున్నవారంతా ఏంచేయటానికి తోచక బిత్తరపోసాగారు. చండి చటుక్కున పైటకొంగు నడుముకు బిగించి, ఆ కుర్రవాడి కడ్డంగావచ్చి నిలబడి ఆ ఆవు కొమ్ముల్ని రెండుచేతుల్తోనూ గట్టిగా

పట్టుకుని, బలంగా వెనక్కి తోసేసింది. అంతబలిష్టమైన గోమాత ఇహ ఒక్కడుగుకూడా ముందుకు వెయ్యలేక పోయింది. ఇంతలో వారి పాలేరువచ్చి, ఆవును తోలుకెళ్ళి మామూలుచోట కట్టేశాడు. చండి ఒక్కతోపు తొయ్యి టంతో ఆ ఆవు పొగరంతా అణిగిపోయిందన్న సంగతి మాత్రం అందరికీ స్పష్టంగా తెలిసిపోయింది.

చండి అక్కడినుంచి మళ్ళీ హాల్లోకి వచ్చి, అందరికన్న ముందు తండ్రికి నమస్కరించి, తర్వాత జంకూగొంకూ లేకుండా తమ పరగణాకంతటికీ ప్రభువయిన హరినారాయణ శాబుకి నతశిరస్కయై నమస్కరించింది. ఆతడిప్పటిదాకా విస్తుపోతూ చండికేసే చూస్తూ కూచున్నాడు. చండి తన పాదాలకి నమస్కరించగానే, ఆప్యాయంగా తన చేతులతో ఆమెని లేవనెత్తి ఆమెచేతుల్ని తన చేతుల్లోకి తీసుకుని “చేతులు నొప్పియొక్కలేదుకదా?” అని అడిగాడు.

చండి తలవంచుకుని చిరునవ్వు నవ్వుతూ “ఊహూ” అన్నది.

అంతా నిశ్శబ్దం. ఎవ్వరూ ఏం మాట్లాడలేదు. అందరి చూపులూ హరినారాయణమీద, చండిమీదనే ఉన్నాయి. గగనూలీశాబు అయిదు నిమిషాలు ఆమె హస్తరేఖలన్నీ పూర్తిగా పరిశీలించాక “నువ్వే జయించావు తల్లీ! నువ్వు చండివిగానే రావాలి మాయింటికి” అన్నాడు.

తర్వాత చటర్జీకేసి చూస్తూ “సంశయ మనస్కుడ నయ్యే మీ అమ్మాయిని చూడటానికి వచ్చాను. చెవులతో వినటం, కళ్ళతో చూడటం—ఈ రెంటికి చాలా వ్యత్యాసం

ఉంది. ఈమె ఇక్కడ అడుగు పెడుతూనే నాసంశయాన్ని మొదలంట తీర్చేసింది. తనపేరును సార్థకంచేసుకుంది. నేను చూడటం అయిపోయింది. ఇంక నేను చెప్పవలసిందికూడా ఏమీలేదు. మీ రేదయినా అడగవలసింది ఉంటే అడగండి అన్నాడు.

“ప్రభువుల యెదుట నూకింక అడగవలసిం దేముంటుంది? తమ ఆజ్ఞ ప్రకారం సిల్లని తమ సన్నిధికి తీసుకొచ్చి నిలబెట్టాను. ఇహ అన్నిటికీ తమ చిత్తం, మాభాగ్యం...”

“నేను వచ్చి మీ అమ్మాయిని ఎలా పరీక్షించి తెలుసుకున్నానో, అలాగే మీరుకూడా వచ్చి మీ జమీందారు బిడ్డని చూచుకోవటం మంచిదనుకుంటాను”

“అదేమీ అవసరంలేదు ప్రభూ! తమరు దయా హృదయాలై మా అమ్మాయిని చూడటానికి వచ్చారు, నచ్చిందని సెలవిచ్చారు. అలాంటప్పుడు ఇంక నేనేం యెదురు చెప్పుతాను?”

“అయితే ఇహ పంచాంగం తెప్పించండి. లగ్నం పెట్టిద్దాం” అని జమీందారుగారి ముఖతః ఆజ్ఞ వచ్చింది.

పంచాంగం అక్కడే ద్వారబంధంమీద ఉంది. అది ఆయన చేతులోకి రావటానికి ఎంతోసేపు పట్టలేదు. అందరూ ఆయన పంచాంగం చూసే భంగిమనే చూస్తున్నారు ముహూర్తం ఎప్పుడు నిర్ణయిస్తారో తెలుసుకుందామనే అందరికీ ఉబలాటంగా ఉంది.

కొద్దినిమిషాల్లోనే ముహూర్తం నిర్ణయించి జమీందారుగారు అక్కడున్న వారందరికీ ఆనందంతో తెలియ

చేశారు. “పాల్కుణ శుద్ధ త్రయోదశీ బుధవారం. చాలా బాగుంది ఆ ముహూర్తం. ఆ ముహూర్తానికే మీరు ఏర్పాట్లన్నీ పూర్తిచేసుకోండి బావగారూ!” అన్నాడు.

బావగారు ! తలవనితలంపుగా వచ్చిన ఈ సంబోధన చెవులకింపుగానే ఉంది. కాని ముహూర్తం నిర్ణయించిన తిథి చెవిని పడేసరికి చటర్జీమనస్సుకి కొంచెం గుంజాటన ఏర్పడింది. ఇంత అవ్యవధానంగా ఆడపిల్ల పెళ్ళి ప్రయత్నాలు పూర్తి చేసుకోవటం ఎలా? అతడు కొంచెం చిన్నపుచ్చకుని, చేతులు జోడించి, తడబడుతున్న కంఠంతో తన గుంజాటన బయటపెట్టాడు. “ప్రభువుల మాటకు మళ్ళీ బదులు చెప్పటం దుస్సాహసమే అనుకోండి. అయినా పరిస్థితినిబట్టి విన్నవించుకోక తప్పనిసరవుతోంది. వచ్చే త్రయోదశి అంటే ఘట్టిగా పదిహేను రోజులుకూడా వ్యవధి ఉన్నట్లు లేదు—”

జమీందారు ఈ నివేదనంతా పూర్తిగా వినకుండానే మధ్యలో అడ్డువచ్చి “ఇది ఏమంత తక్కువ వ్యవధి చటర్జీ గారూ! అవసరం వచ్చిందంటే మనం రాత్రికి రాత్రి చెరువులు త్రవ్వించగలం, గుళ్లుకట్టించగలం, తోటలువేయించగలం... మీకు తెలియనిదేముంది? హరినారాయణ గంగూలీ నోటి వెంట మాట వచ్చిందంటే ఇహ దానికి తిరుగు ఉండటానికి వీలేదు. ఆముహూర్తమే ఖాయం” అన్నాడు.

ఇంక ఆయన మాటకి ఎదురు చెప్పటాని కేవలం సాహసించలేక పోయారు. శత్రుత్వం అలా అన్న జమీందారే చండి వైపుకి తిరిగి “నిన్ను ఊరికే చూసిపోదామనే ఉద్దేశ్యంతోనే వచ్చాను తల్లీ! ఇవాళ ఉత్తమాటలతోనే ‘ఆశీర్వాద లాంచ

నం' జరిపి వెళ్లిపోతున్నాను. అయినా నీతో చెప్పకుండా ఉండలేక పోతున్నాను. ప్రధానంగా నీకు నేను ఇవ్వవలసిన బహుమతి నీ యిష్టమైనది నువ్వు కోరుకున్నట్లయితే, అది నా శక్తికి మించనిదై ఉండి, దాన్ని నీ నోటిమీదుగా అడిగితే చాలా సంతోషిస్తాను నేను" అన్నాడు.

అక్కడున్న వారందరికీ మళ్ళీ అమితాశ్చర్యం వేసింది. చండి ఏంకావాలని కోరుతుంది? ఆమె ఏమి కోరుతుందో వినాలని అందరూ చెవులు రిక్కించుకు కూచున్నారు.

చండి ఏమీ తడబడకుండా సహజమైన కంఠంతోనే తన కోరికను తెలియచేసింది. "అలా సెలవిస్తున్నారు కనుక తమరు మా ఊళ్ళో ఒక చక్కని విద్యాలయాన్ని స్థాపించండి. వివాహమయిన మర్నాడు నేనా నూతన విద్యాలయానికి ప్రారంభోత్సవము చేసి, తమ యింట 'గృహప్రవేశం' చేస్తాను. ఇంతకుమించి నా ప్రార్థన ఏమీలేదు".

అక్కడున్న వారంతా నిర్ఘాంతపోయారు! హరినారాయణబాబుకూడా అప్పటివరకూ జంకూ-గొంకూ లేని చండి ముఖం కేసి విస్తుపోయి చూస్తున్నాడు. మరుక్షణంలో ఆయనే ఆ నిశ్శబ్దతకు భంగం కలిగిస్తూ "ఆశ్చర్యం! నే నిప్పటివరకు అనేకమంది ప్రార్థనలు వినివున్నాను. కాని నాముందు ఎవరూ బెత్తం ఝళిపించినట్లు ఇలాంటి కోరికను ఇంత ధీమాగా కోరలేదు. గంగాలీ వంశానికి ఆదర్శప్రాయురాలైన వధువులాగా నువ్వు నీ కాబోయే మామగారి వితరణ గర్వాన్ని ఈకోరికతో అణచగలిగావు. నువ్వుకోరటం-ఆ కోరినదాన్ని

నేను ఇవ్వటం - ఈ రెండింటి సార్థకత ఎలా పరిణమిస్తుందా అన్నదే ఇప్పుడిహ సమస్య అమ్మాయి!” అన్నాడు.

3

హరినారాయణబాబు చూసివెళ్ళాక - చండిలోపలికి రాగానే - ఇరుగుపొరుగువాళ్ళూ- ఇంట్లోదాసీలూ పదిమంది ఆమెని చుట్టేశారు. ఎవరికళ్లలో చూచినా ఆశ్చర్యమే! ఎవరి ముఖాల్లో చూసినా ఆశ్చర్యమే! మహిషాసురమర్దనిలా ఏదో అసాధ్యకృత్యాన్ని సాధించి విజయపతాక ధరించి వచ్చినట్లుందిచండి వాళ్ళ దృష్టికి. “అంత గొప్పవాడాయన. ఆయన ముందు అంత నిర్భయంగా అన్నిచూటలు ఎలా మాట్లాడ గలిగావే?” అందరినోటా ఇదే ప్రశ్న.

వాళ్ళు తనని చూసి ఇంత ఆశ్చర్యపోతున్నా - చండి ఆకృతిలోగాని, ఆచరణలోకాని నీసమంతైనా మాచుకనించలేదు. ఆమె ఇంతకుముందు ఎంత నిస్సంకోచంగా వీధివైపు హాల్లోకి వెళ్లిందో మళ్ళీ అంత నిస్సంకోచంగానే లోపలికి వచ్చింది. అందరి ముఖాల్లోనూ, అందరి మాటల్లోనూ ఆశ్చర్యం వ్యక్తమవుతుండేసరికి, ఇంతకుముందు జరిగిన సంఘటనకి వీరంతా నిశ్చేష్టులై ఉంటారని గ్రహించింది. ఆమె కొంచెం పరిహాసంగా నవ్వుతూ “నే నేమంత ఎక్కువగా మాట్లాడాను? కాదా అంటే కాస్త జలగమీద సున్నం చల్లి నచ్చాను. అంతేగా!” అన్నది.

అందరూ నిశ్చేష్టులై చండికేసి వింతగా చూడసాగారు. ఈ చటర్జీగారి కుటుంబానికి - అదే వీధిలోని మైత్రా

గారి కుటుంబానికి చాలా స్నేహం. చండి తల్లి మైత్రాగారి భార్యని 'వదినా' అని పిలుస్తూ ఉంటుంది. దాన్ని బట్టి చండికి కూడా ఆమెని అత్తా అని పిలవటం అలవాటయింది. "విన్నారరూ పిల్ల దాని మాటలు!" అంటూ ఆమె సీగంధరి విస్తుపాటుకీ భంగం కలిగించింది.

చండి ముఖంలోని చిరునవ్వు మాయమైంది. కొంచెం అభిమానపడుతూ "ఎందుకని అత్తా? నేనేం అన్యాయం చేశానో చెప్ప. 'నేను మాటంటే దానికిహ తిరుగుండటానికి వీల్లేదు' అని ఆయనే అన్నారగా, నాన్నముఖంమీద! అవ సరమైతే రాత్రికిరాత్రి చెరువులు త్రవ్వించేవారు, గుళ్ళూ గోపురాలూ కట్టించేవారాయె? ఏదో దయతలచి ఈ వివాహానికి రెండువారాలైనా గడువిచ్చారు... అందుకనే నేను వారికి అసలైన జవాబు చెప్పాను" అన్నది.

"జవాబంటే జవాబా? ఇంటిల్లిపాదీ నీమాటలు విని ఆశ్చర్యపోవటంకాదు, మూర్ఛపోయారనుకో... మగవాడు, పైకి ఏమన్నా అనకపోయినా మనస్సులో ఏమనుకున్నాడో ఎవరికి తెలుసు?" అన్నది మైత్రా గృహిణి.

"ఆయనంత తెల్లబోయి ఉండరు. మనస్సులో ఏమీ అనుకుని ఉండరు. ఇహ నాసంగతంటారూ! 'ఇది వట్టి సిగ్గుమూలిన పిల్ల అని వాడు అనుకోటానికి నేనైనా అనుచిత మైనకోర్కె ఏమీకోరలేదు."

"ఈకోరిక కోరి నువ్వు మాత్రం మహాశాముకున్న దేమిటేపిల్లా? ముసిలాడు ఊరికే రెండక్షింతలగింజలు నెత్తినేసి

అవుననుపించుకుని వెళ్లాడు కాని, చేతులో చిన్నమెత్తు బంగారమైనా పెట్టి వెళ్లాడా? ఊళ్లో బడి పెట్టిస్తే నీ కోరిక లన్నీ తీరేదేమిటి? నీకు జరిగేదేమిటే మహా?”

చండి ఈ మాటకి జవాబేమీ చెప్పకుండా నవ్వి ఊరు కుంది. కాని ఆనవ్వులోని అసలు రహస్యాన్ని ఆమె తల్లి బయటపెట్టింది. ఆమెకూడా నవ్వుతూనే “మాట వచ్చిందంటే ఇది అన్నం నీళ్ళకూడా మరచిపోతుంది వదినా! దీని కిక్కడికి వచ్చినప్పటినుంచీ ఆ మిషినరీవాళ్ళ బడి అంటే ఎంత కోపమో, ఆ మిస్సమ్మని అప్పడెన్ని తిప్పలు పెట్టిందో మీకు తెలుసుగా! ఊళ్లో ఆడపిల్లలంతా ఆస్కూలుకి వెళ్లటం మొదలెట్టి, తమ దేముళ్ళని తలచుకోవటం మరచిపోయి - ఏసుక్రీస్తు కథలు చదవటం అలవాటు పడ్డారని దాని కొకటే దిగులు. ఈ దిగులు తీరటానికి అది ఎంతమంది దేముళ్ళకి ప్రాణాచారాలు పడమన్నా పడుతుందనుకుంటా - ఏదో భగవంతుడే దాని మనసులో వెతను ఈ విధంగా తీర్చదలచు కున్నా ఉనుకుంటున్నా. దీని పెంకితనం, పట్టుదల చూసి, నే నెంత దిగులు పెట్టుకున్నాననుకున్నావ్ వదినా! దాని పట్టు వదిలించటం ఎవరితరం? ఈ తీరు దిది ఎవరింట్లో పోయి పడుతుందో అని తలంపుకు వచ్చినకొద్దీ నా కెంతో ఆందోళన పుట్టుకొచ్చేది. అన్నం - నీళ్ళూ సయించేవి కావు. ఏదో మీఅందరి ఆశీర్వాదంవల్ల తల్లి సర్వమంగళ దాని అభిమానాన్ని ఈ విధంగా కాపాడింది” అన్నది.

“నీ కూతురు ఎంత పెడసరం పిల్లయినా కానీ, దాని నోరు ఎంత మంచిది కాకపోనీ, అది అసలు రాణి అయే అదృ

ప్రంతోనే పుట్టిందన్న సంగతి అందరూ ఒప్పుకు తీరాల్సిందే అనుకో! లేకపోతే చుట్టుపక్కల పద్దెనిమిది గ్రామాలకీ-అసలీ ప్రాంతానికంతటికీ ప్రభువుల్లాంటి వారయిన బాశులీజమిందార్లయింటికి నీ కూతురు కోడలుగా, వెళ్ళకలిగిందేనా చెప్పి?" అన్నది. మైత్రాభార్య గంభీరంగా.

మర్నాడు తెలతెలవారు తూండగా ఊరంతా సందడిగా ఉన్నట్లుండటంతో, ఇళ్లల్లోని వాళ్ళంతా వీధి గుమ్మాల్లోకివచ్చి విస్తుబోయి చూస్తూ నిలబడ్డారు. ఊళ్ళో రచ్చబండ ప్రాంతాల్లో ఏదో తిరుణాళ్ళలా ఉంది. ఎడ్లు, బళ్లు, కూలీలు- ఎంతోమంది జనంపోగయినా రక్కడ. అంతా ఒకటే కోలాహలం. అప్పుడే ఒకవైపు నుంచి ఇటిక గోడలు కట్టడం ప్రారంభమయింది. ఇంజనీరు లాపీ మేస్త్రీలు, లెక్కలేనంతమంది కూలీలు నిశ్శబ్దంగా నియమపద్ధతిని చకచకా ఎవరిపనులు వారు చేసుకుపోతున్నారు. నిన్నటినాకా మైదానంలా ఉన్న ఆ ప్రదేశమంతా ఇప్పుడు ఇటికలతో, ఇసుకతో, సున్నంతో నిండిపోయింది. మరికొంతమంది ఉద్యోగులు పైస అజమాయిషీ చేస్తున్నారు.

చండి హరినారాయణశాబుని అర్ధించటం, ఆయన అలాగేనని వాగ్దానం చెయ్యటం — ఈ సంగతంతా క్రికరింకోజునే ఊరంతా ప్రాకిపోయింది. అంచేత ఇదంతా కాబోయే కోడలు కోరిన అసంభవమైన కోర్కెను, సంభవమని నిరూపించేందుకు బాశులీ జమిందారు తలపెట్టిన కార్యకలాపం- అని ఊళ్లొవాళ్లు వెంటనే గ్రహించారు. ఎక్కడ చూసినా ఈప్రస్తావనే! ఎవరింట్లో చూసినా చండిని గురించి, చండ

ప్రచండమైన శాశులీ జమిందారుగారి ఈ బ్రహ్మాండమైన ప్రయత్నాలను గురించి చిత్రవిచిత్రమైన కథలుగా చెప్పుకునేవాళ్ళే.

ఎర్రచీర కట్టుకున్న సంజెపడతి అప్పుడప్పుడే పడమటి కొండమీదనుంచి క్రిందికి దిగింది. దీపకాంతులు ఇళ్ళలోని చీకట్లను దూరందూరంగా తరిమివేస్తున్నాయి. సరిగ్గాయితే సమయంలో చటర్జీగారి దేవిడిముందు రెండుగుర్రాల బగ్గీ ఒకటి వచ్చి ఆగింది. తలగుడ్డ ధరించిన పంజాబీ కోచ్ మన్ చటుక్కున దిగివచ్చి బగ్గీతలుపులు తెరవగానే చండికి కాబోయే మామగారు హరినారాయణబాబు ముందు, ఆయన వెనుక లెదర్ బాగ్ చేతపుచ్చుకొని వారి దివాన్ రాధానాథ్ శాశులీ దిగారు. అతడు కూడా ఆజానుబాహువు - హరినారాయణబాబు లాగానే వయసు చెల్లినవాడూ.

కరాలీ చటర్జీ బయట వసారాలో కూచుని, ఆత్మీయులతోనూ, తమ పురోహితుడితోనూ ఈ వివాహ విషయమే సంప్రదిస్తున్నాడు. బండివచ్చి వాకిలిముందు ఆగిన ధ్వని అందరూ వినారు. అతడు నొకరిని ఉద్దేశించి “ఎవర్రా వచ్చింది?” అని అడిగాడు.

ఆ సమయంలో నొకరైవరూ అక్కడలేరు. “మేమే వచ్చింది బావగారూ! అనుకోకుండా హఠాత్తుగానే వచ్చాం” అని హరినారాయణబాబే అతని ప్రశ్నకు సమాధానం యిస్తూ వివాహం జరగబోయేసావడిలోకి వచ్చాడు.

చాపలమీద కూచుని ఉన్నవాళ్ళందరూ కంగారుగా లేచి నిలబడ్డారు. ఈ సమయంలో హరినారాయణబాబు

వస్తాడనేది వాళ్లు ఊహించనేలేదు. తనకు కలిగిన అపరిమిత శక్తిని కొంతవరకు తమాయించుకొని, చేసులు జోడించి, “చిత్తం, చిత్తం, దయచేయండి. దయచేయండి. ఒరేయ్ ! ఎవర్రా అక్కడ ? చప్పున కాళ్లు కడుక్కునేందుకు నీళ్లు తీసుకురండిరా.” అని చటర్జీగారు లోపలికి కేకేశారు.

హరినారాయణబాబు అతడి మాటలకు అడ్డువచ్చి, “ఆగండాగండి, మీరేమీ హడావిడి పడకండి. అవేమీ అవసరం లేదిప్పుడు. అమ్మాయి చండి విద్యామందిరం నిర్మించాలని ఆజ్ఞాపించి, ఈ నుసలివాణ్ణి ఎంత ఇరకాటంలో పట్టిందీ తెలుసుగా మీకు ! ఆ అజమాయిషీ పని మీదనే వచ్చాను అసలు. ఈ సదవకాశంలో మళ్ళీ మాతల్లిని మరో సారి చూసి పోదామనే ఉత్కంఠకొద్దీ ఇక్కడికి వచ్చాను” అన్నాడు.

పురోహితుడు ముందుకు వచ్చి, “చూడక పోవట మేమిటి? తప్పకుండా చూసినెళ్ళండి. కాని వచ్చినవారెల్లూ రానేవచ్చారు కనుక కాసేపు కూచోక తప్పదు. రవంత ఫలాహారం అదీ—”

హరినారాయణబాబు మళ్ళీ నవ్వుతూ “ఇప్పుడా ప్రమేయమంతా తలపెట్టొద్దు భట్టాచార్యులుగారూ ! ఎందుకిప్పుడు? అనవసరం. నేను ఇలా హఠాత్తుగా అమ్మాయిని చూడాలనే సంకల్పంతోనే ఈ రావటం. అమ్మాయి ఇప్పుడేంచేస్తోంది బావగారూ ?” అని అడిగాడు.

“ఈవేళప్పుడు రోజూ పూజాగృహంలోనే ఉంటూ ఉంటుంది. హారతి ఇవ్వటం ముగించి ధ్యానశ్లోకాలు పఠిస్తూ ఉంటుందనుకుంటాను బహుశా” అన్నాడు కరాలీ చటర్జీ.

హరినారాయణబాబు ఉల్లాసంతో “యాదృశీ భావనాయస్య సిద్ధిర్భవతి తాదృశీ” అన్నారు. పెద్దలు. అయితే ఇప్పుడు చండి ఇంకా యథాస్థానంలోనే ఉండి ఉంటుందన్న మాట! మమ్మల్ని ఇద్దరీ ఆ పూజాగృహం దగ్గరకి తీసుకెళ్లండి బావగారూ! ఆమె తాలూకు ఒకవిధమైన రూపురేఖల్ని నిన్న చూశాను. ఇవాళ మరొక రూపాన్ని కూడా చూసి ధన్యుణ్ణి అవుతాను. మీకేం అభ్యంతరం లేదుగా!” అన్నాడు.

కరాలీబాబు సవినయంగా “తమరలా సెలవియ్యకండి ప్రభూ! ఇదంతా కేవలం మా మహాభాగ్యం! అయితే ఇంతకీ కొంచెంసేపు కూచునేటంత సావకాశం లేదంటాగా తమకి?” అని అడిగాడు.

హరినారాయణబాబు ఇదివరకు లాగానే మళ్ళీ - నా మాటకి తిరుగనేది ఉండటానికి వీల్లేదు బావగారూ! మరో మాట. మేము ఇలాగే హఠాత్తుగా అమ్మాయి ఉన్నచోటికి వెళ్లి, ఆమెను విస్తుబోయేట్లు చేయాలి. మేము వచ్చినట్లు ముందుగా ఆమెకి కబురు పంపవద్దు. ఈ ముసలివాల్లిద్దరూ మీ వెనకాలే లోపలికి వస్తున్నందుకు మీరేమీ తప్పుగా యెంచవద్దు. ఎంచేతంటే మేము కాళ్లుకూడా కడుక్కోకుండా సరాసరి పూజాగృహం దగ్గరకే వస్తున్నామంటే-అది కేవలం మా చండిని చూసిపోదామనే ఉత్కంఠతోనే...” అన్నాడు.

ఈ ప్రాంతానికంతకీ రత్నంలాంటివాడియన. సంశ్కారవంల్లో, అభిమానంలో, ఐశ్వర్యంలో, ధైర్యసాహసాల్లో-ప్రతి విషయంలోనూ ముందు ఈ జమీందారుగారి పేరుచెప్పి, తర్వాత ఇంకొకరి పేరు చెప్పాల్సిందే. అంచేతనే ఆయన సద్గుణాలతోపాటు - ఆయన తాలూకు కిందకి లక్షలాది అక్షణాలు కూడా జనసామాన్యాని కందరి, తెలుసు. ఆయన పెదవుల మీదనుంచి నచ్చిన మాటక అటు ప్రౌఢులు ఇటు పొడిచినా తిరుగులేదు. ఆయన మనస్సులో ఏపని చెయ్యాలని అనుకున్నా ఫలానాపని నేను చేస్తానని ఎవరికైనా మాటఇచ్చినా ఇహ అది పూర్తిచేసేటంతవరకు ఉరుకోడు. కనుక ఇలాంటి జమీందారుగారికి తలవని తలంపుగా కలిగిన కోర్కెను తీర్చటానికి కరాళీబాబు కంగారు పడ్డాడంటే ఆశ్చర్య మేముంది? సహజమే అది!

నడిమి వాకిలి దాటగానే కుడివైపున తూర్పు పడమరలుగా ఉన్నదొక ఇల్లు. అందులోనే ఒకవైపున పూజాగృహం ఉంది. అక్కడ ఎత్తయిన వేదికమీద ఓ కలశం పెట్టిఉంది. ఆ కలశంముందు ఇత్తడి పీటమీద సాలిగ్రామాలూ, గోడని వివిధ దేవతల చిత్తరువులూ, కలశానికి సరిగ్గా సెనుక పెద్ద కాళీ చిత్తరువు, వేదికముందు రాగి గంగచెంబులూ, పూల సెజ్జ, శంఖం, ఘంట మొదలైనవన్నీ అమర్చబడి ఉన్నాయి. రెండుప్రక్కలా ఇత్తడి స్తంభములమీద దీపాలు వెలుగుతున్నాయి. ఆ చిరువెల్తురులో పూజామందిరం సౌందర్యం స్పష్టంగా భాసిస్తోంది. ఆమందిరమంతా ధూపదీపాల సుగంధంతో ఘుమాయిస్తోంది. చండిచిత్రాసనంమీద పద్మాసనం

వేసుకూచుని, భావోద్దీపితమైన దృష్టిని దేవించి త్తరువుమీద నిలిపి మృనుమధురంగా దేవీ స్తోత్రాన్ని పఠిస్తోంది—

‘—జయా మమగ్రతఃపాతు విజయాపాతు పృథ్వః
నారాయణీ శీర్ష దేశే సర్వాంగే సింహవాహినీ
శివదూతీ ఉగ్రచండా ప్రత్యంగే పరమేశ్వరీ,
విశాలాక్షీ మహామాయా కౌమారీ శజ్జినీ శివా
చక్రిణీ జయదాత్రీచ రణమత్తా రణప్రియా
దుర్గా జయన్తీ కాళీచ భద్రకాళీ మహాదరీ
నారసింహీచ వారాహీ సిద్ధిదాత్రీ సుఖప్రదా
భయంకరీ మహారాద్రీ మహాభయ వినాశినీ...’

చండి తన్మయురాలై ఇలా స్తోత్రం చేస్తోంది. తన వెనుక కొందరు వ్యక్తులు వచ్చినిలబడ్డారన్న సంగతి ఆమె గమనించనే లేదు. స్తోత్రం పూర్తిచేసి నత శిరస్కుయై ఆమె దేవికి నమస్కరించగానే “ఇందుకే నేను ఇలా హఠాత్తుగా పూజా గృహానికి వచ్చింది బావగారూ! ఇలా వచ్చాను కనుక అమ్మాయిలోని ఈ వినూత్న రూపాన్ని చూడ గలిగాను” అన్నాడు హరినారాయణబాబు.

చండి తలయెత్తిచూస్తూనే చకితయై, ముందు తండ్రికి తర్వాత తన తండ్రి యీడువారై న ఆ ఇద్దరు పెద్దలకి పాదాభివందనం చేసింది. ఆమె పైకి ఏమీ మాట్లాడలేదు. కాని ఆమె ముఖంలో నిరుపమానమైన జ్యోతి భాసిస్తోంది.

హరినారాయణబాబు ఎంతో సంతుష్టుడై అన్నాడు — “అమ్మాయి ఈ వయస్సులోనే ఇంత తేజస్సును ఎలా పొంద

గలిగిందో ఇప్పుడు తెలుసుకున్నాను బావగారూ! మొన్న బాహ్య సౌందర్యాన్నే చూసి ముగ్ధుణ్ణియాను. ఇవాళ ఈమె హృదయంలో భాసిస్తున్న ఈ దివ్యజ్యోతి కేవలం కళ్ళకే కాకుండా మనస్సుకు కూడా నిండుగా కనిపిస్తోంది. ఏమంటావ్ బాపూలీ? నువ్వేమీ మాట్లాడవేం?”

దివాన్ రాధానాథ బాపూలీ ఇప్పుడు వనకూ విముగ్ధుడిలా చండికేనే చూస్తూ నుంచున్నాడు. ప్రభువుగారి ప్రశ్నతో అతడి పరధ్యానం వదిలింది. అతడేమీ తొణక్కుండానే “అసలు మీరు అమ్మాయిని చూసిరాగానే చెప్పారుగా నాతో! మీకుమీరై ఎవరి అంతలా ప్రశంసించగా నేనెప్పుడూ వినలేదు. మనిషి మొహం చూడగానే వాళ్ళ ఆంతర్యం ఎలాంటిదయిందీ చెప్పే సైయ్యగలననే అపఖ్యాతి ఒకటుంది నాకు. ఆ నిధానంతోనే అమ్మాయి స్వభావం ఎలాంటిదై ఉంటుందా అని ఆలోచిస్తున్నాను ఇందాకట్నుంచీ” అన్నాడు.

“గుర్తించావా? ఇంకా ఓ నిశ్చయానికి రాలేదా?”

“నా నిశ్చయం అయిపోయింది”

“మాటలతీరు ఎలాంటిదో వినకుండానే?”

“మేలిమి బంగారాన్ని చూడగానే తెలుసుకోవచ్చు. గీటురాయిమీద ఒరిపిడి పెట్టాల్సిన పనిలేదండీ!”

హరినారాయణబాబు పూజాగృహం ప్రతిధ్వనించే టట్లు నవ్వుతూ “అయితే నేనేమీ మోసపోలేదంటావన్న మాట?” అని అడిగాడు.

“ఇంతవరకు బాశులీ హరినారాయణ గంగూలీగారు ఎన్నడూ ఎవరిచేతిలోనగా మోసపోలేదు” అని ఆయన ప్రశ్న ఇంకా పూర్తికాక మునుపే సమాధానం చెప్పేశాడు.

ఒక్క నిమిషంలో హరినారాయణగారి అందమైన ముఖం నల్ల బడిపోయింది. ఆయన దివానుకేసి కోరచూపులు చూస్తూ “నువ్వేదో మెరమెచ్చులకి అన్నమాటలా ఉందిది బాశులీ! నిజం చెప్పు ఎప్పుడూ నేనే జయిస్తూ వచ్చానంటావా? అయితే మరి అత్యీయులదగ్గర మోసపోయి ఇరకాటాన పడటం, అన్నమాట నిలబెట్టుకోవాలని మాడావిడిగా పరుగెత్తుకు రావటం - ఇదంతా ఒకరకంగా మోసపోవటం కాదంటావా బాశులీ?” అని అడిగాడు.

దివాన్ జీ ఏమాత్రం తెల్లబోకుండా “అందులో మీరు మోసపోయిందేమీలేదు. ఈ విషయమై మీతో ఇదివరకు నేనెప్పుడూ తర్కించలేదు, ఇక ముందుకూడా తర్కించను. అయినా జగన్నాథ మీ ప్రతిష్ఠ నిలబెడుతుంది అనటానికి ఇదేసూచన” అన్నాడు.

ఈ వృద్ధు లిద్దరి సంభాషణ, తన తండ్రితోపాటు చండి కూడా తెల్లబోయి వింటూ ఉండుకుంది. ఏదో నిగూఢ విషయంలా వుంది ; బోధపడేటట్లు లేదు.

హరినారాయణ బాబు మళ్ళీ అక్కడున్న వారంతా ఉలిక్కిపడేటంత బిగ్గరగా నవ్వుతూ “ఆ మాటమీద ఆ మాటమీద మా సంసారిక విషయా లేవో వచ్చాయి. దివాన్ జీ ఆ విషయం ఇప్పుడు నిష్కర్షగా తేల్చి చెప్పేశారు. ఆ ప్రసక్తి అంతటితో వదిలేసి, ఇహ ప్రస్తుత విషయమే

మాటాడుతాను. ఆఁ మొన్న నిన్ను బ్రతినే చూసి వెళ్ళటం అయిందమ్మాయీ! ఈ వృద్ధుడు ఉత్త పినారాలిలా ఉన్నాడు-ఉత్త చేతులతో వచ్చి నచ్చిందని లగ్నంకూడా పెట్టుకు వెళ్ళాడు - అని బహుశా సీమనస్సుకి కష్టంతోచి ఉంటుందను కంటాను. అవునా అమ్మా! అన్నాడు. చండి తల వైకెత్తి “అదేమిటి! నా కసలు ఆ ఆలోచనే రాలేదు. నేను అనుకున్నది మీ రూపించినదానికి పూర్తిగా విరుద్ధం బాబా” అన్నది నిస్సంకోచంగా.

. ఈ ‘బాబా’ అన్న సంబోధన జమిందారుగారి హృదయాన్ని చటుక్కున కదిలించింది. అతడా దౌర్బల్యాన్ని అణచుకుని “ఏమనుకున్నావమ్మా?” అని అడిగాడు.

“అసలు లగ్ననిశ్చయం, మీరు చేసుకు వెళ్ళినంత ఉదాత్తంగా ఈ ప్రాంతాల్లోనేకాదు-ఈ దేశంలోనే ఎవరూ చేసుకు వెళ్ళలేదనుకున్నాను.”

గంగూలీ బాపూలీ ముఖంకేసి చూస్తూ “చూశావా బాపూలీ! నాతల్లి ఎలాంటిదన్నదో!” అన్నాడు.

“నే నందుకనే మేలిమిబంగారాన్ని చూడగానే తెలుసుకోవచ్చు నని మొదట్లోనే మనవిచేశాను.”

“నిజానికి నువ్వన్నమాటకి అసలైన సమాధానంఇదీ! ఈ దేశంలో కాగ్యదక్షిణికి కొడువలేదు తల్లీ! కాని వారెక్కడున్నదీ వెతికి తెలుసుకునేవారే తక్కువ. అనేక విధాలైన దావాలు చెయ్యగలిగినవా రెందరో ఉన్నారు. అయితే యేం—వారు యేదైనా ఇచ్చేముందు—తాము ఇచ్చినదాన్ని సార్లకం చెయ్యగలిగినవారిని చూసి ఇవ్వాలికదా!

నేను మొన్న కల్పతరువులాగానే నిలబడి కావలసింది కోరుకో మన్నాననుకో. మామూలు ఆడపిల్లలయితే ఏంకోరుకుని ఉండేవా రంటావ్? అసలు ఎవరూ బహుశా నోరు తెరచి అడగగలిగే వారుకాదు. అధవా అడిగినా సిగ్గుతో సతమత మవుతూ ‘తమరేది యిచ్చినా సరే’ అని మాత్రం అనగలిగే వారేమో! కాస్త ధైర్యంకల పిల్లలయితే ఏడువారాల నగలు చేయించమనో ఇలాంటిదే మరొకటేనో అడిగేది. కాని నువ్వుమాత్రం ఈ దేశంలో ఎన్నడూ ఏ వధువూ కోరనికోర్కె కోరావు. అస లిలాంటిది కోరవచ్చునని ఎవరి ఊహాకీ తట్టికూడా ఉండదు. కార్యదక్షు లెవరో గ్రహించి వారిని ప్రేరేపించటం అంటే ఇలాంటిదే. నేను ఇస్తానన్న దానిని నువ్వు సార్థకపరుస్తున్నావు. కాని ఒక్క విషయం. నేను ఇచ్చిన దానికన్న నువ్వు చేసిన త్యాగమే గొప్పది. నీ జన్మభూమికోసమని, నీ యీడు బాలికల కోసమని మహా న్నతమైన త్యాగంచేశావని నా ఉద్దేశం.”

చండి తలవంచుకుని “మీరూరికే పొగిడి నన్ను సిగ్గు పరచవద్దు బాబా! ఈ ప్రాంతాల్లో మీ కీర్తి ఎంత చిస్టాయిగా—”

హరినారాయణబాబు ఆమాటకి అడ్డువచ్చి, ‘ఈ కీర్తి నాది కాదమ్మా, నీది!... ఇహ ముఖ్యమైన పని ఇప్పుడు ముగిస్తాను. బాపూలీ! ఏదీ ఆ బాగ్ తెరచి ఇలా ఇయ్యి’ అన్నాడు.

బాపూలీ తన చేతులోని బాగ్ తెరవగానే అందులోని రత్నఖచితమైన బంగారు వస్తువులు అందరి చూపుల్ని ఆకర్షించాయి.

హరినారాయణబాబు ఆ బాగ్ లో చెయిపెట్టి నవ్వుతూ “ఈ వృద్ధుడుచేసే పనులన్నీ మొత్తాని కేన్ అసహజమైన పనులై ఉంటాయని నువ్వు ఈపాటికి గ్రహించే ఉంటావు. కనుక నా అభిరుచికి అనుగుణమైన ఆభరణాలతో నిన్ను అలంకరింప చెయ్యబోతున్నందుకు సూత్రం నువ్వేమీ అభ్యంతరం చెప్పకూడదు. ముందుగానే చెప్పుకున్నా” అన్నాడు.

ఇలా అంటూనే ఆయన బాగ్ బోనుంచి అపూర్వ శిల్పంతో తయారుచేయబడిన రెండు బంగారు కంకణాలు పైకితీశాడు. అవి తయారెంపులో అందంగా ఉండటమే కాక పరిమాణంలో కూడా పెద్దవిగా, ఎంతో బరువుగా ఉన్నాయి. హరినారాయణ బాబే స్వయంగా ఆ కంకణాలను చండి చేతులకుపెట్టి, “ఆదిలక్ష్మికి అసలైన భూషణ లివే తల్లీ ! ఈ మాస్తకకణాలు ఆమెకి ఒకప్పుడు కేవలం అలంకారాలుగానే కాక ఆయుధాలుగాకూడా ఉపయోగపడ్డాయి. ప్రాచీనకాలపు స్త్రీలు ఇలాంటి కంకణాలనే ధరించి తమ భర్తల ఆయుఃపరిమాణాన్ని యెక్కువ చేసుకోగలిగారు. అవసర మయినప్పుడు వాటితోనే ఆ త్మరక్షణ కూడా చేసుకోగలిగారు. వీటితో గురిచూసి కణతలమీద ఒక్క దెబ్బకొడితే ఎంతటి వాళ్లయినా తల గిర్రున తిరిగి పాదాక్రాంతు లయ్యేవాళ్లు. కాని ఈకాలపు వాళ్లుమాత్రం సగర్వంగా ధరించతగిన ఇలాంటి భూషణాలన్నిటినీ వదిలేసి-కేవలం సన్న సన్నని గాజులతో సరిపెట్టుకుంటున్నారు. వురుషులు కొందరు అంతేలే. అవసరమైతే ఆయుధంగా

ఉపయోగించ తగిన చేతికరల్ని తమ ఆరోగ్యముతోపాటు వదిలేసుకుని విలాసంగా ఎందుకూ కొరగాని చేతికరల్ని ధరిస్తున్నారు. అసలంతకీ నా ప్రశ్న యేమిటంటే ఇవి నీకు నచ్చాయా?” అని అడిగాడు.

“నీ వివాహానికి అందరూ చూసి ఆశ్చర్య పోయే టట్లుగా రెండు కంకణాలు చేయిస్తాను చండీ!” అనేవారు మా తాతగారు. కాని ఆయ నిప్పుడు స్వర్ణవాసులైనారు. ఆ మహాపురుషుని మనోరథాన్ని తమరు పూర్తిచేశారు బాబా! ఇహనుంచి రోజూ ఉదయం సాయంత్రం రెండు వేళలా వీటిని భక్తితో కళ్ళకద్దుకొని ఇవాల్ని సంఘటనను స్మరించుకుంటూ ఉంటాను” అన్నది చండీ.

హరినారాయణబాబు ఎంతో తమకంతో “విన్నావా బాపూలీ! ‘మీరింత ఖర్చుపెట్టి ఈ కంకణాల్ని అయితే చేయిస్తున్నారు కాని, ఈ కాలపు పిల్లలు వీటిని పెట్టుకో ర’ని వద్దన్నావుగా!” అని అడిగాడు.

“మీ తపస్సుకి సంతుష్టురాలై మీ కులదేవత మీకు నచ్చిన కోడల్ని సృష్టిచేసి ఉంచించన్న సంగతి నేనప్పుడు ఊహించ లేకపోయాను” అన్నాడు బాపూలీ.

తర్వాత మళ్ళీ బాగ్‌లోనుంచి మరో రెండు స్వర్ణ భూషణాలని బయటికితీసి, నీపేరుకి తగినట్లుగా నువ్వెలాంటి దానివో నీ మామగారిని నేనూ అలాంటివాణ్ణి, నేనిచ్చే కానుకలూ అలాంటివే. ఇవిరెండూ ఎన్నాళ్ళనుంచో మాయనప్పెట్టెలో పడివున్నాయి. మాతాతగారు మహేశ్వర గంగూలీగారు వీటిని మా నాయనమ్మకోసం చేయించారు.

హరినారాయణబాబు ఆ బాగ్ లో చెయిపెట్టి నవ్వుతూ “ఈ వృద్ధుడుచేసే పనులన్నీ మొత్తాని కేవో అసహజమైన పనులై ఉంటాయని నువ్వు ఈపాటికి గ్రహించే ఉంటావు. కనుక నా అభిరుచికి అనుగుణమైన ఆభరణాలతో నిన్ను అలంకరింప చెయ్యబోతున్నందుకు మాత్రం నువ్వేమీ అభ్యంతరం చెప్పకూడదు. ముందుగానే చెపుతున్నా” అన్నాడు.

ఇలా అంటూనే ఆయన బాగ్ లోనుంచి అపూర్వ శిల్పంతో తయారుచేయబడిన రెండు బంగారు కంకణాలు ; వైకితీశాడు. అవి తయారినపులో అందంగా ఉండటమే కాక పరిమాణంలో కూడా పెద్దదిగా, ఎంతో బరువుగా ఉన్నాయి. హరినారాయణ బాబే స్వయంగా ఆ కంకణాలను చండి చేతులకుపెట్టి, “ఆదిలక్ష్మీకి అసలైన భూషణా లివే తల్లీ ! ఈ హస్తకంకణాలు ఆమెకి ఒకప్పుడు కేవలం అలంకారాలుగానే కాక ఆయుధాలుగాకూడా ఉపయోగపడ్డాయి. ప్రాచీనకాలపు స్త్రీలు ఇలాంటి కంకణాలనే ధరించి తమ భర్తల ఆయుఃపరిమాణాన్ని యెక్కువ చేసుకోగలిగారు. అవసర మయినప్పుడు వాటితోనే ఆ త్మర క్ష.ణ కూడా చేసుకోగలిగారు. వీటితో గురిచూసి కణతలమీద ఒక్క దెబ్బకొడితే ఎంతటి వాళ్లయినా తల గిరున తిరిగి పాదాక్రాంతు లయ్యేవాళ్లు. కాని ఈకాలపు వాళ్లుమాత్రం సగర్వంగా ధరించతగిన ఇలాంటి భూషణాలన్నిటినీ వదిలేసి- కేవలం సన్న సన్నని గాజులతో సరిపెట్టుకుంటున్నారు. వురుషులు కొండరు అంతేలే. అవసరమైతే ఆయుధంగా

ఉపయోగించ తగిన చేతికర్రల్ని తమ ఆరోగ్యముతోపాటు వదిలేసుకుని విలాసంగా ఎందుకూ కొరగాని చేతికర్రల్ని ధరిస్తున్నారు. అసలంతకీ నా ప్రశ్న యేమిటంటే ఇవి నీకు నచ్చాయా?" అని అడిగాడు.

“నీ వివాహానికి అందరూ చూసి ఆశ్చర్య పోయే టట్లుగా రెండు కంకణాలు చేయిస్తాను చండీ!” అనేవారు మా తాతగారు. కాని ఆయ నిప్పుడు స్వర్గవాసులైనారు. ఆ మహాపురుషుని మనోరథాన్ని తమరు పూర్తిచేశారు బాబా! ఇహనుంచి రోజూ ఉదయం సాయంత్రం రెండు వేళలా వీటిని భక్తితో కళ్ళకద్దుకొని ఇవాల్ని సంఘటనను స్మరించుకుంటూ ఉంటాను” అన్నది చండీ.

హరినారాయణబాబు ఎంతో తమకంతో “విన్నావా బాపూలీ! ‘మీరింత ఖర్చుపెట్టి ఈ కంకణాల్ని అయితే చేయిస్తున్నారు కాని, ఈ కాలపు పిల్లలు వీటిని పెట్టుకో ర’ని వద్దన్నావుగా!” అని అడిగాడు.

“మీ తపస్సుకి సంతృప్తురాలై మీ కులదేవత మీకు నచ్చిన కోడల్ని సృష్టిచేసి ఉంచినదన్న సంగతి నేనప్పుడు ఊహించ లేకపోయాను” అన్నాడు బాపూలీ.

తర్వాత మళ్ళీ బాగ్ లోనుంచి మరో రెండు స్వర్ణ భూషణాలని బయటికితీసి, నీపేరుకి తగినట్లుగా నువ్వెలాంటి దానివో నీ మామగారిని నేనూ అలాంటివాణ్ణే, నేనిచ్చే కానుకలూ అలాంటివే. ఇవిరెండూ ఎన్నాళ్ళనుంచో మాయినప్పెట్టెలో పడివున్నాయి. మాతాతగారు మహేశ్వర గంగూలీగారు వీటిని మా నాయనమ్మకోసం చేయించారు.

ఆమె అనంతరం ఈ ఇంటికి కోడలుగా వచ్చినవారి కెవరికీ వీటిని ధరించగల శక్తి సామర్థ్యాలు లేకపోయాయి. వీటి నిప్పుడు నువ్వుధరించి, గంగూలీ వంశంలో లోపించిన శక్తి సామర్థ్యాలను నువ్వే పునర్జీవింప చెయ్యాలి” అన్నాడు హరినారాయణబాబు.

మేల్మీబంగారంతో తయారైన ఈ ఆభరణాలు ఇంచు మించు రెండువందల కాసుల బరువున్నాయి. వాటిల్లోని హారాన్ని చండిమెడలోవేసి, శిరోభూషణాన్ని ఆమె శిరస్సున ధరింపచేసి, “ఇప్పుడు మాతల్లి సాక్షాత్తు మహాలక్ష్మీలా ఉంది” అన్నాడాయన.

చండి ఒక్కొక్కరికీ అందరికీ నమస్కరించి శిష్టాచారాన్ని పాటించింది. క్రొత్తవస్త్రాలు కాని క్రొత్త ఆభరణాలు కాని ధరించినప్పుడు చాలామంది ఆడపిల్లలు పెద్దలందరికీ ఇలా నమస్కరించటం సంప్రదాయం. ఈ సంప్రదాయం హిందువు లందరికీ సుపరిచితమైనదే...

వాహ్! ఈ ఆభరణాల బరువుతో మాతల్లి యేమాత్రం కుంగిపోలేదు” అన్నాడు జమిందారుగారు.

కరాలీ చటర్జీ నవ్వుతూ “ఇలాంటి విషయాల్లో మా అమ్మాయి ఏం ఫర్వాలేదు. ప్రభువులు వింటే ఆశ్చర్యపోతారేమో! మణుగు బియ్యంఘూటనైనాసరే మా అమ్మాయి చులాగ్గా ఒకచేత్తో పైకెత్తటం, దింపటం చాలాసార్లు చేసింది” అన్నాడు.

“మణుగు బరువు మోయటం అనేది మన అమ్మాయికి తృణప్రాయం భావగారూ! కాని ఆమె శిరస్సున ఎంత

బరువును ఎత్త సంకల్పించుకున్నానో నేను, ఆవిషయం తర్వాత తెలుసుకో గలుగుతారు మీరు. అయినా నాకు తెలుసు. మన అమ్మాయి దానికైనా ఏమాత్రం వెనుకంజ వెయ్యదు. ఇప్పుడిహా నీకు యింకోవస్తువు నిస్తానమ్మాయి! ఇదే నా చివరి కానుక, అన్నిటికన్నా యెక్కువైన కానుక” అంటూ ఆయన సర్వాకృతిలోఉన్న ఓ విచిత్ర వస్తువును బాగ్ లోనుంచి వైకి తీశాడు. ఆవస్తువును చండి ముందుపెట్టి, “ఇదేమిటో చెప్పకోగలవా అమ్మాయి!” అని అడిగాడు.

చండి ముఖం చాటుచేసుకుని, చిరునవ్వు నవ్వుకుని “కొరడాయేమో అనుకుంటాను” అన్నది.

“నిజమే కనుక్కున్నా వమ్మాయి, కొరడాయే అది! ఇలాంటి కొరడా నువ్వెప్పుడైనా చూశావా?”

“చూశాను. మా తాతగారు ఓసారి నాకు ఇలాంటి కొరడా నిచ్చారు. కాని అది చర్మంతో—”

“ఇది బంగారంతో తయారైనది. ఇది నీకు నేను ఎందుకిచ్చానో తెలుసా? మా యింట్లో ఒక అలవిమాలిన గాడిద ఉన్నాడు. వాడిని నువ్వు అదుపులోకి తీసుకురావాలి. అందుకే నీ కిప్పడీ కొరడా యిస్తున్నది!”

చండి నవ్వుతూ “ఇంట్లో గాడిదని అదుపులో పెట్టడానికై తే చర్మంతో తయారైన కొరడా చాలు. బంగారుతో చేసింది దేనికి?” అని అడిగింది.

హఠినారాయణబాబు కాతుకోజ్వలమైన చండి ముఖం కేసి చూశాడు. తర్వాత తన సౌమ్య ముఖాన్ని కఠినంగా మార్చుకుని, “నేను ఎవరిని గురించి నీకు చెప్పానో అది

మామూలు గాడిద కాదు. బంగారపు గాడిద. అంచేత అలాంటి గాడిదని అదుపులో పెట్టడానికి ఈ బంగారు కొరడాయే అవసరం. ఇదుగో తీసుకోఅమ్మా! పట్టుకో. దీంతో పాటు నేను చెప్పిన మాటలుకూడా గుర్తుంచుకో” అన్నాడు.

చండి చెయ్యి చాచి ఆయన చేతిలోంచి ఆ విలక్షణమైన బంగారపు కొరడా అందుకుంది....

4

బ్రౌశులీ జమీందారుగారి సంపత్తి - ప్రతిపత్తి చూసినవారంతా ఈయన క్రితంజన్మలో ఎంతో మహాపుణ్యం చేసుకుని ఉండక పోయినట్లయితే ఇంత ఐశ్వర్యవంతుడు కాగలిగేవాడు కాడని అనుకునేవాళ్లు. కాని ఈ భాగ్యశాలి సంసారిక విషయాలు వారి కంటగా తెలియవల్లేఉంది. తెలిసినట్లయితే ఇంత ఐశ్వర్యం, ఇంత అధికారం ఉన్నా ఈ విచిత్రవృత్తికి ఇంతకు మించిన దుఃఖంకూడా ఉన్నదన్న సంగతి గ్రహించేవారే.

హరి నారాయణ బాబుకి తండ్రి చిన్నతనంలోనే పోయాడు. కాని ఆత్మీయుల సహకారంవల్ల, వాత్సల్యమూర్తి అయిన తల్లి గారాబంగా సాకటంవల్ల, అప్పడాలోటు అతడికి లోటుగానే అనిపించలేదు. యశావనదశలో ఉండగా తల్లి గతించినప్పుడు సహధర్మచారిణి అయిన సులోచన సహచర్యం అతడికెంతో సాంత్యం కలిగించింది. కాని యశావనం కూడా వెనక్కిదిగజారి ప్రాథమికదశలో పాదం పెడుతున్న

రోజుల్లో సులోచన భర్తబాహుబంధాన్ని విడగొట్టుకుని పరలోకానికి ప్రయాణమైంది. అప్పడీ జమిందారీగాని, ఈ విపులైశ్వర్యంకాని, ధైర్యసాహసాలుకాని అతడి కేమాత్రం రక్షణ కల్పించలేక పోయాయి. దుఃఖమనేది ఎంత పీడిస్తుందో, మనస్సుని ఎంతగా కోస్తుందో హరినారాయణబాబుకి అప్పుడే ప్రప్రథమంగా అనుభవంలోనికి వచ్చింది. ప్రియా విహారంలో అతీత స్మృతులెన్నో అనుక్షణం కాటువేస్తూనే ఉంటాయి. వారి దేవిడిలో ఆశ్రితులైన ఆత్మీయులకీ కొడువేలేదు. అయినా సాంత్యమెవరు కలిగింపగలరు? పరమ సాధ్య అయిన సులోచన వీరినందరినీ ఒక కంట కనిపెట్టి కాపాడుతుండేది. ఆ కరుణామయి అంతర్ధానం కావటం వల్ల అందరికీ మతిపోయినట్లయినది. రెండుసంవత్సరాల శిశువునిగోవిందుని భర్తకప్పగించి పరలోక గతుకాలైంది సులోచన. హరినారాయణబాబు ఆ పసికందును చూసుకుంటూ భార్య వియోగ దుఃఖాన్ని మరచిపోవాలని ప్రయత్నించాడు. కాని సాధ్యం కాలేదు. తండ్రి గారాబంచేసినంత మాత్రాన పిల్లవాడు తల్లిని మరచిపోలేదు. ఇంట్లో ఉన్న పరిఛారికలూ, పరిజనులూ అందరూ అస్తమానం ఏడుస్తూవుండే పిల్లవాణ్ణి చూసి కంగారు పడసాగారు. ఏం చేసినా ఊరుకునేవాడు కాదు. “అమ్మ దగ్గరికి పోతాను” అని ఒకటే ఏడుపు. పుట్టెడు దుఃఖములో మునిగిఉన్న హరినారాయణబాబు ఈ విషయమై చాలా ఆలోచించాడు. అతడికీ శైశవంలోనే శండ్రి పోయాడు. యశావనంలో తల్లి గతించింది. అయినా అతడింట్లా చెంబేలు పడిపోలేదు.

పౌరుషం, అభిమానం ఆ నలభై సంవత్సరాల జమీందారు హృదయాన్ని కలచివేశాయి. మామూలు మానవులులాగా తానుకూడా పదిమంది సానుభూతి వాక్యాలకోసం ఆపేక్షపడితే, ఇదివరకుదాకా తన యెదుట పడడానికి కూడా సాహసం లేనివారంతా ఈ అవకాశాన్ని ఊతగా తీసుకుని మరీదగ్గరకి చేరటానికి ప్రయత్నిస్తారు. ఈ ఆలోచన రావటంతో ఆయన దుఃఖాన్నంతా అతిప్రయత్నంమీద ఎలాగో దిగ్గ్రమింగి మళ్ళీ ఎంతో ఉత్సాహము తెచ్చిపెట్టుకుని జమీందారీ వ్యవహారాలు చూసుకోటం మొదలెట్టాడు. దుఃఖ విహ్వలుడైన జమీందారుగారు హఠాత్తుగా మళ్ళీ వ్యవహారాల్లో ఇంత ఆసక్తిని కన్పర్చటం చూసి అందరూ హడలిపోయారు. 'పిల్లవాడి ఏడ్పు నాచెవిని పడిందంటే ఊరుకోను ఇహ, జాగ్రత్త అని పరిచారికల నందరినీ హెచ్చరించాడు. యజమానికి సంబంధించిన విషయాల్లో అందరూ ఎంతో జాగ్రత్తగా ఉండేవాళ్లు. పిల్లవాడియేడ్పు ఆయన చెవిని పడిందంటే తమకెవ్వరికి ఇంక అక్కడ ఉండేందుకు ఆస్కారం ఉండదని తెలుసువాళ్లకి. పిల్లవాడ్ని చూదామారెండు నిమిషాలైనా ఏడుపుమాని ఊరుకునేట్లు లేకు. చివరికి ఏడుపు మాన్పించటం ఎలా అనేది నిర్ణయించుకున్నారు. వీళ్ళలో ఒక పరిచారిక కలకత్తాలో ఓజమీందారు యింట్లో కొన్నాళ్లు పనిచేసింది. జమీందార్ల యిళ్ళలో ఏడుస్తూఉండే బిడ్డల్ని ఏడ్పు మానిపించటం ఎలాగో తెలుసుకునే అది ఈ బాశులీ జమీందారుగారి హవేలీలో ప్రవేశించింది. ఆపనే ఇక్కడాచేస్తే ప్రయోజనం ఉండకపోదు, కొద్ది పరిమా

ఇంట్లో ఇంత నల్లమందు పాలుపట్టేటప్పుడు ఆ పాలుల్లో కలిపిపట్టి - బిడ్డని నిద్రపోయేటట్లు చేయటం మొదలెట్టింది. ఇహ ఎప్పుడూ పిల్లవాడు నిద్రమత్తుగానే ఉండేవాడు. తర్వాత యెప్పుడూ పసివాడి యేడుపు ప్రభువుగారి చెవిని పడనేలేదు.

పైకి జమీందారు చాలా కఠినుడిలా కన్పించేవాడు. ఇంతమఃభాన్ని ఈయనఎలాదిగ్రమింగగలిగాడా అని అందరూ అనుకునేవాళ్లు. కాని మనస్సులో ఎంత బాధపడుతున్నాడో అదెవరికి తెలుస్తుంది ; తెల్లవారేసరికి కన్నీటితో తడిసిఉండే అతడి తలగడాను చూసి, ఈ కఠినుడి మనః ప్రవృత్తి ఎలాంటిదయిందీ తెలుసుకునేందు కెవరికి పట్టింది ?

ఆరైల్లు ఇలా గడిచి పోయాయి. జమీందారుగారు పగలల్లా ఆఫీసులో కూచుని శాసించటంతోనూ, మధ్యాహ్నం మప్పుడు - రాత్రిళ్ళూ తన గదిలో కూచుని స్వర్గీయురాలైన సహధర్మచారిణిని తలచుకుంటూ కాలక్షేపం చేయసాగాడు. కాని తలవనితలంపుగా జరిగిన ఓసంఘటనతో అతడి దిగుళ్ళన్నీ మాయమైనాయి. బాశులీ జమీందార్లకి పొరుగు జమీందారయిన రేవతీ మోహనరాయ చౌదరి అప్పట్లో మునిగి హరినారాయణ బాబుని ఆశ్రయించాడు. హరి నారాయణబాబు పన్నెండు లక్షల రూపాయలు అప్పుగా యిచ్చి అతణ్ణి అప్పుల బారినుంచి తప్పించాడు. రాయ చౌదరికూడా అందుకు కృతజ్ఞతగా తన యెస్టేట్ మీద అధికారాలన్నీ హరినారాయణబాబుకి దఖల్ పరిచాడు. ఈ కారణం మూలంగా ఈ రెండు కుటుంబాలకి బాగా సన్ని

హితత్వం ఏర్పడింది. తర్వాత రాయచౌదురీగారి కుమార్తె మాధురీదేవి - పదిహేడేండ్ల యువతి - హరినారాయణగారి అంతఃపురంలోకి రాణిహోదాలో ప్రవేశించబోతున్నదని తెలుసుకున్నప్పుడు అందరూ ఆశ్చర్యపోయారు.

హరినారాయణబాబుకి కాస్త ఖయాళీ ఉన్నమానిజమేకాని, ప్రభుత్వంవారిచ్చే గౌరవ బిరుదాలమీద మాత్రం అతడి కెన్నడూ మోజులేదు. తన ప్రజలందరికీ అతడు ప్రాణతుల్యుడు. యెస్టేట్ లో ఎక్కడచూసినా అతడికి మంచి పేరేఉంది. మా 'రాజబాబు' 'రాజబాబు' అని అందరూ ఘనంగా చెప్పుకునే వారాయన్ని గురించి. ప్రభుత్వ సంస్థలకి ఆయనెప్పుడైనా భూరివిరాళ మిచ్చినపుడు కూడా అక్కడుండే కలెక్టర్ కో - కమిషనర్ కో ఈ విరాళమిచ్చినందుకుగానుమీరు నాకు బిరుదేమైనా ఇచ్చినన్నమాత్రం సిగ్గుపడేటట్లు చేయకండి' అని ముందుగానే వ్రాసుకునేవాడు.

హరినారాయణబాబు తన కేదైనా ఖయాళీ పుట్టినప్పుడు అసాధ్యమైనపనులనుకున్నవన్నీ ఎలాచేశాడో, రేవతీ మోహనుడి కూతురికూడా చటుక్కున అలాగే వివాహమాడాడు. రేవతీ మోహనునికి అప్పుపెట్టిన అష్టకోట జమీందారు పెద్ద వంశగౌరవంలేనివాడు. అయినా అతడు మాధురీదేవిని తన కివ్వమని కోరాడు. రేవతీ మోహనుడికి రెండు బెడదలొచ్చిపడ్డాయి. హరినారాయణబాబు అతడిని ఋణ విముక్తుణ్ణిచేశాడు. కాని చరిత్రహీనుడయిన అష్టకోట జమీందారు మాధురీ దేవిని ఎలాగైనా వివాహం చేసుకోవా అని కుట్రలు పన్నసాగాడు, రేవతీ మోహనుడు తన గాజసాన్ని

రక్షించు కోటానికి ఎంతైనా ఖర్చు పెట్టేవాడుకాని, తగాదాలన్నా, కోర్టువ్యవహారాలన్నా అంత పట్టించుకునే వాడు కాడు. ఆ జమీందారు ఇలాంటి వాటిల్లో ఆసక్తిరిన వాడు. తన కూతురిని ఇవ్వలేదనే కోపంతో అతడింకా ఏం చేస్తాడో అన్న భయంతో రేవతీ మోహనుడు మరోసారి హరినారాయణబాబుని ఆశ్రయించాడు. వీరికీ - ఆ జమీందార్లకీ ఆదికాలంనుంచి ఏవోమనస్పర్థలుంటూ ఉండేవి. అతడిదంతావిని మండిపడ్డాడు. అప్పకోట జమీందారు కుతంత్రాలు పన్నుతూ ఉండగానే - హరినారాయణబాబు అందరూ విస్తుపోయేటట్లు రేవతీమోహనుడి కూతురిని హఠాత్తుగా తానే వివాహం చేసుకుని, తన కోటలోకి రప్పించు కున్నాడు.

ఇది జరిగికూడా ఇరవై రెండు సంవత్సరాలు కావొచ్చింది. ఈ బాశులీవారి దేవిడిలో ఎన్నోపరిణామా లొచ్చాయి. మాతృవిహీనుడైన గోవిందు డిప్పుడు ఇరవై నాలుగు సంవత్సరాల యువకుడు. తల్లిపోయిన క్రొత్తలో ఇతడు తండ్రికెంత సమస్యగా కనుపించాడో - అలాగే ఈ నాటికీ సమస్యగానే కనిపిస్తున్నాడు. తండ్రి కీనాటికీ ఆ ఆందోళన, ఆదుర్దా తీరనేలేదు.

వీరి వంశంలోవారి నందరినీ సృష్టించిన విధాతే ఇతణ్ణి సృష్టించాడు. రూపురేఖల్లో దేహసౌష్ఠ్యంలో గోవింద గంగూలీ అందరి లాగానే ఉంటాడు. కాని ఈ వయస్సులో ఇంతటి కులీనుల బిడ్డలకి సహజంగా ఉండే లావణ్యమూ, సుకుమారత మాత్రం అతడిలో లోపించాయి. పచ్చని

దేహచ్ఛాయ అయినా కాంతివంతంగా ఉన్నట్లుండదు. ముఖంలో జడత్వం అచ్చగుద్దినట్లుంటుంది. శరీరం సరియైన పోషణ లేకనేమో బిరుసువారినట్లుంటుంది. లేతవయస్సు అయినా కొంచెం ముదురువయస్సువాడిలా కనిపిస్తాడు. జుట్టు రాగి రంగుకు తిరిగింది. అతడి రూపురేఖల్లో ఈ లోపాలతో పాటు కొన్ని ప్రశస్తమైన లక్షణాలు కూడా ఉన్నాయి. ఆరడుగుల పొడవు, ఆజాను బాహువు, కోటేరువేసినట్లుండే ముక్కు, చారెడేసి కళ్లు - ఈ లక్షణాలవల్ల చూపరులను ఇట్లే ఆకర్షిస్తాడు.

ఇంతవరకీది ఆకారవైఖరులకు సంబంధించిన గాఢ. ఇహ అతడి మనస్తత్వాన్ని గురించి ఆలోచిస్తే నూత్రం అన్నీలోపాలే. అతడిలో ముఖ్యమైన లోపం మానసిక దౌర్బల్యం. ఒత్తిదద్దమ్మలా, వెర్రిబాగులవాడిలా ఉంటాడు. అతడు బయట ఎవరితోనూ కలిసి మెలిసి తిరిగేందుకు వీల్లేదు. అలా తిరగగల స్తోమతలేదు అతడికి. పేరుకిమాత్రమే జ్యేష్ఠుడు. ప్రాపంచిక జ్ఞానం మాట అలాఉంచి - అసలు ఆత్మ గౌరవం కాపాడుకోవటంకూడా తెలియని జడుడు. పరిచారికలు పరిచారకులు ఎవరూ, అతడిని లక్ష్యపెట్టరు. ఆశ్రితులూ - ఆత్మీయులూ అతడిని గుఱించి అసలు పట్టించుకోరు. ఎవరైనా అతడిని ఆక్షేపించినా అభిమానపడడు. ఎవరైనా అతడిమీద అధికారం చెలాయించబోయినా కోపం తెచ్చుకోడు. కనుక ఇంత 'శుద్ధ-మొద్దు - స్వరూపు'డైన కుమారుడి విషయమై తండ్రికి అనవరతమూ ఆందోళనే అంటే అందులో ఆశ్చర్యం ఏముంది ?

ఇహ జమిందారుగారి రెండోభార్య కొడుకు - గోవిందుడి సవిత్ర తమ్ముడు - నివారణు డున్నాడు. అతడు ఇతడికన్న నాలుగేళ్లు చిన్నవాడైనా - అన్నివిషయాల్లోనూ అన్నగారిని వెనక్కిలాగేసి, తండ్రితో సమానస్థాయిని అందుకో గలిగాడు. అవసరమొచ్చిందంటే జమిందారు ఎంత ముఖ్యమైన కార్యభారాన్నయినా అతడిమీద వేస్తాడు. అతడికి తండ్రిగుణాలు చాలా అబ్బినై. ఇంత చిన్న వాడైనా అతడంటే వారి కచేరీలో అందరికీ హడలే. ఇంట్లో దాసదాసీలు - ఆత్మీయులు - ఎవరైనాసరే, అతడి యెదుటికి వచ్చి మాట్లాడాలంటే గజగజ లాడిపోయేవాళ్ళు. అతడి ఔద్ధత్యం ప్రతాపం తండ్రికెంతో ముచ్చటగా ఉండేవి. అతన్ని వెనకేసుకువచ్చి - “ఇదే కావలసింది. ఈ మాత్రం కరుకుతనం చూపగలిగితేనే - పేరు చెపితేచాలు అధికారం సాగిపోతూ ఉంటుంది.” అనేవాడు తండ్రి.

జమిందారుగారికి పెద్దకొడుకంటే చాలా చురుకైన భావం ఉండటం, చిన్నకొడుకంటే అపరిమితమైన ఆదరానురాగాలుండటం ఎట్టేటులోని ప్రజలందరూ గ్రహించారు. అచిర కాలంలో నివారణుడే తమ ‘భాగ్యవిధాత’ అయేవాడు - అని అనుకుంటూ ఉండేవాళ్ళు ప్రజలు.

ప్రజలకిలాంటి అనుమానం రావటానికికూడా కారణం లేకపోలేదు,

తరతరాలనుంచీ వారి వంశంలో వస్తున్న పద్ధతి ఏమిటంటే ఆస్తి ఎవరూ పంచుకోడానికి వీలేదు. వంశంలో జ్యేష్ఠుడే ఎస్టేట్ కి అధికారి కనిష్ఠులుంటే - వారికేదో నెలకిం

తనో, ఏడాదికింతనో జీవనభృతి యివ్వటమే. అందుచేతనే వారి ఐశ్వర్యం ఇప్పటివరకూ అవిచ్ఛిన్నంగా ఉంటూవచ్చింది. వారికి ఐశ్వర్యానికి తగినంత సంతానవృద్ధి ఎన్నడూలేదు. భగవంతుడేదో ఆలోచించి సృష్టించినట్లు ఆ వంశంలో ఎవరికి చూసినా ఒక్కడే పుత్రుడుండేవాడు. ప్రస్తుతపు జమీందార్తైన హరినారాయణబాబు విషయంలోనే విధాత ఆ నియమానికి భంగం కలిగించాడు. ఈ వంశంలో రెండుపెళ్ళిళ్ళు చేసుకున్నదీ - ఇద్దరు పుత్రులున్నదీ ఈయన ఒక్కడే. కనుక ఇప్పుడు అధికారం ఏకాధిపతి సంతానం చేస్తాడన్న ప్రశ్న బయలుదేరటం సహజం కనుక ప్రజలలా ఊహించగలిగారు.

5

శ్యామాపురంలోని తమ ఏజంటు చండిని గురించి అన్ని విషయాలూ విపులంగా రాసి పంపగానే హరినారాయణ బాబు మాధురీదేవిని పిలిచి, “ఒక విలక్షణమయిన పిల్ల ఉన్నదని తెలిసింది” అని చెప్పాడు.

“గోవిందునిలాంటి పెర్రిబాగులవాడికి, తెలివితక్కువ దద్దమ్మకి పెళ్ళికూడా చెయ్యటం భావ్యంకాదు” అని మాధురీదేవి భర్తతో ఇదివరకు చాలాసార్లు చెప్పింది.

భార్య అలా అంటూవుంటే హరినారాయణబాబు ఆమె ముఖంకేసి నిదానించిచూసి, పెద్దనిట్టూర్పు విడిచి “అవును. అదీ ఆలోచించాల్సిన సంగతే” అంటూ ఉండేవాడు.

ఆ తర్వాత ఇహ ఎప్పుడు వచ్చినా గోవిందుడి విషయం అలా ఉంచి, నివారణుడి పెళ్లి ప్రస్తావనే వస్తూ ఉండేది. భర్త తన మాటలు విన్నాక చేసిన సూచన్ని బట్టి ఆమె ఈ నిర్ణయానికి వచ్చింది. గోవిందుడు జ్యేష్ఠుడన్న హోదాలోనే ఉంటూ, కనిష్ఠులు తీసుకునేట్లు జీవనభృతి మాత్రం పుచ్చుకుంటూ ఒంటరిగానేకాలం గడుపుతాడని, ఆరోగ్యం విషయంలో, ఆయుర్దాయం విషయంలో - ప్రతి విషయంలోనూ సందేహ భాజనుడైన గోవిందుడు ఇకముందు సాంసారిక జీవితానికి దూరంగా ఉండేట్లట్లే - బాశులీ జమీందారీ గద్దెకికూడా దూరంగా ఉండగలడని ఊహిస్తూ వచ్చింది.

అంచేత భర్త విలక్షణమైన పిల్ల అని చెప్పగానే అది తన కుమారుడు నివారణుడి ఉద్దేశించే చెప్పినమాటయి ఉంటుందని మాధురీ దేవి గ్రహించింది. గ్రహించి కొంచెం వెటకారంగా - “పిల్ల అద్భుతమైన పిల్ల అయితే ఏమయినట్లు? వాళ్ళ వంశంకూడా గొప్పదై ఉండొద్దా?” అన్నది.

“శాస్త్రకారు డేమన్నాడో తెలుసా? ‘స్త్రిరత్నం దుష్కులాదపి’ అన్నాడు” అంటూ హరినారాణబాబు నవ్వాడు.

మాధురీ దేవి రుసరుసలాడుతూ “ఆ శాస్త్రాలూ అవీ తుంగలో తొక్కండి. రాజ పుత్రిక కాకపోతే నివారణుడికి నచ్చదసలు. నా నుచ్చట తీరదు. మీకు తెలియనిదేముంది? అసలంతకి పిల్లయెక్కడేమిటి? అని అడిగింది.

భర్త గంభీరంగా తాను చెప్పినదాన్ని ఉపసంహరించుకుంటూ “అయితే ఇహ ఏని మాత్రం ఏం ప్రయోజనం? నీముచ్చట సంగతి నాకు జ్ఞాపకమేలేదు. ఇహ ఏమయితేయేం - ఈ సంగతి గుర్తుపెట్టుకునే-నివారణుడికి తగిన పిల్లకోసం ప్రయత్నిస్తాను” అన్నాడు.

రెండు రోజులుపోయాక మళ్ళీ భార్యని పిలిచి, ‘గోవిందుడి వివాహం నిశ్చయం చేశాను. వచ్చే ప్రయోదశినాడే ముహూర్తం” అని చెప్పాడు - హరినారాయణబాబు.

భర్త మాటలు వింటూంటే మాధురీదేవికి - పిడుగు పడ్డట్లు - చెవులు గడియలు పడ్డాయి. గోవిందుడి పెళ్ళా! తాను పొరపాటుగా వినలేదుకదా! ఆశ్చర్యంతో తడబడుతూ “ఎవరి పెళ్ళి సంగతీ మీరన్నది?” అని అడిగింది.

విన్నబోయిన భార్యముఖంకేసి రెప్పవాల్చుకుండా చూస్తూ “నీ పెద్ద కొడుకు పెళ్ళి సంగతి” అన్నాడు హరినారాయణబాబు.

మరుక్షణంలోనే ఆమె కొంచెం ఎత్తిపోడుపుగా - “నిజమే, అయితే పెద్దకొడుకుకి వచ్చిన ముదురు బెండకాయ అన్న పేరును ఎలాగైనా సరే పోయేటట్లు చేయటానికి నడుం కట్టారన్నమాట! అవును అదీ అవసరమే” అన్నది.

భార్యకెందుకింత అయిష్టతో గ్రహించే హరినారాయణబాబు జవాబు చెప్పాడు - “ఇన్నాళ్ళనుంచీ ఇది అంత అవసరమన్న సంగతి ఆలోచించలేదు. కాని పిల్లను చూశాక ఎప్పుడైతే నచ్చిందో అప్పుడే మా అబ్బాయికి చేసుకుంటామని మాటకూడా ఇచ్చివచ్చాను. పేదయింటిపిల్ల, ఆమె

ఎంత రూపవతీ, గుణవతీ అయినా కానీ - తండ్రి అంత పేరు ప్రతిష్ఠలున్నవాడూ - విశ్వరూపంతుడూ, గొప్పవాడూ మాత్రం కాడు. నివారణుడి పెళ్ళి విషయంలో అయితే మరి నీ ప్రతిష్ఠ ఒకటి నెరవేరాలిగా! అంతంతమాత్రం సంబంధ మయితే నీకు నచ్చదుగా! రాజపుత్రిక కావాలాయె. అందు కని నేను ఇచ్చిన మాట నిలబెట్టుకోటానికి ఆ పేదపిల్లని గోవిందుడి కంఠానికి కట్టి - వాడికున్న ముదురు బెండకాయ అన్న పేరును తొలగిపోయేట్లు చేయతలచుకున్నాను.”

మాధురీదేవి భర్త మాటలన్నీ శ్రద్ధగా విని, ఈసారి పైకి కొంచెం గంభీరంగా “మంచిపని చేశారు. జడభరతుడు లాంటి జమిందారుబిడ్డ-ఓ పేదయింటి విచిత్రమైన పడుచు! ఈ ఇద్దరిపాత్తూ చాలాబావుంటుంది!” అన్నది.

భర్త ఉత్సాహంతో “సరియైన మాట చెప్పావు. నే ననుకున్నదీ అదే. అంచేతనే నేనూ చాలాదూరం ఆలోచించి మన ఈ మందకొడి రాదారి పడవకి-ధాటీగా పరుగెత్తే ‘స్టీమ్ లాంచ్’ని తీసుకొచ్చి కట్టేందుకు యేర్పాటు చేశాను. బహుశా దీనివల్ల కలిగే ఫలితం మంచిదే అయి ఉండొచ్చు” అన్నాడు.

ఈ విషయమై ఇంక వేరేమాట లేవీ రాలేదు. కాని అర్థం చేసుకోగలిగితే ఆమాటలే చాలు. భర్త చివరికన్న మాటలు మాధురీదేవి హృదయాన్ని పురుగు తొలిచినట్లు తొలచి, చురుకు చురుకు మంటలు పుట్టించసాగాయి. ఇరవై రెండు సంవత్సరాలనుంచీ తాను ఈ కుటుంబ శకటాన్ని తప్పదారిని నడిపిస్తూ వచ్చిందా? భర్త హృదయంలోని

అంతర్యం తానిన్నాశ్శనుంచీ గ్రహించనే లేకపోయిందా? తన పుత్రుడు నివారణుడు గద్దెయిక్కి సుస్థిరంగా ఉండేందుకు గాను-మెల్లి మెల్లిగా అన్నివైపులనుంచీ ఆటంకాలను తొలగించటానికిచేస్తున్న ప్రయత్నమంతా వృథాప్రయాసే అవుతుందా?...

6

అనుకున్న లగ్నానికే ఈ వివాహం యథావిధిగా జరిగి పోయింది.

సామాన్య స్థితిపరులైన ఆడ పెళ్ళివారు తమ తాహతుకి మించి బ్రహ్మాండమైన ప్రయత్నాలయితే చేశారు. కాని మగ పెళ్ళివారు మాత్రం అంత ప్రయత్నాలేవీ చేసినట్లు లేదు. పెద్ద జమీందార్లాయె. బంగారు వస్త్రాలు ధరించి, పెద్ద బ్రహ్మాండంగా ఊరేగింపు చేసుకుంటూ వరుడు కళ్యాణవేదిక మీదికి వస్తాడని - కలలు కన్నవారంతా నిర్ఘాంతపోయారు. పెళ్ళికొడుకు పల్లకీ దిగి పందిట్లోకి రాగానే అందరూ తెల్లబోయి చూడ సాగారు. అతడు మామూలు జరీలంచు పంచె కట్టుకుని అలాంటిదే మరొకటి వల్లెవాటు వేసుకొని ఉన్నాడు. రెండు వైపులా రెండు పాదరసపుగుళ్ళు పెట్టికట్టిన లావుపాటి పూలదండ మాత్రం ఒకటి వేసుకుని ఉన్నాడు. అదొక్కటే కనిపిస్తున్న విశేషం. పెళ్ళికొడుకును చూడ గానే 'భేష్, ఫర్వాలేదు' అని అన్నవాళ్ళే - కొంచెం సేపయేసరికి, మగ పెళ్ళివారి చెవిని పడకుండా 'పెళ్ళికొడుక్కి బుర్ర ఖాళీలా ఉండే' అని చెవులు కొరుక్కోవటం మొదలెట్టారు.

కాని పీటలమీద వధూవరులు పరస్పరం చూచుకొనే శుభదృష్టి సందర్భంలో మాత్రం వరుడు కళ్ళు రెండూ ఇంతింత చేసుకుని వధువుకేసి చూశాడు. ఆ చూపులు వధువు హృదయాన్ని గాలిస్తున్నాయి. వధువుకూడా అదే సమయానికి అతడికేసి ఇంచుమించు అలాగే చూసింది. ఈ అపరిచితవ్యక్తి—అతి పరిచితుడిలాగా తన హృదయ కవాటాన్ని తెరిచి, జాలిగా తనకు కావలసిన వస్తువుకోసం - దేనికోసమో పెదుకు తున్నాడా యని అనిపించిందామెకి. విశాలాక్షి అయిన చండి మెల్లిగా బరువుగా రెప్పలు వాల్చుకుంది.

లోపల శోభనపు గదిలోకూడా అందరూ సంశయ మనస్కులయినారు. వరుడు పెదవి కదల్చలేదు. ఎవరైనా పరిహాసమాడితే అది పట్టించుకున్నట్లే కన్నడలేదు. అడవాళ్ళంతా చుట్టూచేరి హాస్యాలు పట్టిస్తూంటే అతడి ముఖంలో నవ్వున్న మాటే కనిపించలేదు. ముత్తైదువులు పడిన శ్రమంతా వ్యర్థమయింది. అతడి హృదయ కవచాన్ని మాత్రం భేదించ లేక పోయారు చివరికిదంతా యెనుబోతు మీద జడివాన కురిసినట్లే అనుకుని ముత్తైదువులంతా తలో దారిని చూసుకున్నారు.

చండి అపగంతనంలోంచి ఇప్పటిదాకా వరుడి ముఖం కేసి చూస్తూఉంది. ముత్తైదువులంతా పెళ్ళిపోగానే, అవగుంఠనంలోంచి ముఖాన్ని కొంచెం బయటికి పెట్టింది. వధూవరుల చూపులు కలిశాయి. పెళ్ళిపీటలమీదనుంచి లేచాక పరస్పరం ఇంత దగ్గరగా చూసుకుం దిప్పుడే...

పెళ్ళికొడుకే ముందు మాట్లాడాడు. పసిపిల్లవాడిలాగా, “సిపేరు చండికదూ?” అని అడిగాడు.

వరుడి ముఖతః-పసిపిల్లలడిగే ప్రశ్నలాంటి-ఈ ప్రశ్న రావటంచూసి, చండి లోలోపల నవ్వుకుని, పైకి కొంచెం పరిహాసంగా “ఆఁ. మీరిందాకట్టుంచీ ఈ పాఠమే వల్లించుకుంటూ కూచున్నారల్లే ఉంది!” అన్నది.

అతడు కళ్ళు రెండూ ఇంతంత చేసుకుని-అస్వాభావికంగా చూస్తూ “భలే, పెళ్లి చేసుకోటానికి వచ్చేవాల్లైవరై నా పాఠాలు వల్లించుకుంటూ వస్తారాయేం?” అన్నాడు.

వరుడి మాటలకి చండి కనుబామలు చిట్టించి, అతడి ముఖం కేసి తీవ్రంగా చూస్తూ “అయితే ఏం చెయ్యాలి మరి వరుడు?” అని అడిగింది.

ముఖభంగిమతో పాటు, చేతులతోకూడా అభివ్యక్తి - “బుద్ధిమంతుడిలాగా నోరుమూసుకుని చూస్తూ కూచోవాలి” అన్నాడు.

చండి ఆ సమాధానానికి తగినట్లే వేళాకోళంగా “అందుకనే ఇంతసేపూ అలా కూచున్నారల్లే ఉంది. ఎవరెన్ని వేళాకోళాలాడినా కిమ్మనలేదుగా!” అంది.

“వాళ్లు ఆడవాళ్లుగా మరి!”

“మరి నేను మగవాడినా?”

అతడిసారి నవ్వుతూ “ఉహూఁ. నువ్వునా పెళ్ళానివి” అన్నాడు.

చండి ఏమీ మాట్లాడకుండా అతడిప్రక్కనే కూచుని రెప్పవాల్చుకుండా ఆ అమాయకుడి ముఖంకేసి చూడసాగింది. క్రూరుడైన విధి తనని ఎలాంటివాడి పజ్జను చేర్చిందీ తెలుసుకోటాని కామె కెంతో సేపు పట్టలేదు. వెంటనే వెనక నుంచి ఎవరో వీపుమీద కొరడాతో చెల్లున కొట్టి జ్ఞాపకం చేసినట్లు - మామగారు తనకి కానుకగా బంగారపు కొరడాయివ్వటం - ఇచ్చేటప్పుడు ఆయనన్న మాటలూ అన్నీ జ్ఞాపకం వచ్చాయి. 'మాయింట్లో అలవిమాలిన గాడిద ఒకటుంది. దాన్ని నువ్వు లొంగతీయాలి. అందుకే నీకీ కొరడా'...

చండికి కనువిప్పు కలిగింది.

మరుక్షణంలోనే రాజకుమార్తె విద్యావతి కథ గుర్తుకొచ్చింది. గురువు కుట్రపన్నటంవల్ల 'మూర్ఖకాళిదాసు'తో ఆమెకి వివాహమయింది. కాని రాజకన్య మూర్ఖుడైన భర్తని తిరస్కరించింది. ఆ తిరస్కృతుడైన మూర్ఖుడు కఠోరమైన సాధనచేసి, జయపతాకాన్ని చేతపట్టుకొని మళ్ళీవచ్చి విద్వాంసురాలైన భార్యని ఓడించి ఆమెకి గర్వభంగం చేశాడు* తనకీ అలాంటి పరీక్షా సమయమే అసన్నమైంది ఇప్పుడు...

చండి మాట్లాడకుండా కూచోటం చూసి, అతడు నోరంతా తెరిచి "చూడు. ఇవాళ నాకెంతో సంతోషంగా ఉంది. నిజంగా..." అన్నాడు.

* తెలుగుదేశంలో ప్రచారంలో ఉన్న కాళిదాస పత్ని విద్యావతి కథ దీనికి విరుద్ధంగా ఉంది. విద్యావతి భర్తని తిరస్కరించినట్లు లేదు.

చిందరవందరగా తన మనస్సును పెనవైచుకున్న ఆలోచనల నన్నిటినీ బలవంతాన సడలింపజేసుకుని “ఎందు కని?” అని అడిగింది చండి.

వరుడు చెప్పలేనంత సిగ్గుతోచేతులు నులుముకుంటూ చండికేసి చూస్తూ - “ఏమండీ - నిన్ను పెళ్ళిచేసుకుని, నీతో మాట్లాడుతున్నాను కదూ - అందుకనే” అన్నాడు.

చండి ముఖం చాటు చేసుకుని నవ్వి, “అయితే నేను మీకు నచ్చానన్నమాట; నిజంగానేనా?” అని అడిగింది.

“యే-ఫో... నాకు సిగ్గుస్తోంది”

“పోనీ, ఆమాట చెప్పొద్దులెండి. మరినేను బాగా మాట్లాడుతున్నానా?”

“ఆ, నే పుట్టాక నాతో యెవరూ ఇంతబాగా మాట్లాడలా...”

“ఏం? మీ నాన్నగారో?”

“మా నాన్న చూడగానే తిడతారు”

“కంటబడితేనే తిడతారా? మరి మీ అమ్మ?”

“నోటితో ఏమీ తిట్టదు. కాని కళ్ళెర్రచేసి చూస్తూ ఉంటుంది. ఆ చూపు ఎంత భయం వేస్తుందనుకున్నావ్? అమ్మ బాబోయ్! అలాంటి చూపు—”

“కోపంతోనే చూస్తారన్నమాట. ఆపేక్షగా చూడనే చూడరా యెప్పుడూ?”

ఎందుకు చూస్తారు చెప్ప. నేను మూర్ఖుణ్ణిగా! మనిషి పుటక పుట్టిన గాడిదని. నాకు తెలివనే దేమీలేదు,”

“మీరేమీ చదువుకోనే లేదా అసలు?”

“ఉహూఁ. ఎలా చదువుకుంటాను? చదువు చెప్పటానికని మాష్టారు రోజూ వచ్చేవాడుట! కాని తమాషా ఏమిటంటే ఆయన వచ్చి కూచున్నట్లు ఆయన పిలకకూడా నా కెప్పుడూ కనిపించలా”

“అదేం?”

“నేను ఆయన దగ్గరకు వెళ్ళటం మాత్రం దేనికి? నా బుర్రంతా ఒత్తి పేడముద్దట; నా కేమీచదువు రాదట! కాని నీతో చెపుతున్నాను. చదువుకోవాలని చాలా యిదిగా ఉంది.”

“మీ అంతట మీరే చదువుకోలేక పోయారా?”

“ఎలా చదువుకోను? చిన్న జమీందారుగారొచ్చి చేతులో పుస్తకాలు లాక్కెళ్ళేవాడు. ‘నువ్వు అసలే పిచ్చివాడివి, పుస్తకాలు కూడా చూస్తూ కూచున్నావంటే మరీ పిచ్చెక్కిపోతుంది’ అనేవాడు పైగా. మా నాన్నతో ఈ మాట చెప్పినా ఆయన ఏమీ అనలేదు”

“చిన్న జమీందారేమవుతారు మీకు?”

“అరే! తెలియదూ నీకు? నా తమ్ముడు. మాసవి తల్లి సంగతి చెప్పలా ఇప్పుడు నీకు! ఆవిడి కొడుకు. మా అమ్మ పోయింది”

“అహఁ తెలిసింది. సరే మరి మీ నాన్నగారితో ఎప్పుడూ చెప్పలేదా?”

“ఉహూఁ. చెప్పానంటే ఇంకేమన్నా ఉందా ; చిన్న-జమిందారొచ్చి నా వీపు తాట ఒలుస్తాడు. ఒక్కొక్క-రోజున కొట్టాడంటే—”

“కొడతాడా ? మీరు అతడికన్న పెద్దవాళ్లుకదూ !”

“పెద్దవాణ్ణయితే ఏం లాభం ? జమిందారయేది వాడే ! నీకు ఆ సంగతి తెలియదనుకుంటాను.”

“అదేమిటి ? మరి మీరు ?”

“నేనో మొద్దునీ, జడభరతుణ్ణి, పిచ్చివాణ్ణి, అని అంటారందరూ. అందుకనే నాతో యెవరూ అసలు మనసిచ్చి మాట్లాడరు. అందుచేతనేగా నీతో మాట్లాడుతోంటే నాకు చాలా బాప్రందన్నాను. నిజంగా ! నీ మాటలు ఎంత తియ్యగా ఉన్నాయను కున్నావ్ ! నీకు నేనంటే యిష్టమేనా ?”

తన హృదయంలో రేగుతున్న తుపానుని ఉగ్గబట్టు కుని “ఎందు కిష్టం ఉండదు ? చాలా యిష్టం” అన్నది చండి గ్రుడ్లనీరు క్రుక్కుకుంటూ గద్దద కంఠంతో—

నిస్సహాయుడైన పసిపిల్ల నాడిలాగా బ్రతిమాలుతూ “వాళ్ళలాగా కొట్టవుకద ! మా సవితతల్లిలాగా కళ్ళెర్ర చేయవుకద ! నాతో ఎప్పుడూ ఇలా మాట్లాడతావా ?” అని అడిగాడు.

చండి దుఃఖాన్ని దిగమ్రుంగి, “ఎందుకు మాట్లాడను ? తప్పకుండా మాట్లాడతా. మీకు సంతోషాన్ని కలిగించే ఏపని చెయ్యమన్నా చేస్తా” అన్నది.

వరుడు పట్టలేనంత ఉత్సాహంతో “నిజంగా! వహ్య! అట్లా చేశావంటే భలే. ఇంకా ఏం కావాలి? నువ్వు ఇలా మాట్లాడుతుంటే చాలు, ఊరికే కూచుని వింటూ ఉంటా. నువ్వింకా యేం చెయ్యక్కర్లేదు” అన్నాడు.

చండి నవ్వు తెచ్చిపెట్టుకుని, “నాకు చాలా కథలు వచ్చు. అవన్నీ చెబుతామింకా. కాని మీరుమాత్రం నామాట ఒకటి నిలబెట్టాలి” అన్నది.

అతడు ఆమె ముఖంకేసి ప్రశ్నార్థకంగా చూశాడు.

“మీరుకూడా అందరిలాగా చదువుకుని ప్రయోజకులవాలి.” అతడి నోట మాటలేదు. విస్తుపోతూ భార్యకేసి చూస్తూ ఊరుకున్నాడు. “ఇప్పుడదంతా ఎలా సాధ్యం?” అని ప్రశ్నిస్తున్నట్లుంది - ఆచూపు.

చండి రాజకుమారి అయిన విద్యావతి కథను భర్తకి చెప్పిందప్పడు. అతడా కథని ఎంతో శ్రద్ధగా విన్నాడు. మూర్ఖుడుగా ఉండిన కాళిదాసు కఠోరసాధనవల్ల అంత మహా కవి అయినాడని విని ఉత్సాహం పట్టలేక - “వాహ్! వాహ్! వింటూంటే ఎంతో ఆనందంగా ఉంది” అన్నాడు.

చండి భర్తకేసి చూస్తూ “మీరుకూడా అలా అవా అని అనిపించటం లేదా?” అని అడిగింది.

అతడు సంతోషముతో “నాకా? ఆఁ ఉంది. ఎవరైతే నా నాకుకూడా అలానేర్చి, నా భాగ్యను వహిస్తే నేనూ అలాగే చదువుకుంటాను” అన్నాడు.

“మీరు తప్పక చదువుకోవాల్సిందే ! మీ బాధ్యతను నేను వహిస్తాను. మీకోసం ఆ కఠోర సాధనను నేనే చేస్తాను” అన్నది చండి దృఢ నిశ్చయంతో...

7

పెళ్ళికొడుకు పెళ్ళి పందిట్లోకి రాగానే అతణ్ణిగురించి అవాంఛనీయమైన గుసగుసలెన్నో బయలుదేరిన సంగతీ; అక్కడ పెళ్ళికొడుకు ఒక్కమాటకూడా మాట్లాడపోయేసరికి ఆడవాళ్ళంతా పుట్టించిన వదంతులూ అన్నీ యధాతథంగా తలదండ్రుల చెవిని పడ్డాయి. తలవని తలంపుగా తటస్థపడిన ఈసంబంధానికి వారెంతో సంతోషంతో ఉప్పొంగిపోయారు. కాని వరుణ్ణి గురించి అందరూ తలొకరితిగా వెలిబుచ్చిన అప్రియమైన అభిప్రాయాలు వారి ఆనందాన్ని చెరిపేస్తున్నాయి. కాని ఈ విషయమై హరినారాయణబాబుని ఎవ్వరూ ఏమీ అడుగలేకపోయారు. అంతే కాదు - ఆయన ఎదుట నిలబడి ఎవ్వరూ వరుణ్ణిగురించి చప్పరించటానిక్కూడా సాహసించలేకపోయారు.

పెళ్ళి అయిన మర్నాడుదయం బంధువులంతా పూజా మందిరం వసారాలో చేరారు. వరుణ్ణి గురించిన సమాలోచనలు ప్రారంభమయ్యాయి. శోభనపు గదిలోంచి చిన్నపుచ్చకుని వెళ్లిపోయిన వనితలుకూడా చాలామంది చేరారక్కడ. “ఓ భోగట్టా తెలుసుకోవటంలేదు. ఓ మాటా మంచీ ముందుగా అనుకోవటంలేదు, పుసుక్కున సరే అంటే

సరే అనుకుని తాంబూలాలు పుచ్చేసుకున్నారు. గొప్ప వాళ్ళయినందుకు ఏమిటి ఫలితం?” అన్నారు సన్నగా ఒకరు.

కరాళీబాబు కఠినంగా “ఇప్పు డెందుకు వచ్చిన మాటలు ఇవన్నీ? మీరంతా చూస్తే రభస చేసేట్లున్నారే! భవితవ్యాన్ని మార్చగలిగినవారెవరయినా ఉన్నారా ఏమన్నారా!” అన్నాడు.

చండి సరిగ్గా ఇదే సమయానికి ప్రాతఃకృత్యాలన్నీ నిర్వర్తించుకుని అక్కడికి వచ్చింది. మాట్లాడుతున్న వారం రందరూ చటుక్కున ఆపారు. అందరి కోపపు చూపులూ చండి ముఖంమీద పడ్డాయి. కాని ఆమె ముఖంలో విన్నదనపు ఛాయలేమీ లేవు. ఒక్క విచార రేఖయినా ఆమె ముఖంమీద విరిసి - ఆ ముఖాన్ని రవంతయినా వికృతం చేయలేదు. పైగా ఆమె ముఖం అపరిమితమైన తృప్తితో, అతి ప్రసన్నమైన చిరునవ్వుతో వెల్లివిరిసిపోతుంది. పెళ్లయిన మరొకడు ఏ ఆడపిల్ల మొహమూ ఇంత సుప్రసన్నంగా ఉండదు సాధారణంగా.

కూతురి స్వభావం తల్లితండ్రులకు తెలియందికాదు. వారుభయులూ చండిముఖంకేసి చూసి ప్రశాంతంగా నిట్టూర్చారు. ‘శోభనపు గదిలో అనర్ధక మేమీ జరిగిఉండదు’ అందరూ ఇహ లాభంలేదని ఎక్కడివాళ్ళక్కడ వెళ్లి పోయినా - ‘అల్లుణ్ణి అమ్మాయి తరచి తరచి ఏవో ప్రశ్నలు వేసి - అతణ్ణి చులకన చేసిఉండదు. చండికి అతడు తప్పక నచ్చిఉంటాడు. లేకపోతే చండి నవ్వు మొహంతో ఇక్కడికి వచ్చేదేకాదు’ అనుకున్నారు.

అప్పడిహ అక్కడివారంతా ప్రశ్నలవర్షం కురిపించారు. 'మీ ఆయన ఎలాంటివాడే? నోరువిప్పి మాట్లాట్టల చేతవునా? గదిలోకివచ్చినా మత్తు వదలనట్లుంది! అయినా నీ మొహంలో ఇంత చిరునవ్వుమిటి? ఇలా ఒకటే ప్రశ్నలు; అప్రియమైన చర్చలు. వయస్సులో ఉన్నవారు, వయసు మళ్ళినవారూ ఇదే వరస...

చండి ముఖంమీద నవ్వు అప్పటికీ ఇంకా అలాగే ఉంది. కోపంకాని, చిరాకుకాని, ఆ లక్షణాలేవీ కన్పించలేదు. ఆమె అలా నవ్వు ముఖంతోనే ఒక్క-మాటతో అందరి ప్రశ్నలకి జవాబులిచ్చింది. "భగవంతునిలో విశ్వాసం ఉంచి ఏదయితే కోరుకుంటారో - అదే ఇస్తాడాయన. నేను ఫిర్యాదు చెయ్య వలసిందేమీలేదు. అలాంటప్పుడు ఇహ నెందుకివన్నీ?"

కుతూహలంకొద్దీ ప్రశ్నలు వేసినవారి ముఖాలన్నీ వెలవెలపోయాయి. ఇరుగుపొరుగు ముసలమ్మలు మాత్రం విస్తుబోయి మూతులూ - ముక్కులూ విరుచుకుంటూ ఒకరి మొహాలొకరు చూసుకోవటం మొదలెట్టారు. మనకి పూర్వ పరిచితురాలైన మైత్రాగారి భార్య మాత్రం కుతూహలంతో - "వాళ్లన్నట్లు అల్లుడేమిటో అడివిలోంచి వచ్చినట్లున్నాడేమే! ఎవరితోనూ ఒక్క-మాటన్నా మాట్లాడలేదుట! కిమ్మంటే ఒట్టుట!" అంది.

ఆ మాట చండి మనస్సుకి కష్టం కలిగించినా - ఆ కష్టాన్ని పైకి వెలిబుచ్చకుండా - "వాళ్ళంతా ఆయనకూడా తమలాంటి జంతువే అనుకుని అదే ధోరణిలో గొడవ

చెయ్యటం మొదలెట్టారు. నిజానికి ఆయన మనిషి. కనుకనే మెదలకుండా ఊరుకున్నారు” అన్నది కటువుగా.

“భలేదానివే నువ్వు” అన్నదొక యువతి.

చండి నవ్వుతూ “నేనూ మెదలకుండానే ఊరుకున్నాను. నేనేం తైత్తక్కలాడనూలేదు, సిగ్గు శరంలేకుండా వాగనూలేదు...” అంది.

మరొక యువతి మూతివిరుచుకుంటూ “శోభనపు గదిలోకి వచ్చి ఎవరూ జపంచేసుకుంటూ కూచోరు” అంది.

“అది నిజమే - కాని మీలాగా ఎవరూ అంత రణగొణ ధ్వని చెయ్యరు.”

మైత్రాగారి భార్య చండిమాటలకి వత్తాసిస్తూ “అది అబద్ధం కాదే! మీరంతా ఆరోజు కారోజుకి మరీ పట్టపగ్గా లేకుండా పగలబడిపోతున్నారు లెద్దూ! అదేం మహాగొప్ప అనుకుంటున్నారేమో! ఈవిషయంలో మాత్రం మీరంతా చండిదగ్గర పాతాలు నేర్చుకుంటే బావుంటుంది...” “అవును కానీ, చండీ! ఇంతకి అల్లుడేమయినా మాట్లాడాడే నీతో?” అని అడిగింది.

చండి ఏమాత్రం సంకోచించకుండా “ఏం? ఎందుకు మాట్లాడరు?” అంది.

ఒక వయసు ముళ్ళినావిడ విస్తుపోతూ - “వా! వా! విన్నారా దాని మాటలు! మాకాలంలో ఎన్నడైనా ఎరుగుదుమా ఇంత ఇది?” అంటూ బుగ్గలు నొక్కుకుంది.

“భలే, మీరు వెళ్ళయితే చేయొచ్చుకాని, మేం మాట్లాడుకుంటేనేనా తప్పు? బాగుంది...” అన్నది చండి.

మైత్రాగారి భార్య ముఖం చాటుచేసుకుని నవ్వి, “ఏం మాటలు మాట్లాడుకున్నారే? చెప్పండి” అని అడిగింది.

ఆవిడ అలా అనడం చండికి కష్టం కలిగించింది. అయినా ఆ కష్టాన్ని వైకి వెలిగక్కకుండా, సహజమైన ధోరణిలోనే “ఈమాట నన్నడగకుండా, ఎవరి అబ్బాయో వారినే అడిగితే బావుంటుంది. దీనికింత చర్చ యెందుకు?” అన్నది.

మళ్ళీ అందరి ముఖాల్లోనూ ఆశ్చర్యం వ్యక్తమయింది. చుట్టూఉన్న అమ్మలక్కల మొహాల్లో అప్పటిదాకా ఉన్న ఆనందం మాయమైపోయింది. అందరి మొహాలూ చిన్నపోయినాయి. మద్దగిరచుట్టాల మనస్సుల్లో అప్పటివరకు అలుముకున్న దిగుళ్ళన్నీ మాయమైనాయి.

“ఇందుకనే నేనేమీ మాట్లాడలేదు. ఎవరినీ ఏమీ అడగలేదు. చండినోటిమీదుగా చెప్పనిదే నేనీసంగతి ఎక్కడా అనతలచుకోలేదు. ఇదంతా వౌత్తి కల్పన - నిరాధారమైన సంగతని నేను చండిమొహం చూడగానే గ్రహించాను” అన్నాడు కరాలీ ఛటర్జీ.

చండి తనలో తాను నవ్వుకుంది. ఆడపిల్లలుచిన్నప్పుడే తల్లిదండ్రులను విడిచిపెట్టి మరొకరింట్లోకిపోయి పడక తప్పదు తెలివితేటలుకల ఆడపిల్లలయితే జాగ్రత్తగా ఆలోచించి, ఆచి తూచి మాట్లాడగలుగుతారు. అలాంటివాళ్లు మెట్టిన ఇంటి గౌరవాన్ని పుట్టినయింటి మర్యాదనూ కూడా కాపాడగలుగుతారు. చిన్నప్పట్నుంచీ తాతగారి దగ్గర ఈ ఉభయ కుటుంబాల మర్యాదనూ ఎలా కాపాడాలో చండి చక్కగా నేర్చు

కుంది. దాంతోపాటు అవసరమైన లజ్జాసంకోచాలను విడనాడటం కూడా అలవాటు చేసుకుంది.

చుట్టుప్రక్కల ఉన్న చుట్టల చిన్నబోయిన ముఖాలు కొంచెం సేపటికి తెప్పరిల్లుకున్నాయి. అప్పటిహా క్రితం రాత్రి శోభనపు గదిలోకి వచ్చిన ముత్తైదువు లందరికీ - ఒక్కొక్కరికి ఒక్కొక్క మొహరీ చొప్పున మామగారి వద్దనుంచి పుచ్చుకుని ఇచ్చింది చండి. ఆ శోభనపు రాత్రి వారంతా మామూలుగా పొందే ఆనంద మయితే పొందలేదు; కాని ఇలాంటిదానికి ముత్తైదువులొక్కొక్కరికి మొహరీ దక్షిణగా ఇవ్వటం మాత్రం వారెక్కడా విననుకూడా లేదు. అప్పటిహా వాళ్ళ సంతోషం వర్ణనాతీతం!

పుట్టింటిదగ్గర సెలవు తీసుకుని ఆడపిల్ల అత్తవారింటికి వెళ్ళబోయేముందు తల్లికి 'కనకాంబలి' నివ్వటం ఆచారం. చండి ఈ ఆచారాన్ని ధిక్కరించి అందరినీ విస్తుబోయేట్లు చేసింది, ఒక ఇత్తడి పళ్ళెంలో బియ్యంపోసి, తాంబూలాలు, ఒక రూపాయి ఉంచి ఇది మీ అమ్మ ఒడిలో ఉంచి 'అమ్మా! నీ రుణం తీర్చుకుని వెళ్ళిపోతున్నాను' అని అనమని చెప్పారు.

ఈ సమయంలో సహజంగా - ఎడబాటు కలగబోతుంది కదా - అనే కారణాన ఏడుపు పొర్లుకొచ్చి, కన్నీళ్ళు కాల్యలు కడతాయి. చండికి కూడా కళ్ళ వెంట నీళ్ళయితే వచ్చాయి కాని, పల్లెటూళ్లలోని ఆడపిల్లల్లాగా ఆ ఏడుపుతో ప్రక్కనున్న వాళ్లని కూడా కంగారు పెట్టించనటానికి మాత్రం వీలేదు. 'మాతృ రుణం తీర్చుకున్నాను' అని చెప్పటం

అనేది ఆమె చెవులకేదో ములుకు సోకినట్లు బాధించసాగింది. 'నే నామాట మాత్రం చెప్పను' అన్నది చండి.

“అదేమన్నమాటే చండి? ఇది నియమంగా వస్తున్న ఆచారం. అలా అంటూ అవన్నీ ఆపట్లెంతో సహా తల్లికిచ్చే య్యాలి” అని ఒక్కరుకాదు - అందరూ అన్నారు.

చండి గద్గద కంఠంతో “మాతృరుణం ఎన్నటి కయినా తీర్చుకో గలరా ఎవరై తే మాత్రం? అంత అబద్ధం చెప్పనా?” అన్నది.

అప్పటివరకూ విచారంతో నిలబడిఉన్న చండితల్లి ఈ మాటలు విని ఆనందంతో ఉప్పొంగిపోయింది. అయినా ఆమె తన ఆనందాన్ని వెలువరచకుండా - చెప్పవలసిన విధానం ఏదో ఆమె ఆదేశించింది. “వద్దులేవే అమ్మాయ్! అవన్నీ అనక్కర్లేదులే... ఆచారం ఉందిగా మరి! ‘పెంచిన ఋణం తీర్చుకుని వెడుతున్నా’నని చెప్పు”.

“ఈ పట్లెముడు బియ్యం, ఆకులూ, వక్కలూ, ఓ రూపాయి—వీటితోనే నువ్వు పెంచిన ఋణం అయితే మాత్రం తీరుతుందా అమ్మా! ఇది నీకివ్వమని వారే యిచ్చారు నాకు. ఇది నీకిచ్చి, నేను నీ ఋణం ఏవిధంగానూ తీర్చుకోలేను అమ్మా!” అన్నది చండి.

“ఇలా ఆచారాన్ని ఎదిరించి మాట్లాడటం ఎక్కడా వినలేదు మేము” అని అక్కడున్న ఆడవాళ్లు పిన్నా - పెద్దా అందరూ అన్నారు.

పూజామందిరం వసారా ముంగిలిలోకి ఉభయవర్గాల ముఖ్యబంధువులందరూ ఈ లాంఛనం జరిపించటానికి వచ్చి

ఉన్నారు. చండి తన ఈ అభ్యంతరాన్ని సంకోచిస్తూ మెల్లిగా వెలిబుచ్చలేదు. అంచేత ప్రాంగణంలో ఇతర సంగతులేవో మాట్లాడుకుంటూ వున్న ముఖ్య బంధువు లందరూ చండి మాటల్ని స్పష్టంగా విన్నారు.

ఆ మాటల్లోని చురుకు తగలవలసిన చోటుకే పోయి తగిలింది. హరినారాయణబాబు సంతోషంతో “నిజమైన మాట చెప్పావు తల్లీ! అదే కావల్సింది. ఏదో పొరపాటు జరిగినప్పుడు — దాన్ని కళ్ళుమూసుకుని అంగీకరించటంకాదు కావల్సింది — ఆ పొరపాటును ఎత్తిచూపి ఖండించాల్సిందే. నిజమే. ఈ స్వల్పమైనదాంతో పెంచిన ఋణం ఎన్నడైనా తీరుతుందా? పైగా యిది వాళ్ళ గుమ్మంలోని రాతితో వాళ్ళ తల పగలకొట్టటం లాంటిది. ఆగు అమ్మా! ఒక్క ఊణం ఆగు. దీనికి చేయతగిన విధానమేదో నేను చూస్తాను. నిజంగా నే చేసిన ఓ గొప్ప పొరపాటును పట్టేశావు అమ్మాయీ! చాలా సంతోషం” అన్నాడు.

ఇంటిల్లపాదీ ఆశ్చర్యపోయేట్లు-హరినారాయణబాబు తన తాలూకు వారిని కొందరిని పిలిచి కోడలివ్వవలసిన కన కాంజలికి తగిన ఏర్పాట్లు ఆదేశించాడు. కరాలీబాబు సవినయంగా ఎంతో అడ్డుపడబోయాడు. కాని ఆయన ససేమిరా వినలేదు. హరినారాయణబాబు నవ్వుతూ, “కోడలి ముఖతః వచ్చిన మాట నా చెవినిపడింది బావగారూ! దాన్ని కాదనటానికి మనకెవరికి తాహతులేదు. ఈ విషయంలో ఇహ మీరు ఎన్ని అడ్డంకులు చెప్పినా లాభంలేదు. మీ రింత సంకోచపడటానికి ఏముందిందులో? మీ అంతట మీరు

మీ అల్లుడికి పశ్చింనిండా రూపాయలుపోసి, ఇంకా ఎన్నో వస్తువులతో పాటు కట్నంగా ఇచ్చారు. వాటిల్లో ఒక్కటైనా నేను వద్దన్నానా? అలాంటప్పుడు మా కోడలు తన తల్లికి యదార్థమైన 'కనకాంజలి' ఇవ్వతలచుకొన్నప్పుడు మీ రెండుకు స్వీకరించకూడదో చెప్పండి" అన్నాడు.

హరినారాయణబాబు ఇంత యుక్తియుక్తంగా మాట్లాడిన మీదట దాన్ని కాదనటానికి ఎవరూ సాహసించలేక పోయారు.

కనుక చండి మామగారిచ్చిన అయిదువందల నవ రూపాయలూ పశ్చింనిండాపోసి, తల్లి నుద్దేశించి యదార్థమైన కనకాంజలి ఇస్తూ - "పెంచిన ఋణంమాత్రం ఎలాగో తీర్చుకుని సెలవు తీసుకుంటున్నానమ్మా!" అన్నది.

ఇలా అంటూంటే చండి గొంతు బొంగురువోయింది. కట్టతెగిన ప్రవాహంలా కన్నీళ్లు ప్రవహించసాగాయి. ఆ సమయంలో అందరికీ కన్నీళ్లు కార్చాయి. ఆడపిల్ల అత్తవారింటికెళ్లే దృశ్యం ఈ దేశంలో ఎక్కడైనా హృదయానికి బాధ కలిగించేదిగానే ఉంటుంది.

8

పూజామందిరం ప్రక్క పందిట్లో పెళ్ళివారి కందరికీ వీడ్కో లిస్తున్నా రిక్కడ. అక్కడ వీధిలో అప్పుడే బ్రహ్మాండమైన ఊరేగింపుకు ఏర్పాట్లు జరిగిపోతున్నాయి. రకరకాల వాయిద్యాలు, బాజా భజంత్రీలు, బళ్లు - అన్నీ ఇహ బయలుదేరటానికి సిద్ధంగా ఉన్నాయి. ఈ ప్రాంతాల్లో

ఇంత పెద్ద ఊరేగింపు ఇదివరకెవరూ చూసి యెరుగరు. ఎక్కడా చడీచప్పుడు లేకుండా మొదట్లో మగపెళ్ళివారు నిరాడంబరంగా పందిట్లోకి ప్రవేశించటం చూసి చాలమంది నిరుత్సాహపడ్డారు. అలాంటివారంతా, పెళ్ళివారు తిరిగి వెళ్ళబోయేముందు ఇంత ఊరేగింపుకు యేర్పాట్లు చేసుకోవటం చూసి తెల్లబోయారు.

కనకాంజ లిచ్చి, వధువు బయటికి రాగానే హరినారాయణబాబు వియ్యంకుణ్ణి ఉద్దేశించి - “ప్రధానం చేసుకోడానికి వచ్చినరోజునే మన అమ్మాయి నాకు వాగ్బంధం చేసేసింది. తయారయిన విద్యామందిరం చూసి అమ్మాయి సంతోషించినప్పుడే నాకూ సంతృప్తి - విముక్తి, కనుక ఇప్పుడే ఇక్కడున్నవారంతా - అక్కడికి దయచేసి తమ పాదధూళి అక్కడ పడేట్లు చేయాలి. ఈ ఊరేగింపుకు చాలా విశేషమైన ఏర్పాట్లూకూడా చేయించాం” అన్నారు.

దీనికి మొదట్లో ఆడపెళ్ళివారు ఓ అభ్యంతరం లేవతీసినా అది అట్టేసేపు నిలవలేదు. “మేము మిమ్మల్నందరినీ బలవంతంచేసి సరాసరి మా బాశులీ గ్రామాని కేమీ తీసుకు వెళ్ళటంలేదు. మీ అమ్మాయి కావాలని కోరిన విద్యామందిరం ప్రారంభోత్సవం చూసిరావటానికి అభ్యంతరం ఏమిటి?” అన్నాడు హరినారాయణబాబు.

చివరి కింక ఏ అభ్యంతరమూ నిలవలేదు. ఆడపెళ్ళివారి తరపు మగవాళ్లు, ఆడవాళ్ళందరూ తమకు ఏర్పాటు చేసిన అందమైన బట్టయెక్కి బయలుదేరారు. చండి తల్లి ఒక్కతె మాత్రం ఇంట్లో ఉండిపోయింది, కూతురి చేతు

హ్లోంచి కనకాంజలిని స్వీకరించాక తల్లి మళ్ళీ వెనక్కి తిరిగి చూడకుండా లోపలికి వెళ్ళిపోవాలి. అది సంప్రదాయం. ఈ సంప్రదాయం తెలిసినవాడవటంవల్ల, వియ్యంకుడు తర్వాత ఆమె నేమీ బలవంత పెట్టలేదు.

ఇక్కడిలా బ్రహ్మాండంగా ఊరేగింపు బయలుదేరింది. అక్కడ విద్యాలయందగ్గర ఊళ్లో పెద్దలందరూ సమావేశమయారు. ఆ పట్లీయులకు నిజానికి పెళ్ళిమీదకన్న విద్యాలయం మీదనే ఆసక్తి హెచ్చు. ఒక్క పదిహేను రోజుల్లో ఈ ఊసర ప్రదేశంలో ఇంత పెద్ద భవనాన్ని నిర్మించడం ఈ జమీందారుకి ఎలా సాధ్యమయిందో! హరినారాయణ గంగూలీ అనుకున్న నాటికి తన వాగ్దానం ఎలా చెల్లించుకోగలిగాడో! ఈ జమీందారు అసాధ్యములైన పనులన్నింటినీ అవలీలగా చేసి పారేస్తాడని ఇదివరకుదాకా కథలు చెప్పుకోవటం మాత్రమే విని ఉన్నారు ప్రజలు. ఇప్పుడు ప్రత్యక్షంగా చూసి, తాము విన్నదానికి ఇప్పుడు చూస్తున్నదానికి నిజంగానే తేడా యేమీలేదు అని - ఆ ఊళ్లోవాళ్ళేకాదు, చుట్టుపక్కల పది ఊళ్ళలో వాళ్ళకూడా ఆశ్చర్యంగా చెప్పుకోవటం మొదలెట్టారు. కనుకనే అందరూ ఈ ప్రారంభోత్సవ శుభదినంకోసం ఎదురుచూస్తున్నారు. ఈ సమావేశం జరిగేచోట నాలుగువైపులా - ఈ భవనం ఏ పద్ధతిలో కట్టినదీ ఎవరికీ ముందుగా తెలియకుండా పరదాపట్టా కట్టించారు. దాంతో ప్రజలకి మరింత తహతహ జాస్తి అయింది.

కొన్ని స్వదేశీ-విదేశీ వాద్యాలతో ఊరును మాత్రోగింప చేస్తూ ఊరేగింపు విద్యాలయం ముందుకు రాగానే

ఒక్కసారిగా కొన్ని ఫిరంగులు మ్రోగినట్లు ధ్వనులు వినిపించాయి. ఆ ధ్వనులు వినిపించటంతోపాటు ఆ భవనానికి చుట్టూ కట్టిఉంచిన తెరలన్నీ - నాలుకరంగంమీద తెరదానంతటది తొలగినట్లు - ప్రక్కకు తొలగిపోయాయి. ప్రతి భావంతులైన శిల్పు లెందరో కలిసి శ్రద్ధగా అందంగా తయారుచేసిన ఆ విద్యామందిరం కుతూహలాలై ఉన్న ప్రజల చూపుల్ని ఆకర్షించింది.

రెండు వారాల క్రితంవరకూ పశువులు పొర్లాడుతూ పాడుపడ్డట్లు ఉండే దీప్రదేశం. అక్కడిప్పడో దివ్యభవనం కళ్ళకు మిరుమిట్లు కొల్పుతూంటే—కట్టుకధల్లోలాగా ఇదే దైనా గారడీమూలంగా నిర్మితమయిందేమో అని అనిపించసాగింది. ఆ విద్యాలయం లోపలికి ప్రవేశించటానికి అంత వెడల్పునా విశాలమైన మెట్లున్నాయి. ఆ మెట్లకి రెండు వైపులా రెండు పెద్ద పెద్ద వరండా లున్నాయి. ఆ మెట్లకి ఎగువన ఆర్చీల కడ్డంగా 'వెల్వెట్ క్లాత్ కర్రెన్' వేసి ఉంది. ఆ ఆర్చీకి అటూ ఇటూ ఉండే సిమెంట్ స్తంభాలమీద 'శ్రీ చండీ విద్యామందిరం' అని అక్షరాలు చెక్కిఉన్నాయి.

ఊరేగింపు మందిరం దగ్గరకురాగానే హరినారాయణ బాబు ముందుకువచ్చి - వధూవరులను, కొంతమంది వధువు తాలూకు ముఖ్యబంధువులను వెంటతీసుకొని మెట్లెక్కి ఆ 'వెల్వెట్ కర్రెన్' దగ్గరకొచ్చి ఆగాడు. ప్రాంగణమంతా ప్రజలతో కిటకిటలాడిపోతోంది.

హరినారాయణబాబు వధువుకేసి చూసి నవ్వుతూ—
“నువ్వు చేతో స్పృశించందే ఈ పరదా తొలగదమ్మాయి!

ఆ పరదాని నువ్వే తొలగించి నీ విద్యామందిరంలోకి ముందు నువ్వే ప్రవేశించాలి” అన్నాడు.

చండికి శరీరమంతా గగుర్పొడిచింది. పమిటకొంగు నడుముకు బిగించి, ఆ పెద్ద పెద్ద పరదాలను తొలగించ సాగింది.

హరినారాయణబాబు నవ్వుతూ “మాతల్లి మమ్మల్ని తనవెంట తీసుకెళ్లేట్లు లేదు. ముందూ వెనకా చూడకుండానే పరదాలు తప్పించేస్తోంది. భేష్ అదే కావలసింది. నువ్వు ఓ సారి స్ప్రిశిస్తే చాలుతల్లీ, ఇంక నువ్వు ఇవతలికి వచ్చేయ్” అన్నాడు.

మరుక్షణంలో పరదాలు ప్రక్కకి తొలగిపోగానే ఆ విద్యామందిరం ముందరి హాలు అందరి చూపుల్ని జిగేల్ మనిపించింది.

ఇలాంటి భవనాలు ఈ ప్రాంతాల్లో అసలు లేక పోలేదు. కాని ఇంత అందంగా ఇంత నవీన పద్ధతులలో ఉన్నదిమాత్రం ఇదే. హాలంతా పూలతోరణాలతో చిత్ర పటాలతో చక్కగా అలంకరింపబడి ఉంది. దానికి మూడు వైపులా మూడు పెద్ద పెద్ద గదు లున్నాయి. ప్రతిగదిలోనూ పాలిష్ చేయబడ్డ చక్కని బల్బులు వరుసగా అమర్చి ఉన్నాయి. వాటికి ఎదురుగా ఉపాధ్యాయులకు మేజాలూ కుర్చీలూ వేసి ఉన్నాయి. గోడకి ఒక బ్లాక్ బోర్డు, భారతదేశం మ్యాప్ ఉన్నాయి. హాల్లోకి ప్రవేశించగానే అటూ ఇటూ ఉన్న గదులు రెండూ మరొకవిధంగా అలంకరింపబడి ఉన్నాయి. ఒకగదిలో ఆఫీసుకి అవసరమైన సరంజామా, బీరువాలనిండా

కాయితాలూ, పెన్నిళ్లూ, పలకలూ, విద్యాసాగర వాచకాలూ, ఒకప్రక్కన రాటూలూ—ఏకులూ కావలసినన్ని ఉన్నాయి. రెండో గదినిండా ఒత్తి బీరువాలు మాత్రమే ఉన్నాయి. వాటిల్లోకి పుస్తకాలు ఇంకా తెప్పించలేదు.

చండి ముందు లోపల ప్రవేశించగానే ఆమె వెనుక అందరూ హాల్లోకి ప్రవేశించారు. హరినారాయణబాబు మెల్లిగా చండిని అనుగమిస్తూ “నీ యీ పాఠశాలకి ‘చండి విద్యామందిరం’ అని పేరు పెట్టించాను తెలుసా అమ్మా! ఎలా వుంది పేరు? సరియైన పేరే పెట్టాను కదూ?” అని అడిగాడు.

ఆ మాటనగానే చండి ముఖంలో ఎంతో సంతృప్తి కన్పడింది. అతడది గమనించి, “చూడు తల్లీ! లోకుల దృష్టికి మానవు డెంత దుర్బలుడుగానూ, తీసికట్టుగానూ కన్పించినా, అతడి పేరు నిర్మలమైనదీ శక్తివంతమైనదీ అయి ఉండాలి. అలా అయితే భగవంతుణ్ణి ఉద్దేశించి ఆ వ్యక్తి చేసే ప్రార్థన ఎన్నడూ వ్యర్థంకాదు. ఆ భగవంతుని ప్రేరణ వల్లనే అవసరమైన వ్యక్తులు పరుగెత్తుకు వచ్చి, అతడి పనులన్నీ నిర్వర్తించిపెట్టి పోతారు. నువ్వు స్వార్థంకోసం భగవంతుని మోల ఏమీ అర్థించలేదు. దేశదౌర్భాగ్యం తొలగిపోయే మార్గమిది ఏమిటా అని నీ కోమలహృదయం తల్లడిల్లిపోయి నువ్వు కంట తడి పెట్టుకుంటూంటే భగవంతుడు మాత్రం స్థిమితంగా కూర్చోగలడా తల్లీ! ఈ పాఠశాల ప్రతిష్ఠాపనకి గంభీరమైన మానసిక సాధనే హేతువు. నువ్వు నిజంగా ‘స్వయంసిద్ధ’వి తల్లీ” అన్నాడు.

9

వివాహమై చండి అత్తవారింటికి వస్తూనే, అంతఃపురానికి సర్వాధికారిణియైన రాణీ మాధురీదేవి మనస్సుకు కలత కలిగించింది.

శోభనంనాటి రాత్రి అమాయకుడైన భర్త ముఖతః విన్న సంగతుల ననుసరించి, అత్తవారింట్లో తా నెలా మెలగాలో ముందుగానే ఓ నిర్ణయానికి వచ్చేసింది. భగవంతుడు తనని ప్రతిద్వందులతో యుద్ధం చెయ్యటానికే సృష్టించాడా అనిపించిందామెకి. శ్యామాపురానికి వచ్చినప్పట్నుంచీ తా నేయే అన్యాయాలకు అకృత్యాలకు అడ్డుపడిందో, వాటికన్నీటికి ప్రతిఫలంగా ఎన్నోరకాల నిందలని భరించాల్సి వచ్చింది. అయితే యేం, వాటిని యేమీ లక్ష్యపెట్టలేదు. ఆనాటి రాత్రి భర్త చెప్పగా తాను విన్న గాధనుబట్టి, ఎంత పెద్ద ఆపద, విప్లవం, ఎన్నిరకాల తగాదాలు కలిసికట్టుగా రానున్నాయో గ్రహించటానికి ఎంతోసేపు పట్టలే దామెకి. భర్తకి ఆ యింట్లో ఏమాత్రం గౌరవం లేదు, ఆదరణ అంత కన్నా లేదు. ప్రతిష్ట అనేది అసలే సున్న...తానా పేద యింటిపిల్ల-అలాంటి అమాయకుడికి సహధర్మచారిణిగా ఎలా మనలుకోవటం? తన ఆత్మగౌరవానికి భంగం కలగదని మాత్రం ఎవరు చెప్పగలరు? ఇవన్నీ బాగా ఆలోచించుకుని, ముందుగానే ఓ నిర్ణయాన్ని తీసుకుని ఈ శాశులీ జమీందారుల ప్రాసాదంలో అడుగుపెట్టింది చండి.

కాని ఆ యింట్లో మాధురీదేవిది మా చెడ్డ ప్రతాపం! ఆమె మాటకి తిరుగులేదు, ఆ యింటి యజమాని—తన

గుమాస్తాలూ—నౌకర్లు అయ్యా అని పిలిస్తేనే తృప్తిపడే రకం. అంతేకాని వారిచేత రాజాగారనీ, జమీందారనీ పిలిపించుకోవటం అతడికి ఇష్టం ఉండేదికాదు. కాని ‘రాజా’ అని బిరుదుగల జమీందారు కూతురైన మాధురీదేవి, భర్త అలా పిలిపించుకోవటం అతడి ప్రతిష్టకు భంగం అన్నట్లు మధ్య మధ్య హెచ్చరిస్తూ ఉంటుంది. అతడి ఈ పొరపాటును తాను సర్దుబాటు చేస్తున్నట్లు వ్యవహరిస్తూ ఉంటుంది. తానీ యింట్లోకి వచ్చి ఈ సంసారనావ చుక్కానీని చేతపట్టుకునే రోజునే—పుట్టింటిదగ్గర తాను రాజకుమార్తెగానే ఉన్నానని, ఇక్కడికి వచ్చి రాణి అయినానని—ఆశ్రితుల్ని, నౌకర్లనీ అందరీ పిలిచి చెప్పింది. అంచేత భర్త మినహా అందరూ ఆమెని రాణిగారనే పిలుస్తూంటారు. తల్లి ప్రతిష్ట కొడుక్కీదక్కింది. ఆమె ఆదేశం ప్రకారం—ఆమె కొడుకు నివారణని అందరూ యువరాజాగారనే పిలుస్తూ ఉంటారు.

గోవిందుడి వివాహం రాణి కంత యిష్టంలేదు. అయినా ఆమె ఒకరకంగా మనస్సును సమాధానపరచుకుంది. పేదవాళ్ళ యింటి పిల్లకనుక, ఇక్కడికిరాగానే ఈ ఐశ్వర్యం ఇదంతా చూసి నోరు నొక్కుకునే పడివుంటుంది. అలాంటి దాన్ని తన దాసిగా, ఆ మాటకొస్తే క్రీత దాసిగా చేసుకోవటంకూడా ఏమంత కష్టంకాదు. అంచేతనే మనస్సులోని మాలిన్యాన్ని బయటపెట్టుకోకుండా పైకి ఉత్సాహాన్ని వెలిబుచ్చింది. ఆనందాన్ని వ్యక్తపరిచింది. కాని అందులో కూడా దీర్ఘంగా నిట్టూరుస్తూ ‘పిల్లవాడు వెర్రిబాగులవాడు కదా అని ఏదో పేదపిల్లని తెచ్చి కట్టాల్సి వచ్చింది. పైగా

ఆ పిల్లకొంచెం తలతిక్కపున్న పిల్లటకూడా. ఈ యింట్లో కలిసిపోతుందనే ఆశ లేదు. వాడి కది చివరకి గుదిబండ అవుతుందేమో! అని మధ్యమధ్య తన విచారాన్ని నటించేది. అంతఃపురంలో పరిచారికలదగ్గరుంచి అందరూ అత్తాకోడళ్లు కలుసుకోగానే, ఆ కోడలి అదృష్టం ఎలా పరిణమిస్తుందో అన్న భయంతో నిట్టూర్పు సాగారు.

జంకూ గొంకూ అనేది లేక - ఎంతో ప్రతిభావంతురాలిగా కనిపించే చండి ముఖాన్ని తొలిసారిగా చూచినప్పుడే మాధురీదేవి మనస్సులో రవంత సంశయం బయలుదేరింది. క్రొత్తకోడలికి సహజంగా ఉండే అపరిమితమైన సిగ్గునీ, బెరుకుతనాన్ని దులిపేసుకుని చండి సింహద్వారం దగ్గర మేనాదిగింది. ద్వారంలో అడుగు పెట్టగానే వారి ఐశ్వర్యాన్ని సూచించే వస్తువులు అక్కడ చాలా విరజిమ్మిఉన్నట్లు కనిపిస్తాయి. కాని ఈ పేదపిల్ల దృష్టిని అవేమీ ఆకర్షించలేదన్న సంగతిని రాణి ఒక కంట కనిపెడుతూనే వుంది. పై గా చండి ముఖం గాంభీర్యంతో గర్వంతో తొణుకుతున్నట్లుంది. మాధురీదేవి సంప్రదాయం ప్రకారం వధువుకి ఎర్రనీళ్ళు దిగతుడవగానే చండి - ఆమెకి భక్తి శ్రద్ధలతో పాదాభివందనం చేసింది. అక్కడ చేరిన ముత్తైదువులకందరికీ చేతులు జోడించి నమస్కరిస్తూ ఆచారం ప్రకారం అక్కడ పరిచిన ఆ స్తరణల మీదినుంచి నిస్సంకోచంగా లోపలికి వెళ్ళసాగింది. మామూలు ప్రకారం ఆసరాయిస్తూ ఎవరూ ఆమెను లోపలికి నడిపించుకు వెళ్ళవలసిన అవసరం రాలేదు. ఇతరు లెవరూ గమనించలేదుగాని, ఇతరు లెవరూ కనిపెట్టకుండా - జడభరతుడు

లాంటి భర్తను చండి తనతోపాటు చురుకుగా నడిపించి, తీసుకెళ్ళడం మాధురీదేవి నూత్రం కనిపెట్టింది. ఆమె అప్పుడే విస్తుపోయింది. ‘ప్రస్తుతం ఈవంశానికి పెద్దకోడలిగా తనకుండే అధికారాలన్నిటిని ముందుగానే ఆయత్తం చేసుకుని, వెనుకటి పద్ధతులన్నీ తుడిచేసి, మహిమాన్వితయైన మహారాణిలాగా వస్తున్నట్లుండే ఈ పిల్ల ! తన రాజ్యాధికారాన్ని లాక్కోటానికా ?’ అనికూడా అనిపించిం దామెకి. తనూ తొలిసారిగా ఈయింట్లోకి ఇంతకన్న అహంకారంతో అడుగుపెట్టిన సంగతి రాణికి గుర్తొచ్చింది.

ఇంక మామూలుగా జరుగవలసిన లాంఛనాల బాధ్యతంతా పరిజనుల కప్పగించి మాధురీదేవి తన గదిలోకి పోయి పడుకుంది. పరిచారికలు వెంటపడపోతే వారిని వెనక్కి పంపేసింది. తలగడలో తలదూర్చి నిర్జీవురాలిగా చాలా సేపు పడుకుంది. తనకి తెలియకుండానే తన కన్నీళ్లతోతలగడా అంతా తడిసిపోయేసరికి కంగారుగా లేచి కూచుంది. పైట చెంగుతో కన్నీళ్ళు తుడుచుకొని, “ఛి, ఛి, ఇదేమిటి ! వేలెడింత ఉందోలేదో అపిల్లని ప్రతిద్వందినిగా భావించి, వడుస్తూ కూర్చోవట మేమిటి నేను ?” అనుకుంది మనస్సులో, బలవంతాన లేచి వచ్చి బయటవరండాలో నుంచుంది. అక్కడ నుంచుంటే కనిపించే ఈవివాహమహోత్సవంతాలూకు అలంకరణంతా ఆమెదృష్టికి పొగ క్రమ్మినట్లు కనిపించసాగింది. ఆమెలో ఆమెకే ప్రశ్న ఉదయించింది. ఎవరిదీ తప్పు ? ఇదేం ప్రతీకారం ?

కాస్తేపు ఆ వరండాలో అటూ ఇటూ పచారుచేసి, మళ్ళీ ఒకచోటుకి వచ్చి నుంచుంది రాణి. “అసాధ్యమైన ప్రతిస పట్టాననా నా కీ పరాజయం ! నిజానికి వధువు నివారణని ప్రక్క నిలబడవలసిందికదూ ఇవాళ !” నెంటనే భర్త అన్నమాటలు అశరీర వాక్కుల్లా ఆమె చెవులకి సోకాయి; ‘ఈ రాదారి పడవను లాక్కుపోగలదనే స్త్రీలొందికి జతపరచడం’...రాణి హృదయం కళవళపడసాగింది. ఇంతవేగం గల ఈ స్త్రీలొంది సహాయంతో గంగూలీ వంశంలోని ఆ అయోమయపు గాడిద ఈ జమీందారీగద్దె నెక్కడానికి మెల్లి మెల్లిగా నుందుకు పోతున్నట్లు ఆమె భావనాదృష్టికి కన్పించసాగింది. మాధురీదేవి కంపించిపోతూ అరచేతుల్లో ముఖం దాచుకుంది.

మరుక్షణంలోనే “అమ్మా ! విన్నావా, కొత్త కోడలి పొగరుమోతు మాటలు !” అని నివారణ డొచ్చి అడగటం చెవిని పడింది.

తనమనస్సులోని వేదనను అణచుకొని, ఆమె ఉలిక్కిపడి, కొడుకుకేసి తేరిపార చూసింది. కొడుకు ముఖం యింత వెలవెలపోవటం ఆమె యెన్నడూ చూడలేదు. ఆమెకి నోట మాట పెగిలిరాలేదు - కాని ఆమె చూపులుమాత్రం ప్రశ్నిస్తున్నట్లే ఉన్నాయి.

“ప్రధానం రోజున, నాన్నగా రొక కొరడా ఆమెకి కానుకగా యిస్తూ, దీంతో ఓ గాడిదను లొంగదీసుకోవాలి అని చెప్పారుట ! ఆ గాడిదను నేనే నని, నా కోసమే తాను

చూస్తున్నానని, అందరిముందు అనేసింది ” అని నివారణుడు తల్లితో ఫిర్యాదు చేసుకొన్నాడు.

మాధురీదేవి తన మనస్సులోని భావాన్ని బయట పడనీకుండా పైకి నవ్వుతూ “ ఇవాల్టి రోజున అనే మాటలన్నీ పట్టించుకుంటారా పిచ్చివాడా ? నువ్వు మరిదివిగనుక వేళా కోళమాడివుంటుంది ” అన్నది.

“నా కీ వేళాకోళాలూ అవీ తెలియవు. అది వాణ్ణి వేళాకోళం కాదనలు, ఎంత అహంకారంతో గర్వంతో అన్న దనుకున్నావ్ ? నేను ముందుగానే చెపుతున్నాను. ఆవిడకి గర్వభంగం చేయకపోతే నేను యువరాజునే కాదు, అన్నాడు నివారణుడు కోపంతో.

మాధురీదేవి తెల్లబోయి స్థాణువులా అలాగే కూచుంది. గ్రుడ్లు అప్పగించి చూస్తూ నివారణుణ్ణి వెనక్కి పిలిచి, అతణ్ణి సమాధానపరచి పంపటానికి గొంతు పెగిలి మాట రానేరాలే దామెకి.

10

వ్రధువుకి వ్యతిరేకంగా నివారణుడు రాణివద్ద ఫిర్యాదు చేసి పెళ్ళిపోయాడు. అంతే కాదు ఆమె చేసినదానికి తగిన శాస్త్రీ చేస్తాననికూడా సగర్వంగా చెప్పి వెళ్ళాడు. ఆ అప్రీతి కరమైన విషయంలో తా నెంతవరకు అపరాధో - ఆసంగతి పైకి చెప్పకుండా అతడు కప్పిపుచ్చినట్లే ప్రత్యక్షంగా చూసిన వారుకూడా యువరాజుగారి నేరం విషయమై ఏమీ నోరెత్త లేదు. కొంచెం ధైర్యస్తులు ఏదై నాసరే . నిర్మోగమా

టంగా చెప్పగలరు. అని పేరున్నవారు ఇచ్చిన సాక్ష్యం మాత్రం ఇలా ఉంది. “ముందుగా యువరాజుగారు ఏదో కాస్త కొందరపడి నోరు జారారే అనుకోండి, అయితే మాత్రం వేళాకోళం అనే పేరుతో కోడళ్ళు చటుక్కున అంతమాట అనెయ్యటం మాత్రం ఏంబావుంటుంది? వెయ్యి చెప్పండి లక్ష చెప్పండి. ఏమయినా ఆమె పేదయింటి పిల్ల. అందులోనూ క్రొత్త పెళ్ళికూతురు. అతడంటారూ ఆయింటి మగబిడ్డ. అందులోనూ యువరాజు కదా!”

అసలింతకీ జరిగిన సంగతి యిది : పేరంటం వస్తే రా లన్నీ ఇంచుమించు అయిపోతున్న సమయంలో అక్కడ చేరిన ఆడవాళ్ళలో కలవరం పుట్టింది. అక్కడికి అతి ముఖ్యుడైన పురుషుడేవరో వస్తున్నాడని తెలిసింది. అతడి పేరు వింటేనే ఆడవాళ్ళ కందరికీ అతి-చెడ్డసిగ్గు. “యువరాజుగారట! యువరాజుగారు!” అంటూ అందరూ చెవులు కొరుక్కోసాగారు. ఇప్పటివరకూ మేలిముసుగులులేకుండా స్వేచ్ఛగా ఆ ఆనందంలో మునిగిఉన్న వారందరూ వచ్చిన వ్యక్తి ఫలానా అతడని తెలిసేసరికి, కంగారు పడుతూ అవగుంఠనాలు మళ్ళీ సరిచేసుకొని ముఖాలు దాచుకున్నారు.

వధువు యింతవరకూ తల వంచుకొని అక్కడ జరుగుతున్న తంతులో లీనమై వుంది. పాముపేరు చెబితే ఎలా అది రిపడతారో యువరాజు పేరు వినేసరికి చండికూడా అలాగే ఉలిక్కిపడి, ద్వారంకేసి తీవ్రంగా చూస్తూ కూచుంది. ఆ రోజున భర్త చెప్పినమాటలు ఆమె యింకా మరిచిపోలేదు. “అలా చెబితే ఇంకేమైనా ఉందా, చిన్న జమిందారు

వచ్చి వీపు తాట ఒలవడే! ఒక్కొక్కరోజున కొట్టాడంటే” ఇప్పుడా వ్యక్తే తన ఎదుటికి రాబోతున్నాడు.

ముఖవైఖరిలో, నడకలో - ఒకవిధంగా అన్నమాటే మిటి? అన్ని విధాలా తన అభిజాత్యాన్ని వెల్లడిచేసుకుంటూ నివారణుడా హాల్లోకి వచ్చాడు. అక్కడున్న స్త్రీలంతా హడావిడిగా అవగుంతనాలు సరిచేసుకోవటం అతడి కంట పడింది. అతడు అతి మొరటుగా “నే నేం పెద్దపు? ననుకున్నారా యేం? నన్ను చూడగానే అంతభయంతో ముడుచుకుపోతా రెందుకు?” అన్నాడు.

ఇంకాకూడా ఏదో అనబోయాడు నివారణుడు. కాని సరిగ్గా అదేసమయానికి నవవధువు విశాలనేత్రాల్లోని తీక్ష్ణదృష్టి - విచిత్రమైన అతడి చూపులతో తారసిల్లింది. విచిత్రమైన చూపు అనటంలో అర్థం లేకపోలేదు. నివారణుడి కనుగుడ్లు పిల్లిగుడ్లులాగా విచిత్రంగా ఉంటాయి. ఈ అందమైన యువకుడి ఆకృతిలో అవలక్షణమనుకున్నా, ప్రత్యేకత అనుకున్నా అదే.

తమ జమీందారీలోని ఓ సామాన్య గృహస్థుని కూతురు ఈ వంశానికి కోడలనే గౌరవాన్ని పొందగలిగింది. కాని తమ వంశానికి కళంకం లాంటివాడు - మతిలేనివాడూ అయిన తన అన్నతో ఈమెకి జత ఎలా కుదురుతుందా అని ఆలోచన వచ్చేసరికి అతడిలోని కుతూహలము, కొంటే తనమూ అన్న ఒక్కసారి ఈ ఆడవాళ్ళందరి యెదటా పైకి ఉబికాయి. తాను అక్కడికి రాగానే వధువుచూపులు, తన చూపులు తారసిల్లుతాయని గాని, ఆమె నిస్సంగోచంగా

మేలిముసుగును పక్కకి తొలగించుకొని తనకేసి తేరిపార చూస్తుందని గాని అసలతడి ఊహకు తట్టనే లేదు. సంకోచ రహితమైన ఆమె తీక్షణదృష్టి, ఆ సుందరమైన ముఖం సర్వావయవాల్లోనూ అనవద్యమైన ఆ లాలిత్యం చూచేసరికి నివారణుడి బుర్రంతా పురుగులు తొలిచినట్లు అయింది. ఒక్కక్షణం వధువు ముఖంకేసి రెప్ప వాల్చుకుండా చూసి, “ఏమయినా మా పిచ్చాడికి మంచి వెళ్ళామే దొరకింది. కోతి తలకాయకి బంగారుకుచ్చుల కుళాయి తొడిగినట్లే ఉంది సుమా!” అన్నాడు వెటకారంగా.

పరాయి ఇల్లు, పరిచయం లేనిచోటు, పక్కనెవరూ ఆత్మీయులైనా లేరు... తాను ఇలాంటి నిస్సహాయ స్థితిలో ఉన్నా నన్న సంగతికూడా చండి ఆ క్షణంలో మరిచిపోయింది. నిష్టురూ, కుత్సితురూ అని తాను ఇన్నాళ్ళ నుంచి అనుకుంటున్న వ్యక్తి యిప్పుడు ప్రత్యక్షంగా ఎదుట పడేసరికి అతణ్ణి చూడటానికి ఆమెకళ్ళు రెపరెప లాడాయి. కాని ఒక రెప్పపాటులోనే అతడు అనాగరికుడులా తనను అఘాతపరచగలడన్న ఆలోచనమాత్రం ఆమెకి రాలేదు. ఉత్తేజముతో ఆమె సర్వావయవాలు, కండరాలూ ఉబికి ఎర్రబడ్డాయి. ఆమె హృదయంలో రగులుతున్న జ్వాలకళ్ళలో ప్రస్ఫుటం కా సాగింది. ఆ ఉజ్వల దృష్టి భర్త ముఖంమీదికి ప్రసరించగానే ఆమె నిలువెల్లా వణికిపోయింది. భర్తముఖం కాలిన కాగితంలా వివర్ణమైపోయింది. గజగజలాడిపోతున్నాడతడు. అతడినోట మాటలేదు. అతడి కాయరదృష్టిలో ఏదో ముప్పు మాత్రం ముందుకు దూకుతున్నట్లుంది.

భర్త చూపులతో తన చూపులు కలియగానే చండి దీర్ఘంగా నిట్టూర్చి, తన ఉద్రిక్త ముఖాన్ని కిందికి వంచుకుంది. తల కిందికి వంచుకుంటూనే అవగుంతనాన్ని కూడా ముందుకు లాక్కుంది.

నివారణని మేనమామకూతురు మృణాళిని వధూవరులకు దగ్గరగానే కూర్చునివుంది. ఆమె పదిహేడేళ్ళ పడుచు. చక్కదనాల కుప్పేకాకుండా చదువుకున్న భామ. బస్తీ బడాయి, అభిజాత్యం తాలూకు అహంకారం, ఆమెలో అడుగడుగునా వ్యక్తమవుతూ ఉంటాయి. రాజా అనే బిరుదం ఉన్నాయన మనుమరా లసలామె. కాబోయే భర్త కూడా మరెవరోకాదు. విఖ్యాతుడయిన ఓ బారిష్టరుకొడుకు. అతడుకూడా విదేశాలకు పోయి బారిష్టరీ చదువుతున్నాడు.

ఇలాంటి పల్లెటిదిక్కు నుండే స్త్రీలల్లో ఆమె స్థానం ఆరడుగులెత్తున ఉండటం అసహజం కాదు. ఆమె ఎవరితో పడితే వారితో అతిగా మాట్లాడదు. ఆత్మ మర్యాదను కాపాడుకోవటంలో అప్రమత్తురాలయే ఉంటుంది. మాధురీదేవి కీ మేనకోడలంటే అంతర్యంలో చాలా అపేక్ష. 'స్త్రీమంతుల బిడ్డలకి అభిజాత్యపు అహంకారం మరింత అందాన్ని చేకూరుస్తుంది' దంటుంది ఆమె. విదేశాలనుంచి భర్త వచ్చేంతవరకు చక్కనిచుక్క అయిన మేనకోడల్ని రాణిగాయ తనదగ్గి కే ఉంచుకో తలచుకుంది.

వధువు చటుక్కున అవగుంతనాన్ని సవరించుకోవటం చూసి ముఖం పక్కకితిప్పి నవ్వుకుని, “మాబావ ఒక్కమాటతో ఆవిడ్ని సిగ్గుతో ముడుచుకు పోయేట్లు చేశాడే!” అంది.

నివారణుడు వధువు కేసి వంకరచూపు చూసి, “మన మేం చెయ్యగలము ఆవిడ సాహసం ముందు? ... కాని చివరి కలాంటి ఆవిడకూడా మూరెడుముసుగు ముందుకు లాక్కుని మిగతా వాళ్ళతో కలిసిపోయింది. అదీ చిత్రం! అలాకన్ను గిలికి చూశాక ఇంక ఆ సిగ్గు నప్పదు. దాన్ని పదిలించా ల్సిందే. ఆ మేలిముసుగును ముందు నువ్వు ప్రక్కకు తప్పించు” అన్నాడు నివారణుడు ఆనందంతో తుళ్ళిపడుతూ..

నివారణుడి మాట ప్రకారం మృణాళిని వధువు మేలి ముసుగు అంచుమీద చెయ్యి వెయ్యగానే ఆమె ముంజేతి మీద చండి చెయ్యి యాదాలాపంగా పడింది. మరుక్షణం లోనే ఎలక్ట్రిక్ షాక్ తగిలినట్లు మృణాళిని శరీరం యావత్తూ బిగుసుకుపోయినట్లయి ‘అమ్మో’ అని కేకేసిం దామె. ఆమెకి ఫిట్సు వస్తూ ఉంటాయి అప్పుడప్పుడు. అలాగే ఇప్పుడూ ఫిట్ వచ్చిందనుకున్నా రందరూ - ప్రక్క నున్న వాళ్ళందరూ కంగారు పడిపోయారు. కాని కాస్తేపటికల్లా ఆమెలో ఆబెదురు పోయింది. మళ్ళీ మామూలు మనిషయి అవగుంతనవతియైన వధువు కేసి భయ సంశయ దృష్టితో చూసింది.

“ఏం జరిగింది మీనా? అలా బేజారయి పోయా వేమిటి?” అని అడిగాడు నివారణుడు.

మృణాళిని శరీరం అప్పటికీ ఇంకా గజ గజ పణుకు తూనే ఉంది. ఆపణుకు ఆమె కంఠంలోకూడా వ్యక్తం అవు తోంది. ఆమె నెమ్మదిగా సనూధానం ఇచ్చింది. “వధువు అవగుంతనాన్ని తొలగించుదా మని పట్టుకోగానే నా శరీర

మంతా ఒక్కసారి ఝల్లుమంది. ఎవరో నా నరాలు లాగి వేస్తున్నట్లు అనిపించింది. ‘ఫిట్’ రాబోతోందేమో అనుకున్నా, కాని అది కాదు. ఆమె ఏదో కిటుకు చేసి ఉంటుందనుకుంటా.”

నివారణుడు వ్యంగ్యంగా “అవునవును. ఆయుర్వేదమైద్యుడి కూతురటగా! మంత్ర తంత్రాలు చాలా తెలిసిందయి ఉంటుంది. కాని నువ్వు భయంతో పక్కకి తప్పుకున్నావు. అవగుంతనాన్ని లాగెయ్యనేలేదు” అన్నాడు.

“ఇంకానా? ఇంక నా వల్ల కాదు బాబూ! నీ కంఠ గోరికగా ఉంటే నువ్వే వెనక్కి లాగెయ్” అన్నది మృణాళిని.

నివారణుడు తీక్షణంగా “మేలిముసుగు తీస్తావా? లేక నా చేతుల్తోనే తీసెయ్య మన్నావా?” అని అడిగాడు.

నధువు మాట్లాడ లేదు. ప్రాణం లేని ప్రతిమలాగా నిశ్చలంగా కూచుని ఉంది.

మృణాళినికూడా — “నీ బడాయి చూస్తే చాలా చోద్యంగా ఉండే? మరిది అంటే అంత సిగ్గున్నదానివే అయితే — అతడు గుమ్మంలోకి ఠాగానే ముఖం మీద ముసుగు తప్పించుకుని అలా ఎందుకు చూశావో చెప్పు మరి!” అని ఓ విసురు విసిరింది.

ఈసారి అవగుంతసంబోంచి వధువు కంఠస్వరం ఖంగున వినిపించింది. “నే నలా ఎందుకు చూశానో మీకు తెలుసు గోవాలని ఉందా?”

చేతులతో అండి అలా అనడంతో అక్కడున్న వారందరికి అపకూడ ప్రస్థం, ఆపుకోలేని కుతూహలమూ కలిగాయి.

అని ఆమె వెంటనే మళ్ళీ నదురూ బెదురూ లేకుండా నన్నగారు నన్ను చూడటానికి వచ్చినప్పుడు ఒక కానుకగా ఇచ్చారు" అని ఒక క్షణం ఆగింది.

మూలకావరినోటా మాట లేదు. ఆమె ఇంకా ఏమనలేకపోయింది అని అందరూ చెవులొగ్గి పూరుకున్నారు.

కాని, తమ యింట్లో ఒక గాడిద ఉన్నదని, ఆకొరడాతో "మనం ను లొంగదీసుకోవాలని చెప్పారు. ఆ గాడిద ఎలాంటిదో నన్ను కుతూహలంకొద్దీ అలా చూశాను."

సరం వధువు ముఖతః ఈమాటలు రావడం విని అందరూ మలై పోయారు. మరోక్షణం పోయాక మేలిముసు మహాని నివారణుడి ముఖంకేసి, చాటుగా చూశారు. వింటుండమైన ముఖం - ఎవరో వచ్చి తారు పులిమినట్లు అనలేకపోయింది.

పెదవి

11

స్వప్న

ర్యానోగ్రాంతవారింటికి కొత్తగా వచ్చిన కోడల్ని చక్కగా చించి చీల్చేసి, మంగళ వాయిద్యాలు మోగుతుండగా అంతః అన్న కోని ధనాగారానికి తీసుకెళ్ళటం ఈ గంగూలీ వంశీ కాస్తాంప్రదాయం. ఆ గదిలో ఓ పెద్ద ఇనుపమండసంలో ఉండే ములైన రత్నాలు, విలువగల బంగారునగలు భద్ర చతురంగుంటాయి. శుభముహూర్తంలో నూతన వధువు

యెదుట ఆ మందసాన్ని తెరిస్తే అందులో ఉన్న ఆభరణాల్ని ఆమె చేత్తో ఒకసారి స్పృశించాలి.

ఆ సంప్రదాయం ప్రకారం మాధురీదేవి - కొంత మంది పేరంటాండ్రను పిలిచి శుభలగ్నంలో చండిని ముస్తాబు చేయించి ఆ మందసం ఉన్నచోటుకు తీసుకెళ్ళింది. ఆ మందసాన్ని దానికి తగిన పెద్ద పెద్ద తాళాలతో బిగించికూడా ఉంచారు.

యజమాని ఆజ్ఞప్రకారం దుర్గాదాసనే నౌకరు కుర్రవాడు తాళాలగుత్తి తీసుకొచ్చి ముందు తాళాలు తీశాడు. మరొకప్పు డెప్పుడైనా ఈ మందసాన్ని తెరవవలసిన అవసరం వస్తే, జమీందారుగారి సన్నిహిత భృత్యుడు వస్తాడు అయిన పంచాననుడు తాళాలు తీసుకొచ్చి తీసి, ఆ మూతపైకి ఎత్తుతాడు.

దుర్గాదాసు తాళాలన్నీ తీసి, ప్రక్కకి తప్పకొని నిలబడగానే మాధురీదేవి కొంచెం విసుగ్గా “పంచాననుడు వచ్చినట్లు లేదు-దీనిమూత ఎవరెత్తుతారు పైకి?” అని అడిగింది.

“దీన్ని తెరవటాని కీ సారి వస్తాడును పంపాల్సిన అవసరం లేదని బాబుగారు సెలవిచ్చారు” అని దుర్గాదాసు సవినయంగా మనవి చేశాడు.

రాణి కనుబొమలు చిట్లించి - “అయితే నువ్వే దీన్ని తెరిచేంత మొనగాడి వైనా వనుకుంటాను” అన్నది.

ఆ కుర్రవాడు భయపడుతూ “నేనా! ఇంత దయ్యమంత మూతని నే నెక్కడ ఎత్తగలను రాణీగారూ? రెండు

చేతులతో నా బలమంతా ఉపయోగించినా అంగుళం కూడా పైకి లేవదు” అన్నాడు.

“అయితే ఇహనేం వహిల్వ్యాకాని పంపి తెరిపించా ల్సిన అవసరం లేకపోతే - దొరగారినే వచ్చి తెరవమని చెప్ప - వెళ్లు” అని గద్దించింది రాణి.

చండి వారిద్దరి సంభాషణా శ్రద్ధగా విన్నది. ఈ మూతను పైకి ఎత్తించటంలో యజమాని మనస్సులోని అభిప్రాయ మేమైందీ గ్రహించి, తనలో తాను నవ్వుకుంది. కాని, ఆ సంగతి బయట పెట్టకుండా అత్తగారికేసి చూసి, “మామగారు చెప్పిందీ యుక్తంగానే ఉంది అత్తయ్యా. దీన్ని తెరవటానికి అంతఃపురంలోకి వస్తాడు రావాల్సిన అవసరం ఏముంది? మనం తెరవలేమా?” అన్నది.

భర్త చెప్పిపంపిన మాటలు వినేసరికే రాణిగారి కసలు మహా అభిమానంగా ఉంది. ఇహ ఈ కోడలి మాటలు వింటూంటే ఆమెకి ఒళ్ళు మండిపోయింది. ఆమెపైకి యేమీ అనలేదు కాని కోడలికేసి మహాపదునుగా చూసింది. ఆమె పెదవి కదల్చకపోయినా ఆ చూపులో ఆమె అభిప్రాయం స్పష్టంగా వెల్లడయింది. ఆమె జ్వాలాదృష్టిలోని అంతర్యాన్ని ఆమె మేనకోడలు మృణాళిని మాటల్లో వెల్లడించింది. ఆమె వధువుకేసి ఈసడింపుగాచూస్తూ ఎకసక్కెంగా అన్నది — పది మంది యెదుట మాట్లాడుతున్నప్పుడు - కాస్త వెనకా ముందూ పారచూచుకొని మాట్లాడుతూ ఉండాలమ్మా కొత్తకోడలా! చేతుల్లో కాస్త సత్తువుంటే చటుక్కున పైకి ఎత్తేయ్యటానికి - మీ పుట్టింటివారి యింట్లో

ఉండే జాజిచెక్కల పెట్టెలాంటిదనుకున్నావా యేం? రెండు ముఖగుల బరువున్న ఈ మూత పైకెత్తాలంటే - మనం నువ్వులూ తెలకపిండి తింటూ రెండేళ్ళు తాలింఖానాలో కసరత్ చెయ్యాలి.”

అర క్షమైన చండిముఖంలో అలవోకగా ఓచిరునవ్వు మెరిసింది. “నీ మాటలు నిజమే చెల్లీ! కాని అసలు సంగతి మరిచిపోతున్నావు నువ్వు. ఈ వంశ మర్యాదను కాపాడుతూ ఈ యింటికి కోడలుగా వచ్చే ఆమె - కులదేవత లాంటి ఈ మందసాన్ని తెరవగల యోగ్యతనుకూడా తెచ్చుకో గలిగినదై ఉండాలి. మామగారి ఆదేశాన్ని శిరసావహించి; వారి ఆశీర్వాదంతో, మా పుట్టింట జాజిచెక్కల పెట్టెని తెరచిన చేత్తోనే ఈ ఇనుప మందసాన్నికూడా తెరుస్తాను. వస్తాదుని పిలిపించవలసిన అవసరం వాస్తవంగానే లేను.”

చండి తనసహజమైన ధోరణిలోనే ఈ రెండుమాటలూ అని, తాళాలు తీసిఉన్న - ఆ కబంధ శరీరం లాంటి ఆ యినుప మందసం పైతలుపును రెండుచేతుల్తో చులాగ్గా ఎత్తి వెనుక నున్న గోడకు ఆన్చింది.

దోర్లండ ప్రతాపుడైన జమీందారుగారి గృహిణి - అంతఃపురంలో రాణిగారు - అయిన మాధురీ దేవి లగాయతు అక్కడ ఉన్న చిన్నా-పెద్దా, మొత్తం యాభైమంది స్త్రీలూ, వెనుక నిలబడి ఉన్న దాసీలూ - వంటలక్కలూ - యావ న్నందీ ఆమె చర్యకు ఆశ్చర్యపోతూ గుడ్లప్పగించి చూడ సాగారు. ఈ నవవధువు ఈ మందసం తలుపును నిజంగానే తనచేతుల్తో ఎత్తిందా? లేక వీరి కులదేవత ఆమె హస్తాల్లో

చండి అలా అనడంతో అక్కడున్న వారందరికి అపరిమితాశ్చర్యం, ఆపుకోలేని కుతూహలమూ కలిగాయి.

ఆమె వెంటనే మళ్ళీ నదురూ బెదురూ లేకుండా “మీ నాన్నగారు నన్ను చూడటానికి వచ్చినప్పుడు ఒక కొరడాని కానుకగా ఇచ్చారు” అని ఒక క్షణం ఆగింది.

ఎవరినోటా మాట లేదు. ఆమె ఇంకా ఏమనబోతోందో అని అందరూ చెవులాగ్గి పూరుకున్నారు.

“తమ యింట్లో ఒక గాడిద ఉన్నదని, ఆకొరడాతో ఆ గాడిదను లొంగదీసుకోవాలని చెప్పారు. ఆ గాడిద ఎలాంటిదా అన్న కుతూహలంకొద్దీ అలా చూశాను.”

వధువు ముఖతః ఈమాటలు రావడం విని అందరూ శిలాప్రతిమలై పోయారు. మరోక్షణం పోయాక మేలిముసుగుల్లోంచి నివారణుడి ముఖంకేసి, చాటుగా చూశారు. అతడి అందమైన ముఖం - ఎవరో వచ్చి తారు ఫులిమినట్లు నల్లబడి పోయింది.

11

అత్తవారింటికి కొత్తగా వచ్చిన కోడల్ని చక్కగా ముస్తాబుచేసి, మంగళ వాయిద్యాలు మోగుతుండగా అంతఃపురంలోని ధనాగారానికి తీసుకెళ్ళటం ఈ గంగూలీ వంశీయుల సాంప్రదాయం. ఆ గదిలో ఓ పెద్ద ఇనుపమందసంలో దుర్లభములైన రత్నాలు, విలువగల బంగారునగలు భద్రపరచి ఉంటాయి. శుభముహూర్తంలో నూతన వధువు

యెదుట ఆ మందసాన్ని తెరిస్తే అందులో ఉన్న ఆభరణాల్ని ఆమె చేత్తో ఒకసారి స్పృశించాలి.

ఆ సంప్రదాయం ప్రకారం మాధురీదేవి - కొంత మంది పేరంటాండ్రను పిలిచి శుభలగ్నంలో చండిని ముస్తాబు చేయించి ఆ మందసం ఉన్నచోటుకు తీసుకెళ్ళింది. ఆ మందసాన్ని దానికి తగిన పెద్ద పెద్ద తాళాలతో బిగించికూడా ఉంచారు.

యజమాని ఆజ్ఞప్రకారం దుర్గాదాసనే నౌకరు కుర్రవాడు తాళాలగుత్తి తీసుకొచ్చి ముందు తాళాలు తీశాడు. మరొకప్పు డెప్పుడైనా ఈ మందసాన్ని తెరవవలసిన అవసరం వస్తే, జమీందారుగారి సన్నిహిత భృత్యుడు వస్తాడు అయిన పంచాననుడు తాళాలు తీసుకొచ్చి తీసి, ఆ మూతపైకి ఎత్తుతాడు.

దుర్గాదాసు తాళాలన్నీ తీసి, ప్రక్కకి తప్పకొని నిలబడగానే మాధురీదేవి కొంచెం విసుగ్గా “పంచాననుడు వచ్చినట్లు లేదు-దీనిమూత ఎవరెత్తుతారు పైకి?” అని అడిగింది.

“దీన్ని తెరవటాని కీ సారి వస్తాడును పంపాల్సిన అవసరం లేదని బాబుగారు సెలవిచ్చారు” అని దుర్గాదాసు సవిసయంగా మనవి చేశాడు.

రాణి కనుబొమలు చిట్లించి - “అయితే నువ్వే దీన్ని తెరిచేంత మొనగాడి వైనా వనుకుంటాను” అన్నది.

ఆ కుర్రవాడు భయపడుతూ “నేనా! ఇంత దయ్యమంత మూతని నే నెక్కడ ఎత్తగలను రాణిగారూ? రెండు

చేతులతో నా బలమంతా ఉపయోగించినా అంగుళం కూడా పైకి లేవదు” అన్నాడు.

“అయితే ఇహనేం వహిల్వాణి పంపి తెరిపించా ల్సిన అవసరం లేకపోతే - దొరగారినే నచ్చి తెరవమని చెప్ప - వెళ్లు” అని గద్దించింది రాణి.

చండి వారిద్దరి సంభాషణా శ్రద్ధగా విన్నది. ఈ మూతను పైకి ఎత్తించటంలో యజమాని మనస్సులోని అభిప్రాయ మేమైందో గ్రహించి, తనలో తాను నవ్వుకుంది. కాని, ఆ సంగతి బయట పెట్టకుండా అత్తగారికేసి చూసి, “మామగారు చెప్పిందీ యుక్తంగానే ఉంది అత్తయ్యా. దీన్ని తెరవటానికి అంతఃపురంలోకి వస్తాడు రావాల్సిన అవసరం ఏముంది? మనం తెరవలేమా?” అన్నది.

భర్త చెప్పిపంపిన మాటలు వినేసరికే రాణిగారి కసలు మహా అభిమానంగా ఉంది. ఇహ ఈ కోడలి మాటలు వింటూంటే ఆమెకి ఒళ్ళు మండిపోయింది. ఆమెపైకి యేమీ అనలేదు కాని కోడలికేసి మహాపదునుగా చూసింది. ఆమె పెదవి కదల్చకపోయినా ఆ చూపులో ఆమె అభిప్రాయం స్పష్టంగా వెల్లడయింది. ఆమె జ్వాలాదృష్టిలోని ఆంతర్యాన్ని ఆమె మేనకోడలు మృణాళిని మాటల్లో వెల్లడించింది. ఆమె వధువుకేసి ఈసడింపుగాచూస్తూ ఎకసక్కెంగా అన్నది — పది మంది యెదుట మాట్లాడుతున్నప్పుడు - కాస్త నెనకా ముందూ పారచూచుకొని మాట్లాడుతూ ఉండాలమ్మా కొత్తకోడలా! చేతుల్లో కాస్త సత్తువుంటే చటుక్కున పైకిఎత్తెయ్యటానికి - మీ పుట్టింటివారి యింట్లో

ఉండే జాజిచెక్కల పెట్టెలాంటిదనుకున్నానా యేం ? రెండు మణుగుల బరువున్న ఈ మూత పైకెత్తాలంటే - మనం నువ్వులూ తెలకపిండి తింటూ రెండేళ్ళు తాలింఖానాలో కసరత్ చెయ్యాలి.”

అర క్షమైన చండిముఖంలో అలవోకగా ఓచిరునవ్వు మెరిసింది. “నీ మాటలు నిజమే చెల్లీ ! కాని అసలు సంగతి మరిచిపోతున్నావు నువ్వు. ఈ వంశ మర్యాదను కాపాడుతూ ఈ యింటికి కోడలుగా వచ్చే ఆమె - కులదేవత లాంటి ఈ మందసాన్ని తెరవగల యోగ్యతనుకూడా తెచ్చుకో గలిగినదై ఉండాలి. మామగారి ఆదేశాన్ని శిరసావహించి; వారి ఆశీర్వాదంతో, మా పుట్టింట జాజిచెక్కల పెట్టెని తెరచిన చేత్తోనే ఈ ఇనుప మందసాన్నికూడా తెరుస్తాను. వస్తాదుని పిలిపించవలసిన అవసరం వాస్తవంగానే లేను.”

చండి తనసహజమైన ధోరణిలోనే ఈ రెండుమాటలూ అని, తాళాలు తీసిఉన్న - ఆ కబంధ శరీరం లాంటి ఆ యినుప మందసం పైతలుపును రెండుచేతుల్లో చులాగ్గా ఎత్తి వెనుక నున్న గోడకు ఆన్చింది.

దోర్లండ ప్రతాపుడైన జమిందారుగారి గృహిణి - అంతఃపురంలో రాణిగారు - అయిన మాధురీ దేవి లగాయతు అక్కడ ఉన్న చిన్నా-పెద్దా, మొత్తం యాభైమంది స్త్రీలూ, వెనుక నిలబడి ఉన్న దాసీలూ - వంటలక్కలూ - యావ న్నందీ ఆమె చర్యకు ఆశ్చర్యపోతూ గుడ్లప్పగించి చూడ సాగారు. ఈ నవవధువు ఈ మందసం తలుపును నిజంగానే తనచేతుల్లో ఎత్తిందా ? లేక వీరి కులదేవత ఆమె హస్తాల్లో

ప్రవేశించి, ఆమె గౌరవాన్ని కాపాడిందా? మృణాళిని మొహం ముడుచుకు పోయింది.

అహంకార పూరితమైన రాణిముఖం నల్లగా బొగ్గయింది. నౌకరు కుర్రాడు దుర్గాదాసు వధువు నుద్దేశించి, తలవంచి నమస్కరిస్తూ, “నమస్కారాలు తల్లీ ! ఇట్లాంటి యిది నే నెప్పుడూ చూడలేదు” అన్నాడు.

చండి ఎవరి స్తోత్రాలనీ చెవి కెక్కించుకోకుండా రాణి మాధురీదేవి నుద్దేశించి, ఇహ నిప్పు జేం చెయ్యాలి అత్తయ్యా” అని అడిగింది.

గృహిణి ఇప్పటివరకూ నవవధువును వీలైనంత వరకు తప్పించుకుని తిరుగుతోంది. ఉభయులు ఏదో ముక్తసరిగా మాత్రమే మాట్లాడుతున్నా రింతవరకు...మరీ ముఖ్యంఅనుకున్న మూడునాలుగు ప్రశ్నలే ఆమె కోడల్ని అడిగింది. ఆ ప్రశ్నలికి ఆమె చెప్పిన సమాధానం అత్తగారి కంతగా నచ్చలేదు. ఇక్కడికి నౌకరు దుర్గాదాసు తాళాలు తీసుకుని రావటం - అతడు చెప్పిన మాటలు, ఈ సందర్భంలో కోడలి ప్రవర్తన - ఇవన్నీ తనని అఘాతపరచటానికే సంఘటిల్లినట్లు కన్పించాయి ఆమెకి. ఆమె కోపనంతా యజమానిమీదికి పోయిపడింది. ఈ పరిస్థితిలో వధువు వేసిన ప్రశ్న ఆమెని మామూలు పరిస్థితికి తీసుకొచ్చింది. దాంతో పాటు ముఖంలోని భావం కప్పిపుచ్చుకోడానికి, బలవంతాన నవ్వు తెచ్చిపెట్టుకుని, “ఆ సంగతే ఆలోచిస్తూంటే ఏమీ పాలుపోకుండా ఉంది. ముందుగానే తెలిసి ఉంటే ఊళ్ళో స్త్రీ

లందరినీ ఆహ్వానించి - నీ చేతుల్లోని సత్తువను వారి అందరి యెదుట ప్రదర్శించే దాన్ని” అన్నది.

చంకి చిరునవ్వు నవ్వి - “ఈ భాగ్యానికి మీ రింత ఆలోచించటం దేని కత్తయ్యా! ఇవాళరాత్రి వెయ్యిమందిని విందుకు పిలిచారటగా! వారికందరికి వడ్డన చెయ్యటానికి పంపండి నన్ను. దాంతో వారికి నా చేతుల్లోని బలం ఇంత కన్న స్పష్టంగా తెలుస్తుంది. దానివల్ల మీకుకూడా కొంత శ్రమ తప్పతుంది” అన్నది.

మాధురీదేవి ముఖంలోని నవ్వు కాస్తా మాయమై పోయింది. ఆమె ఈసారి కొంచెం గంభీరంగా, “సరేలే, ఆ యేర్పాటుదో అప్పుడు చూచుకోవచ్చు. ముందు ఇక్కడి గదిలో జరగవలసిన పని కానియ్” అన్నది.

తర్వాత ఆ మందసంలో భద్రపరచి ఉన్న ఆభరణాలను చండి స్పృశించింది. సరిగ్గా అదేసమయంలో గంగూలీ వశీయుని లక్ష్మీభండారం మంగళవాయిద్యాలతో మార్మోగిపోయింది.

12

వివాహంనాటి రాత్రి మాట్లాడుకున్నాక - మళ్ళీ ఈ విచిత్ర దంపతులు కలుసుకొని మాట్లాడుకొనే అవకాశం రాలేదు. ఆ అవకాశం మళ్ళీ పూలపాన్ననాటి రాత్రి లభించింది.

అంతఃపురంలో గోవిందుడి తల్లి నివసించిన భాగం సవవధువుకోసం యజమాని ఆదేశించిన పద్ధతిని అలంకరింప

బడింది. మాధురీదేవి తొలిసారిగా ఈ అంతఃపురంలో అడుగుపెట్టి నప్పుడు ఈ భాగంలో కొద్దిరోజులు మాత్రం ఉంది. లోకాంతరగతురాలైన తనసవతిస్మృతిని భర్తవృద్ధ యంలోంచి చెరిపెయ్యటానికి - ఆమె పట్టుపట్టి, అంతః పురంలో మరొక వైపును ఆధునిక పద్ధతిని ఓ ప్రత్యేక భవనంగా తయారు చేయించుకుంది.

వాడుకోకుండా పాడుపెట్టిన భవనం - మళ్ళీ ఇన్నాళ్ళకు బాగుచేయించబడి - చక్కని దీపాలతో కళకళలాడుతూ నూతనదంపతులకు అభ్యుదయాన్ని చేకూర్చేదిలా ఉంది. తనకు కేటాయించిన ఈ భవనంలోని ఏర్పాట్లన్నీ చూసి, చండి చాలాతృప్తి పడింది. శయనగృహంలో అమర్చబడిన మంచం దానిమీదపరుపు, తలగడలూ, దుప్పట్లూ అన్నీ చాలా చక్కగా ఉన్నాయి. ఆ పక్కమీద ఒత్తుగా పూలు చల్లి ఉన్నాయి. గదిలో క్రింద విలువైన పారశీకపు తివాచీలు పరచబడ్డాయి. గోడల్ని చక్కని చిత్రపటాలున్నాయి. గుమ్మాని కెదురుగా గోడని చిరునవ్వు తొణికిసలాడుతున్న ఓసుందరాంగి తైలచిత్తరువుంది. గుమ్మంలో నుంచుని చూస్తే - ఆ చిత్తరువులోని స్త్రీ మధురమందహాసంతో అభ్యాగతులను ఆహ్వానిస్తోందా అనిపిస్తుంది. ఎక్కడా దొరకని రకరకాల పుష్పాలతో ఈ పడకగది చక్కగా అలంకరించబడి ఉంది. క్రిందపరచి ఉన్న లివాసీల మీద అక్కడక్కడ చిన్న చిన్న వెండి పూల గొట్లలో పూలగుత్తులు అమర్చబడ్డాయి.

శయనమందిరం ప్రక్కనే పుస్తకాగారం, పెద్ద పెద్ద బీరువాలనిండా రకరకాల పుస్తకాలు...మధ్య నొక మేజా, చుట్టూ కుర్చీలూ, దాని ప్రక్కనే డ్రాయింగు రూమ్. ఆ గది సోఫాలతో అలంకరించబడింది. దానికట్టువైపున టాయ్ లెట్ రూమ్, రకరకాల విలాస వస్తువులతో - సువాసన ద్రవ్యాలతో గదంతా పరిమళిస్తూ ఉంటుంది. దీని ప్రక్కనే దంపతుల భోజనశాల ... ఆ డాబామీద చక్కగా అమర్చిన పూలకుండ్లు - క్రింద మనోహరమైన ఉద్యానవనం.

రాజాంతఃపురాల్లో ఎవరికి వారికి ప్రత్యేకమైన భవనాలుంటాయని నవల్లో చదివింది చండి. ఇక్కడికి వచ్చాక కథల్లో విషయాలుకూడా యథార్థాలై ఉండొచ్చు నని తోచిందామెకి. చక్కగా ముస్తాబయిన దంపతులతోపాటు చాలామంది స్త్రీలు చేరారాపడకగదిలో. అక్కడ ఆచారం ప్రకారం జరగవలసినతంతు అంతా ముగిసినా వాళ్లెక్కడా ఇంకా కదిలే ధోరణిలో ఉన్నట్లు కన్నడలేదు. వధువు ముఖంలో రవంత చికాకు వ్యక్తం అవుతున్నా దాన్ని వీళ్ళెవరూ గమనించినట్లే లేరు. వధువు మాట తెన్నో వీరు గ్రుడ్లప్పగించి, చెవులు దోరగించుకుని విస్తుపోతూ వినారు. కాని ఆమె వరుడితో ఎలా మాట్లాడుతుందో ఇంతవరకు ఎవరూ వినలేదు. అంచేత అది విని, ఆ మనసుకూడా తీర్పు కోటానికి అందరూ సభతీర్చి కూచున్నారు. ఈ యింట్లో ఏం జరిగినా ముందడుగు వేస్తూండేది మృణాళినే. ఆమె మాట కాస్తా ముఖానే అనేసింది. “ఇహ మీ రిద్దరూ రెండు మాటలు మాట్లాడుకొంటే విని వెళ్ళిపోతాం మేము. ఈ ఉత్సవం

కూడా మధురంగా సమాప్తమయినట్లవుతుంది” అన్నది మృణాళిని. —

వధువు సమాధాన మేమీ చెప్పలేదు. కాని ఈ యింట్లో ఎవరేమి మాట్లాడినా - వాళ్ళ యెదుట ఎన్నడూ జవాబు చెప్పి ఎరుగనివాడు - ఆ నిరీహుడు, ఆ ‘జడభరతుడు’ నవ్వుతూ మాట్లాడేశాడు. “అయితే మీ కింకా తెలియదన్నమాట! ఆనాటి రాత్రే మేం ఎన్నెన్ని సంగతులు మాట్లాడు కున్నామని? అబ్బో! చాలా చాలా మాట్లాడు కున్నాం. తెల్లవారూ అలాగే కూర్చోని ఎన్నెన్ని మంచి మంచి కథలు —”

గోవిందు డలా మాట్లాడుతుంటే అందరి ముఖాల్లోనూ చటుక్కున మెరుపుతీగె లాంటి నవ్వు మెరిసింది. మృణాళిని కూడా ముఖం ప్రక్కకు త్రిప్పకొని, నవ్వుకుని, “ఏమి టంటున్నావు వెంగళప్ప బావా? అన్ని సంగతులు మాట్లాడుకున్నారా ఆరోజురాత్రి? కథలుకూడానా? ఓయబ్బో...!” అంది.

గోవిందుడి ముఖమూ — కళ్ళూ ఉత్సాహంతో మెరిసిపోయాయి. ఎంతో ఉల్లాసంతో “ఆ కథలు విన్నారంటే మీ రంతా వెర్రిమొహా లేసుకుని చూడాలిందే! వా టన్నింటి లోకి భలే కథ — ఆ రాజు కూతురు విద్యావతి కథ — అది ఎంత బావుందని! ఓహో!” అన్నాడు.

మృణాళిని పరిహాసంగా ఆకథ చెప్పించెవరు బావా? ఆవిడా? నువ్వా? అని అడిగేసింది.

గోవిందుడు సగర్వంగా “ఆ-వి-డే” అన్నాడు.

ఇంతసేపటి కిప్పుడు ఇద్దరి చూపులూ కలుసుకున్నాయి. వధువు అసహిష్ణుభావంతో భర్త కేసి పడే పడే సాభిప్రాయంగా చూసింది. కాని ఆ మాటల ఉత్సాహంలో అతడు భార్య ముఖంకేసి చూసే అవకాశాన్ని కల్పించుకోలేదు. చూపులు కలియగానే వధువు చూపుల చురుకుదనానికి అతడి ఉత్సాహమంతా ఉఫ్ఫన ఎగిరి చక్కా పోయింది. మరుక్షణంలోనే అతడు గొంతు తగ్గించుకుని, “బాబోయ్ ! నువ్వుకూడా చూపుల్లో బెదరకొడుతున్నావ్?” అన్నాడు జాలిగా ...

గోవిందుడి మాటలకు అక్కడున్న స్త్రీలంతా గొల్లున నవ్వారు. మృణాళిని వధువు కేసి చూసి, “అయితే పెళ్ళి నాటి రాత్రే మా పెద్దబావ తెలివితేటలు ఎంతలో ఉన్నదీ పట్టి చూశావన్నమాట !” అన్నది.

చండి ఆమె అడిగిందానికి తగినట్లు కొంచెం సూటీ పోటీగా — “ఇంత గొప్పవిషయం నీ బుద్ధి కెలా తట్టిందో తెలియకుండా ఉండే!” అన్నది.

ఆ మాట కొంచెం గ్రుచ్చినట్లున్నా మృణాళిని ఆ భావాన్ని బయట పడకుండా - మామూలుగా మాట్లాడుతున్న భంగిమలోనే “ఆ మాటల ధోరణి చెప్పుకోండిగా ! మామూలుగా ఎప్పుడూ ఎంత గిల్లినా మాట్లాడకుండా స్తబ్ధులా ఉండేవాడు - ఇవాళ తనకు తానై కల్పించుకుని మాట్లాడుతున్నాడు ఇది నీ చేతి చలవో, నీ స్వర్ణ ప్రభావమో అంతుపట్టకుండా ఉంది” అన్నది.

చండి చిరునవ్వు నవ్వి, “మీ బావను మీ రంతా కలిసి, బుద్ధిపూర్వకంగా ఏ మాయదండంతోనో స్పృశించి నిద్దరోయేట్లు చేశారుగా ! తర్వాత హఠాత్తుగా ఓ శుభ లగాన ఏ స్వర్ణదండం స్పర్శవల్లనో ఆ నిద్రమత్తు వదిలి పోయిందనుకో, అందులో నా తప్పు ఏమింద ?” అన్నది.

చండి మాటలు ఒక్కక్షణం అందరినీ విస్తుపోయేట్లు చేశాయి. మృణాళిని ఆ మాటా, ఈ మాట అని చండిని చిన్నపుచ్చుదామని వచ్చిందసలు. కాని తనకే దెబ్బమీద దెబ్బ తగలటంతో ఆమెలో కారన్యం కరుడు కట్టసాగింది. ఇంతమంది స్త్రీల యెదుట ఆమె తెల్లబోతుందా ! అందు చేత ఈసారి నోటికొచ్చిన మాటేదో గట్టిగానే అనేసింది. “తప్పుపట్టటం కాదిది, ఘనతను కట్టిపెట్టటమే ! అకటా వికటపు రాజుకు - అవ్యక్తపు ప్రధానిట ! కాని మా అకటా వికటపు బావకి దొరికిందిమాత్రం స్పర్శవేదిలాంటి పెళ్లాం.”

వధువు నవ్వుతూ “ఇంకమీదట నిజంగానే అనుకోని సంఘటనలు జరిగితే అందుకు నన్నుమాత్రం తప్పు పట్టద్దు” అన్నది. మృణాళిని కీసారి సమాధాన మేమీ తోచలేదు. ఆమె తరఫున బయటనుంచి వచ్చింది సమాధానం. “మెదల కుండా ఊరుకున్నావేం మీనా ? చెప్పలేక పోయావా ? ‘అలాంటి భయం ఇక్కడేలేదు - నాలువై ద్యుడి కూతురు ఏం చేస్తుంది మహాచేస్తే మందు లేవైనా పెట్టి మనస్సు విరుస్తుండేమో అని’...” !”

బయటకు చూసి అందరూ విస్మయమయినారు. నివా రణుడు గుమ్మంలో నుంచుని ఉన్నాడు. అక్కడున్న స్త్రీలు

కంగారుగా అవగుంతనాలు సవరించుకున్నారు. చిన్నపోయిన మృణాళిని ముఖం ఉత్సాహంతో ఉజ్జ్వలమైంది. ఆమె నివారణుడు అన్నమాటకు వత్తాసు యిస్తూ “మా చిన్న బావ అన్నమాట రైతే. జమీందార్ల యింటి ఆడబడుచువే అయినట్లయితే నువ్వామాట అన్నా ఒప్పుతుంది” అన్నది.

చండి కంతస్వరానికి అక్కడున్న వాళ్ళంతా చకితులయినా రీసారి. ఆమె రోషంగా “మనం మనం మాట్లాడుకుంటున్న ఈ ప్రసంగంలోకి తండ్రుల్ని తాతల్ని తీసుకురానవసరం లేదు చెల్లీ!” అన్నది.

ముఖం కందగడ్డలా చేసుకుని మృణాళిని నివారణుడికేసి చూసింది. వాళ్ళిద్దరి కళ్ళూ ఏం మాట్లాడుకున్నాయో యేమో, మరుక్షణంలో ఆమె నిర్లక్ష్యంగా “తక్కువ వంశములో పుట్టి, పెద్ద పెద్ద మాటలు మాట్లాడితే వంశాన్ని గురించి ఏదో ఓ మాట అనకమానరు. తండ్రి చేతులు చూసి ఏవో రెండు మిరియాలమాత్ర లిచ్చే వాడయినప్పుడు కూతురు పెద్దమాటలు మాట్లాట్టం ఒప్పుదు” అన్నది.

ఆ మేనత్త మేనమామ బిడ్డల మర్యాద తెలియని ప్రవర్తనకీ, కటువైన మాటలకీ చండి చూపులు నిప్పులు క్రక్కాయి. ఆమె మృణాళిని ముఖమీద చూపులు నిలిపి, తాను అనే మాటలు నిష్కర్షగా అనేసింది. “మా నాన్న మాత్రం అమ్మకొని బ్రతికే వాడన్న మాట అక్షరాల నిజమే, కాని అప్పుల్లో మునగటంవల్ల కూతుర్ని అమ్మకుని ఆయన వంశశారవానికి భంగం కలిగించలేదు. ఆ దృష్టితో

చూస్తే, అడుగులొత్త అయిన పెద్ద గంగాళంకన్న, నీళ్ళు నిలిచే చిన్న కుండ ఉత్తమమయినది గదూ?”

తా నెంత రూఢంగా మాట్లాడినా, వధువు జవాబుతో ఇంత తీవ్రంగా అభూతపర్చి, తనని తల వంచుకునేట్లు చేస్తుంది అని మృణాళిని అనుకోలేదు. ఈ ఇంటికి వచ్చిన ఈ రెండురోజుల్లోనే - ఈ వంశపుగుట్టంతా ఆమె తెలుసుకుందనికూడా తెలియదామెకి. ఆమె వివర్ణముఖాన్ని పైకెత్తి నివారణుని కేసి నిస్సహాయురాలిగా చూసింది.

నివారణుడు ఇవాళ ఏమయినా సరే చండి తత్వం అసలెలాంటిదో తేల్చుకుండామనే లెక్కలోనే వచ్చాడు. ఆమె పితృవంశాన్నీ, వారి వృత్తిని ఎత్తిపాడిచి ఆమెని విస్తుపోయేట్లు చేసి, తనకి మొదటి రోజున చేసిన అవమానానికి ప్రతీకారం చెయ్యాలనే కసితో వచ్చాడతడు. కాని ఆ మాటమీద, ఆ మాటమీద తండ్రి ప్రసక్తి రాగానే - దానికి బదులుగా వధువు ప్రయోగించిన శాణం - దానికి లక్ష్యస్థానం ఏదైనదీ మృణాళినితోపాటు నివారణుడుకూడా తృటిలోనే గ్రహించాడు. మృణాళిని తెల్లబోయి, నివారణుడి కేసి గ్రుడ్లప్పగించి చూడసాగింది. కాని వధువు కన్నరచిన స్పర్థతో అతడి ధైర్యం దిగజారిపోయింది.

“నువ్వు యింత నిర్లక్ష్యంగా అన్నమాట ఎవరికి తగిలేది తెలిసే అన్నావా?” అని గర్జించాడు.

చండి ముఖం ప్రక్కకు తిప్పుకుని, ఏమాత్రం తొణక్కుండా “నేను ఎవరినీ పేరెత్తికానీ, ఎవరినీ కించపరచాలనే ఉద్దేశంతో కాని అనలేదామాట. కాని ఘరానా వంశం,

ఘరానావంశం అని గొంతు చించుకొనే వారికిమాత్రం నేను చెప్పదలచింది - దీపం అడుగునే చీకటుంటుంది. ఘరానా వంశీయులే అనేక సందర్భాలలో కూడని పనులు చేసినలుగురి నోళ్లలోనూ పడతారు. కనక వంశాన్ని గురించి గొప్పలు చెప్పకోటం చాలా పెద్దపొరపాటు అంటున్నాను” అన్నది.

చండి మాటలు నివారణుడికి మరింత తిక్క ఎత్తి చాయి. అతడీ సారి గ్రుడ్డైర జేసి, తర్జనితో బెదరిస్తూ, “నువ్వు అన్నమాటను కప్పి పుచ్చుకో చూస్తున్నావు కాని, నీ ఆట లిక్కడ సాగవు. నేను చెబుతున్నాను. నువ్వు మా మాతా మహుణ్ణి కించపరచటానికే అన్నా వీ మాట. అన్నావా? లేదా? ఆఁ? అనలా?” అని ఉరిమాడు.

నివారణుడి ఉరుములకు స్త్రీ లంతా భయపడి చండి ముఖం కేసి చూశారు. ఆమె ముఖంలోమాత్రం భయ చిహ్నంలేవీ కన్పించ లేదు. ఆమె క్రితంసారిలాగానే ఈసారి కూడా అవిచలిత కంఠంతో — ఇంకొంచెం నిష్కర్షగా — “నేను మీ మాతా మహుని పేరెత్తి ఏమీ అనలేదు. ఆయన పేరెత్తింది మీరే. కాని ఇప్పుడు చెపుతున్నాను. ఆయన నిజంగానే అలాంటి పని చేసి ఉన్నట్లయితే - ఆయన మనుమరాల్లా, మనుమలు అందుకు నిజంగా సిగ్గు పడడం భావ్యం” అన్నది.

“ఏమిటి? నువ్వు మా తాతగారు చేసినపనికి తప్పులు ఎంచేపాటి దానివా?”

“మా నాన్న చేసే వృత్తి సంగతి తీసుకొచ్చి ఆయన్ని కించ పరిచే అధికారం మీ కెవరిచ్చారు? అని నేనూ అడిగితే?”

“మీ నాన్న మా సంస్థానంలోని ప్రజల్లో ఒకడు. అతణ్ణి గురించి విమర్శించే అధికారం కచ్చితంగా ఉంది మాకు.”

“అయితే నా సమాధానంకూడా వినండి. ‘నేనూ తగుదు’ నంటూ రాజు వేషం వేసుకొని వచ్చేవాళ్లు చేసే అన్యాయాల్ని ఖండించడానికి నాకూ హక్కుంది...”

ఇంతలో మృణాళిని నివారణుణ్ణి చెయ్యి పట్టుకుని గట్టిగా లాగుతూ, “ఊరుకో బావా! ఇంక రగడ పెంచి లాభం లేదు. ఈవిడతో మాట్లాడి నెగ్గలేవు నువ్వు” అని మొత్తుకుంది.

నివారణుడు కోపంతో ఉడికి పోతున్నాడు. వధువుకి ఘాటైన సమాధానం చెప్పుదా మనుకుంటే అతడి మాటల తూణీరం ఖాళీ అయింది. అంచేత అతడా మాటల బాట లోంచి కొంచెం పెడతిరిగి “నీ కింత అహంకార మయితే సహించి ఊరుకోము మేము. ఆ రోజునా ఇలాగే నన్ను అందరి యెదుటా గాడిదన్నావు” అన్నాడు.

చండి మొదలకుండా ఊరుకుంది ఈ మాటకు సమాధానం ఏమీ చెప్పలేదు. కాని ఆ గదిలో ఉన్న వారి నందరినీ చకితుల్ని చేస్తూ ఆ మాటకు గోవిందుడు సమాధానం ఇచ్చాడు. “గాడిద అని యెందుకు అనకూడదురా? అన్నని పట్టుకుని వెంగళప్పని అల్లరి పెట్టిన వాడివి, వదిన

గారి మేలిముసుగు పట్టుకుని లాగబోయిన వాడివి, బిగ్గరగా కేకలు పెడుతూ ఇక్కడ చేరిన ముత్తయిదువుల చెవులు చిల్లులు పడేట్లు చేస్తున్నవాడివి - నువ్వు గాడిదవి గాక ఎవరివి మరి ?”

చండి ఉజ్జ్వల దృష్టితో భర్త ముఖం కేసి చూసింది. నివారణుడు - మృణాళిని మళ్ళీ ఒకరి మొహం లొకరు చూసుకున్నారు. “నోరూ వాయీ లేని పిచ్చాడు కూడా చిలక పలుకులు పలకటం నేర్చుకున్నాడల్లేఉండే! చచ్చాం. నోరు మహావడిగా లేస్తోంది! నెత్తిన పసుపు గింజలు పడ్డ పుటినుంచీ వీపున బెత్తం పడటం లేదుగా! ఈ విసురంతా అందుకనేనల్లే ఉంది;” అన్నాడు నివారణుడు ఎకసక్కెంగా.

గోవిందుడి నోటితాళం ఊడిం దివాళ. నివారణుడి మాటలకు ఇవాళ వెంటనే నిర్భయంగా జవాబిచ్చాడు. “నిన్ను గాడిద అనటంలో తప్పేమీలేదు. ఇంతమంది ఆడ వాళ్ళమధ్యనిలబడి నువ్వే చెప్పావుగా ‘అన్నని కొత్తే ఘనుడి’ నని! నువ్వు గాడిదవే! ‘గాడిదతల’ బుట్టబొమ్మ ఒకటి నీ మొహానికి తగిలిస్తే నీకు తగి ఉంటుం దనిపిస్తోంది. మే మంతా నీ వెనకాల ‘గాడిద, గాడిద’ అంటూ చప్పట్లు చరుస్తూ గేలిచేస్తాం.”

చండి గోవిందుడి ముఖం కేసి తీవ్రంగా చూసింది. మళ్ళీ భార్యా భర్త లిద్దరి చూపులు కలియగానే గోవిం దుడి ఉత్సాహంకాస్తూ దిగజారిపోయింది. తానకూడా గాడిదలాగు అరుస్తూ తప్పు చేశాను కాబో లనిపించి దత

డికి. మనస్సులోని ఉత్సాహాన్ని అణచుకొని, చటుక్కున మాట్లాడటంకూడా ఆపివేశాడు.

కాని నివారణని ఉత్సాహంమాత్రం రెచ్చిపోయింది. ఇప్పటి వరకూ అన్నగారిని శాసిస్తూనే వచ్చాడు. అలాంటి వాడివాళ పెళ్ళాం కొంగుపట్టుకుని వేలాడుతూ అందరి యెదుట హేళన చేస్తాడా! అతడి కళ్ళు రెండూ అహంకారాన్ని చిందుతున్నాయి. వధువుమీద వచ్చిన కోపమంతా గోవిందుడిమీద చూపిస్తూ “ఇవాళ నీ చెవులు రెండూ మెలిపెట్టి ఈ గదిలోనే నీమీద ఎక్కి స్వారిచేస్తా రాస్కెల్ ఏమనుకున్నావో!” అన్నాడు.

అతడి మాటలకి చండికి ఒళ్ళు మండిపోయింది. కాని ఆ కోప మంతా వెళ్ళకక్కకుండా, పైకి చిరునవ్వు నవ్వి - “స్వారి చెయ్యటానికి సరియైనచోటు మైదానం — ఇది మైదానం కాదన్న సంగతి గుర్తుంచుకోండి. ఇక్కడికి వచ్చిన! గౌరవనీయులైన గృహిణులంతా కళవళపడుతున్నారు. సభ్యత, మర్యాద నేర్చుకుని కాని స్త్రీలతో మాట్లాడకూడదన్న వివేచనయినా లేదు మీకు” అన్నది.

నివారణడు ముఖం మాడ్చుకుని, “నువ్వు ఆడదానివి, పెళ్ళికూతురివి అయిపోయావు కాని లేకపోతేనా?” — అంటూ రంకెలు వెయ్యసాగాడు. ఆమె కంఠస్వరాన్ని సరళంగా మార్చుకుని, పరిహాసభోరణిలో — ‘ఏంచేస్తావ్? నా వీవుమీదకూడా బెత్తాలు విరగగొట్టే వాడి వనుకుంటా. ఆ బోజన నిన్ను ‘గాడిద’ అని అన్నాను కాని, ఇవాళ నీ

ప్రవర్తన, నిన్ను అలా అనటం గాడిదనుకూడా అవమాన పరచటమే అనిపిస్తుంది” అన్నది.

ఇంతలో మృణాళిని ఏడుపు గొంతుతో, “ఏమిటి బావా! నువ్విక్కడ ఇల్లాగే నిలబడి ఆమె మాటల నన్నిటిని సహిస్తావా? ఇంక వినిపిస్తున్న ఒక్కక్షణం ఉండనివ్వను— ఏమయినా సరే... ఊహ పక్ష వెళ్ళు యిక్కడనుంచి...” అంటూ విలవిల లాడింది. నిఘారణుడు వధువుకేసి తీక్షణంగా చూస్తూ “నీ కిదంతా ఏరే చూచుకున్న అహంకారమో తెలిసిపోయింది. కాని నేను చెపుతున్నా - నీ గర్వం అణచి తీరుతాను. ఇప్పుడింత కొమ్మెక్కి కూచున్న దానివి రేపేవచ్చి కాళ్ళమీద పడతావ్. ఆ. ఇక్కడెవరున్నారో వాళ్ళందరి పేర్లున్నప్పుడు రాసుకో మినా! ఏ శృంతా నాన్నగారి దగ్గర సాక్ష్యం ఇవ్వాలి” అన్నాడు.

చండి నవ్వుతూ ద్వారం కేసి చూస్తూ, “ముల్లా పరుగు మనీదు దాకానే! కాని మీ బావకి ఈ సలహా ముందే ఎందు కిచ్చావు కాదు మృణాళిని!” అన్నది.

మృణాళిని ముఖం ముడుచుకుని, “ముల్లాని ఎరుగను, ఆ మనీదుని యెరుగను. కాని తొందరపడకు, రేపు కళ్ళ నీళ్లతో కాళ్ళ పారాణి కరిగిపోతుంటే అప్పుడు తెలిసి వస్తుంది” అన్నది.

చండి చప్పున వచ్చి ఒక చెయ్యి మృణాళిని భుజం మీద వేసి, రెండో చేత్తో ఆమె నోరు మూస్తూ పరిహాస ధోరణిలోనే — కాస్త దయ ఉంచి, నోరు జారకమ్మా! నోరు జారకు. ఇవాళ మా పూలపానుపు రాత్రి. పరిహాసాలు

తప్ప మరొకమాట అనటం పాపం ! కనుక కొంచెం సావధానంగా ఉండు” అన్నది.

మృణాళిని శరీరమంతా కొయ్యబారిపోయింది. మెడ అటూ యిటూ తిప్పలేకపోయింది. నోట్లోంచి మాట పెకల్చుకో లేకపోయింది. విద్యుత్ స్పర్శ సోకినట్లు మొహం వేలవేసుకుని చండికేసి చూడసాగింది. ఒక్క నిమిషం అయాక చండి ఆమె భుజంమీదనుంచి చెయ్యి తీసేసి, ఆమెకి విముక్తి కలిగించింది. తర్వాత అక్కడి స్త్రీల కేసి చూస్తూ “మీరు ఆవిడతో వెళ్ళి మీ పేర్లు ఇవ్వండి. రేపు మీ కందరికి సమను లొస్తాయి” అన్నది.

ఆ స్త్రీలలో ఒకామె “మే మంతా మీ పక్షమే. కావాలంటే ఇప్పుడే వీరందరినీ కదిలించి చూడండి” అన్నది.

“మరిది మిమ్మ ల్నందరిని సాక్ష్యం వేసుకుంటా నని చెప్పి వెళ్ళాడు, వినలేదూ ? మీరు అతడి తరపునే సాక్ష్యం ఇవ్వండి. నా సాక్ష్యం ఏదో నా కుంది” అన్నది చండి.

మృణాళిని ఇప్పటికి గుక్కతిప్పకుని- “ఈమె నామెడ మీద చెయ్యి వేసింది. నా నోరు నొక్కేసింది. మీ రంతా చూశారుగా ! మీ రంతా ఈ సంగతి జమిందారుగారి దగ్గర చెప్పాలి” అన్నది.

అక్కడి స్త్రీలంతా మనస్సులో నొచ్చుకున్నారు. కొందరు “పూలపాన్న నాటి రాత్రి గదిలోకి వచ్చి ఇంత అసహ్యంగా ప్రవర్తించా రేమిటి ?” అంటూ అసహ్యించు కున్నారు.

ప్రీతిలు రణగొణధ్వని చేసుకుంటూ మృణాళిని సహా అందరూ పెళ్ళిపోయారు. చండి కప్పటికి విముక్తి లభించింది.

13

అందరూ వెళ్ళిపోయిన ఒక క్షణానికి చండి కూడా ఆ గదిలోంచి బయటికి వచ్చింది. ఈ భవనం వాకిలిమందు యిద్దరు పరిచారికలు కూచుని, కూచునే కునికిపాట్లు పడుతున్నారు. ఈమెను చూడగానే వాళ్లు చటుక్కున లేచి నిలబడి, “ఏమి కావాలి అమ్మగారూ?” అని అడిగారు.

“ఏమీ అక్కర్లేదు. ఇంక మీరు నిద్ర పొండి” అన్నది. చండి. వాళ్లు విస్తుపోయి ఆమె కేసి చూస్తూ “రాత్రి ఒక వేళ ఏదైనా అవసర మొస్తే - మేము రాత్రి అంతా వంతుప్రకారం మేలుకుని ఉండాలి ఇక్కడ. ఒకరం కాసేపు నిద్దరోతే ఇంకొకరం మేల్కొంటాము” అన్నారు.

“మీ రిలా రాత్రి తెల్లవార్జూ ఇక్కడ పడి ఉండాలి అవసరం లేదు. ఏదైనా అవసర మొస్తే అది నేనే సర్దుబాటు చేసుకోగలను. నేనేం అవిటిదాన్ని కాను వెళ్ళండి మీరు.”

వాళ్లు తెల్లబోతూ అక్కడ నుంచి వెళ్ళిపోయారు. చండి స్వయంగా తలుపులు వేసేసి, తన గదిలోకి తిరిగి వచ్చింది. గోవిందుడు మంచంమీదనే కూచుని ఉన్నాడు. వధువు మెల్లిగా అతడి యెదుటికి వచ్చి, చిరునవ్వుతో అతడి

ముఖం కేసి చూసింది. గోవిందు డిప్పటిదాకా - తా నివాళ ఇన్ని మాటలు మాట్లాడటం తప్ప - ఒప్ప అని ఆలోచిస్తూ కూచున్నాడు.

చండి తనకేసి శాంతంగా చూడటంతో, ధైర్యం చేసి ఎలాగైనా ఆమె నడిగి తన సందేహం తీర్చుకోవాలని ఆదుర్దా పడసాగాడు. కొంచెం ముందుకు వంగి, ఎంతో ఆసక్తితో — “నువ్వే చెప్పు — నే నివాళ ఇన్నిమాటలు మాట్లాడటం తప్ప చేసినట్లా - లేక మంచిపని చేసినట్లా?” అని అడిగాడు.

“మీరుచేసింద మంచి అవునో కాదో మీరే ఆలోచించుకొని తెలుసుకో లేరా?” అని గంభీరంగా జవాబు ఇచ్చింది చండి.

గోవిందుడు నిరుత్తరుడై చండి ముఖంకేసి చూస్తూ ఊరుకున్నాడు. అతడి మూస దృష్టి మాత్రం ‘నే నా మాత్రం తెలుసుకో గలిగితే ని న్నెందుకు అడుగుతాను?’ అన్న భావాన్ని వ్యక్తం చేస్తున్నట్లుంది.

వధువు భర్త ముఖభంగిమకేసి ఓరగా చూస్తూ “పెళ్లినాటి రాత్రి సంగతి ఎవరు చెప్పమన్నారు మిమ్మల్ని? వచ్చిన పేరంటాళ్ళంతా అలా వేళాకోళాలు పట్టిస్తున్నా మీరు గ్రహించలేదా?” అని అడిగింది.

“ఓహో! అందుకనా నువ్వు అప్పుడే కళ్లతో గద్దించావ్? కాని ఆ మాటలు ఎవరితో చెప్పకూడదని నువ్వు నాతో చెప్పలేదుగా! నువ్వు ఆ మాట చెప్పి వున్నట్లయితే నే నసలు చెప్పే వాణ్ణి కాను. ఇంకెప్పుడూ చెప్పను.”

“మనస్సులో ఉన్న విషయా లన్నీ పైకి చెప్ప కూడదు. భార్య భర్త లిరువురూ చెప్పకున్న మాటలు బయటవాళ్ల చెవిని పడనీయకూడదు. ఇహనుంచి మీరు నేను చెప్పినమాటలు ఎవరితోనూ చెప్పకూడదు. మీ మనస్సులోనే దాచుకోవాలి. తెలిసిందా?”

“తెలిసింది - తెలిసింది. వెళ్ళాం చెప్పిన మాటలు ఎవరికీ చెప్పకూడదు. అలా చెప్పటం తప్పు. ఇంక నే నెవ్వరికీ ఎప్పుడూ చెప్పను.”

“వీలైనంతవరకు చెప్పకుండా ఉండటమే మంచిది. ఏదైనా చెప్పవలసి వస్తే వెనకా ముందు ఆలోచించుకుని మరీ చెప్పాలి. ఇవాళ మీ రన్న మాటల్లో ఒక్కదానికి మాత్రం నాకు చాలా సంతోషం వేసింది.”

“సంతోషమా? నిజమే? వాహ్! భలే!”

“కాని ఏ మాట అని అడగ లేదే?”

“చెప్ప - చెప్ప నువ్వు మంచిదానివి - చెప్ప.”

మీ తమ్ముడు ‘గాడిద’ ప్రసక్తి తీసుకొచ్చి నప్పుడు మీరు చెప్పిన జవాబు ... భలే జవాబు చెప్పారు.”

“చెప్పనూ! అప్పు డెంత కోపం వచ్చిందనీ నాకు!”

“అయితే మీకు కోపం అనేది వస్తూ ఉంటుం దన్న మాట.”

“ఇదివరకు వచ్చేది కాదు. కాని ఇప్పుడు వస్తోంది. నిన్నెవరైనా ఏమైనా అంటే ఇలాగే కోపం వస్తుంది. ఆ కోపంలో ఏం చేసేవాడినో తెలియదు నా కిప్పుడు. కాని నువ్వు మళ్ళీ కళ్ళెర్ర చేసి చూశావుగా —”

“మీరు తెలివి తక్కువ వాళ్లలాగా మరీ గొడవ చెయ్యి సాగారు ఆడవాళ్ల యెదుట అలా చప్పట్లు చరిచి, అరవటం మొదలెడితే మిమ్మల్నే తప్పు పడతారు.”

“సరే అయితే ఇహ నే నెప్పుడూ ఆడవాళ్ల యెదుట బిగ్గరగా మాట్లాడను.”

“ఇవాళ మన పూల పానుపు — తెలుసుగా?”

“అది కూడా తెలియదంటావా? ఇన్ని పూలు - ఇంత హడావుడి —”

“సరే కాసిండి. ఈ పెద్దఫౌటో ఎవరిది? మీ అమ్మ గారిదా?”

“ఆ. ఆ. ఆవిడే మా అమ్మ.”

“మీ కావిడ గుర్తు ఉన్నారా?”

“ఎలా గుర్తు ఉంటుంది? మా అమ్మ చనిపోయే నాటికి నేను మరీ చిన్నవాణ్ణిగా!”

“ఈ గదిలో ఉన్న ఫౌటో లన్నిటికి ఇవాళ పూల దండ లేశారు. ఈ ఒక్క ఫౌటోకి మాత్రం వెయ్యి లేదు. ఎం చేత వెయ్యిలేదో తెలుసా?”

“నా కేం తెలుసు? బహుశా మరిచిపోయారేమో!”

“కాని వాళ్లు చేసిన పొరబాటును మనం చక్క దిద్దాలి. ఇంట్లో దండల కేం కొదువ లే దివాళ. మీరు లేచి వెళ్లి ఓ దండ తీసుకొచ్చి మీ అమ్మగారి ఫౌటోకి మీరే స్వయంగా వెయ్యండి.”

గోవిందుడు మంత్ర ముగ్ధుడిలాగా మంచంమీది నుంచి లేచాడు. ఇవాళ గదిలో ఎక్కడ పడితే అక్కడ

కావాల్సి నన్ని దండలున్నాయి. వాటిల్లో ప్రళస్తమైన దండ ఒకటి చండి ఏరి తీసుకొచ్చి భర్త చేతి కిచ్చింది. ప్రక్క గదిలోంచి తానే ఓ కుర్చీ తీసుకొచ్చి ఆ ఫోటో ఉన్న గోడ దగ్గరగా వేసింది. గోవిందుడు ఆ కుర్చీమీద యెక్కి తల్లిఫోటోకి ఆ పూలదండ వేశాడు.

చండి ఆ కుర్చీ పక్కకు నెట్టి భర్త చెయ్యి పట్టు కుంది. ఇద్దరూ ఆ ఫోటోఎదుట నతజానువులై కూచుని “మే మిద్దరం ఈ శుభరాత్రివేళ ముందుగా నీ ఆశీర్వాదాన్ని కోరుతున్నాం తల్లీ ! మాకు మనోబలాన్ని ప్రసాదించు. నీ ఆశీర్వాదం వల్ల మేము జ్ఞాన వంతులం కావాలని భక్తి పూర్వకంగా ప్రార్థిస్తున్నాం” అంటూ నమస్కరించారు.

వ్రతంచేసేవారు పురోహితుడు అనమన్న మంత్రాల నన్నింటిని ఎలా అంటారో అలాగే చండి అనమన్న మాటల నన్నింటిని గోవిందుడు తు. చ. తప్పకుండా గద్గదకంఠంతో ఉచ్చరించాడు. “రోజూ మనం ఉదయం సాయంత్రం ఇలాగే ప్రార్థిద్దాం. తర్వాత ఉత్తమవిజ్ఞానాన్ని పొందటానికి కఠోర మైన సాధనను అవలంబిద్దాం” అన్నది చండి.

గోవిందుడు జిజ్ఞాసా దృష్టితో చండి ముఖం కేసి చూడసాగాడు. చివరిమాటలు అతడికి సరిగ్గా బోధపడలేదు. అది చండి గ్రహించి, “నా మాటలు మీకు సరిగ్గా బోధ పడలేదల్లే ఉంది. కాని నోటితో చెపితే బహుశా మీరు అర్థం చేసుకోలేరేమో ! మనం సాధన మొదలెట్టాక ఒక్కొక్కటే అన్నీ మీకే అర్థమవుతాయి. కాని ఆ సాధనక్రమానికి ఈ శుభరాత్రి సమయాన ఇదే ప్రారంభం. ఇవాళ నుంచే

మన సాధనకు కంకణబద్ధులం కావాలి. పదండి. మన పుస్తకాల గదిలోకి వెడదాం'' అన్నది.

ఏమిటో ఇంక తనని పైన శాసించే పెద్ద లెవరూ లేనట్లు తనే ఈ యింటికి సర్వాధికారిణి యైనట్లు - అంత నిస్సంకోచంగా - అతి సహజమైన ధోరణిలో - చండి మంత్రముగ్ధునిలా ఉన్న భర్తని చెయ్యి పుచ్చుకుని పుస్తకాల గదిపై పుకు తీసుకెళ్ళింది.

14

గ్రేచేరీలో పని అయిపోయినా ప్రైవేట్ రూంలో దివాన్ జీతో జమీందారుగారి సంభాషణ ముగియ లేదు. హరినారాయణబాబు పెద్ద బాలీసుకి చేరగిలపడి కూచుని, హుక్కా పీలుస్తూ కోడలి గుణగణాలిన్ని గురించి గొప్పగా చెబుతున్నాడు. అతడు చెపుతున్న వన్నీ బల్లమీద పరిచిన తివాసీ అంచున కూచుని ఉన్న రాధానాథబాపూలీ అతి శ్రద్ధగా వింటున్నాడు. ఇలాంటి సమయంలో నివారణుడు బుంగ ముఖం పెట్టుకొని ఆ గదిలోకి వచ్చాడు.

హరినారాయణబాబు తన సంభాషణను చటుక్కున ఆపి, నివారణుడికేసి ఆశ్చర్యపోతూ చూచాడు. నివారణుడు రోజూ నియమంగా కచేరీకి వస్తాడు. తనకి ప్రత్యేకంగా ఉన్న గదిలో కూచుని, కచేరీవ్యవహారాలు చూస్తూ ఉంటాడు. రోజూ వచ్చే మహజర్లను, ఫిర్యాదులిన్ని నివారణుడు చదివి, వాటిమీద తన అభిప్రాయాన్ని సూచనప్రాయంగా రాసి జమీందారు దగ్గరకు పంపిస్తూ ఉంటాడు.

తర్వాత జమీందారు వాటిని స్వయంగా పరిశీలించి, దివాన్ జీ సలహాగూడా తీసుకుని పరిష్కరిస్తూ ఉంటాడు. ఇవాళ నివారణకు కచ్చేరికి రాలేదు. అతడు రాలేదన్న సంగతి హరి నారాయణబాబుకి తెలియక పోలేదు. కాని ఆ సమయంలో తన గదిలోకి నివారణకు రావటం, పైగా ముఖం అలా ఉండటం - విచక్షణుడైన ఆ భూస్వామి బుర్రలో సంశయాలి రేకెత్తించాయి.

అతడు ఒక్క ఊణం నివారణడి కేసి రెప్ప వాల్చుకుండా చూసి, “ఇలాంటి అసమయంలో ఇక్కడి కొచ్చా వెండుకు నివారణ? ఇవాళ కచ్చేరికి వచ్చి కూచోలేదుటగా: వంట్లో కులాసాగా ఉందా?” అని అడిగాడు.

నివారణకు మామూలుగా తన కటువైన ధోరణి లోనే జవాబు చెప్పాడు. - “చిత్తం నా వంట్లో అయితే బాగానే ఉంది; కాని మనస్సే బాగా లేదు. అందు చేతనే ప్రొద్దున మేడదిగి కచ్చేరికి రాలేకపోయాను. మీరు పైకి వస్తారేమో అని ఇంతసేపూ ఎదురుచూస్తూ కూచున్నాను. మీరు రావటం ఆలస్యం అవటంచూసి, గత్యంతరం లేక ఇహ నేనే ఇక్కడికి వచ్చేశాను.”

నివారణకు ఈ మాటలన్నీ ఇలా ఒక్క గుక్కలో చెప్పేశాడు. తాను చెప్పబోయే విషయాని కిది భూమిక అన్నట్లు ... అసలు సంగతింకా అలా గుంభనగానే ఉంది. అది చెప్పటానికే ఈ వేళగాని వేళ పరుగెత్తు కొచ్చింది.

కొడుకు ముఖ కవళిక - అతడి మాటల్లో ప్రచ్ఛన్నంగా ఉన్న అభిమానమూ పసికట్టి - అతడి అసమయంలో

ప్రీతికరమైన విషయాలు మాట్లాడటానికి రాలేదని గ్రహించాడు తండ్రి. కొడుకు స్వభావం తండ్రికి తెలియనిది కాదు. అంచేత పైకి కృత్రిమమైన కుతూహలాన్ని వ్యక్తపరుస్తూ “అయితే ముఖ్యమైన సంగతేదో ఉండి ఉంటు దనుకుంటాను?” అన్నాడు.

“చిత్రం!”

“అయితే నుంచున్నా వెందుకు కూచో. ఆ విషయం ఏమిటో చప్పన చెప్పేసెయ్. ఇప్పుడు టైము చాలా అయింది. అదేమిటో వినాలని చాలా కుతూహలంగా ఉంది.”

నివారణుడు దివాన్ కేసి వక్రంగా చూసి, అప్రసన్న భావంతో - “నేను చెప్ప దలచిన మాటలు మీతోనే ... మీ కొక్కరికే చెపుదామని ఉంది.” అన్నాడు.

నివారణు డీ మాట అనగానే దివాన్ జీ లేవబోతూ “ఐతే ఇంక నే వెళ్ళి వస్తాను. మీ మాటలు కానివ్వండి” అన్నాడు సంకోచిస్తూ.

హరి నారాయణశాబు చెయ్యెత్తి వద్దని వారిస్తూ, “బావుంది లక్షణం! ... మన సంభాషణ ఇంకా పూర్తి కాందే నీవు లేచివెళ్ళట మేమిటి శాపూలీ?” అన్నాడు. తర్వాత కొడుకు పైపుకి తిరిగి తీక్షణంగా చూస్తూ “మన ఎస్టేటుకి సంబంధించినవి కాని, మన గృహానికి సంబంధించిన వ్యవహారాలు కాని మన దివాన్ గారి యెదుట చెప్ప కూడనివంటూ ఏవీ లేనని నీకు తెలుసుగా నివారణ్! ఇంక ఊరికే తాత్సర్యం చెయ్యక చెప్పతలచిం దేమిటో చెప్ప” అన్నాడు.

నివారణుడి ముఖం వివర మయింది. సుసమర్థుడైన దివాన్ బాపూలీమీద అతడి కేనాడూ అంత గౌరవంలేదు. తండ్రి అతణ్ణి అత్యంత ఆత్మీయుడిగా భావించటం - పుత్రుడి ద్వేషపూరిత హృదయానికి కొంచెం కష్టంగానే ఉండేది. ప్రభు - భృత్య సంబంధం మాత్రమే ఉండవలసిన చోట - ఇలాంటి కృత్రిమమైన ఆత్మీయతా భావం - ఇసుకతో కట్టిన గోడలాగా, పేక మేడ లాగా బలంలేనిదే అవుతుంది. అంచేత నివారణుడు ఎన్నడూ అతడి యెడ గౌరవంగా ప్రవర్తించేవాడు కాదు. అదీ కాక ఆఫీస్ ఎక్సినిస్ట్రీషన్ విషయంలోకూడా దివాన్తో అతడికి అభిప్రాయ భేదాలున్నాయి. అలాంటి దివాన్ ఎదుట తండ్రి ఇలా నిగ్గుతీసి అడగటం - కొడుకు మనసుకు అఘాతంగా తగిలించడం ఆశ్చర్య మేమీ లేదు. సహజమే ...

కాని ఇవాళ నివారణుడు దేనికైనా సిద్ధపడే వచ్చాడు. నిన్నగాక మొన్న వచ్చిన ఆ ప్రగల్భురాలైన వధువు తలవని తలంపుగా తమ సంసారంలో ఒక చిన్న విప్లవాన్ని రేకెత్తిస్తోంది. ఇప్పటివరకూ నిరాఘాటంగా సాగిపోతున్న తమ (తల్లీకొడుకుల) శాసన శకటానికి అడ్డుగా వచ్చి నిలబడబోతోంది. అలాంటి ఆమెమీద తన తండ్రికి మనస్సులో ఎలాంటి అభిప్రాయం ఉన్నదీ ఇవాళ ఎలాగో అలా మధించి అయినాసరే తెలుసుకోవాలి. అంచేత ఇహ దివాన్ అక్కడున్నా అతణ్ణి నిర్లక్ష్యం చేసి, నివారణుడు తన విషమసమస్యా పరిష్కారాన్ని గురించి యోచించసాగాడు.

ఇంక తర్వాత ఉపోద్ఘాత మేమీ లేకుండానే “నేను మీతో ఓ పెద్ద ఫిర్యాదు చెయ్యటాని కని వచ్చాను” అన్నాడు తండ్రితో.

నివారణకు ఒకవేళ కత్తి చూపించి, ‘మిమ్మల్నిద్దర్ని ఖాసీ చెయ్యటానికి వచ్చాను’ అని అన్నా ఆ గదిలో తివా సీలమీద కూచున్న వృద్ధు లిద్దరూ ఇంత ఉలిక్కి పడేవారు కారేమో! నివారణడి నోటిమీదుగా ‘ఫిర్యాదు’ అన్న మాట వినేసరికి ఉభయలూ విస్మితు లయినారు. నిజంగా విస్మితులవటానికి హేతువుకూడా వుంది ఇంతవరకూ జమీందారుకాని, దివాన్ కాని, ఎవరూ ఈ బేఫర్వా యువకుడు ఒకరిని గురించి ఫిర్యాదు అంటూ చెయ్యటమనేది యెరుగరు. నివారణడికి విరుద్ధంగా ఎన్నోసార్లు - ఎన్నో చోట్ల నుంచి ఫిర్యాదులు రావటం జమీందారుగారికి తెలుసు. కాని అతడెన్నడూ ఫిర్యాదు చేసి యెరగడు. ఎవరయినా అతడి కోపానికి గురి అయినారో వారిని తండ్రికి తెలియకుండా తానే విచారిస్తాడు. వాళ్లకి తన ఇష్టం వచ్చిన శిక్ష విధిస్తాడు నిస్సంకోచంగా. అదాకా యెందుకు - ఎప్పుడైనా దివాన్ జీ అతడి యిష్టానికి వ్యతిరేకంగా ప్రవర్తించినా సరే - తండ్రి దగ్గరకు రాకుండానే నిర్లక్ష్యంగా ‘జ్ఞాపకం ఉంచుకోండి. సింహశాబకాన్ని నేను. నాతో మాట్లాడేటప్పుడు ఎప్పుడూ మర్యాద తెలుసుకొని మరీ మాట్లాడండి’ అని అంటాడు. కొడుకు దుండగా అన్నీ ఎప్పటివప్పుడు తండ్రి చెవిని పడుతూనే ఉండేవి. కాని, శిక్షించటం విషయంలో మాత్రం అతడు కొంచెం ఉదాసీనంగా ఉండేవాడు.

వ్యంగ్యంగా 'వాడి పేరే నివారణ ఉసలు. కనుక ఎవరు వారించ బోయినా వాడు సహించడు' అనేవాడు.

పుత్రుడి విషయంలో జమీందారుగారి దౌర్బల్యాన్ని గురించి ఎన్నో వదంతులు, కథలు ప్రచారమయినాయి. ఎన్నో ఆకాశ రామన్న ఉత్తరాలు కూడా వచ్చేవి అతడికి. కాని అనుచిత వాత్సల్యం చూపించడం అనే దోషం తనయందు ఉన్నదని హరినారాయణబాబు తెలుసుకున్నా - ఈ దుండగుడైన కొడుకుని వారించటానికి కాని, శాసించటానికి కాని, అతడెన్నడూ వృథా ప్రయాస పడలేదు. ఈ విషయంలో ఆయన మనస్సులో నిగూఢంగా ఉన్న అభిప్రాయ మేమిటో ఆయనకే తెలియాలి.

అలాంటి దుర్దాంతుడైన నివారణుడు ఇవాళే మొట్టమొదటిసారిగా 'ఫిర్యాదు' చెయ్యటాని కని అతడి ఎదుటికి వచ్చి నిలబడ్డాడు. అతడు కొంచెంసేపు అలా స్తబ్ధుడైపోయి నివారణుడి ముఖంకేసి చూస్తూ ఉండి పోయాడు. పెదవి కదిపి ఒక్క మాట చూట్లాడ లేదు. 'ఇలాంటి సంఘటన నా జీవితంలో యెన్నడూ జరగలేదే! నివారణుడు ఫిర్యాదు చెయ్యటమా! తూర్పున ఉదయించే సూర్యుడు పశ్చిమాన ఉదయిస్తున్నాడా!" అని అతడు పూర్వస్మృతులను నెమరుకు తెచ్చుకుంటున్నాడన్నట్లే ఉంది! ఆ మాట తాను స్వయంగా తన చెవులతోనే విన్నాడు. విన్నబోయిన అతడి ముఖం ప్రత్యక్షంగా కనిపిస్తోంది. ఇహ విశ్వసించక పోవటం యెలా? ...

ఒక్క ఓణం అయినాక అతడు ఎంత తమాయిం చుకుని, నువ్వు నా దగ్గరకే ఫిర్యాదు చెయ్యటానికి వచ్చావు ... అవునా! ... అయితే ఇదేదో మామూలు వ్యవహారంగా భావించటానికి వీలేదు. సరే ... ఇంతకీ అవతల ప్రత్యర్థి యెవరు? ఎవరిమీద నీ వీ ఫిర్యాదు చేస్తున్నావ్?” అని అడిగాడు.

నివారణుడు తండ్రికేసి కళ్ళెర్ర జేసి చూస్తూ, “అయితే మీ రింతవరకు అసలేమీ గ్రహించ లేదన్న మాట!” అన్నాడు మరింత కరుగ్గా ...

అతడి మాట అనటం అగ్నిలో ఆజ్యం పోసినట్లయింది. గదియావత్తు భయంతో దద్దరిల్లిపోయేట్లు గర్జించాడా వృద్ధ కేసరి. “నోరు మూయ్ మూర్ఖుడా! ఫిర్యాదు చెయ్యటానికని వచ్చినవాడివి కళ్ళెర్ర చేస్తా వెందుకు? ఇహ నుంచి కొంచెం తగ్గిమాట్లాడటం నేర్చుకో.”

ఇన్నే శ్లోచ్చాయ - ఎన్నడూ తండ్రి తనని ఇలా గద్దించి మాట్లాడటం యెరుగడు నివారణుడు. కఠినస్వభావుడైన తండ్రి యెదుట నిస్సంకోచంగా మాట్లాడగల ధీమా అతడికి ఒక్కడికే ఉంది. అతడెన్నోసార్లు తండ్రి మొహం మీదే ఇంతకన్న మరీ కటువుగా మాట్లాడాడు. అలాంటప్పుడు అక్కడున్న వాళ్ళంతా ఇతడిలా మాట్లాడటం చూసి, ఉలిక్కి పడుతూ ఉండేవాళ్లు ... కాని అతడెవరినీ గురించి ఎంత నిర్మోహమాటంగా మాట్లాడేవాడో అతడి కనుబామలు కూడా ముడిపడేవికావు. పైగా చిరునవ్వుతో అతడు తన ఒత్తైన మీసం దువ్వుకోటం చూసి,

నివారణుడే విస్మితుడౌతూ ఉండేవాడు. దివాన్ రాధానాథ బాపూలీకూడా అలాగే నవ్వి వూరుకునేవాడు. కాని ఇవాళ అంత గారాలకూచి అయిన కొడుకును జమీందారుగారు ఇంత కఠినంగా మందలించటం చూసి, అతడుకూడా తెల్ల బోయాడు.

నివారణుడు కొంచెంసేపు మెదలకుండా ఊరుకుని, మనస్సులో తన సంకల్పాన్ని స్థిరీకరించుకుని, “అయితే, నా ఫిర్యాదును కాగితంమీద పెట్టియిస్తాను” అన్నాడు.

“వద్దు. అదేమీ అవసరం లేదు. నువ్వు చెప్పా లను కుని వచ్చిన దేమిటో ఇక్కడే చెప్పి వెళ్లు” అన్నాడా తండ్రి ...

“సరే, చెపుతాను. కాని ఇవాళ నేను చెప్పేది మీ మనస్సుకు నాటదని తోస్తోంది నాకు —”

“అనవసరమైన మాటలు మాట్లాడవలసిన ఆవశ్యకత ఏమీ లేదు. నీ ఫిర్యాదు దేమిటో — చెప్పుముందు.”

“మీరు ఎవరితోనూ సంప్రదించకుండా సామాన్య కుటుంబంలో పుట్టిన ఒక అమ్మాయికి కుల వధువు అనే గౌరవమిచ్చి, అల్లురాలికి ఆధికృత కట్టబెట్టాయి ...”

“ఇది నీ ఫిర్యాదు కాదు నివారణ! నేను చేసిన పనిని గురించి అనధికార చర్చ —”

“కాని మీరు చేసిన పనిని ఇలా నిష్కర్షగా విమర్శించటం కొత్తకాదు నాకు”

“నువ్వు ఆ యోగ్యతను సోగొట్టుకున్నావ్. నీ కింక ఆ అధికారం లేదు. నీ ఫిర్యాదు చెంతవరకో అదే వినదలుచు

కున్నాను నేను. నీ ముందర నేను చేసిన పనులకు సంజాయిషి చెప్పకునే సమయం రాలే దింకా.”

“గోవిందుడి భార్యమీద నా ఫిర్యాదు —”

“చెప్ప - వింటాను”

“ఆవిడ అందరి యెదుటా నన్నవమాన పరిచింది.”

“ఏం చేసింది?”

“మీరు ప్రధానానికి వెళ్ళి నప్పుడు - ఆమె కొక బంగారు కొరడా బహూకరిస్తూ ‘మా యింట్లో ఒక గాడిద ఉంది దాన్ని ఈ కొరడాతో లొంగదీసుకోవా లని చెప్పారటగా — !”

“చెప్పితే నీ కెందు కీ వట్లు మంట?”

“ఆ గాడిదని నేనే నని, మీ రిచ్చిన కొరడా నా మీదే ఝళిపిస్తూ నన్నది ఆవిడ ... అందుకుని”

“కోడలు నిజంగా అన్నదా ఆ మాట?”

“చాలా మంది యెదుట ... సాక్ష్యాని కేం లోటు లేదు.”

“ఆ మాట అస లెందుకు వచ్చింది? చెప్ప.”

“ఆమె నన్ను చూడగానే మేలిముసుగు వేసుకుంది. ఆవిడ ముఖం ఎలా ఉంటుందో చూడా లనిపించింది. మీనాని మేలిముసుగు తియ్య మన్నాను —”

“నువ్వు చేసిన ఈ కాస్త తప్పుకే అంత రూఢమైన మాట అన్నదా?”

“అన్నదో, లేదో ఆవిడనే అడగండి ముందు. మీర ఆవిడకి కొరడా బహూకరించినట్లు, గంగూలీ వంశంలోః

గాడిదని లొంగతీసుకోమని చెప్పినట్లు, ఈ సంగతు లేవీ నా కిదివరకు తెలియవు. అసలావిడ నోటినుంచి బయట పడే వరకు నాకే కాదు, ఈ యింట్లో ఎవరికీ తెలియ దను కుంటాను.”

“ఊఁ ... తర్వాత? ఇంకా చెప్పవలసిన దేమైనా ఉందా?”

“ఆవిడ మా తాతగారినిగూడా అనమాన పరిచింది.”

“ఏ మన్నది?”

“కీర్తి శేషులైన మా తాతగారిని గురించి పూలపానుపు నాటి రాత్రి గదిలో ఉన్న అంతమంది పేరంటాళ్ల యెదుట ... ఎంత వాతప్పమాట అన్నదో తెలుసా? ఆ మాట వింటే మీరుకూడా కంపించి పోతారు.”

“ఏ మన్నది?”

“అప్పుల్లో మునగటంవల్ల ఆయన తన కూతుర్ని-మా అమ్మని - అమ్ముకున్నాట్ట.”

“కోడలు అన్నదా ఈ మాట? మా చండి.”

నివారణుడు జేబులోంచి కాగితం తీసి, తండ్రి చేతి కిచ్చి “అప్పుడు అక్కడెవరున్నారో, ఆవిడ ఈ మాట అంటూండగా ఎవరైతే విన్నారో - వారందరి పేర్లు ఇందులో ఉన్నాయి. నే చెప్పినమాట నిజమో, కాదో దర్యాప్తుచేసి తెలుసుకోండి” అన్నాడు.

అప్పుడా కాగితం మీద రాసి ఉన్న అక్షరా లన్నీ, హరినాథాయణబాబు దృష్టికి పాము మెలికల్లా కన్పించ సాగాయి. అతడి బుర్ర బాగా వేడెక్కింది. దృష్టి వెల వెల

బోయింది. తాను ఎన్నెన్నో ఆశలు పెట్టుకున్న తన గారాబు కోడలి మీదనే ఇంతటి అభియోగమా? తన మామగారినే ఇంతమాట అనటానికి సాహసించిందా? ఎంత అహంకారం?

హరినారాయణబాబు కాస్తేపు నిశ్శబ్దంగా కూచుని ఆలోచించి, “సరే, ఇంక నువ్వు వెళ్లవచ్చు నివారణ! నీ ఫిర్యాదు నేను స్వీకరించాను. విచారణలో లోపమేమీ జరగదు” అన్నాడు.

నివారణుడు మారు మాట్లాడ కుండా ఒక్కసారి తీక్షణంగా తండ్రి ముఖం కేసి చూసి, ఆ గదిలోంచి మెల్లిగా వెళ్ళిపోయాడు.

హరినారాయణబాబు దీర్ఘంగా నిట్టూర్చి “బాపూలీ! విన్నావుగా ఇదంతా?” అన్నాడు.

బాపూలీ యజమాని ముఖంమీద చూపు నిలిపి, “మీ ఊహకి ఎలా తోస్తోంది?” అని అడిగాడు.

“నివారణుడు అబద్ధం చెప్పలేదు. బంగారు కొరడా సంగతి ఈ యింట్లో మన యిద్దరికీ తప్ప ఇంకెవరికీ తెలియదు. రాణీకూడా తెలియదు ఆఖరికి.”

బాపూలీ విచలిత కంఠంతో — “అయితే తమ ఉద్దేశం ఆమె నివారణుడిని —”

హరినారాయణబాబు ఉత్తేజిత కంఠంతో, బాపూలీ మాటకు అడ్డు వచ్చి, “ఆ. వాణ్ణి స్వర్ణ గార్ధభంక్రింద కట్టింది. నా అభిప్రాయం గ్రహించ లేదు. అక్కడే తప్పటడుగు వేసింది. సాధారణంగా ఆడవాళ్ళంతా ఎక్కడ పట్టుబడ

తారో - ఈ అభాగ్యురాలుకూడా సగిగ్గా అక్క-డే పట్టు బడింది” అన్నాడు.

“నా కొక్క విషయం తెలుసుకోవా లని ఉంది.”

“అడుగు.”

“ఈ విషయమై రాణీగారు మీతో ఏమయినా చెప్పారా?”

“ఉహూఁ. ఏమీ చెప్పకపోయినా, కోడలు వచ్చిందగ్గర్నంది - ఆమెలో కాస్తంత గాంభీర్యం ఎక్కువయింది. ఆశ్చర్యం! ఇప్పుడు నాకు తోస్తున్న దేమిటంటే - ఆమె అన్ని సంగతులు వినే ఉంటుంది బాపూలీ. కోడలి ప్రవర్తన ఆమె మనస్సునుకూడా బాగా గాయపరచి ఉంటుంది.”

“అయినా మీతో ఏం చెప్పలేదుగా!”

“నీ కేమైనా పిచ్చా ఏం బాపూలీ! ఏమిటి నువ్వ నేది? రాణీ ఈ వేలెడంత పిల్లమీద నాతో ఫిర్యాదు చేస్తుందా?”

“అదీ నిజమే. కాని నే నది ఆలోచించ లేదు.”

“ఆలోచించాల్సిన సమయం ఇహ వచ్చింది. బాపూలీ! ఇప్పు డనిపిస్తోంది - మన వంశ గౌరవం అనే దాన్ని చులకనగా చూడకూడదని ... అలా చూసిన వాళ్లు మోసపోకమానరు. నేనుకూడా మోస పోయా ననిపిస్తోంది బాపూలీ!”

“కాని నా దృఢవిశ్వాసం ఏమిటంటే - తమదేవ ఇంటితో సంబంధం కలుపుకున్నారో - ఆ ఇల్లు ఒక్క-

డబ్బు విషయంలో తప్ప మిగతా అన్ని విషయాల్లోనూ గొప్పజే. తమరు మోసపోలేదు.”

“నేనూ అలాగే అనుకుంటూ ఉండే వాణ్ని - కాని చేసింది పొరబాటే నని ఇప్పుడు తెలుసుకుంటున్నాను. ఈ అమ్మాయిలో ఒక్క అంశాన్నే మనం చూడ గలిగాం. ఆ విషయంలోమాత్రం జయపతాక చేబూని మనల్ని ఓడిస్తుంది. కాని మిగతా అంశాల మీదికి మన దృష్టి పోలేదు. ఈ నా డడే సహింపరాని దయింది.”

“మీ ఈ మాటల్లోని అర్థం నాకు సరీగా బోధ పడటం లేదు.”

“నువ్వు నిజంగా ఇంత అమాయకుడవా? లేక తెలిసినా తెలియనట్లు నటిస్తున్నావా? నా ఉద్దేశం ఏమిటో తెలుసా? నే నామెని కొంచెం అసాధారణురాలిగానే భావించాను. ఈమె మనో బలాన్ని గురించి - శారీరక బలాన్ని గురించి తెలుసుకుని ... దాంతోపాటు ఈమె ఆత్మవారింట అడుగు పెట్టడం మామూలు ఆడపిల్లలవలె కాదని - ఇంటిల్లి పాదినీ ఆత్మీయుల్నిగా చేసుకుంటుందనికూడా అనుకున్నాను. కాని రాగానే నివారణణ్ని అఘాతపరిచినట్లు వాడి మాటలవల్లే తెలుస్తోంది. నివారణణ్ని మాతామహుని తప్పిదాన్నికూడా తెలుసుకొని అదొక పెద్ద దెబ్బ కొట్టింది. రాణీ సంగతి స్పష్టంగా తెలియదు. కాని బహుశా ఆమెకుకూడా ఇలాంటి అఘాత మేదో తగిలి ఉండక మానదని తోస్తోంది. ఈ యింటికి వచ్చి అందరినీ తనకి శత్రువుల్ని చేసుకుంటోంది. తన భర్త అప్రయోజకుడు, గాడిద లాంటి వాడూ అయి

నందుకు ఆమె మనస్సులో దుఃఖమేమీ ఉన్నట్లు కనిపించటం లేదు. ఐశ్వర్యాన్ని చూచేసరికి అన్నీ మరిచిపోయి ఉంటుంది.”

“అయితే మీ రిప్పుడు ఏం చెయ్యాలని నిర్ణయించుకున్నారు?”

“నివారణుడి మీద అలా హుంకరించినా - ఇంకా గ్రహించ లేదా? ఉడుగోత పిందె లాంటి ఇంత పిల్ల వచ్చి నన్ను మోసగించటం, మా కుటుంబంలో విప్లవాన్ని తీసుకు రావాలని ప్రయత్నించటం నే నే మాత్రం సహించబోను. శిక్షించి తీరాల్సిందే! అపరాధం చేసిన వా రెవరూ నా నుంచి తప్పించుకోలేరు. ...”

బాపూలీ ఆర్ద్ర కంఠంతో - “అయితే నా దొక్క మనవి. ఆమె నిజంగా అపరాధిని యన్నసంగతి మీకు రుజువైతే ఆమెని శిక్షించబోయే ముందు —”

జమీందారు నవ్వుతూ “నీకు కబురు చెయ్యమంటావ్! అంతేనా! సరే, అలాగే ... పోనీ నీ సమక్షంలోనే ఆమెకి శిక్ష విధిస్తాను. శ్యామాపురం వెళ్ళి ఆమెకు బహుమతి ప్రధానం చేసినపుడుకూడా ప్రక్కనే ఉన్నవాడివి కనుక - శిక్ష విధించబోయేటప్పుడుకూడా చెంతనే ఉండటం మంచిది” అన్నాడు.

ఆ మాట్లాడటం ముగించి జమీందారు రక్కడనుంచి లేచే సరికి బయట కాచుకొని కూచున్న భృత్యులందరూ కంగారుగా పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చారు. ...

15

హూలపానుపు నాటి రాత్రి - కొంచెం చాటుగా ఉన్న చదువుల గదిలో కూచోని ఈ నవదంపతులు ప్రారంభించిన విద్యాసాధన ఉభయుల ఉత్సాహాతిశయంవల్ల నిరభ్యంతరంగా కొనసాగిపోతూవస్తోంది. అపూర్వమైన సాధన వారిది. వారి లక్ష్యం మోక్షం కాదు. సంస్కృతి, దాని ద్వారా పరిపూర్ణ మానవత్వ సిద్ధి. ఆ సిద్ధికోసం చేయవలసింది నిండు మనస్సుతో చదువుల తల్లిని ఆరాధించటం. ముమ్మరమైన యశావ్వసంలో వదిలించుకోటాని కలవికాని హావభావాలు, సరస పరిహాసాలు, చతురోక్తులు, చమత్కారాలూ, మొదలై నవన్నీ సంపూర్ణ మానవత్వసాధనకు ముఖ్యమైన కఠోర నిష్ఠలో కలిసిపోయాయి. ఈ అపూర్వ యువతీ యువకులకు చిత్తశుద్ధిని కలిగించి, వివేకాన్ని పురిగొల్పి, వారిని ఉజ్జ్వల హృదయుల్నిగా చేశాయి.

ఇష్ట లాభ సిద్ధికై సరస్వతీదేవిని పూజించటానికి కంకణం కట్టుకున్నవాడు భర్త. అతడికి ఆచార్యత్వం వహించింది భార్య. ఆమె మంత్ర నిర్దేశంలో కాని, దాన్ని అనుష్ఠించే విధానంలో కాని, భర్త కివ్వవలసిన గౌరవానికి భంగం కలిగించటంలేదు. అతణ్ణి ఏవిషయంలోనూ న్యూన పరచటం లేదు.

తాను లాహోరులో ఉండగా బహు భాషావిద్యుడైన మాతామహుడివద్ద ఏ యే పద్ధతుల్లో శిక్షణ పొందిందో, సరిగ్గా ఆ పద్ధతుల్లోనే చండి గోవిందుడికి శిక్షణ నివ్వ

సాగింది. సరస్వతీదేవిని ప్రసన్నురాలినిగాచేసుకొని, విద్వాంసుణ్ణి గావచ్చునని పట్టుదలతో వ్రాయటం చదవటం నేర్చుకుంటే, ప్రపంచ పరిణామాన్ని బోధపరచుకోవటం బ్రహ్మవిద్య కాదని, గోవిందుడు గ్రహించాడు. సరస్వతీదేవిని పూజోపచారాల్లో ప్రధానమైనవి చదవటం వ్రాయటమే. ఆమెని అతిత్వరలో ప్రసన్నురాలినిగా చేసుకోవటానికి కావలసింది ఏకాగ్రసాధన. అతడికి చందనంమీద, పువ్వులమీద అత్తరువుల మీదకన్న చదువు మీదనే అభిరుచి ఏర్పడింది. మూర్ఖుడైన కాళిదాసు అరణ్యంలో కూర్చుని, దేవిమీదనే దృష్టినిలిపి, విద్యల్ని అభ్యసించటంవల్ల ఆమె వరపుత్రుడు కాగలిగాడు. ఆ సంఘటన గోవిందుడి మనస్సులో ఆశను రేకెత్తించింది. ఆ ఉత్సాహంలో అతడి మనస్సు నృత్యం చేసింది. సరస్వతీదేవిని ప్రసన్నురాలినిగా చేసుకుని, ఆమె అనుగ్రహంవల్ల విద్వాంసుడుకాగల సులభమైన ఉపాయాన్ని అతడి కింతవరకూ ఎవ్వరూ చెప్పలేదు. కళ్లురెండూ మూసుకుని, నిద్రాహారాలు విసర్జించి, మనస్సులో మంత్రాన్ని జపిస్తూ కూచో నక్కర్లేదు. చేతులెత్తి ఆక్రోశిస్తూ, దేవిని పిలవవలసిన పని లేదు. ఎప్పుడూ పుస్తకం చేత పట్టుకొని చదవటం, తాను చదువుకున్న విషయాలు వ్రాసుకుంటూ ఉండటం - చేస్తే చాలు. అన్ని పుస్తకాలూ చదవగలిగితే, చక్కగా ముత్యాల కోవలా అక్షరాలు వ్రాయగలిగితే సరస్వతీదేవి ప్రసన్నమై దర్శనమిస్తుంది. కోరిన వరా లిచ్చి, తనని గూడా కాళిదాసంతటివాణ్ణి చేస్తుంది ! ఓహో ! ఇంకేం కావాలి !

చండి ఉపదేశ ప్రభావంవల్ల, అదివరకుదాకా అతడిలో గడ్డకట్టిన జడత్వం కరిగిపోసాగింది. ఇష్టసిద్ధి కలగబోతోందనే ఉత్సాహంవల్ల, ఏకాగ్ర మనస్కృతవల్ల, అతడిలో ఒక విధమైన ప్రతిభ క్రమంగా వికసించ సాగింది.

ఈ దంపతుల అదృష్టంవల్ల మూడుమాసాలు గడిచే వరకూ వీరిసాధనకు ఎలాంటి అవాంతరాలు రాలేదు. దూర దర్శినియైన చండి, అవాంతరాలేవీ వాటిల్లకుండా ముందుగానే కట్టడిచేసి, అతణ్ణి దీక్షా బద్ధుణ్ణి చేసింది.

వివాహంనాటి రాత్రి భర్తతోకలిగిన స్వల్పపరిచయంతోనే, అతడి విద్యా బుద్ధుల్ని, స్వభావాన్ని ఆకళింపు చేసుకుని, తన బుద్ధికి తోచినట్లు అతణ్ణి సంస్కరించవలసిన విధానాన్ని చండి ఆనాడే నిర్ణయించుకుంది. తన అసాధారణ ప్రతిభవల్ల, ఆదర్శ శిక్షకుడైన తన తాతగారి నూతన శిక్షా విధానంవల్ల ఆమె కొద్ది వయస్సులోనే ఎన్నో విద్యల్ని సాధించటానికి తనకు సహాయభూతాలైన పుస్తకాలు మొదలైన వాటినన్నిటిని - ఇష్టకవచంలాగా భద్రంగా లాహారీలునుచి శ్యామా పురానికి తెచ్చుకుంది. ఆ గ్రంథాల్ని అక్కడనుంచి ఇక్కడికి తెచ్చుకుంది. వాటిచలవ వల్లనే తాను విశ్వసాహిత్య భాండారములోని ఎన్నో అమూల్య విషయాల్ని తెలుసుకుంది. అజ్ఞాని యైన తన భర్తని విజ్ఞునిగా చేసి, అతడి యెదుట ఈ విజ్ఞున భాండారం తలుపులు తెరిచే అవకాశంకోసం ఎదురు చూస్తోంది. లాహారీలలో ఈ అమూల్యవిషయా లన్నింటిని తెలుసుకొన్నప్పుడు - తనతాత గారే సాక్షాత్తు తనకు విద్యాగురువులుగా ఉన్న సంగతి

ఆమెకు ప్రతిక్షణమూ జ్ఞాపకం వస్తూనే ఉంటుంది. కాని మరి యిక్కడ నూతన వధువు - ఒక విధంగా విద్యా విషయంలో భర్తకు గురువైనప్పటికీ - ఆ గౌరవాన్నే చూచుకోకుండా సహపానిలాగా భర్తతోపాటు తానూ సాధనలో కూర్చుంది. హఠాత్తుగా చూస్తే ఈ యువతీ యువకులు పరమోత్సాహంతో ఇద్దరూ ఒక్కసారే ఏకాగ్రసాధనతో విద్యల్ని అర్థించడానికి ప్రయాసపడుతున్నారా అనిపిస్తుంది. అయినా నిజానికి చండి విద్యాపారదర్శిని గనుక తన సహపాతికి సర్వతోముఖంగా సహాయం చేయసాగింది.

చాటుగా ఉన్న గదిలో వీరు సాగిస్తున్న ఈలపూర్వ విద్యా సాధన విషయం గదికి వెలుపల ఉన్న గంగూలీ వంశీయుల కెవరికీ తెలియదు. పరిచారకుల నందరినీ పంపించేసి, తలుపులు లోపల బంధించి, భర్తతోపాటు చండి అహోరాత్రాలూ ఎక్కువ సమయం ఈ సాధనలోనే గడపసాగింది. భార్యా భర్త లిద్దరూ తలుపులు బిడాయించుకుని ఇలా లోపల కూచోటాన్ని గురించి బయట రకరకాల పుకార్లు వ్యాపించాయి. కాని భర్తే తన సర్వస్వం అనుకున్న వధువుకు బాహ్యప్రపంచం వైపుకు దృష్టి లేదు. ఆమె ఆలోచనలన్నీ ఎప్పుడూ భర్తగురించే... అవి యెప్పుడూ అతడి చుట్టూనే తిరుగుతూ ఉండేవి. భర్తకు విముక్తి కలిగించటానికై ఈ తేజస్విని యైన యువతీ తన సర్వస్వాన్ని ధారపోస్తుంది. అతడి జడత్వాన్ని తొలగించి, అతణ్ణి దేవతాస్వరూపుణ్ణిగా తయారుచేసి తీరుతుంది! తన భర్త ఒక్కడే అధికారాల నన్నిటిని చేతులో పెట్టుకొని, మానవ రూపం

ధరించిన దేవతలాగా విరాజిల్లుతున్నట్లు - ఆమె భావనా దృష్టిలో స్పష్టంగా చూస్తూ ఉంటుంది.

లోకం కంటపడకుండా వీరి విద్యా సాధన నూరు అహోరాత్రాలు నిర్విఘ్నంగా కొనసాగింది. వీరి సాధనా ప్రభావం వల్లనే నేమో, చండికి విరుద్ధంగా తీసుకురాబడిన అభియోగం - ఈనూరు రోజుల మధ్య విచారణకు వచ్చి వారి సాధనకు విఘ్నాన్ని కలిగించలేకపోయింది.

నూరురోజుల తర్వాత ఒకనాటి మధ్యాహ్నం ఎవరో బయట తలుపు కొడుతున్న చప్పుడై - వారి చదువుల గది లోని నిశ్శబ్దతకు భంగం కలిగింది. చిన్న టేబిలు ముందు ఒకరి కొకరు యెదురుగా కూర్చుని దంపతులు లెక్కలు చేస్తున్నారప్పుడు. తలుపు మాటిమాటికి చప్పు డవుతూండటం మూలంగా చండి విసుగ్గా లెఖల పుస్తకం అవతలకు నెట్టి లేచింది. గోవిందుడు మాత్రం తన ధ్యానంలోనే పడి ఉన్నాడు. ఆ తలుపుల చప్పుడు గాని, ఎదురుగా కూర్చుని ఉన్న సహపాఠిని అక్కడనుంచి లేచివెళ్లటం కాని, అతడు గమనించనే లేదు. బాహ్య జగత్తులో పరికించ వలసిందేమీ లేదన్నట్లు అతడి సర్వేంద్రియాలూ చదువు మీదికే ఆకృష్టము లయినాయి. అది పూర్తి అయేంతవరకు బయట ప్రపంచ మంటూ ఒకటి ఉన్న దన్న సంగతికూడా అతడికి గుర్తు వుండేట్లు లేదు.

ఈ మహల్ లో ఇద్దరు పరిచారికలు హమేషా కనిపెట్టుకుని వుండాలి. భోజనా లన్నీ అయిపోగానే చండి వాళ్ల నిద్దర్నీ పంపించేసి, తలుపులు బిగిస్తుంది. మళ్ళీ సాయంత్రం

వాళ్ళు పనికి వచ్చే వేళకు తలుపులు తెరుస్తుంది. ఈ మధ్య నుండే సమయమంతా నిర్విఘ్నంగా వాళ్ల చదువుల్లో గడిచి పోతూ వుంటుంది. ఇవాళ మధ్యాహ్నం తలుపులు వేసిన కాస్సేపటికే మళ్లీ తలుపులు చప్పుడవటంతో ఆమె చాలా విసుక్కుంటూ వచ్చి, తలుపులు తెరిచింది.

కాని తలుపులు తెరవగానే తలవనితలంపుగా అక్కడికి వచ్చి నిలబడి వున్న వ్యక్తిని చూచే సరికి ఆమె విసుగు దలంతా విస్మయంగా మారింది. ఆమె ఆలిచిప్పలంత కళ్ళు చేసుకుని చూసింది. తమ పరిచారికల్లో మృణాళినిగాని, పురవాసిని కాని ఇద్దర్లో ఎవరూ కానేకాదు - తలుపులు గొట్టి, తనకు విసుగు కలిగించింది ! సాక్షాత్తు గృహయజమానే తన ఎదుట నితారుగా నిలబడి వున్నాడు.

“ఓ ! మామగారా !” చండి నోటినుంచి మెల్లిగా వచ్చిందీ మాట !

కాని మామగారి దగ్గరుంచి దీనికి సరియైన సమాధానం రాలేదు. పైగా అప్రసన్నంగా వున్న అతడి చూపులు కూడా చండిని ఆకర్షింపకపోలేదు. తన విస్ఫురిత దృష్టిని చటుక్కున తీక్షణంగా మార్చుకుని, దేవ తుల్యుడైన మామగారి ముఖం కేసి చూసింది.

కోడలివా ళింత నిస్సంకోచంగా, తీక్షణంగా తనకేసి చూడటం ఆయన మనస్సుకు గుచ్చుకున్నట్లుంది. కాని ఆయన ఈ భావాన్ని బయట పెట్టకుండా తన మనోమాలిన్యాన్ని వ్యక్తంచేస్తూ - కొంచెం తీక్షణంగా “మిట్టమధ్యాహ్నం మప్పుడు

ఈతలుపులు మూసిఉన్నాయేం? దాసీలంతా ఎక్కడి కెళ్లారు?” అని అడిగాడు.

“నేను వాళ్ళని పంపించేశాను” అని సమాధాన మిచ్చింది చండి సహజమైన గొంతుతో.

కోడలింత సూటిగా జవాబు చెప్పటంతో మామ గారి కళ్లు అస్వాభావికంగా ఎర్రపడ్డాయి. “పంపించేశావా? ఎందుకని?”

ఈ సామాన్య విషయానికి ఆ అసామాన్య వ్యక్తి సంజాయిషీ కోరుతున్నట్టిలా అడగటం చండికి బాధకలిగించింది. చటుక్కున ఆమె ఆత్మగౌరవ జ్ఞానం జాగ్రత్త మయింది. ఆమె ఇవాళ ధైర్యాన్ని కోల్పోలేదు. వెంటనే గుక్క తిప్పకుని, కంఠస్వరాన్ని వీలైనంత కోమల పరచు కొని, జవాబిచ్చింది. “అస్తమానం వాళ్ళకి పనేమీ ఉండదు ఇక్కడ. ఊరికే కునికిపాట్లు పడుతూ కూర్చుంటారు. తలుపులు తెరిచి ఉంచితే అభిరుచి వచ్చి ఏదో ఒక గొడవ చేసి విసిగిస్తూ ఉంటారు. అంచేత వాళ్ళని పంపించేసి, తలుపులు వేసేశాను.”

ఆయన అడిగిన ఈ స్వల్ప విషయానికి ఈ చెప్పిన సమాధానమే చాలు. ప్రశ్నించిన వ్యక్తి అంతటితో తృప్తి పడితేనే బావుండేది. కాని అతడివాళ ప్రగల్భమైన వధువు మీద తన మనస్సులోని అసంతృప్తినంతా వెళ్లగక్కి ఆమెని ఆఘాతపరచాలనే సంకల్పంతోనే వచ్చాడు. అంచేతనే ఆమె సమాధానం చెప్పాకకూడా మామగారు కటువైన అభిప్రాయ

యాన్ని నెలిబుచ్చాడు - ఇలా చెయ్యటంవల్ల ప్రయోజనం ఉన్నట్లు తోచదనాకు. అదీకాక నువ్వు ఎలాంటి యింటికి కాపురం చెయ్యటానికి వచ్చావో, ఆ యిల్లు ఈ వాడకట్లా చాలా ఘనమైనదనీ, ఆ యిల్లు మధ్యాహ్నమప్పుడు తలుపులు బిడాయించిఉండే యిల్లుకాదనీ, ఈ సంగతులన్నీ నువ్వు మరచి పోయావనుకుంటాను. ఏ యింటికొస్తే ఆ యింటి మర్యాదలు, సంప్రదాయాలూ మన్నించాలన్న సంగతి తెలుసా?"

అభిజాత్యానికి సంబంధించిన ఈ యెత్తిపొడుపు మాటలకు వధువు నోరెత్తకుండా సహించి ఉంచుకుంది. ఆమె దరిద్రుల యింటిపిల్ల, ధనికుల యింటికి కాపురానికి వచ్చింది. కాని ఈ సందర్భంలో దరిద్ర గృహస్థులను గురించి ఎత్తి పొడవటం యెందుకో మాత్రం ఆమెకి అర్థం కాలేదు. ఆ విషయమై అడగాలనే అభిలాష కలిగింది. కాని అతిప్రయత్నంమీద దాన్ని అణచుకోగలిగింది. అయినా ఆమె సర్వావయవాలూ ఉక్రదేకంతో ఉడుకెత్తసాగాయి. ఒంట్లో రక్తం దుడుకుగా ప్రవహింపసాగింది.

వధువు ముఖంకేసి వక్రదృష్టితో చూసి, అతడింకా అనటం మొదలెట్టాడు. అదీకాక, క్రొత్తకోడలివి నువ్వు. ఆడవాళ్లూ వాళ్లూ తరుచు ఇక్కడికి వస్తూపోతూ ఉంటారు. దానివల్ల చాలామందితో పరిచయమూ, చనువు ఏర్పడుతుంది నీకు. నువ్వుకూడా అనేక విషయాలు తెలుసుకునేందుకు అవకాశం కలుగుతుంది. కాని నీ వైఖరిచూస్తే విపరీ

తంగా ఉంది. ఎవరితోనూ కలుపుకోలుతనంగా ఉండవు. అస్తమానం తలుపులు బిగించుకుని మహల్ లోనే కూర్చుంటారు మీరిద్దరూ. నీ యెదుటికి రావాలంటే అందరికీ హడలే. అంచేత ఆఖరికి నేనే రావాల్సివచ్చింది దిక్కడికి. వచ్చినందుకు - నేను నిన్నుగురించి విన్నదంతా నిజమేనని తేలిపోయింది.”

మామగారు ఇంత తీవ్రంగా మాట్లాడుతూంటే- చండి మెదలకుండా తలవంచుకుని వింటూ ఉ్దరుకుంది.

యజమానికి మరింత ఉత్సాహం హెచ్చింది. కోడలి కేసి కోరచూపులు చూస్తూ “నిన్నుగురించి మనస్సులో నేనెంత పెద్ద పెద్ద ఆశలు పెట్టుకున్నానో తెలుసా?” అని అడిగాడు.

మామగారంటున్న మాటలన్నీ చండి వింటూనేఉంది. కాని కన్నెత్తిమాత్రం చూడలేదు, అతడి మనస్సులోని అభిప్రాయమేమిటో తెలుసుకోవాలని ఆసక్తి ఉన్నట్టుకూడా కనిపించలేదు. మామగారు మాత్రం అలా చురచురచూస్తూ, కొరకొరలాడుతూనే మాట్లాడుతున్నాడు “నేను నిన్ను మొదట్లో చూసినప్పుడు, నీ మాటలు విన్నప్పుడు, నీ ప్రవర్తన తెలుసుకున్నప్పుడు - ఈ బాహ్య విషయిక పరిచయానికే చాలా ముగ్ధుణ్ణి అయినాను. నువ్వు యిక్కడకు వచ్చాక నీ ఆంతర్యాన్నికూడా తెలుసుకోగలనుకదా అని, తెలుసుకున్నాక నాలాగే ఇక్కడ వాళ్ళంతాకూడా ముగ్ధులవుతారని ఆశగా ఉండేది నాకు. కాని ఇక్కడికి వచ్చాక నీ ప్రవర్తన చూసి

ఇంటిల్లిపాదీ విస్తుపోతున్నారు. దాంతో నాకూ తల నేలకేసి కొట్టుకున్నట్లుంటోంది.

తన విశాల నేత్రాలను మామగారి ముఖంమీద నిలిపి, చండి తొణక్కుండా ఇలా అన్నది. “నేను మిమ్మల్ని చూడగానే - ఇక్కడి విషయాలు ఎన్నో మీరు నాతో చెప్పి, వాటికి సమాధానాన్నికూడా కోరుతారని - అనుకున్నాను. కాని మీరిలా ఇక్కడ నిలబడి అడగటం ఏం భావ్యంగా లేదు. లోపలికి దయచేయండి. అక్కడకు వచ్చి కూచున్నాక—”

మామగా రామె మాటలకు అడ్డువచ్చి, ఊహించి అదేం అవసరం లేదు. ఇక్కడిలా నుంచునే నేను—”

“అలా వీల్లేదు మామగారూ! తమరు కూర్చోక తప్పదు” అని అంటూనే చండి చటుక్కున వెళ్ళి వరండాలో ఉన్న పెద్ద పడక కుర్చీ రెండు చేతులతో చులాగ్గా యెత్తి తీసుకువచ్చి మామగారు నుంచున్నచోట వేసింది. తర్వాత సవినయంగా “లోపలికి రావటానికి తమకి అభ్యంతరమయితే ఇక్కడే కూర్చోండి. తమరు నన్ను విచారించటానికి వచ్చినప్పుడు అలా నుంచుని ఉండగానే తేలేదికాదది. అదీకాక అసలది భావ్యంగానూ ఉండదు” అన్నది.

ఆయన కుర్చీలో కూచుంటూనే మనసులోని విస్మయాన్ని బయట పడనీయకుండా గాంభీర్యాన్ని తెచ్చిపెట్టుకుని, “నే నివాళి యిక్కడకు వచ్చానంటే నీ విషయమై విచారించటానికే వచ్చానని నీ అంతట నువ్వే గ్రహించావన్నమాట!” అన్నాడు.

చండి ఏమాత్రం తొణక్కుండానే - “మీరు రావటానికి ముందే - మీ దర్బారుకు నాకు పిలుపు ఎప్పుడో ఒకప్పుడు వస్తుందని తెలుసునాకు. కాని మీరే ఇలా అసమయంలో ఇక్కడకు వస్తారని మాత్రం నేను ఊహించలేదు” అన్నది.

యజమానే స్వయంగా వచ్చి విచారణ మొదలెడితే విచారింపబడే వ్యక్తి ఎంత సాహసి అయినప్పటికీ గుండె గుబ గుబ కొట్టుకోక నూనదు. కాని చండి ముఖంలో ఎక్కడా లవలేశమైనా భయంకాని, దిగులుకానీ, లేకపోవటం జమిందారు గ్రహించాడు. ఆయన ఎకసక్కెంగా “అయితే నువ్వు మొదటినుంచి అన్నీ తెలిసే తయారుగా ఉన్నావన్నమాట! అలా చెప్పు! మెళుకువగా ఉండి నిద్రపోతున్నట్లు నటించేవాళ్లని - సహజంగా ఎవరూ లేపలేరు. అలాగే విచారణ జరుగుతుందని తెలిసి నేరాలు చేసేవాళ్లని - అందుకు మొదటినుంచి సిద్ధపడి ఉండేవాళ్ళని ఎంత పెద్ద బారిష్టర్లయినా క్రాసు పరీక్షలో పడకొట్టలేరు” అన్నాడు.

ఇద్దరు వ్యక్తులు మాట్లాడుకునేటప్పుడు - సందర్భ వశాత్తూ మూడోవ్యక్తి అంటే పట్టకుండా మాట్లాడినట్లు మాట్లాడింది చండి కూడా. “వాళ్ళకదే వృత్తి మామ గారూ! వాళ్ళేలా పట్టుపడతారు చెప్పండి? వాళ్లు క్రాస్ పరీక్షలో ఓడినా వెనక్కితగ్గరు. అదీ కాక ఈ రోజుల్లో తాము చేసిన నేరమేమిటో తమకు తెలియనివాళ్లుకూడా విచారణ స్థానానికి రావలసివస్తోంది. విచారణవల్ల వారికినచ్చే నష్టమేమీ ఉండదు కాని, పిడుగుపడట్లు శిక్షేపడుతుంది.”

తన దౌర్బల్యాన్ని ఎలా గ్రహించి కోడలు తన ముఖం మీదనే ఇంత నిర్లక్ష్యంగా ఎలా జవాబివ్వగలిగిందో - ఆ సంగతే ఒక్క ఊణం తనలో తాను ఆలోచించుకున్నాడతడు. ఇక్కడకు వచ్చాక అతడు తన కంఠస్వరాన్ని యెలా సప్తమ స్థాయికి పోనిచ్చి, అక్కడనుంచి మళ్ళీ మందర స్థాయికి రానిచ్చాడో - అదంతా ఆ తెలివికల కోడలు గ్రహించి ఆ సదవకాశాన్ని జారవిడుచుకోలేదు. ఊణంలో మళ్ళీ ముఖభంగిమనీ, కంఠస్వరాన్నీ ఉగ్రంగా మార్చుకొని - నీ మీద ఒకదాని వెంట ఒకటి ఎన్ని ఫిర్యాదు లొచ్చాయో తెలుసా నీకు ?” అని అడిగాడు,

నధువు నవ్వుతూ- “నేను బయటి విషయాలే పట్టించుకోను అన్నసంగతి మీరిక్కడికి రాగానే గ్రహించారుగా!” అన్నది.

అతడు కళ్లు రెండూ ఎర్రచేసి, “ఇదికూడా నీమీద వచ్చిన ఫిర్యాదుల్లో ఒకటి” అన్నాడు.

చండి ముఖంలో నవ్వు మాయమైంది. మామగారి ముఖంమీదనుంచి తన స్నిగ్ధ దృష్టిని మరల్చుకుంది. కాని ఆయన మాటకి సమాధానం మాత్రం యేమీ చెప్పలేదు...

జమీందారు మళ్ళీ కఠినంగా అన్నాడు - నేను విశ్వసించి నీచేతికి బంగారు కొరడా బహుమతి ఇచ్చాను—”

చూపులు మరల్చుకుని తలవంచుకుని నిలబడిఉన్న చండి చటుక్కున మళ్ళీ మామగారి ముఖంకేసి తీక్షణంగా చూసింది. ఆ చూపులోనే తన ప్రశ్నను ప్రకటిస్తున్నట్లు...

“నిన్ను నేను పైచెన అర్థం చేసుకున్నంతవరకు-నేను నీతో ‘గాడిద’ అని ఎవరినీ ఉద్దేశించి అన్నానో-ఆ గాడిదను నువ్వు గుర్తించగలవనీ, ఆ గాడిదను నువ్వు ఒక దారికి తీసుకు రాగలవనీ - నా కెంతో భరోసాగా ఉండేది. కాని నువ్వు నా సూచనను గ్రహించనే లేకపోయావు.”

చండి సమాధానం చెప్పకుండా మామగారి ముఖం కేసి మళ్ళీ అలాగేచూసింది. అప్రసన్నంగా ఉన్న ముఖాన్ని వికృతంగా కూడాపెట్టి, “ఇక్కడికి రాగానే నువ్వు నీ మరి దినే ఆ గాడిదగా నిర్ణయించావు. అంతేకాదు. అందరి యెదుట నువ్వు ఆ మాటను సగర్వంగా పెల్లడించావు. నెల్లడించలేదూ నువ్వు? లేదు అని యెదురు చెప్పటానికి సాహసించగలవా?” అని అడిగాడు మామగారు.

అందమైన చండి ముఖం క్షణంలో కందగడ్డలా అయింది. కాని మామగారి మాటలకు ఏమాత్రం తెల్లమొహం వెయ్యకుండానే, “నా నోటిమీదుగా వచ్చిన మాటను దాచటమనే అభ్యాసం నా కెన్నడూ లేదు మామగారూ!” అన్నది ధైర్యంతో.

“అయితే నువ్వు నీ మరిదిని అందరియెదుటా ‘గాడిద’ అని అన్నట్లు నా యెదుటకూడా అంగీకరిస్తున్నావన్న మాటేగా?”

“ఆ. అంగీకరిస్తున్నాను. ఒక రోజున అతణ్ణి గాడిద అని అన్నాను. మరొకరోజున ‘నిన్ను గాడిద అని అనటం గాడిదను కూడా చిన్నబుచ్చినట్లవుతుంది’ అనికూడా అన్నాను.”

“నిజమే? కాని ఈ మాట నివారణకు నాతో చెప్పలేదే!”

“బహుశా చెప్పటం అనవసరమని అనుకొని ఉండొచ్చు లేక మరిచిపోయి ఉండొచ్చు. కాని నేను అన్నమాట మాత్రం నిజం!”

“కాని నీకు నేనిక్కడ ఇంత కక్షకట్టేటంత చనువింకా ఇవ్వలేదు. ఈ ఇంట్లో ఇంతవరకూ ఎవ్వరూ నివారణడి ముఖం కేసి కల్లెత్తి గట్టిగా చూడటానికికూడా సాహసించి యెరుగరు. మా ఆఫీసులో ఎవ్వరైనా సరే - అంతదాకా యెందుకు - మా దివాన్ కూడా నివారణడంటే భయపడతారు.”

“చిన్నప్పటినుంచీ నేనూ యెవ్వరికీ భయపడటమనేది నేర్చుకుని యెరగనని బహుశా తమకు తెలియదనుకుంటాను”

“ఈ మాట ఇంత బాహటంగా చెప్పగలిగే వాల్లైలాంటి వాళ్ళయి ఉంటారో తెలుసా? జీవితంలో ఎవరన్నా నదురూ - బెదురూ లేనివాళ్లు—”

“అంతేకాదు, జీవితంలో ఎన్నడూ అన్యాయాల జోలికి పోనివాళ్లు, భగవంతునిమీద విశ్వాసాన్ని పోగొట్టుకోనివాళ్లు—”

“నువ్వు నా యెదుట నిలబడి ఇవాళ ఇలా మాట్లాడగలుగుతున్నావన్నమాట! కాని నీకూ తెలుసు. నాకూ తెలుసు. ఒకళ్ళదగ్గర ఇద్దరిదగ్గర, కాదు, నువ్వు దాదాపు డజనుమంది యెదుట ఈ అన్యాయాన్ని చేశావు”

“నేను అన్యాయం చేశానా?”

“కచ్చితంగా ... ఊణంక్రితం నువ్వే ఒప్పుకున్నావుగా!”

“నేను చేసిన పనిని ఒప్పుకునేసరికి అప్పుడే దాన్ని అన్యాయంగా నిర్ణయం చేశారా?”

“నువ్వు నా కివాళ న్యాయాన్యాయ విచక్షణను క్రొత్తగా నేర్పబోతున్నావల్లే ఉండే! చిత్రమే!”

“అయితే ఇంక దాన్ని గురించి నేను చెప్పేదేమీ లేదు. కాని మీరు న్యాయాన్యాయాలను నిర్ణయించటానికి న్యాయాధిపతిగా యిక్కడకు వచ్చామన్న సంగతి మరచి పోతున్నారు”

“సరియైన మాటే చెప్పావు నువ్వు. నీ అపరాధాల్ని, నువ్వు చేసిన అన్యాయాల్ని నేను విడివిడిగానే విచారిస్తానయితే—”

“అలా చెయ్యండి. కాని నామీద వచ్చిన ఈ అభియోగాలన్నింటికీ మూలకారణం ఏమిటో అది కూడా తెలుసుకోవటం తమ కర్తవ్యమని మనవి”

“మంచిదే, నీ దగ్గర కొత్తగా కర్తవ్యాన్ని తెలుసుకోవటమే కాదు. కావాలంటే శిక్షణకూడా పొందుతాను. కాని నువ్వు ఇలా మాటకారితనంతో నన్ను వంచించి జయిస్తావని మాత్రం నేనెన్నడూ అనుకోలేదు—”

“మాటకారి తనంతో తమని నేనెన్నడూ వంచించలేదు మామగారూ!”

“వంచించలేదా? కచ్చితంగా వంచించావు మాట, తోనూ వంచించావు - శరీరదార్ధ్యం చూపి వంచించావు”

“మామగారూ !”

“ఎందుకలా ఝంకరిస్తావ్ ? నా మాటలు కాదంటావా ? ... అప్పుడలా పరవళ్లు త్రొక్కుతూ వచ్చిన ఆవును కొమ్ములు పట్టుకుని నువ్వు లొంగతియ్యటం చూసి విస్తుపోయి నే నెంతో ఇదయినాను. తర్వాత నువ్వు పాఠశాల స్థాపించమని కోరటం విని ముగ్ధుణ్ణి అయినాను. కేవలం శరీరబలిమి, మాటకారితనమేకాదు స్త్రీలో చూడవలసింది, వాళ్ళ ఆంతర్యాన్నికూడా తెలుసుకుని ఉండాలన్న సంగతి నా ఆలోచనకు తట్టలేదు. అందుకనే ఇప్పడింత పెద్ద చిక్కును ఎదుర్కోవలసి వచ్చింది. నన్నెలా నువ్వు మోసగించగలిగావు !”

“మోసగించానా ? మిమ్మల్నా ? నేను మిమ్ముల్ని మోసగించానా ? ఇదేనా మీ దృఢ విశ్వాసం ?”

“ఆఁ. ఆఁ. ఇదే నా దృఢవిశ్వాసం. పైకి కన్పించే నీ ప్రవర్తన, స్వభావాన్ని చూపి నువ్వు నాకు మైకాన్ని కలిగించావు. ఇంక ఇక్కడికి వచ్చాక నీలో ఉన్న విషాన్ని వెళ్ళ గ్రక్కి నన్ను రెచ్చగొట్టావు. క్రొత్త కోడలివి నువ్వు. నీ ప్రవర్తననిచూసి లోకమంతా నవ్వుతోంది. నువ్వు మాత్రం ఎవర్ని లక్ష్యపెట్టవు. ఎటూ కన్నెత్తి అయినా చూడవు. నివారణుణ్ణి అవమానించావు. మృణాళినిమీద చెయ్యిచేసుకోబోయావు. మా మామగారి పేరెత్తికూడా నువ్వు దెబ్బతీశావు. ఇంతటి సాహసం నీది. ఇవన్నీ అపరాధాలుకావు ? ఇప్పటికీ ‘నే నపరాధిని కాన’ని చెప్పటానికి సాహసించగలవా ?”

తా ననవలసిన నాలుగు మాటలూ అనేసి అతడు నిప్పులు కక్కుతూ చండికేసి చూస్తూ ఊరుకున్నాడు. మామ గారు అన్న ప్రతిమాటా బల్లెంలా గ్రుచ్చుకున్నా ఆ బాధ నంతటినీ ఎంతో ఓర్చితో సహించి, “అయితే నామీద ఇతరులు ఫిర్యాదులు చెయ్యటమేకాదు. మీమనస్సులోనూ ఉన్నాయి ఫిర్యాదులు. అవి వీటికన్న పెద్దపెద్ద ఫిర్యాదులు. కాని ఇప్పుడిహా చెవుతున్నాను నేను, నా ఫిర్యాదుకూడా ఒకటి ఉంది, అదీ నిర్లక్ష్యం చేయ్యతగిందికాదు - ఒక్కసారే ఆ ఫిర్యాదుల్ని - ఈ ఫిర్యాదునూ విచారించటం మంచిది.”

“నీ దొక ఫిర్యాదు ఉందా? ఎవరిమీదనో చెప్పు?”

“నేనూ వంచింపబడ్డాను మామగారూ! అదే నా ఫిర్యాదు.”

“నువ్వు వంచింపబడ్డావా? అయితే మరి ఇంతకు ముందెప్పుడూ ఎందుకు ఫిర్యాదు చెయ్యలేదు?”

“అప్పుడు అవసరమని గ్రహించలేదు. మోసగించబడి నష్టపడినా ఫిర్యాదు చెయ్యటానికి అందరూ ముందుకురారు. కాని నేను అందరికన్నా ఎక్కువ వంచింపబడినా, నేనే ప్రయత్నించి ఆ నష్టాన్ని పూరించుకోగలనని, ఇన్నాళ్ళ నుంచీ ఫిర్యాదు చెయ్యలేదు.”

“అయితే మరి యిప్పుడెందుకు చేస్తున్నావ్?”

“నన్నెవరు వంచించారో, వారే ఇవాళ నామీద ఫిర్యాదు లేవతీశారు. అందుకనే నా ఫిర్యాదు సంగతీ

యెత్తాను. లేకపోతే నే నెవరిమీదా ఇంతవరకు ఫిర్యాదు చేసినదాన్ని కాను.”

“ఏమంటున్నావ్ నువ్వు? నీ సమస్యను ఇలా పెట్టు నా ముందర. నేను వింటాను. ఎవరు నిన్ను వంచించింది? ఎవరి మీద నీ ఫిర్యాదు?”

తన మనస్సులోని ఖోభ సంతా బయటపడనీయకుండా నిగ్రహించుకొని, చండి ఒక్కనూటలో చెప్పేసింది. “మీ యెదుట మీమీదనే నా ఫిర్యాదు. మీరే స్వయంగా వంచించారు నన్ను”

“ఏమన్నావ్ నువ్వు? నేను వంచించానా నిన్ను?” అని గర్జించాడాయన. కోపంతో ఆయన గొంతు పట్టుకు పోయింది. కాని చూపులు మాత్రం చండిమీద నిష్పలు చేరిగేట్లున్నాయి.

చండి ఏమాత్రం జంకకుండా - “ఆఁ. నా మాటని ఋజువుచేస్తాను. మీరు వంచించింది నన్నొక్కదాన్నే కాదు. స్వర్గస్తురాలైన మీభార్యను, ఆమె పుత్రుణ్ణి, చివరకు నన్నూ- ముగ్గురీ వంచించారు. దీనికి అవసరమైన ఆధారాలన్నీ నీ మీదనే ప్రత్యక్షంగా చూపగలను. నిజంగా వంచింపబడిన దేవరీ, అన్యాయం ఎవరిదో మీరే విచారించి తీర్పుచెప్పాలి” అన్నది ధైర్యంగా.

16

ఏ అపరాధాని కయితే విచారణకర్త తనని శిక్షించాలని యెదురుచూస్తున్నాడో - ఆ అపరాధాన్నే ఎంతో తెలివిగా అతడిమీదనే మోపి, మళ్ళీ అతణ్ణి—“మీరే చెప్పండి.

అపరాధం ఎవరిదంటారు? అన్యాయానికి అసలంతకీ మూల కారణం ఏమిటంటారు?” అని ప్రశ్నించింది చండి.

ఈసందర్భంలో దోషియొక్క సాహసాన్ని, చూస్తుంటే విచారణకర్త ధైర్యం సడలాల్సిందసలు. కాని కోడలివల్ల ఇంత ఆఘాతాన్ని తిన్నా కోపిష్టియైన మామగారి క్రోధపు బాంబు ప్రేలలేదు. కళ్ళు రెండూ ఎర్రచేసి అతడు తర్జనితో బెదరించనూ లేదు. పైగా అదివరదాకా అతడి ముఖంలో వ్యక్తమవుతున్న భావం ఆశ్చర్యంగా మారిపోయింది. ఏ వ్యక్తిలో పైకి కన్నడుతున్న సాహసాల్ని - శక్తిని చూసి, తన యింటికి కోడల్నిగా తెచ్చుకున్నాడో - ఆ వ్యక్తి ఇతరుల విషయంలో ఎంత ఉద్ధతంగా ప్రవర్తించినా, తన యెదుట మాత్రం తలవంచుకునే నిలబడాల్సింది. వీపుమీద కొరడాదెబ్బ పడినా కళ్ళెత్తి చూడటానికి వీలేదు. కాని ఆ వ్యక్తి తన విషయంలో కొంచెం దురుసుగా వ్యవహరించినా, తెలివైన ఆతతాయినిలాగా తన మనస్సులో గాయపడ్డ స్థానాన్ని గుర్తించి, ఇలా చేస్తుందని అతడెన్నడూ అనుకోలేదు. అంచేత అతడి ముఖంలో కోపమంతాపోయి, ఆశ్చర్యమూ, గాంభీర్యమూ వ్యక్తం కాసాగాయి.

మామగారూ, కోడలూ ఇద్దరూ కొంచెంసేపు మెదలకుండా ఊరుకున్నారు. ఎవరూ మాట్లాడలేదు. చివరికి మామగారే ఈ నిశ్శబ్దతకు భంగం కలిగిస్తూ - గంభీరంగా అన్నాడు - “భేష్!... ఆఁ. నీ మాటల ధోరణిలోపడి నేనెంత వరకు మాట్లాడానో మరచిపోయాను. అయినా నిన్ను మాత్రం మెచ్చుకోకుండా ఉండలేకపోతున్నాను!”

ఈ మాట అతడు నిజానికి నెమ్మదిగానే అన్నాడు. కాని చండికి మాత్రం అవి వెటకారంతో అంటున్నట్లే వినపడ్డాయి. ఆమె కళ్ళు ఎత్తి మామగారి ముఖంకేసి తీక్షణంగా చూసింది.

ఆమె అలా చూడగానే అతడు మరింత మెత్తగా “ఒక కథ చెప్పుతా విను. అప్పుడుకాని నువ్వు నన్ను అర్థంచేసుకోలేవు. ఓ గొప్ప యోధుడున్నాడు. కత్తియుద్ధంలో అతడికి సాటి అయినవాడంటూ లేడు. మరొక యోధు డెవరోవచ్చితన అన్నగారిని నరికేసినట్లు ఒకరోజున హఠాత్తుగా వార్త వచ్చింది. అతడిలో రక్తం ఉడుకెత్తింది. వెంటనే కత్తితీసుకుని ఆ భ్రాతృ హంతకుడైన శత్రువును వెతుక్కుంటూ బయలుదేరాడు. కొంతదూరం వెళ్ళేసరికి సోదరుడి దేహం కంటబడింది. అతడు కొయ్యబారిపోయాడు. ఆ దుష్టుడు ఒక్క దెబ్బతోనే సోదరుడి తల నరికేసి నడుమువరకు నిలువుగా చీల్చాడు, ఆ దృశ్యం చూచేసరికి అతడి కోపమంతా ఏమై పోయిందో - ‘ఎంత సాహసం చేశావురా దుష్టుడా.’ అంటూ అతడి సాహసానికి మనస్సులో జోహార్ చేశాడు. ఇప్పుడు నీ విషయంలోకూడా నా మనస్సు సరీగ్గా ఆలాగే ఉంది. ‘తెలిసిందా?’”

కోడలు మామగారి అభిప్రాయాన్ని విని, వెంటనే జవాబిచ్చింది. “కాని ఇది తాత్కాలిక వ్యాయోహం తప్ప మరేమీ కాదనిపిస్తోంది నా మనస్సుకు. తర్వాత కొంచెం సేపటికల్లా ఆ యోధుడు తప్పకుండా ఆ భ్రాతృ హంతకుణ్ణి శిక్షించి ఉంటాడు. కాని ఇక్కడ నానోటినుంచి వచ్చిన

రెండు మాటలతో వ్యవహారం తేలిపోలేదు. దీనితీర్పు రావాలింకా.”

“కాని వ్యవహారాన్ని నువ్వే అడ్డం త్రిప్పావు. నామీద మోపుతున్నావాయె!”

“ఎన్నో తగవులను పరిష్కరించవలసినవారు తమరు. ఏ ఫిర్యాదుల్లో ఎంత లొల్లి ఉన్నదీ, ఏ ఫిర్యాదులు తుది పరిష్కారమయేవరకూ నిలబడలేవో మీకు ముందుగానే తెలుస్తాయి. తవ్వినకొద్దీ దాక్కున్న పాములు బయటపడ్డాయి. అన్నట్లు - ఇలాంటి ఫిర్యాదులుకూడా మీరెన్నో వినే ఉంటారు.”

“అదేమిటి?”

“ఓ ఖాసీకేసు విచారణ సాగుతోంది. సాక్షులప్రమాణాన్ని బట్టి ఆ వ్యక్తి ఖాసీచేసినట్లు రుజువయింది. జడ్జికి కూడా అదే విశ్వాసం కలిగింది. ఇంకేముంది ‘ఉరిశిక్ష’ పడి తీరుతుంది! కాని ఇంతలో ఎవరైతే ఖాసీ చేయబడ్డారో ఆ వ్యక్తే సాక్షాత్తు కోర్టులోకివచ్చి హాజరై నాడు. అందరూ తెల్ల భోయారు. ఒక్క నిమిషంలో కేసంతా అడ్డం తిరిగింది.”

చండి మాటలు శ్రద్ధగా వింటున్న మామగారు కొంచెం వ్యంగ్యంగా - “ఏ కేసు విచారించటాని కాజడ్జి కూర్చున్నాడో - ఆ కేసు ఆ ఆసామీ ఎదురుతిప్పి ఆ జడ్జి మీదనే మోపలేదుగా?” అని ప్రశ్నించారు.

అతడెందుకలా స్లేషగా ప్రశ్నించాడో అది చండి గ్రహించకపోలేదు. ఒకసారి మామగారి ముఖంకేసి చూసి,

జడ్జీ దోషమేమీలేదు. అసలు జరుగుతున్న వ్యవహారంతో జడ్జీకి సంబంధమేమీ లేకపోతే అతడిమీద ఎవరుమాత్రం ఎందుకు ఫిర్యాదు చేస్తారు? ఎదురు తిరిగిన కేసు- అసలీ కేసు నంతా ట్టుణ్ణంగా పరిశీలనచేసి, నిష్పక్షికంగా విచారణ చేస్తున్న వ్యక్తిమీదకే వచ్చింది ఏమంటారు? నే నిది ఒక ఇంగ్లీషు పుస్తకంలో చదివాను” అన్నది.

యజమాని విస్తుపోతూ “ఏమిటి?” అని ప్రశ్నించాడు.

చండి మామగారి ముఖం కేసి నిండుగా చూస్తూ చెప్ప సాగింది. ఆ దేశంలో ఒక శ్రీమంతుల యింటిబిడ్డ మారుపేరు చెప్పి మోసగించి తన కాలేజీలో అమ్మాయి శీలాన్ని నష్ట పరచి, ఆమెతో ఓ యేడాది కాపురంకూడాచేసి, తర్వాత చల్లగా జారుకున్నాడు. దురదృష్టవశాత్తూ - ఆమె ఆ పాప మార్గాన్నే పడిపోయింది. ఇరవై సంవత్సరాల తర్వాత ఆ స్త్రీయే ఒక ఖాసీ కేసులో ముద్దాయిని అయి బోనులోకి వచ్చి నిలబడింది. జడ్జి ఆమె ముఖాన్ని చూసి, ఆమె చక్కగా చదువుకున్న స్త్రీ అని గ్రహించి ‘ఈ పని ఎందుకు చేశావు నువ్వు?’ అని ప్రశ్నించాడు. అప్పు డామె తన పూర్వగాథ నంతా బయటపెట్టి ‘నా యీ అధఃపతనానికి మూలకారకుడు ఆ వంచకుడు. మీరు న్యాయాధిపతులు. నన్ను విచారించి శిక్షించటానికి కూర్చున్నారు. కాని నేను ఎవరిమీద అభియోగం తెస్తున్నానో అతడెక్కడ దాక్కుని ఉన్నాననే - అతణ్ణికూడా పట్టి తీసుకొచ్చి విచారించటం తమ కర్తవ్యం కాదా?’ అని అడిగింది”.

యజమాని కుతూహలంతో - “నిజమే. ఆమె భలే యువతి. అయితే అప్పుడు జడ్జి వంచేశాడు మరి?” అని అడిగాడు.

“ఆ వంచకుడి పేరేదో చెప్పమన్నాడు. ఆమె అతడి అసలు పేరు చెప్పింది. అప్పుడు జడ్జి ఆ స్త్రీకేసి ఆదుర్దాగా చూస్తూ ‘అప్పుడు నీ పేరు యిదేనా?’ అని అడిగాడు. ఆ సంఘటన జరిగాక ఆమెకూడా పేరు మార్చుకుంది. అతడలా అడగగానే ఆమె తన నిజమైన పేరు చెప్పింది. వెంటనే జడ్జి చేతిలోని కలం కాస్తా జారిపోయింది.

అతడు వెంటనే కుర్చీలోంచి లేచి, ‘నేనే ఆ వంచకుణ్ణి అయినా ఇంకా నేనే ఈ కేసు విచారించాలనేట్లయితే ఈ న్యాయాధిపతి ఆసనం కళంకిత మవుతుంది’ అన్నాడు.”

“అలాగా? ఆతరువాత వాళ్ళేమయినారు?” అని ఆవేగంతో ప్రశ్నించాడతడు.

“ఆ స్త్రీకి ఉరిశిక్షయితే పడలేదు కాని జైలు మాత్రం తప్పలేదు. జడ్జిమాత్రం తనసర్వస్వాన్ని ధర్మంచేసి, పాప ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకోటానికి ఫాదరీలలోచేరాడు.”

మామగారు కోడలి ముఖంలోకి చూస్తూ “నువ్వు చాలా చదివినట్లున్నావే అమ్మాయీ!” అన్నాడు.

చండ్రి తలవంచుకుంది. సమాధాన మేమీ చెప్పలేదు.

“అయితే నీకు ఇంగ్లీషుకూడా వచ్చునన్నమాట?”

“మా తాతగారికి చాలా భాషలు తెలుసు. ఆయన ఇంగ్లీషులోకూడా విద్వాంసుడే. నాకు అబ్బినవిద్య ఏ కాస్తయినా ఉన్నదంటే - అదంతా ఆయనగారి శిక్షణే.”

మామగారు దీర్ఘంగా నిట్టూర్చి, “ఇంగ్లీషులోకూడా నీకింత ప్రతిభ ఉన్నదని తెలియదు నాకు” అన్నాడు.

మామగారి మాటలు చండి చెవులకు కటువుగానే వినిపించాయి. కాని ఇంక ఈ విషయమై సంభాషణ పెంచకుండా, ఈ ప్రసంగాన్ని మార్చాలనే ఉద్దేశంతో “అయితే ఇంక యేమిటి తమ ఆజ్ఞ మామగారూ?” అని అడిగింది.

చండి లోపల్లోప లేదో ఖోభపడుతున్నట్లు ఆమె ముఖం చూసి, మామగారు గ్రహించి చటుక్కున కంఠస్వరాన్ని మార్చి ఇలా అన్నాడు ;

“అసలు వ్యవహారం యింతవర కేమీ కాలేదు. మధ్యలో కొంత అనవసర ప్రసక్తివచ్చి కాలం వృథాగా గడచిపోయింది. ఈ ‘పాయింట్స్’ అన్నీ చూపితే నీ మీద ఉన్న అభియోగం అడుగున పడుతుం దనుకున్నావేమో ! నీ మాటల ధోరణిలో పడిపోయి నేనేమీ మరిచిపోలేదు. నువ్వు చెప్పే మాటలకు చెవి ఒగ్గానని విచారణ చెయ్యవలసిన నా కర్తవ్యాన్ని నేను మరిచిపోయి ఉంటానని నువ్వు భావిస్తే అది నీ పొరపాటు.”

మామగారి మాటలు చండి కెంతో కష్టం కలిగించినట్లు ముఖం చూస్తేనే తెలుస్తోంది. అయినా మెరుపు తీగలాంటి చిరు నవ్వుకటి నవ్వి, “ఇంతసేపయినాక నా విషయంలో మీకు కలిగిన స్థిరాభిప్రాయం ఇదేనా మామగారూ?” అని అడిగింది.

“అఁ. అదే. అయితే అది అన్యాయమని అంటావా నువ్వు?”

“ఇలా మీతో నేను వాదోపవాదాలకు దిగటం అన్యాయమని నా ఉద్దేశం. నా మీద మీ యెదుట తీసుకు రాబడిన అభియోగాన్ని అంగీకరిస్తున్నాను నేను. మీరు నన్ను శిక్షించ వచ్చు.”

“మరి నువ్వు నా యెదుటే నా మీద తీసుకొచ్చిన అభియోగంమాట ? అదేమవుతుంది ?”

“నేను దాన్ని ఉపసంహరించుకుంటున్నాను.”

“అలా వీల్లేదు. నాకు విరుద్ధంగా నువ్వు అన్నమాటలను నువ్వు రుజువుచెయ్యాలిందే, అలా చెయ్యలేనినాడు ఇంటిల్లిపాది అందరియెదుటా నిలబడి తలవొంచుకుని, నువ్వు అన్యాయం చేసినట్లు, అబద్ధమాడినట్లు అంగీకరించి తీరాలి.”

“అలాచేస్తే ఒకవిధంగా నేను అబద్ధమాడినట్లే అవుతుంది. కాని మీరు ఈ పనిమాత్రం నా మీద పెట్టవద్దు. నేను చెప్పిన వాటిల్లో అబద్ధాలేవీ లేవన్న సంగతిని నాకూ తెలుసు - మీకూ తెలుసు.”

“నాకు తెలుసా ?”

“అఁ. తెలుసు - తమరు అనవసరంగా ఉత్తేజితులవుతున్నారు. కాని వెనకటి సంగతులన్నీ పూర్తిగా మరచిపోయారా? రెండేళ్ళ బిడ్డను మీ చేతుల్లో అప్పగించారు అత్తగారు - ఆమె ఫోటో ఇప్పటికీ ఈ ఇంట్లో ప్రకాశమానంగానే ఉంది - ఆమె స్వర్గస్తురైంది...”

“అఁ. నువ్వన్నమాటలు ఒప్పుకుంటాను. ఈ సంగతి ఈ యెస్టేట్ యెస్టేటందరికి తెలుసు. దానివల్ల వచ్చిందే ముంది?”

“అమె పోయేటప్పుడు - తన బిడ్డకు ఏలోపంరాకుండా ఎప్పుడూ మీరు కనిపెట్టి ఉండాలని, తల్లిలేని బిడ్డ అని అనా దరణ చెయ్యవద్దని - మీతో విన్నవించారు. అందుకమీరు సరేనన్నారు.”

“అయిఉండొచ్చు. కాని ఈ సంగతులన్నీ ఇవాళ పైకి తీసుకురావటంలో అర్థమేమిటి? అసలు నీ కీసంగతులన్నీ ఎలా తెలిశాయి?”

“కులవధువు మర్యాదనిచ్చి నన్ను ఈ యింటికి తీసుకు వచ్చారు గనుక—నేను ఇక్కడి విషయాలన్నీ తెలుసుకోవాల్సిన అవసరం ఏర్పడింది మామగారూ! అవన్నీ తెలుసుకున్నాను కనుకనే ఇవాళ మీముందు ముఖమెత్తి మాట్లాడటానికి సాహసించగలిగాను. మా అత్తగారి మరణశయ్య మీద కూర్చుని మీరు చేసిన మూడు వాగ్దానాల్లో ఒక్కటి చెల్లించ లేదు.”

హరినారాయణబాబు కోడలికేసి తీక్షణంగా చూస్తూ— వెటకారంగా— “మాతృప్రీతుడైన ఆ రెండేళ్ళ శిశువే ఇప్పుడు యావనదశకు వచ్చిఉన్నాడు. వాడిచెయ్యి పట్టుకునే ఈ యింటికి కుల వధువుగా రాగలిగిన అధికారం నీకు దక్కింది” అన్నాడు.

మామగారి వెటకారానికి చండి ఏమాత్రం వెనుదీయకుండా, దృఢకంఠంతో “మీరు ఆ బిడ్డని పెంచి పెద్దవాణ్ణి

చేశారు. అంతవరకు ఆ గౌరవం మీకు దక్కుతుందిలేండి” అని మళ్ళీ యేమనుకుందో క్షణంలో కంఠస్వరాన్ని కోమలంగా మార్చుకొని “పోషణ అదీ యేమీ చెయ్యకపోయినా తోటలో పెరిగే వృక్షాలతోపాటు పెరిగే చెట్లుకూడా ఒకటి రెండు ఉండవచ్చు. కాని వాటిని అలాపెరగనీయటం ఏమి శ్రేయస్కరం? వాటివల్ల ప్రయోజనం ఏముంటుంది?” అని అడిగింది.

వృద్ధుడిసారి ఇంకేం మాట్లాడలేకపోయాడు. మాట మీద మాట కదలి ఎక్కడెక్కడి సంగతులు బయటికి వచ్చాయి! అతడు ఆశ్చర్యంతో కొయ్యబారిపోయినట్లయి ఆమె ముఖంకేసి చూస్తూ ఊరుకున్నాడు. ఈ మాటకు సమాధానం ఏమి చెప్పాలో అతడికి వెంటనే స్ఫురించలేదు. మామగారు మాట్లాడకపోవటం చూసి, చండియే మళ్ళీ అన్నది. “వయస్సుకు అనుగుణంగా ఆ బిడ్డను పెరగ నిచ్చారు - పెరగనీయకుండా అణచిపెట్టి ఉంచటానికి వీల్లేదు కనుక. కాని మిగతా అన్ని విషయాల్లోనూ అతణ్ణి అణచి పెట్టే ఉంచారు. ఇంత పెద్ద జమిందారీ, ఎక్కడ ఏం జరిగినా అంతా మీ నఖదర్పణంలో కన్పిస్తుంది, కాని ఇంట్లో ఉన్న ఈ శిశువుమీదికి దృష్టిని పోనీయటానికి మాత్రం అవకాశం చిక్కలేదు మీకు.”

జమిందారు విచలితుడై పోయి, “నువ్వు ఈ మాటలన్నీ నన్నే అనడానికి సాహసిస్తున్నావా?” అని గర్జించాడు.

చండి తాను అనదలచుకున్న మాటల్ని నొక్కినొక్కి గట్టిగానే అన్నది. “యథార్థమైన సంగతులు చెప్పేటప్పుడు

సాహసానికేం లోటులేదు మామగారూ ! నేను చెపుతున్న సంగతులు మీకు రుచించక పోవచ్చుగాని అన్నీ యదార్థాలే. మాతృవిహీనుడైన శిశువు యేడుపును మీరు సహించలేక పోయారు. నెలజీతాలకి గుదిచ్చిన దాసీవాళ్ళచేతుల్లో ఆ శిశువును అప్పగించారు మీరు. వాళ్లు బస్తీలనుంచి వచ్చినవాళ్లు. పసిపిల్లల్ని ఏడవకుండా ఉండేటట్లు చేసేమందులు తెలుసు వాళ్లకి. శిశువు యేడుపు ఇంక మీ చెవిని పడలేదు. మీరు సంతోషించారు. కాని జాముజాముకి ఆ శిశువుచేత విషాన్ని మింగింపచేసి నిద్రపుచ్చేవాళ్లు. ఆ విషయం మీరెప్పుడైనా విచారించి తెలుసుకున్నారా ?”

“విషం మింగించి నిద్రపుచ్చారా ?”

“పాలలో కొంచెం నల్లమందు కలిపి తాగిస్తే పిల్లలు సహజంగానే నిద్రపోతారు. వాళ్లనింక సముదాయించవలసిన పనిలేదు. ఇలా ఒక్కొక్కయేడే దాసీవాళ్ళ ఆదరణలో ఉండటంవల్ల ఆ శిశువు బుద్ధి వికసించకుండా మొద్దుబారి పోయింది.”

చండి అశ్రుతపూర్వములైన ఈ సంగతులు చెప్పటంతో నెనక జరిగిన విషయాలన్నీ జమిందారు మస్తీ మ్కంలో నాట్యం చేశాయి. మనస్సులో చెలరేగిన విత్తో భాన్ని అణచిపెట్టుకుని, “నువ్వు యిప్పుడు చెప్పిన సంగతులన్నీ యెవరికీ తెలియవమ్మా ! నామట్టుకు నాకు తెలియవు. నీకొక్కదానికే—” అంటూ ఏదో అడగబోయాడు.

మనస్సు కలతచెంది ఉండటం మూలంగా అతడా ప్రశ్నను పూర్తి చెయ్యలేకపోయాడు. వధువే ఆ మాటను

అందుకుని సమాధానం చెప్పింది. “నేను ఒక్కతేనే కాదండీ అసలీపని చేసినవాల్లేవరో వాళ్ళలో రాఖాలీ అనేదాస్తీ ఇక్కడనుంచి వెళ్ళిపోయింది. డేమీ చచ్చిపోయింది. నిస్తారీణి ఒక్కతే మాత్రమే బ్రతికిఉంది. పక్షవాతంతో మూల పడిఉంది. దానికీ రోజులు నిండుతున్నాయి. దాన్ని పిలిచి అడిగితే అన్నిసంగతులూ తెలుస్తాయి.”

హరినారాయణబాబు చండి ముఖంకేసి ఆశ్చర్యంగా చూస్తూ “నువ్వు ఇక్కడికి వచ్చి అప్పుడే ఈ సంగతులన్నీ తెలుసుకున్నావు. కాని ఇన్నేళ్ళమధ్య నేనెప్పుడూ ఈ సంగతులు ఎవరి నోటా వినలేదు” అన్నాడు.

చండి ఈసారి నవ్వుతూ - “మీకీ సంగతు లేవీ తెలియవు. నిజమే అది. కాని దీనివల్ల మీకువచ్చే అపవాదును మాత్రం త్రోసిరాజనలేరు. మీ జమీందారీలో ఉన్న వేల కొలది ప్రజల యిళ్ళల్లో ఏమేమి జరుగుతున్నదీ కనిపెట్టే ఉంటారు మీరు. ఆ విషయంలో మీది చాలా తీవ్రదృష్టి. అందుకు మిమ్మల్ని అందరూ మెచ్చుకుంటూఉంటారు. కాని మీ యింట్లో జరిగిన ఈ అత్యాచారానికి సంబంధించిన సంగతిని మాత్రం తెలుసుకోలేకపోయారు ! అందుకనే మీతో చెప్పటానికి సాహసించాను నేను. మీ ప్రవర్తనవల్ల వారు వంచితులయినారు. ఇంక మీరే చెప్పండి. నే నివన్నీ చెప్పటం అన్యాయమంటారా ?”

హరినారాయణబాబు చండి ఉజ్జ్వల ముఖంకేసి చాటుగా చూస్తూ ఈ సంగతులన్నీ వినాడు. తర్వాత చూపులు మరల్చుకుని నిశ్శబ్దంగా మనస్సులో ఏవేవో ఆలో

చించుకున్నాడు. ముఖంలో గాంభీర్యం ప్రస్ఫుట మవుతోంది. దాంతోపాటు అతడి కంఠస్వరం విచిత్రంగా మారిపోయింది. “న్యాయాన్యాయ విచారణ తర్వాత జరుగుతుందిలే. కాని ముందు నీ తూణీరంలో ఉన్న బాణాలన్నిటినీ తీసి ప్రయోగించు నా మీద!” అన్నాడు.

మామగారి మాటలు ఆమెకి నిజంగా బాణాలలాగానే గుచ్చుకుని బాధించాయి. కాని ముఖంలో ఆవేశాన్ని మాత్రం కన్నడనీయకుండా - పైకి కొంచెం మామూలుగా నవ్వి - “తమరు గురుతుల్యులు. తమరు ఆదేశించారు కనుక నాతూణీరాన్ని ఖాళీచేస్తాను. కాని దానివల్ల ఇప్పుడొచ్చే ప్రయోజనం ఏముంది?” అన్నది.

“తప్పకుండా ఉంటుంది. మురదు ఈ విషయాన్ని పరిష్కరించాక మిగిలిన సంగతులన్నీ. దీనినుంచి తప్పించుకుని బయటపడటమనేది నీకూ ఉండదు - నాకూ ఉండదు.”

చండి మామగారు అన్న చివరిమాటలకు ఊతంయిస్తూ “భగవంతుడి రాజ్యంలో - చేసిన పనికి అందరూ సంజాయిషీ చెప్పకోవాల్సిందే. తప్పించుకోవట మేముంది! అంచనా తప్పవేస్తే అంతా పేరుకుని ఎప్పుడో ఒకప్పుడు మనల్ని చుట్టుముట్టి బాధిస్తుంది. అంచేతనే ఎన్నో సంవత్సరాలనుంచి మూలబడి ఉన్న సంగతులన్నీ ఇప్పుడు బయటికొచ్చాయి. వీటినుంచి సులభంగా తప్పించుకొనేందు కుపాయంలేదు. కాని ఇది కారణంగా మనస్సుకు పెద్ద అఘాతం తగులుతుం చేమో అని భయంగా ఉంది” అన్నది.

ఆమె మాటలు నిజానికి హరినారాయణబాబు సహా నాన్ని లుప్తపరిచాయి. అయినా చివరివరకూ వినాలనే కుతూహలం మాత్రం అతణ్ణి తొందరపెట్టసాగింది. చండి చెప్పేది పూర్తికాగానే అతడు తన మనస్సులోని భావాన్ని వెటకారపు భంగిమతో వెల్లడించాడు. “నా కెక్కడ అఘాతం తగిలిపోతుందో అన్న దిగులే నీ కిప్పుడు ఎక్కువగా పట్టుకున్నదనుకుంటా. ఇది పంజాబీ సభ్యత లక్షణమనుకుంటాను”

చండి తలపైకెత్తి రూక్షంగా “మీరీ మాట ఇప్పుడెందుకన్నట్లు మామగారూ?” అని ప్రశ్నించింది.

తన మాటలు చండిని బాగా అఘాతపరిచాయని గ్రహించగానే హరినారాయణబాబు మరింత గంభీరుడై “వారు ఒకచేత్తో కంఠం - ఒకచేత్తో కాళ్ళూ పట్టుకుని, లోకులతో మర్యాదగా మాట్లాడతారని వినాలే” అన్నాడు.

చండి వెంటనే దృఢ స్వరంతో సమాధానమిచ్చింది.

“మీరు అన్నమాట ఇచ్చిపుచ్చుకునే వ్యాపార విషయాల్లో అయితే చెల్లుబాటు కావచ్చు. వడ్డీవ్యాపారం చేసే వాళ్ళని అలా అనవచ్చు. కాని ఇచ్చిపుచ్చుకునే విషయాల మీదకాదు మన కిప్పుడొచ్చిన ప్రస్తావన. అదీకాక నేను ఇచ్చిన దాననయితే మీయెదుట నిలబడి మాట్లాడేదాన్ని కాను.”

జమిందారు ఈసారి చటుక్కున ఉత్తేజితుడై - బిగ్గరగా-నీ మాటలతో నువ్వే పట్టుబడ్డావిప్పుడు. ఇంతకుముందే అంచనాలనిగురించి నీ నోటిమీదుగా వినాను. ఇచ్చిపుచ్చుకోవటాలను గురించే ఈ జంజాటమంతా. కాని నువ్వు ఋణ

దాత్రివిలాగానే నా యెదుట నిలబడ్డావు రావలసినదాన్ని రాబట్టుకోటానికి” అన్నాడు.

చండి ఏమాత్రం చకితురాలు కాకుండా “సరే, అయితే మీ మాటనే ఒప్పుకుంటాను. కాని ఒక్కవిషయం తెలుసుకోవాలనుకుంటున్నాను - కోప్పడవద్దు. మీరు ఇంత వరకు ఋణపడి ఉన్నదాన్ని తీర్చగలరా అసలు” అని అడిగింది.

ఆమె అడిగిన ఈ ప్రశ్న కతడు స్తబ్ధుడై - కొన్ని క్షణాలపాటు ఉత్సాహదీప్తమైన ఆమె ముఖంకేసి చూసి చూసి, చివరకు మెల్లిగా “ఏం కావాలని నీ కోరిక?” అని అడిగాడు.

“ఇందులో కోరటానికేముంది? అలాంటి దేమయినా ఉన్నట్లయితే - ముందుగానే - కోడల్ని అయిన అధికారంతోనే అడిగి ఉండేదాన్ని. కాని ఇప్పుడు కోరటం వృథా. ఎందుకనంటే ఈ ఋణాన్ని తీర్చగల సామర్థ్యం లేదు మీకు” అన్నది చండి ఉద్దీప్తకంఠంతో.

“నాకు సామర్థ్యం లేదా?” అని అడిగాడు. మామ గారు కర్కశ కంఠంతో.

“లేదు మామగారూ! లేదు” అన్నది చండి తాపీగా. మామగారు కొంచెం తగ్గివచ్చి “నాయెదుటే నువ్వీ మాట బాహాటంగా అనేస్తున్నావా?” అన్నాడు.

మామగారి ఈమాటకు చండి విస్పష్టంగా చెప్పింది జవాబు - “నా చేతనే చెప్పించ తలచుకున్నారా మీరు?... నా దోషమేముంది చెప్పండి?... మీరు నిజంగాతీర్చగలరా?

మీకు డబ్బు కేమీ లోటులేదు, రాజైశ్వర్యం మీది. తమ కున్న శక్తి-ప్రతిపత్తి గొప్పవి. అయినా మీ కుమారుడి కీ సీతి ఎందుకు దాపురించింది? చదువు అంటలేదు సాహచర్యం వల్ల రాదగిన విజ్ఞానమయినా రాలేదు. బాహ్య ప్రపంచంతో పరిచయాన్ని ఏర్పాటుచేసుకునే అవకాశాన్నయినా కల్గించ లేదు. కుమారుడి సంగతంతా కప్పిపుచ్చి కేవలం మీజమీందారీ పటాటోపంతో అమాయకుడైన మా సొన్నచేత అవునని ఒప్పందం చేయించుకున్నారు. మానాన్న తెలుసుకోలేకపోయినా నేను మాత్రం గ్రహించాను మీరు నన్ను ఎలా వంచించిందీ, నాకు ఎంత ఋణపడిఉన్నదీ మీ మనస్సుకు మీకూ తెలుసు. నా యీ నష్టాన్ని మీ జమీందారీతో - మీరు కూడబెట్టుకున్న ధనంతో, మీకున్న శక్తిసామర్థ్యాలతో, పలుకుబడితో తీర్చగలరా?”

జమీందారు స్థైర్యాన్ని కోల్పోయి, “నువ్వు నీ నోటికి వచ్చినట్లు-నీ యిష్టం వచ్చినట్లు మాట్లాడేస్తున్నావమ్మాయి; ఆడదాని కింత ఓటినాలిక ఉండటం మంచిది కాదు” అన్నాడు.

చండి ఉత్సాహం ఉద్వేలంగా ఉంది. మామగారు అడ్డురావటం పట్టించుకోకుండానే తన ధోరణిలో తాను చెప్పకుపోసాగింది. “అయితే దయ ఉంచి మీరొకసారి ఈ గదిలోకి రండి. అక్కడ మా అత్తగారి ఫోటో ఇప్పటికీ ప్రకాశవంతంగా గోడకు తగిల్చేసి ఉంది. మీరొక్కసారి ఆమె ఫోటోకేసి చూస్తే సరిగ్గా ఈ ప్రశ్నే మీ మనస్సుకు తట్టుతుంది. పిల్లవాని విషయంలో అశ్రద్ధవహించి, మీరు ఆ

సాధ్య అంతిమ వాంఛనుకూడా నిర్లక్ష్యం చేశారు - ఇహ నిష్పడు దానికి ప్రతీకారం ఏమీ చెయ్యలేరు - ఈ సంగతి మీరు ఒప్పుకోక తప్పదు.”

స్వర్గస్తురాలైన సహధర్మచారిణి ప్రసక్తి రావటంతో చటుక్కున ఉలిక్కిపడ్డాడు హరినారాయణబాబు. గడచిన పాతసంగతులన్నో అతడి స్మృతిపథంలోకి రాసాగాయి. అతడి కళ్లు రెండూ చెమ్మగిల్లాయి. దుఃఖంతో గొంతు కూడా పట్టుకుపోయింది.

మామగారి పరిస్థితి గ్రహించికూడా, చండి తాను విసరదలచిన బాణాలు విసరటం మానలేదు. కొంచెంసేపు మాత్రం మాట్లాడకుండా ఊరుకుని మళ్ళీ - “మీ అబ్బాయి కూడా ఈ విషయంలో ఏదైనా అభిమానపడి మీతో -”

కొడుకుమాటరాగానే నిశ్శబ్దంగాఉన్న మేఘాలను చీల్చుకుని పిడుగు బయటికి వెడలినట్లయింది. “మా అబ్బాయా? అంటే నీ భర్త! వాడికికూడా అభిమానం అనేది ఒకటుండా అని అసలు? నా ఉద్దేశం ఏమిటంటే భగవంతుడు వాడిబుర్రనిండా మట్టిపెట్టి - వాడిని ఈ వంశంలో పుట్టేటట్లు చేసాడు. ఆ అసారమైన పదార్థమంతా ఈ లోపుగా నీ స్వర్గతో సారవంతమైనదయిందాయే?” అన్నాడతడు...

తన భర్తవిషయంలో పూజనీయుడైన మామగారి అభిప్రాయాన్ని వినేసరికి చండికి మనస్సులో చెడ్డకోపం వచ్చింది. అయినా ఆ కోపాన్ని వెల్లడించకుండా అవిచలిత ధైర్యంతో - సహజమైన ధోరణిలో మాట్లాడింది.

“నిజంగా భగవంతుడు కోపించి, పనికిమాలినవారినిగా ఈలోకంలో సృష్టించినవారిని యెవరుమాత్రం ఏం చెయ్యగలరు? గ్రుడ్డివాళ్లుగా, కుంటివాళ్లుగా, మూగవాళ్లుగా పుట్టిన వాళ్ళని ఎవరూ మామూలు మనుషులుగా మార్చలేరు. నేనూ సామాన్య మనిషినే నా శక్తి యెంత! ఆఁ. అయినా ఈ మాటమాత్రం ఒప్పుకోకుండా ఉండలేను. వారి భ్రమను మాత్రం పోగొట్టాను నేను. అంచేత తమ బుర్రలో భగవంతుడు మట్టి పెట్టలేదని ఇంట్లోఉన్న బాధ్యతగల పెద్దలే పట్టి పెట్టారని వారు తెలుసుకోగలిగారు.”

“అదెలా?”

“...ముందుగానే చెప్పానుగా మీకు - మొదట్లో పరిచారికలు జరిపిన అత్యాచారాలసంగతి. ఆ తర్వాత వయసు వస్తున్నకొద్దీ స్వార్థపరుల అత్యాచారాలు ఆరంభమయినాయి.”

“స్వార్థపరుల అత్యాచారాలా? ఎవరిని ఉద్దేశించి నువ్వు ఈ మాట లంటున్నావో చెప్పు.”

“మీరింకా మనస్సులో ఊహించుకోలేదా మామగారూ! ఆ విషయం నేనింకా స్పష్టపరచి చెప్పాలా?”

“అయితే నీ ఫిర్యాదు కేవలం పరిచారికలమీద కాదు. నురికొంతమంది మీదకూడా ఉన్నదన్నమాట! అయితే ఇంతకీ కుర్రవాడు పెద్దవాడవుతున్నకొద్దీ, కుట్రపన్ని వాణ్ణి అప్రయోజకుణ్ణిగా తయారుచేశారనే, నీ అసత్యారోపణను నన్ను నమ్మమంటావు?”

“నమ్మండి, నమ్మకపోండి - మీ యిష్టం. కాని మాట వచ్చినప్పుడు - దాన్ని నేను దాచటం ఎందుకు చెప్పండి.”

“వాణ్ణి అప్రయోజకుణ్ణిగా జమకట్టినందుకు కుట్రదారులకు వచ్చేలాభం?”

“ఈ ప్రశ్న అడగటం అనవసరం మామగారూ! కుమారుడు తెలివితక్కువవాడయితే, పెద్దవాడయినంత మాత్రాన సింహాసనం యెక్కలేడనీ - అతడు తమ్ముడి మోచేతిక్రింది నీళ్లు తాగవలసిన వాడేనని మీ జమిందారీలో ఉన్న మామూలు ప్రజలందరికీ కూడా తెలుసు.”

కోడలింత నిర్భయంగా ఈ మాటలనటం విని, వృద్ధుడు ఆవేశంతో పడకకుర్చీ చేతిమీద గట్టిగా గుద్దుతూ “ఆఁ! ఆఁ! నువ్వు నా జమిందారీని ఛిన్నాభిన్నం చేయటానికి, గంగూలీ కుటుంబాన్ని గంగలో కలపటానికి వచ్చావావేం?” అన్నాడు.

కోడలు తొణక్కుండా “కాదు మామగారూ! నేను మీ భ్రమను పోగొట్టటానికని ఇన్ని తిప్పలు పడుతున్నాను” అన్నది.

“నిజమే! కాని నాది కాదు భ్రమ! వాడసలు జడుడిలాగానే జన్మించాడు. వాడికి బుర్రలో తెలివితేటలనేవి లేనే లేవు. వాడేనాటికీ గడతేరేవాడు కాడు. ఎంతోమంది దిగ్గజాల వంటి పండితులు - వాడికి చదువుచెప్పే భారం వహించి చివరకు ఈ మాట చెప్పేసి వెళ్ళిపోయారు.”

“ఏ కారణంవల్లనయినా కావచ్చు. వాళ్లు కూడా ఆయన విషయంలో పొరపాటు పడ్డారనే చెప్పాలి.”

“నేను తండ్రిని, నేను పొరబడ్డాను - సరే. కాని యేటేటా దండిగా జీతాలు పుచ్చుకునేవాళ్లు వాడికి చదువు చెప్పటానికి అనేక విధాల ప్రయత్నించినవాళ్లు - వాళ్ళూ పొరబడ్డారనే అంటావు. అయితే మరి నిన్నగాక మొన్న వచ్చిన నువ్వేనా వాణ్ణి సరిగ్గా అర్థంచేసుకుంది?”

చండి మాట్లాడకుండా తలవాల్చుకుంది. కాని ఆమె ముఖంలో మాత్రం స్థైర్య లక్షణాలు ఇంకా విశదంగా కనిపిస్తున్నాయి. హరినారాయణబాబు కోరచూపుతో ఆది గమనించి “అయితే కుర్రవాడి బుర్రలో లోపమేమీ లేదు — మేమే వాణ్ణి పనికిమాలిన వాణ్ణిగా భావిస్తూవచ్చాం - అనేది నువ్వు నాకు గట్టిగా తెలియచెప్పాలనుకుంటున్నా వనుకుంటా. అంతేనా?”

“నేను చెప్పేదో ముందుగానే చెప్పేశానండీ!” అన్నది చండి స్పష్టంగా.

“నువ్వేవో చాలాచాలా చెప్పావమ్మాయి! కాని ఒకమాటకీ - ఒకమాటకీ సంబంధం అతకనప్పుడు - ఏమాట మీద ఆధారపడాలి? నువ్వు మొదట్లో నేను నకిలీవస్తువును చూపి నిన్ను వంచించానన్నావు!”

“నకిలీ సరుకని మీకు తెలిసే చలామణి చేశారు. ఇప్పటికీ మీకిది నకిలీ సరుకనే గట్టినమ్మకం.”

“పోనీ నీమాటే ఒప్పుకుంటాను - కాని మళ్లీ నీ నోటి మీదుగానే అది నకిలీది కాదు సినలై స వస్తువే అనీ విన్నాను. ఇంతకీ ఇప్పుడు నువ్వంటున్న దేదీ ఈ మాటల్లో?”

విచక్షణుడైన మామగారు - తన మాటలలోని లోపాన్ని పట్టుకునే - తనమీద బ్రహ్మాత్మం ప్రయోగించబోతున్నాడనీ - అది వ్యర్థమయేది కాదనీ చండి గ్రహించింది. తాను ఎందుకైతే మామగారిని సమాధాన పరిచేందుకు సాహసించిందో అది తన చివరిమాటలతోనే అపాస్తమైపోతుంది. కాని ఆమె అసాధారణమైన తెలివి ఉపయోగించి - ఆ రెండు మాటలనీ సమన్వయ పరచచూసింది. ఏమాత్రం ఉత్తేజితురాలు కాకుండా మామూలు ధోరణిలోనే - “మీరు బంగారం అని చెప్పి ఇత్తడిని చలామణి చేశారన్న సంగతి పెళ్ళినాడే అందరూ గ్రహించారు మామగారూ! నేను వాళ్ళభాంతిని పోగొట్టాను. లేకపోతే అక్కడే యేదో పెద్ద గందరగోళం జరిగేది.”

“అలాగా!”

“మా తాతగారి ఆశీర్వాద బలిమివల్ల నేను పెళ్ళినాడే - మీరు నన్ను వంచించ ప్రయత్నించారు కాని, వంచించలేక పోయారు. అది అసలైన మేల్మీబంగారమేనని రేపో మాపో అందరికీ తెలిసిపోతుంది. అందులో ఇంకేం గొడవలేదు. నేను ఫిర్యాదు చెయ్యవలసిన అవసరమూలేదు. మీరు నాకేమిచ్చారో మీకు తెలుసు. ఏ మాలోచించుకుని ఇచ్చారో నేనది గ్రహించాను. కాని నేను పొందిన దేమిటి? అన్న ప్రశ్నమాత్రం మీరెన్నడూ అడుగలేదు నన్ను”.

అతడు కోడలి ముఖంకేసి కొంచెంసేపు చూసి, “ఆ

బంగారు కొరడా నేను ఏ ఉద్దేశంతో ఇచ్చానంటావ్ నీకు ?” అని అడిగాడు వెంటనే.

“ఇక్కడే మీరు పొరపాటు పడ్డారండీ ! అందుకనే ఈ ఇంటికి వచ్చినప్పట్నుంచీ ఆ స్వర్ణగార్థభం యెవరో గ్రహించటం పెద్ద సమస్య అయింది నాకు”.

“అయితే ఆ నీ సమస్యను నివారణకు తీర్చేశాడన్న మాట ! నువ్వు ఇక్కడే పెద్ద పొరపాటు పడ్డావు అమ్మాయి; నివారణకు స్వర్ణగార్థభంకాదు. స్వర్ణసింహం !”

చండి నవ్వుతూ “సింహపు చర్మం కప్పకున్న ఒక గాడిద ఈ వనరాజ్యాన్నికూడా కొన్నాళ్లు ఏలింది మామ గారూ ! అయితే ఆ మోసం యెన్నాళ్ళో చలామణి కాలేదు... ఈ కథ మీరూ తప్పకుండా వినేఉంటారు” అన్నది.

చటుక్కున కోపం వచ్చేసింది జమిందారుకి. “అయితే మరి నీ యధార్థమైన సింహం యెక్కడ ? గంట సేపటినుంచీ నాతో వాదం వేసుకుని కూర్చున్నావ్. బయట దర్వాజాదగ్గర నేను పహరాపెట్టి రాకపోయినట్లయితే ఇంట్లో వాళ్ళంతా ఇక్కడికి పరుగెత్తుకు వచ్చేవాళ్ళే ! కాని ఆ సింహం తాలూకు చడి చప్పడూ ఎక్కడాలేదు - తన గుహలో పడుకొని నిద్దరోతోందా ? లేక తోక ముడుచుకొని పోయిందా ? ... అది నివారణడే అయినట్లయితే—”

మామగారిమాట పూర్తికాసీయకుండానే చండి నిస్సంకోచంగా “నివారణడికి - వారికీ ఉన్న భేదం ఇక్కడే” అనేసింది.

కోపంతో రుసరుసలాడుతూ కోడలి ముఖం కేసి నిప్పులు కక్కుతూ చూశాడు మామగారు. అతడి ఈ భయం కరమైన దృష్టికి తట్టుకుని అతడి మాటలను ఖండించగల సాహసం సాధారణంగా ఎవరికీ ఉండదు. కాని చండి మాత్రం జంకూ గొంకూ లేకుండా మామగారి అరక్తముఖం కేసి చూస్తూ “ఇతర్ల చెప్పడు మాటలు తన మనస్సులోని అనుమానం - ఈ రెంటినీ గట్టిగా నమ్మితే తర్వాత పస్తాయిం చాల్చి రాదంటారా మామగారూ?” అన్నది.

మామగారు కనుభూమలు ముడివైచి “ఆ మాటకి అర్థం ఏమిటి? అది ఎవరిని ఉద్దేశించి అన్నట్లు?” అని ప్రశ్నించాడు.

చండి మామగారి ముఖం కేసి దిటవుగా చూస్తూ “నేను సూటిగా ఉన్న యధార్థాన్ని ఉన్నట్లు చెప్పాను మామగారూ! ఏ భ్రాంతయితే ఇన్నాళ్ళనుంచీ పడుతున్నారో, ఇప్పుడుకూడా అదే భ్రాంతి పడుతున్నారు. తమరు విచారణ చెయ్యటానికని యెప్పుడయితే వచ్చారో - దాని కవసరమైన కాగితాలూ మొదలై నవి ఎదుట సిద్ధంగా ఉన్నప్పుడు - వాటిని స్వయంగా చూడకుండా ఇలా మాట్లాడటం భావ్యమేనా?” అని అడిగింది.

హరినారాయణబాబు గట్టిగా నిట్టూరుస్తూ కుర్చీ లోంచి లేచి నిలబడి, దీర్ఘనిశ్వాసంతో పాటు - రుద్ధకంఠంతో “హూఁ” అన్నాడు.

చండి రెప్పవాల్చకుండా చూసింది. మామగారు తననుకూడా రమ్మనమని సంజ్ఞ అయినా చెయ్యకుండానే -

వరండాలోకి ఉన్న గుమ్మంలోనుంచి తమ చదువులగదిలోకి వెళ్లిపోతున్నాడు.

17

గోవిందు డింతసేపటినుంచి - ఏదో క్లిష్టమైన లెక్కకి సరియైన ఆన్సరు రాక, కిందామీదా పడుతూ కూచున్నాడు చదువుల గదిలో... అతడికి మరొక ధ్యాసేలేదు. బయట గుమ్మం తలుపు చప్పుడు కావటం, అది విని భార్య లేచి వెళ్ళటం, ఆమె ఇంతసేపటినుంచి తన యెదురుగా కూర్చుని ఉండకపోవటం-ఇవేవీకూడా అతడు గమనించనేలేదు. టేబిల్ మీద తెరిచిఉన్న పుస్తకంలోని పేజీలమీదనే అతడిచూపు నాటుకుపోయింది. అది తప్ప ఇంకదేనికేసి చూడటానికి - ఆ లెక్క- పూర్తిఅయితేనే కాని మరొకవైపు మనస్సు మరల్చుటానికిగాని అతడికి విశ్రాంతిలేదు.

కొంతసేపయినాక అతడు చటుక్కున చప్పట్లు కొడుతూ 'రూల్ ఆఫ్ త్రి' ఫినిష్ చేశాను. "ఈసారింకే మిస్టావ్!" అన్నాడు సంతోషంతో.

పట్టలేని ఆనందంతో - జిజ్ఞాసాదృష్టితో గోవిందుడు భార్య కూర్చుండే కుర్చీకేసి అప్పుడు తలయెత్తి చూశాడు. అక్కడ భార్యలేదు. అక్కడ మరొకరు గంభీరముఖంతో నిలబడి ఉన్నారు. ఈ సమయంలో, ఈ గదిలో, ఈ స్థితిలో ఆయన్ని తాను చూస్తానని ఊహించుకోలేదతడు! అతడి మనస్సులోని ఉల్లాసం, ముఖంలోని సంతోషం చటుక్కున అప్పుడే మాయమైనాయి. ఆ స్థితిలో ఉండగానే అతడి

కర్తవ్యం మళ్ళీ చలుక్కున న్నరించింది. ఆదరాబాదరా కుర్చీలోంచి లేచి నిలబడ్డాడు. భయసంభ్రమాశ్చర్యాలతో అతడికి తెలియకుండానే అతడి నోటినుంచి “నాన్నా ! మీరా ?” అన్న మాటలు వెలువడ్డాయి.

తండ్రి సమాధానం ఘోషకుండా ఆశ్చర్యంతో కొడుకును ఆపాదమస్తకం తేరిపారచూస్తూ మెల్లిగా ఒక కుర్చీ లాక్కుని కూర్చున్నాడు. ఆ టేబిల్ మీద నోట్సు పుస్తకాలూ, మామూలు పుస్తకాలూ ఎన్నో చెల్లాచెదురుగా పడిఉన్నాయి. దానిమీద పడిఉన్న రెండుమూడు బైండు పుస్తకాలు తీసి, పేజీలు తిరగేసి చూశాడు తండ్రి. అవి ఏ సబ్జెక్టుకు సంబంధించిన పుస్తకాలయిందీ బహుశా అతడికి తెలియదేమో ! మళ్ళీ వాటిని యధాస్థానంలో పెట్టేశాడు. తర్వాత గోవిందుడు గంటలతరబడి నుంచీ చేస్తూ కూర్చున్న లెక్కల పుస్తకంతీసి, ఇంగ్లీషులో చేసిఉన్న లెక్కలకేసి విస్తుబోయి చూస్తూ “ఇవన్నీ నువ్వుచేసిన లెక్కలేనా ? నీ దస్తూరీయేనా అబ్బాయీ ఇది ?” అని అడిగాడు.

“ఊ..” అన్నాడు గోవిందుడు నెమ్మదిగా...

“ఇది ఏ గణితం ?”

“త్రైరాశిక గణితం”... ఇవాళతో అయిపోయింది.”

పుస్తకం పేజీలు తిరగేస్తూ కుతూహలంకొద్దీ “సంకలన గణితానికి చాలా తరువాతదా ?” అని తండ్రి మళ్ళీ ప్రశ్నించాడు.

తండ్రి అలా ప్రశ్నించటంతో కుమారుడి మనస్సు ఉబ్బి తబ్బిబ్బయింది. తండ్రి అతడితో ఇలా ఎప్పుడూ

మాట్లాడి యెరుగడు. అలాంటివా డివాళ తన తెల్గుల పుస్తకమే తిరగేస్తూ, త్రైరాశికం - సంకలనానికి ఎంత తరువాతదో తననే తెలుసుకోవా లనుకుంటున్నాడు.

గోవిందుడు ఉత్సాహంతో “చాలా తరువాతది నాన్నా! ముందు సంకలనము, తరువాత వ్యవకలనము, ఆ తరువాత ‘మల్టిప్లికేషన్’ (Multiplication) - ఆ తరువాత—” ఆ తరువాతదాని పేరేమిటో చెప్పవలసిన అవసరం కొడుకుకి కలిగించకుండానే “సరే, ఇది ఇవాళతో అయిపోయిందంటున్నావే - ఈ త్రైరాశికాన్ని ఇంగ్లీషులో ఏమంటారు?” అని అడిగాడు తండ్రి.

“‘రూల్ ఆఫ్ త్రీ’ నాన్నా!” అని వెంటనే చెప్పే శాడు కొడుకు.

హరినారాయణబాబు ఆనంద విహ్వలమైన కొడుకు ముఖంకేసి చూస్తూ.

“సరేకాని అబ్బాయీ! సంకలన గణితమే ఎన్నాళ్ళకీ నీకు సరీగ్గా రాలేదని, మేష్టర్లు ‘ఇంక లాభంలేదు, నీ కేమీరా’వని ఆశ వదులుకొని వెళ్ళిపోయారుకదా! అలాంటివాడి వివాళ త్రైరాశికందాకా ఎలా దాటుకువచ్చావురా?” అని అడిగాడు.

తండ్రి మాటలకు గోవిందుడు తల వంచుకున్నాడు. అతడి ముఖంలో లజ్జ - వ్యధ - ఈ రెండిటి చిహ్నాలూ ఒక్కసారిగా వ్యక్తమయినాయి.

తండ్రి పుత్రుడి ముఖవళికలు గమనించి, “మళ్ళీ ఇవన్నీ మొదలుపెట్టి ఎన్నాళ్ళయింది?” అని అడిగాడు.

కొడుకు అలా క్రిందికివాలిన చూపునే తండ్రి ముఖం మీద నిగిడ్చి మెదలకుండా ఊరుకున్నాడు. తండ్రి మళ్ళీ తన ప్రశ్నను స్పష్టపరుస్తూ—

“నా ప్రశ్న అర్థం కాలేదా యేంరా? చదువు సంభ్య లేనాడో గుంటపెట్టి గంటవాయిం చావుకదా! మళ్ళీ ఎప్పుడు మొదలెట్టావని అడుగుతున్నానురా!” అన్నాడు.

“పూలపాన్ననాటి రాత్రినుంచి”

“అలాగా! బాగుంది. సరేకాని నేర్పుతున్న దెవరు?” గోవిందుడు మళ్ళీ తలవంచుకున్నాడు. తండ్రి ప్రశ్నతో అతడి ముఖం ఎర్రపడింది. తన భార్య అన్నమాటలు చటుక్కున జ్ఞాపకం వచ్చా యతడికి. భార్యాభర్త లిద్దరూ మాట్లాడు కున్న సంగతు లింకెనరికీ చెప్పకూడదని ఆమె గట్టిగా నొక్కి నొక్కి చెప్పింది. తనకు మళ్ళీ ఈ చదువూ అదీ యెవరు చెప్పటానికి పూనుకున్నారో, లెఖులెవరు నేర్పుతున్నారో చెప్పాల్సివస్తే భార్యపేరు చెప్పాలి. కాని ఆమె చెప్పవద్దని నిషేధించిందాయె! అంచేత ఈ ప్రశ్న విని గోవిందుడు తల వంచుకుని అలాగే నిలబడ్డాడు.

తండ్రి ఓరచూపుతో అది గమనించి, తనలో తాను నవ్వుకున్నాడు. మరుక్షణంలోనే మళ్ళీ - “ఇన్నాళ్ళయినాక ఇప్పుడు మళ్ళీ ఈ లెక్కలమీదికి ఎందుకుపోయింది బుద్ధి?” అని అడిగాడు.

గోవిందుడు తలయెత్తి కంపిత కంఠంతో - “ప్రయో జకుడు కావాలంటే ముందు లెక్కలు నేర్చుకుతీరాలి. లేక పోతే బుద్ధి వికసించదు” అన్నాడు.

తండ్రి మనస్సు కేదో చటుక్కున గ్రుచ్చుకున్నట్లయింది. అయినా అతడు మనస్సులోని భావాన్ని గుంభనగా ఉంచుకుని, కొంచెం ఎత్తిపొడుపుగా - “పెద్దపెద్ద మాష్టర్లు నీకు లెక్కలు నూరిపోయాలని ప్రయత్నించినప్పుడు - అవి మరి నీమనస్సు కెందుకు ఎక్కలేదు?” అని అడిగాడు.

గోవిందుడు పసివాడిలాగ - “అప్పుడు వాల్లెవరూ నా కివి తెలిసేట్లు చెప్పలేదు. ఊరికే మాటమాట్లాడితే, నేను గాడిదనని, నాది మట్టిబుర్రని, లాభంలేదు నాకేం రాదని తిడుతూ ఉండేవాళ్లు” అనేశాడు అమాయకంగా.

“తర్వాత ఎవరో - నీది మట్టిబుర్రకాదని, ప్రయత్నిస్తే నువ్వు ప్రయోజకుడివి కాగలవని తెలిసేట్లు చెప్పారనుకుంటాను”.

కొడుకు అవునన్నట్లుగా తండ్రి అభిప్రాయాన్ని బలపరుస్తున్నట్లు తల ఊగించాడు. దాంతోపాటు ‘భగవంతుడు కాదు వారి బుర్రలో మట్టి పెట్టింది. ఆపని చేసింది తమలాంటి పూజ్యులే’ అని కోడలు తీవ్రంగా వాదించిన మాటలు హరి నారాయణబాబు చెవులకు నగారాదెబ్బల్లా వినిపించసాగాయి.

తర్వాత అతడు కొంతసేపు నిశ్శబ్దంగా గదిలోఉన్న వస్తువులకేసి పరిశీలనగా చూశాడు. ‘నిజంగా కేవలం చదువుల గదిలాగానే ఉన్నదది. ఇక్కడ సినల్లైన చదువే సాగుతూ ఉంటుందని గ్రహించాడు. ఆ మేజాబల్లమీద పడిఉన్న పుస్తకాల్లోంచి ఒక నోట్సు పుస్తకం లాంటిది తీసి, అందులో చక్కగా - నిర్దుష్టంగా రాసిఉన్న కొన్ని పంక్తులు పరిశీలించి

తర్వాత కొడుకు కేసి చూసి - “ఇవి రాసింది నువ్వేనా?” అని అడిగాడు.

‘కాదు’ అని తల తిప్పుడు గోవిందుడు.

“ఎవరి దస్తూరీ ఇది?”

కొడుకు సమాధానం చెప్పకుండా మళ్ళీ తలవంచు కున్నాడు. తండ్రి గోవిందుడికేసి వక్రదృష్టితో చూస్తూ “అయితే ఇది నీ పెళ్ళానిదా?” అని అడిగాడు.

కొడుకు పెదవులు ఒకటి రెండుసార్లు మాత్రం కదిలాయి. తండ్రి అనుమానం సత్యమేనని దాన్నిబట్టే తెలిసి పోయింది.

పుస్తకాలన్నీ పరిశీలించాక తండ్రి దీర్ఘంగా నిట్టూరుస్తూ “అయితే ఇప్పుడు లెక్కలే మాంచి జోరుగా చేస్తున్నా వన్నమాట!” అన్నాడు.

కొడుకు కళ్ళు రెండు పెద్దవిచేసి, “లెక్కలొక్కటే కాదు. చదువుకూడా బాగానే సాగుతోంది” అన్నాడు.

“అలాగా! ఏపద్ధతిని సాగుతోందేమిటి?”

“ఇదిగో - ఈటైంటేటుల్ చూడండి” అంటూ అతడు ఒక యక్సర్ పైజు పుస్తకంలోని పేజీ ఒకటి తీసి చూపించాడు తండ్రికి. అందులో కొంచెం పెద్దపెద్ద అక్షరాలతో దైనిక పాఠ్యక్రమం వ్రాసి ఉంది. తండ్రి విస్తుపోతూ అది చదవటం మొదలెట్టాడు.

తెల్లవారగట్ల }ఆరున్నరవరకుప్రాతఃకృత్యాలు, వ్యాయామం
అయిదింటినుంచి }
ఆరున్నరనుంచిఏడింటివరకుమాతృపూజ.

ఏడింటినుంచి ఏడున్నరవరకు గీతాపఠనం,
 ఏడున్నరనుంచి ఎనిమిదింటివరకు ఉపాహారసమయం.
 ఎనిమిదింటినుంచి పదింటివరకు ఇంగ్లీషు.
 పదింటినుంచి పన్నెండింటివరకు స్నానం, భోజనం, విశ్రాంతి,
 పన్నెండింటినుంచి మూడింటివరకు లెక్కలు.
 మూడింటినుంచి అయిదింటివరకు మాతృభాషాసాహిత్యం.
 అయిదింటినుంచి — ఏడున్నరవరకు — ఉపాహారం, వ్యాయామం,
 సాయాహ్న కృత్యాలు.
 ఏడున్నరనుంచి — ఎనిమిదింటివరకు — మాతృపూజ.
 ఎనిమిదింటినుంచి — పదింటివరకు — వార్తాపత్రికా పఠనం,
 ఇష్టాగోష్టి వగైరా.
 పదింటినుంచి — పదకొండింటివరకు — భోజనం, విశ్రాంతి.
 పదకొండింటినుంచి రాత్రి శాస్త్రపాఠాలు.
 పన్నెండింటివరకు

అది చదవటం కాగానే పుస్తకం మళ్ళీ కొడుకుచేతి
 కిచ్చేస్తూ ఒక్క విషయాన్ని గురించి మాత్రం ప్రశ్నిం
 చాడు - “మాతృపూజా?”

“ఆ గదిలో అమ్మ ఫోటో ఉంది. ఆ నిర్ణీత సమ
 యంలో ఆ ఫోటోకి పూలదండ వేసి, ధూపదీపాలతో పూజ
 చేస్తూ ఉంటాను. తర్వాత ‘అమ్మా! నా హృదయంలోని
 జడత్వాన్ని పోగొట్టు. అజ్ఞానాంధకారాన్ని పోగొట్టి వివేక
 జ్యోతిచూపించు. సరియైన పద్ధతుల్లో నేనుకూడా ప్రయోజ
 కుణ్ణి అయేట్లు అనుగ్రహించు’ అంటూ ఆమె ఫోటోకి
 మోకరిల్లుతూ ఉంటాను.”

అని గోవిందుడు తాను మాతృపూజ చేసినప్పుడు అను
 సరించే పద్ధతిని - అర్ధనిమిషాలే నేత్రుడై పసిపిల్లవానిలాగా

అమాయకంగా అభినయపూర్వకంగా తండ్రి యెదుట ప్రదర్శించాడు.

ఈసారి హరినారాయణబాబు ఎంతో కష్టమీదకాని నిగ్రహించుకొనలేకపోయాడు. అవిరళంగా వస్తున్న అశ్రువులను బలవంతాన అరికట్ట చూస్తే కళ్ళు రెండూ ఎర్రబడి ఉబ్బినవి. అతడికి అన్నీ జ్ఞాపకం రాసాగాయి. వివాహం నాడు కూడా యువకుడైన గోవిందుడి మనస్తత్వం - ఆరేళ్ళ కుర్రాడి మనస్తత్వంలా ఉంది. అలాంటివా డివాళ చటుక్కున ఏదో మంత్రదండ స్పర్శప్రభావంవల్ల అయినట్లు - పదహారేళ్లు చక్కగా చదువుకున్న యువకుని మనస్తత్వాన్ని పుణికి పుచ్చుకోగలిగాడు. ఇంకా కొన్ని సంవత్సరాలు ఈ సాధన ఇలాగే సాగితేచాలు... తానుమాత్రం ఎన్నో శ్రమి బ్రతుకుతా డింకా !

ఇంతలో చదువులగదిలో గడియారం మూడు కొట్టింది... తండ్రి చటుక్కున ఉలిక్కిపడి, రుద్దమైన కంఠాన్ని ఎలాగో సవరించుకుని, “నీకింక చదువువేళయింది. సరే ఇంక మొదలెట్టుకో నువ్వు, నే నొక్కసారి ఆ గదిలోకి కూడా నెళ్లి చూసి వస్తాను” అన్నాడు.

ఈ మాటలు అంటూనే హరినారాయణబాబు మధ్య పెద్ద గదివైపుకు వెళ్ళాడు. కొంతసమయం వృథా అయిపోతోందే అని గోవిందుడిప్పటిదాకా దిగులుపడసాగాడు. ఇప్పుడిహ నిశ్చింతుడై ఈ వేళకు చదువుకోవలసిన పుస్తకాలు తీసుకుని కూచున్నాడు.

18

మధ్య హాల్లోకి రాగానే హరినారాయణబాబు దృష్టి అర్థాంగి ఫోటోమీద పడింది.

స్వర్గీయురాలైన ఈ సహధర్మచారిణి ఫోటోని అతడు చాలాసార్లు చూశాడు. ఆ సాధ్వీమణి స్మృతుల నెన్నో గుర్తుకు తెచ్చే ఈ హాల్లో నుంచుని, గడిచిపోయిన గాఢల నెన్నో జ్ఞప్తికి తెచ్చుకునే అవకాశాలు చాలాసార్లు లభించాయి అతడికి. ప్రియావిరహానుభూతితో ఎన్నోసార్లు దీర్ఘంగా కూడా నిట్టూర్చాడు. కాని, ఇవాళ మళ్ళీ ఆ హాల్లోకి, సుపరిచితమైన ఆ చిత్తరువు దగ్గరకి వచ్చి నిలబడ గానే అతడి కేదో పవిత్రమైన పూజామందిరంలో అడుగు పెట్టినట్లు, దేవీ ప్రతిమ సాన్నిధ్యంలో నిలబడినట్లు తోచ సాగింది. పెద్దహాల్ లాగా ఉన్న ఈ గదిలో ఒక వైపున శయ్య అవీ అమర్చి ఉన్నాయి. అయినప్పటికీ అన్నీ ఎంతో శుచిగా అమర్చి ఉండటంవల్ల ఈ గదిలోని ప్రతివస్తువూ దేవతా నిర్మాల్యం లాగా అనింద్యంగా - అనవద్యంగా భాసిస్తున్నది. గతంలో ఎన్ని అహోరాత్రాలు అతడి గదిలో గడపలేదు! అయితే యేం ఎన్నడూకూడా ఇదొక పవిత్రమైన పూజామందిరమనే అనుభూతి మాత్రం కలగలేదు. ఈ గదిలో గోడకి తగిలించి ఉన్న తన భార్య చిత్తరువులో కూడా ఏదో అపూర్వమైన తేజస్సు ఉన్నట్లు ద్యోతకమవు తోంది. హరినారాయణబాబు తీక్షణంగా చూశాడు. చిత్తరువులో ఉన్న వ్యక్తి శిరస్సుమీద సన్నగా ఉండే సింధూర

రేఖ - సిద్ధహస్తుడైన చిత్రకారుడి కుంచెతో రోజురోజుకీ విస్తృతమవుతున్నట్లు ధగధగ ప్రకాశిస్తోంది. ఈ స్వల్పమైన మార్పుతో ఆ తైలవర్ణచిత్రంలోని ముఖసౌందర్యం ఎంతో ఇనుమడించినట్లుంది. కాని ఈ లోపం ఇదివరకెన్నడూ అతడి దృష్టికి కొరతగా తోచలేదు. పాపిటలోని ఈ సింధూరరేఖ, సువాసన పుష్పాలతో ఎంతో చక్కగాకట్టి వేసిన ఆ పూల మాల, ఆ చిత్తరువులో ఉన్న ఆకృతికి జీవం పోస్తున్నట్లున్నాయి. అతడు రెప్పవాల్చుకుండా ఆ చిత్తరువుకేసే చూస్తున్నాడు. కొన్ని క్షణాలు గడిచాక దృష్టి కొంచెం మరల్చుగానే ఆ చిత్తరువుకి దిగువున పాలరాతిమీద ఒక పళ్ళెంతో పెట్టిఉన్న పుష్పాలు కంటపడ్డాయి. అవి చిత్తరువు లోని దేవికి భక్తిశ్రద్ధలతో అర్పించిన పూజాద్రవ్యాలని అతడు గ్రహించాడు. ఉదయం - సాయం వేళలలో మాతృ పూజకై కొంతసమయం ప్రత్యేకించబడిఉన్న పుత్రుడి టైంలేబిల్ చటుక్కున మళ్ళీ అతడి కళ్ళకి జిగాల్ మని కనిపించింది.

తర్వాత అతడు మెల్లిగా శయ్యవైపుకు వెళ్ళాడు. ఆ శయ్యకూడా నిర్దిష్టసానంలో లేకుండా గదిలో ఒకమూలగా ఉన్న రెండు కిటికీలకు మధ్య ప్రదేశంలో వేసి ఉండటం అతడు గదిలోకి రాగానే గమనించాడు. ఇప్పుడు దగ్గరకెళ్ళి చూశాడు. కేవలం స్థలం మార్చేకాదు. ఆ శయ్యలోకూడా చాలా మార్పువచ్చిందిప్పుడు. ఇదివరలో చక్కగా మెత్తని పరుపులతో కంటికి నిండుగా ఒకే శయ్యగా ఉన్నది - ఇప్పుడు రెండు శయ్యలుగా విభజింపబడి విడివిడిగా ఉన్నాయి. ఇది

వరలో పైన పరచిఉండే మొఖమల్ దుప్పట్లుపోయి, ఇప్పుడా స్థానంలో కృష్ణాజినాలు పరిచిఉన్నాయి. ఒకశయ్యకీ ఒక శయ్యకీ మధ్య బారెడు ఎడంమాత్రం ఉంది. హరినారాయణబాబు విస్మయంతో - కుతూహలంతో రెండు ప్రక్కల్నీ స్పృశించి చాలా పరిశీలనగా చూశాడు. రెండింటికీ తేడా యేమీలేదు. రెండు శయ్యలలోనూ ఒకేవిధమైన కౌఠ్యమూ, ఒకేరకమైన శుచిత్వమూ వెల్లడవుతున్నాయి. 'వెల్వెట్ క్లాత్' వేసి కుట్టించిన తలగడాలు ఇప్పుడేపక్కమీదా ఉన్నట్లులేవు. ఇప్పుడున్న తలగడాలుకూడా శయ్యలలాగానే కఠినంగా ఉన్నాయి. ఈ తలగడాలుమీద పచ్చటి మొద్దు ఖద్దరు గుడ్డలు పరిచిఉన్నాయి. ఆ కృష్ణాజినాలు పరిచిఉన్న పక్కలమీద ఈ తలగడాలు ఎంతో అందంగా ఉన్నాయి.

మరికొంతసేపు హరినారాయణబాబు అక్కడే నిలబడి, మనస్సులో ఏమి ఆలోచించుకున్నాడో తర్వాత మెల్లిగా భార్య చిత్తరువుదగ్గరకొచ్చి 'అమ్మాయి' అని పిలిచాడు కోడల్ని.

ఆయనపిలుపు వినబడగానే 'నన్ను పిలిచారా మామగారూ!' అన్న కోడలిమాటలు విన్నించాయి. మామగారి తీవ్రదృష్టి గుమ్మంవైపునేపడింది. ఆయన పిలుపుకు సమాధానం చెబుతూనే కోడలు లోపలికి రావటం చూశాడు. ఆమెముఖంలో విఘ్నేభంకాని, విసుగుకాని, అభిమానం కాని, అనుమానంకాని ఉన్న లక్షణాలేవీ కన్పించనేలేదు. కొన్నిక్షణాలక్రితం విరామం అనేది లేకుండా ఎంతోసేపు

తనతో వాదంవేసుకు కూర్చున్నది. తనకి యెంత అఘాతం తగిలినా దాన్ని ఓర్చితో సహించి, మళ్ళీ మాటల్లో ఎదుట వ్యక్తిని అఘాతపరచటంలో వెను తీయలేదామె. చివరికి మాట్లాడటమంతా అయిపోయాక బుద్ధిపూర్వకంగానే ఆమెని నిర్లక్ష్యంచేసి తాను ఈగదిలో ప్రవేశించాడు. అయినా ఆ అద్భుతమైనపిల్ల తన పిలుపు వినగానే - అస లింతకుపూర్వం అప్రియమైన సంఘట నేదీ జరగనట్లు - ఈ పిలుపుతోనే ఆదరా బాదరా పరుగెత్తు కొచ్చినట్లు - మామూ లుగా వచ్చి నిలబడి జిజ్ఞాసాదృష్టితో మామగారి ముఖంకేసి చూడసాగింది. మనస్సులోని ఆశ్చర్యం ముఖంలో వ్యక్తం కాసీయకుండా - పైకి గంభీరంగా - “ఆ గదిలో ఉన్న నీకాగితాలూ-పుస్తకాలూ అన్నీ చూసివచ్చా నమ్మాయీ!” అన్నాడు.

చండి ఒక్కసారి మామగారి ముఖంకేసి చూసి మళ్ళీ వెంటనే తలవంచుకుంది. సమాధానం ఏమీ చెప్పలేదు.

హరినారాయణబాబు కోడలి ముఖంలోని భావాన్ని ఓరచూపుతో గమనించి, తన మాటల్ని కొంచెం వక్రంగా మార్చి, “ఈ గదిలోని వస్తువుల్ని - హఠాత్తుగా ఇలా ఎందుకు మార్పించావో అర్థంకావటం లేదు” అన్నాడు.

చండి ఈసారి తలయెత్తి నెమ్మదిగానూ దృఢంగానూ అన్నది - “మార్చవలసిన అవసరం వచ్చింది మామగారూ!”

“అవసరం వచ్చిందా? అంటే దాని అర్థం?”

“ఆ అర్థం - మీరా గదిలో కాగితాలూ అవీ చూసి వచ్చినా - నిజంగా ఇంకా అర్థంకానేలేదా మామగారూ?”

కోడలింత కుండ బద్దలుకొట్టినట్లు మాట్లాడటంతో మామగారి ముఖం మళ్ళీ బిరుసెక్కింది. కాసేపు ఊరుకుని, కోడలికేసి తీక్షణంగా చూస్తూ “నీ మనస్సులోని అసలు ఉద్దేశాన్ని ఎలాగయి తేయేం ఇప్పటికి గ్రహించాను” అన్నాడు.

చండి మామగారిముఖంకేసి ప్రశ్నార్థకంగా చూసింది. “మాయింట్లోఉన్న సంప్రదాయం ప్రకారం - మాయింటికి కోడలుగావచ్చిన అమ్మాయిని సంవత్సరం వరకు పుట్టింటికి పంపించే పద్ధతి లేదని మీ నాన్నతో వెళ్ళినాటి రాత్రే చెప్పాను. ఈ నియమాన్ని ఉల్లంఘింపచెయ్యటానికి - దీనికి ఏదో అడ్డుచెప్పి, ప్రాధేయపడటంలో అతడు వెనుదీయలేదు. అయినా నేను మాత్రం ఒప్పుకోలేదు. కాని ఇప్పుడు నిశ్చింతి - నే నన్నమాటను చెల్లకుండా చెయ్యాలనే నువ్వు ఇక్కడింత బేఫర్వగా ఈ పనులన్నీ చేస్తున్నావల్లే ఉంది” అన్నాడు మామగారు.

వధువు ముఖంలో చిన్న మెరుపులాగా చిరునవ్వు తళుక్కుమంది. మామగారి ముఖంకేసి సిగ్గుదృష్టితో చూస్తూ—“అయితే ఇందులో నాకొచ్చే లాభం ఏముంది మామగారూ?” అని అడిగింది.

“మళ్ళీ నీ పుట్టింటికి వెళ్ళటమే లాభం! వాళ్ళు నిన్నుచూసి ఆశ్చర్యపోతారు. నువ్వు సగర్వంగా-ముసలాడి మాట చెల్లకుండా చెయ్యటానికని నే నక్కడికి వెళ్ళి ఇంత పని చేసివచ్చావని చెప్పగలవు.” అన్నాడు మామగారు.

“నే నెప్పుడూ అనవసర విషయాల్ని గొప్పచేసి మాట్లాడను. అలా మాట్లాడటమంటే నాకు అసలు

యెప్పుడూ గిట్టదు. అలా అయితే మీరు నా విషయంలో పొరపడ్డారన్న మాట !”

“పొరపడ్డానా? నువ్వనేది నిజమేనా అమ్మాయి?”

“మీ రిలా అనటం - నాకు శాపం వరంగా పరిణమించి నట్లయింది - అని నేనంటే మీరు విశ్వసిస్తారా మామగారూ?”

అతడు తన మాటలను ఇంకా కొంచెం మెత్తగా మార్చి “అదేమిటి?” అని అడిగాడు.

చండి ముఖంలో దృఢత్వం ఉట్టిపడుతూనే ఉంది. ఆమె గొంతు సవరించుకుని, సుస్పష్టంగా “మీ అబద్ధయితో పరిచయం కలిగిననాటి రాత్రే - వారి విముక్తికోసం నే నిక్కడే ఉండి ఈ తపస్సును సంవత్సరం వరకు కొనసాగించటానికి నిశ్చయించుకున్నాను” అన్నది.

మామగారు సంశయాన్ని వెల్లడిస్తూ “సంవత్సరం వరకు పుట్టింటికి వెళ్ళటానికి వీల్లేదని తెలిసేనా?” అని అడిగాడు.

“నేను బుద్ధిపూర్వకంగానే పుట్టింటి మార్గాన్ని మూసివేసుకుని వచ్చాను మామగారూ!”

“బుద్ధిపూర్వకంగానా?”

అశ్రురూఢ నేత్రాలతో మామగారి ముఖంకేసి చూస్తూ చండి సమాధానం చెప్పసాగింది. “అందుకే అప్పుడు కనకాంజలి ఇవ్వటం! - తమరిచ్చిన పశ్చేము మొహిరీలూ మా అమ్మ ఒడిలో పోసి, బంధాలన్నీ త్రేంచేసుకుని, ఒకే ఉద్దేశ్యాన్ని, ఒకే లక్ష్యాన్ని మనస్సులో పెట్టుకుని—”

దుఃఖంతో చటుక్కున ఆమె గొంతు పట్టుకుపోయింది. ఆ పైమాట ఇంక బయటికి రాలేదు.

మామగారు చటుక్కున త్రుళ్ళిపడి, ఆశ్చర్యంతో - “ఆఁ. అవును - జ్ఞాపకముంది” అన్నాడు. తర్వాత మళ్ళీ ముఖ కవళికనూ, మాటతీరునూ మార్చుకుని, “ఆఁ. నీ లక్ష్యమేదో పట్టుబడిపోయింది. పోనీ నువ్వన్నట్లే పుట్టింటికెళ్లే మార్గాన్ని బంధించావనేది ఒప్పుకుంటాను. కాని అత్తవారింటికి వచ్చి ఈ చేసేపనులేమిటి మరి? ఎవరిని లక్ష్యపెట్టవు. ఈ యింటి కోడలివి నువ్వు. అయినా ఎవరితోనూ నీకు సంబంధం లేదు. మంచి చెడులనైపు నీకు దృష్టి లేనేలేదు. కర్తవ్యాల నన్నిటినీ త్రోసిపుచ్చి నీ లక్ష్యాన్నే నువ్వు పట్టుకుకూర్చున్నావు! చిత్రం! అన్నాడు.

క్షణంలో చండి ముఖంలో కాఠిన్యం వ్యక్తమయింది. కన్నీళ్లు కార్చిన ఆ దుర్బలత్వం రెప్పపాటులో మాయమై పోయింది. మామగారి ముఖంకేసి నిండుగా చూస్తూ “ఈ ప్రసంగాన్ని ఇంతటితో విరమించండి మామగారూ! ఇది అప్రియమైన చర్చ” అన్నది ధీమాగా.

కోడలి మాటలతో హరినారాయణబాబుకి విపరీతమైన కోపం వచ్చేసింది. ఆమె ఇవాళ హద్దుమీరి, చర్చించ తగిన విషయా లేవో కూడా తానే నిర్దేశిస్తోంది. ఈ ప్రసక్తి ఆమెకి ప్రాణంమీదికి వచ్చినట్లుందని గ్రహించాడతడు. అంచేత దీన్నే ఆధారంగా చేసుకుని, అతడు కోడల్ని తగినట్లు అఘాత పరచటానికి సంసిద్ధుడయినాడు.

మాటలోనే తన కోపాన్ని వ్యక్తంచేస్తూ “అన్యాయాన్ని గురించి వచ్చే చర్చ ఎప్పుడూ అప్రియంగానే ఉంటుంది. దీన్ని కప్పిపుచ్చుకోవాలని ప్రయత్నించటం మరి అన్యాయం. నేను నిన్ను అడిగిన ప్రశ్నకు నువ్వు సమాధానం చెప్పి తీరాలి. నువ్వు ఇంతవరకు ఎన్నడూ అన్యాయం అనేది చేసి యెరుగవని అప్పుడు మరి గట్టిగా వాదించావుగా!” అన్నాడు.

చండి నిరుత్తరయై తల వంచుకుంది. ఏమీ మాట్లాడలేదు. కాని ఈ మానం ఆమె ఇదివరకన్న మాటలనే బలపరుస్తున్నట్లుంది.

మామగారీసారి మరింత గట్టిగా “నవవధువులు అవశ్యం చేయవలసిన కర్తవ్యాలను వేటిసీ నువ్వింత వరకు చేయలేదని నే నంటున్నాను” అన్నాడు.

చండి అలాగే తలవంచుకుని ఉంది. మామగారి మాటల్ని ఆమె కాదనీ అనలేదు. తనమీదఉన్న అభియోగాన్ని తాను అంగీకరించటం లేదన్నట్లయినా ఒక్కమాట కూడా మాట్లాడలేదు.

“నువ్వు ‘కా’దనలేవు అని తెలుసునాకు. నువ్వు ఈ యింటికి వచ్చి మూడుమాసాలు పైనయింది. నీ ప్రవర్తన వల్ల - ఇంట్లో ఉన్న వాళ్ళతో ఎవ్వరితోనూ నీకు సంబంధం అక్కల్లేదన్నసంగతి అందరికీ తెలిసిపోయింది. అసలు ఎవరి మీదా లక్ష్యమన్న పూటేలేదు నీకు. ఈ మాట కాదంటావా నువ్వు?” అని అడిగాడతడు.

చండి అప్పటికీ మాట్లాడలేదు. 'రాతి జామ్మలాగా, రెప్పవాల్చుకుండా తల వంచుకుని అలాగే చూస్తూ నిలబడింది.

“అయితే నువ్వీ మాట ఒప్పుకుంటున్నా వన్న మాటేగా! నేను ఇంకా కఠినంగా చెప్పాల్సి వస్తోందమ్మాయి! ఇది అప్రియమైనదయితే అవచ్చుకాని అక్షరాలా యధార్థం మట్టుకు అవును. నీ అత్తగారు, మరిది ఆడబిడ్డ వీళ్ళెవరి సంగతి నీ కసలు అక్కర్లేదు. కావాలన్న మాటకూడా తోచదు నీ మనస్సుకు. ఇహ-ఇహ నీకు నామీద కూడా ఏమాత్రం లక్ష్యంలేదన్న మాటా యధార్థమే”.

చండి ముఖంలో మార్పేమీ కనిపించలేదు. అంతదాకా యెందుకు? ఇలా ఒకదానివెంట వొకటి చొప్పున ఆరోపణలు చేస్తున్నా ఆమె ముఖంలో దిగులూ, విచారమూ, భయమూ ఉన్నట్లు ఛాయగానైనా కనిపించలేదు.

మామగారు ఈసారి కొంచెం తగ్గి మృదువుగానూ - వికృతంగానూ అడిగాడు. “ప్రపంచంలో నీకున్న ఏకైక లక్ష్యం భర్తే! అవునా?”

ఆ రాతిజామ్మ కింతసేపటికీ ప్రాణం వచ్చినట్లయింది. పమిటచెంగు కంఠాన్ని చుట్టుకుని, మామగారి పాదాలచెంత వ్రాలి గడ్డద కంఠంతో “ఇవాళ మీ అనుమానమే నాకు పరమ ఆశీస్సు!” అన్నది.

మామగారు తదేక ధ్యానంగా చండి ముఖంకేసి చూస్తూ “కాని ఇది నూతన వధువు కేమంత గౌరవనీయమైన విషయం కాదు... నీత, సావిత్రి, దమయంతి వీరూ వధువులే.

వాళ్ళకీ భర్తలున్నారు, అత్తగార్లున్నారు. సంసారాలూ ఉన్నాయి” అన్నాడు.

చండి వినమ్రస్వరంతో - “కాని కర్తవ్య సమస్య వీరి జీవితాల్లోకి తుపాను తీసుకొచ్చినప్పుడు మాత్రం వారికి ఏకైకలక్ష్యం భర్తే. ఆ సంగతి పురాణాలు చూస్తే తెలుస్తుంది మామగారూ!” అన్నది.

కోడలిలా యెదురు జవాబు చెప్పటంతో మామగారు మరింత మండిపడ్డాడు. “పురాణాల్లోని విషయాలు తీసుకుని నీతో చర్చించటం ఇష్టం లేదు నాకు - అవసరమూ లేదు. కాని నువ్వు అన్న మాటలను మాత్రం ఈ యుగంలో ఎవరూ సమర్థించరు. నీ దస్త్రంలో రామకథామృతం కూడా చూసి వచ్చాను నేను. అది నువ్వు తప్పకుండా చదివే ఉంటావు. ఆయన ఏమన్నాడు...? వంట చేయడం చేతనయిన అమ్మాయికి వల్లు శుభ్రంగా ఉంచుకోవటం తెలియకపోదు. భర్త మీద గౌరవం ఎంతముఖ్యమో అలాగే సంసారంలో అన్ని విషయాలమీద లక్ష్యం ఉంచుకోవటం కూడా అంత ముఖ్యం”.

మామగారి మాటను శ్రద్ధగా ఆలకించి, చండి తల పైకెత్తి “శ్రీరామకృష్ణ ప్రభువులు ఆ మాట సంసారుల నుద్దేశించి అన్నారు మామగారూ! సంసారంలో చాలా పనుల్లో మునిగిఉన్న వారుకూడా దానివల్ల భగవంతుని మీద, లక్ష్యం ఉంచుకోగల్గుతారు. కాని, ధ్రువుడు, ప్రహ్లాదుడు, ఇలాంటి వారి విషయంలో ఈ మాట చెల్లుతుందా?” అన్నది.

మామగారు వెటకారంగా “అయితే వాళ్లుపోయిన మార్గాన్నే అనుసరించాలని నీ కోరికా? అందుకనేనా యేం అందర్నీ నిర్లక్ష్యంచేసి ఏకముఖ రుద్రాక్షవయి కూచున్నావ్?” అని అడిగాడు.

“ఏకోస్త్తుఖంగా చెయ్యకపోతే ఏ సాధనా సిద్ధించదు- మామగారూ!”

మామగారు విస్తుపోతూ “సాధనా?” అని అడిగాడు.

కోడలు ధీమాగా “అవును మామగారూ! సాధనే. కాని ఈ దేశంలో ఇంక ఏ వధువూ నాలాగా ఇంత కఠోర సాధనను ప్రారంభించలేదు. ఇంత కఠిన పరీక్షకూడా ఎన్నడూ ఏ స్త్రీకి వచ్చిపడలేదు. అందుకనే నే ననేది. వివాహంనాటి రాత్రి నేను పొందిన ‘వస్తువు’ను ఉత్తమోత్తమమైన వస్తువుగా చెయ్యటానికి నా లక్ష్యాన్ని పూర్తిగా అటు మార్చుకోవలసి వచ్చింది. ఎవరికోసమై, నా సాధనో, నా లక్ష్యంకూడా వారివై పే. వారి సాధనను ఫలింపజేసేవరకు నా లక్ష్యాన్ని మార్చుకుంటానని ఏమీ అనుకోనక్కర్లేదు మామగారూ!” అన్నది.

హరినారాయణబాబు ముఖం గంభీరంగా పెట్టి “మీ యీ సాధన ఎన్నాళ్ల వరకు సాగుతుంది?” అని అడిగాడు.

సంవత్సరం వ్రతం పట్టానని ముందుగానే చెప్పాను కదండీ!”

“సరే తెలిసింది. కాని ఆ వ్యవధిని కొంతవరకు తగ్గించాల్సిన అవసరం వచ్చింది”.

చండి తలయెత్తి ప్రశ్నార్థకంగా మామగారి ముఖం కేసి చూసింది.

“నీ మీద వచ్చిన ఫిర్యాదును అన్నాళ్లవరకు విచారించకుండా పడేసి ఉంచటానికి వీల్లేదు”.

చండి తీక్షణంగా మామగారి కేసి చూస్తూ - “ఈ వ్యవధికి - నామీద ఫిర్యాదుకీ సంబంధం యేముందో నాకు బోధపడలేదు. అయినా విచారణ కాకముందే శిక్షించే ఏర్పాటు చేస్తారా?” అని అడిగింది.

“అది సరికాదు. పైగా ఈ ఫిర్యాదు నుంచి నిన్ను తప్పించే ఏర్పాటు జరుగుతోంది. ఇప్పుడు వ్యవహారం వచ్చి పడింది. కనుక మీరు ప్రారంభించిన వ్రతానికి విఘ్నం రావొచ్చు. లక్ష్యం మరొకవైపుకు పోవటానికి ఎక్కువ అవకాశం ఉంది. అందుకే చెప్పాను ఈ మాట; ఇప్పుడు నా వాంఛ - ఏమిటంటే ఈ రోజు మొదలుకొని నాలుగు నెలలు లోగా మీ వ్రతానికి ఉద్యాపన జరపాలి!”

“నాలుగు మాసాల లోపలా?” చండి నోటినుంచి ఈ మాట అస్పష్టంగానే వెలువడింది.

“ఆఁ. నాలుగు నెలలు మాత్రమే వ్యవధి ఇవ్వబడింది. వచ్చే ఆశ్వయుజమాసం దేవీ నవరాత్రాలు ప్రారంభదినం నాటికే మీ వ్రతోద్యాపనం జరగాలి; తర్వాత నీ విచారణ ప్రారంభమవుతుంది. ఈలోగా రెండువైపులనుంచి వచ్చిన ఫిర్యాదుల్ని గురించి దర్శాస్తు మాత్రమే జరుగుతుంది” అన్నాడు హరినారాయణబాబు ఉత్సాహంతో గట్టిగా...

“విచారణనుగురించి నాకేం దిగుల్లేదు మామగారూ ! వ్రతం పూర్ణం కావలసిన వ్యవధి చాలా తక్కువగా ఉన్నదనే విచారం”.

“మూడు మాసాలు ఈ వ్రతంతోనే గడిచిపోయాయి. ఇంకా నాలుగు మాసాలున్నాయి. నాలుగు మాసాలంటే తక్కువా? కొద్దిరోజుల వ్యవధి ఉంటే పెద్దపెద్ద భవనాలే కట్టగా లేనిది నాలుగు నెలలు వ్యవధిలో ఒకరిని ప్రయోజకుణ్ణి చెయ్యటం అసంభవమవుతుందా?”

మామగారి మాటలతో చండి ముఖం అపరిమితమైన ఉత్సాహంతో ఉద్దిప్తమయింది. మామగారి ముఖంకేసి ఉజ్జ్వలంగా చూస్తూ—

“తమ ఆశీర్వాదం కనుక ఉంటే అసంభవమనుకున్నది సంభవమే అవుతుంది మామగారూ!” అన్నది.

కోడలి మాటలకి ఈసారి మామగారికి నవ్వుచ్చింది. అంతలోనే అతడు కొంచెం సగర్వంగా “అయితే ఇప్పుడు చెపుతున్నాను. భవిష్యత్తును పారచూసే అప్పుడు నీకు బంగారపు కొరడాను బహుమతిగా ఇచ్చాను. దానిఅండతో ఈ అసంభవాన్ని ఏనాటికైనా సంభవంగా చేయగలవని తెలిసే ఇచ్చాను”.

మామగారి మాటలతోపాటు - ఆయన యిచ్చిన ఈ బంగారపు కొరడా దెబ్బకూడా ఒకటి తన వీపున తగిలినట్లు తోచిందామెకి. ఒళ్లు మండిపోయింది. ఆ మంటను అణచుకుని, ముఖంలో వ్యక్తమవుతున్న క్లേശ చిహ్నాలనుకూడా బలవంతాన కప్పిపుచ్చుకుని, సవినయంగా - “తమరు

కొంచెంసేపు ఆగండి మామగారూ ! నేను యిప్పుడే వస్తాను!” అన్నది.

మామగారు తీవ్ర దృష్టితో గమనిస్తూనే ఉన్నారు. వధువు గబగబా ప్రక్కనున్న గదిలోకి వెళ్లింది. బయటకు వినిపించిన ధ్వనినిబట్టి ఆమె అక్కడ పెట్టె దీసినట్లు తోస్తోంది. చటుక్కున అతడి కనుబొమలు రెండూ ముడిపడ్డాయి.

చాలా కొద్దిసేపటిలోనే, వధువు తిరిగిరావటం చూశాడు. కాని కోడలి చేతిలోఉన్నవస్తువుమీద అతడి ఉత్సుక దృష్టి పడగానే “ఆ బంగారపు కొరడాయేనా ఇది?” అస్వాభావిక మైన కంఠస్వరంతో అడిగాడు.

వధువు అతి సహజమైన ధోరణిలో “అవును మామగారూ ! మీరిచ్చింది ఇచ్చినట్లు అప్పట్నుంచీ పెట్లోనే ఉంచాను. ఇంతవరకు దాన్ని ఉపయోగించాల్సిన అవసరం రాలేదు. అంచేత మీవస్తువును మీకు తిరిగి అప్పగించేస్తున్నాను.” అన్నది.

మామగారు కళ్లు రెండూ పత్తికాయలంత చేసుకుని, చండికేసి చూస్తూ “తిరిగిఇచ్చేస్తున్నావా?” అని అడిగాడు.

చండి పెదవులమీద చిరునవ్వు కనిపించింది “ఇచ్చిన వస్తువును సంపూర్ణంగా వినియోగించి సార్థకం చెయ్యకపోతే - దాన్ని ఉంచి లాభంలేదు మామగారూ ! అది బరువౌతుంది చివరికి”.

మామగారు మ్లాన దృష్టితో చండికేసి చూస్తూ “అయితే నేనే పొరపడ్డానా?” అన్నాడు భగ్న స్వరంతో.

చండి ఏమాత్రం తొణక్కుండా చెప్పింది జవాబు. “మీరు ఈ పొరపాటును ఇచ్చేటప్పుడు ఊహించలేదు మామగారూ ! మీరు అసలు నా కోసమని ఉంచిన వస్తువు మన్నుకొట్టుకుని ఉన్న బంగారం లాంటిది. బంగారపు కొరడాతో ఝళిపించి ఆ వస్తువును ఏనాడూ అసలు బంగారుగా చెయ్యలేము. అందుకు కావలసింది ఒరపిడిరాయి. అలా బంగారాన్నిగా మార్చేందుకే ఏకోన్ముఖమైన ఈ సాధన”.

మామగారు రెప్పవాల్చుకుండా కోడలి దృష్టముఖం కేసి చూడసాగాడు. చండి ఇంతలో ఆ కొరడాను మామగారి పాదసన్నిధిని పెట్టి, “నేను దీని మర్యాద కాపాడలేకపోయాను మామగారూ ! క్షమించండి !” అన్నది.

హరినారాయణబాబు వివర్ణ ముఖంతో వంగి ఆ కొరడాను అందుకుని, “నిజంగా నువ్వీ భారాన్ని వహించటానికి ఒప్పుకోవా అమ్మాయి?” అని అడిగాడు.

“అవును మామగారూ ! నిజంగా ఇది నా తాహతుకు మించిన బరువు” అని మరుక్షణంలోనే “అసలు ఇది కంట పడితేనే ఒళ్లు మంట నాకు” అన్నది.

మామగారు సీరసంగా - “అలాగా ! అయితే పోనీ ఈ భారాన్ని నివారణుడికి అప్పచెవుతానులే” అన్నాడు.

చండి ముఖం ఒక్క నిమిషంపాటు ఉత్తేజితమయింది. చింతనిప్పుల్లాంటి కళ్ళతో ఆమె మామగారి ముఖంకేసి చూస్తూ “అలాగే అప్పచెప్పండి. కాని అత్తగారి ముఖంకేసి ఒక్కసారి చూసి, దాని కసలైన స్థానం ఎక్కడో ప్రశ్నించా

రంటే - దానికి జవాబు మీ మనస్సుకు మీకే తోస్తుంది మామగారూ!” అనేసింది ఒక్క గుక్కలో.

ఈ మాటలు అంటూనే చండి చరచరా ప్రక్కగది లోకి వెళ్ళిపోయింది. ఆ చివరిమాటలో ఉన్న చురుకేదో మామగారికి గట్టిగానే తగిలింది. వెంటనే అతడు భార్య చిత్త రువుకేసి విచారంగా చూస్తూ “నువ్వు లేని ప్రదేశమంటూ ఎక్కడుంది? నీ కన్నీ తెలుసు. నీ విషయంలో చేసిన పొర పాటుకి ఇన్నాళ్లకి ప్రతీకారం చెయ్యటం అంటూ తటస్తపడు తోంది. ఇప్పుడు నువ్వే ఓసారి దిగివచ్చి, ఈ కొరడాని నీ చేతులతో స్వీకరిస్తే, గంగూలీ వంశంలోని అయోగ్యమైన ఈ స్వర్ణ గార్దభాన్ని శిక్షించగలవు. దీని కదే సరియైన ప్రాయశ్చిత్తం!” అంటూ వాపోయాడు...

19

బియట యజమాని గదిలో ఆఫీసు మర్యాద లెలా పాటించబడతాయో, అలాగే అంతఃపురంలోని రాణీగారి గదిలో కూడా అలాంటి మర్యాదలే పాటించబడుతూ ఉంటాయి. అంతఃపుర పరిచారికలు అనవసరమైన ఉల్లాసాన్ని ప్రదర్శించటం, శుష్కప్రియాలు మాట్లాడటం మొదలైన వాటిని రాణీ సాగనివ్వదు.

దాదాపు ముప్పై అడుగుల పొడుగున ఉన్న గది అది. ఆ గదిలో ఒకవైపున సోఫాలు, పడక కుర్చీలూ, నగిషికోళ్ళ పందిరి మంచమూ అన్నీ పొందికగా అమర్చి ఉన్నాయి. రెండోవైపు ఇంచుమించు ఖాళీగానే ఉంది.

క్రింద తివాసీలు మాత్రం పరిచి ఉన్నాయి. ఆచోటు అలా ఖాళీగా ఉంచటానికి కారణం యజమాని తరచుగా అక్కడకు వచ్చి పచార్లు చేస్తూ ఉంటాడు. ఏదైనా జటిలమైన సమస్య వచ్చినప్పుడు, జమిందారు ఇక్కడకు వచ్చి చేతులు వెనక్కి కట్టుకుని, అటూయిటూ పచార్లుచేస్తూ గంటలకి గంటలు గడుపుతూ ఉంటాడు అది అతడికి బాగా అలవాటు.

కాని ఇవాళ మాత్రం ఆయన ఏదో చిరాకుగానే ఇక్కడకు వచ్చి పచార్లు చెయ్యసాగాడు. అడుగడుగుకు ఆయన ముఖం చిట్టిస్తూనే ఉన్నాడు. ఆ ప్రశాంత ముఖంలో విచారరేఖలు విస్పష్టంగా కనిపిస్తున్నాయి. ఆయన ఈ గదిలో ఇలా తిరగటం క్రొత్తేమీ కాదు; కాని ఆ ముఖ కవళికలూ అవీ మాత్రం క్రొత్తే.

వరండావైపు గుమ్మానికి ఉన్న పరదా తప్పించుకుని మాధురీదేవి గంభీరంగా గదిలో ప్రవేశించింది. హరినారాయణబాబుకూడా సరీగ్గా ఆ సమయానికి గుమ్మం వైపే చూస్తూ ఉన్నాడు. చటుక్కున ఉభయుల కళ్ళూ కలుసుకోగానే ఉభయుల మనోభావాలు ఒకరికొకరికి తెలిసిపోయాయి.

జమిందారు తన మనోభావాల్ని నిగ్రహించుకోటానికి ప్రయత్నిస్తూ “ఇంత ఆలస్యం చేశావేం? నీకు కబురు పంపి గంటపైగా అయింది” అన్నాడు.

“నాకు కబురు సరియైన సమయానికే చేరింది. కాని బుద్ధిపూర్వకంగానే ఆలస్యంగా వచ్చాను”:

హరినారాయణ కనుబొమలు చిట్టించి రాణీ ముఖం కేసి చూశాడు. అతడికి తెలియకుండానే అతడి కంఠస్వరం కటువుగా మారింది. “అలాగా!” అన్నాడు.

రాణీ తన ఆలస్యానికి గల కారణాన్ని స్పష్టంగా చెప్పింది. “కోడలి గదిలో మూడు గంటలు వాదోప వాదాలు జరిగాక - ఏకాంతంగా ఒక గంటసేపు విశ్రాంతి తీసుకోవటం అవసరం”.

ఆ మాట యజమాని చెవులకు సరసంగా వినపడ లేదు. ఏదో రుసరుసలాడుతూ అన్నట్లే విప్పించింది. ఆయన కూడా తీక్షణంగా “అప్పుడే ఈ సంగతి ఎలా తెలిసింది?” అని అడిగాడు.

“మీరు ఏమనుకుని ఈ ప్రశ్న అడుగుతున్నారో - కాని అది పొరపాటు. గుమ్మందగ్గిర పహరాడంచి వెళ్ళిన సంగతి మీకు తెలుసు. మీ మాటను కాదని త్రోసిపుచ్చటానికి ఈ ఇంట్లో ఎవ్వరికీ ధైర్యం చాలదు”.

“అయితే మరి నీకాసంగతి ఎలా తెలిసిందో చెప్పు!” అని అడిగాడు గట్టిగా.

రాణీ కొంచెం వెటకారంగా “నేను ఈ ఇంటికి రాణిని. అన్ని సంగతులూ తెలుసుకుంటూ ఉండాలి నేను. మనుషు లెవరూ వచ్చి చెప్పకపోయినా, గాలి అయినా వచ్చి నాచెవిలో అన్ని సంగతులూ ఊదపోతుంది” అన్నది.

జమీందారు ఉజ్జ్వల దృష్టితో రాణి ముఖం కేసి చూసి, “సరే, బాగుంది. ఈ మాటమాత్రం మరిపించకు. ఈ మాటమీద వచ్చే మాటలు చాలా ఉన్నాయి. ఇక్క-

డింకా ఎన్ని గంటలు గడపాలో ఏం చెప్పగలను?” అన్నాడు.

ఇలా మాట్లాడుతూనే జమిందారు ఒక సోఫాను సమీపించి, “ఎంతసేపని అలా నుంచుంటావ్? కూచో” అన్నాడు.

“నేను కూర్చోటం యెందుకు లెండి. అవసరం లేదు. కూర్చున్నట్లే. మీరే కూర్చోవాలి. గంటసేపటినుంచి అటు తిరిగి ఇటు తిరిగి బాగా అలసిపోయినట్లు కనిపిస్తున్నారు”.

హరినారాయణబాబు నెమ్మదిగా ఆ మెత్తని సోఫాలో చేరగిలపడి కూర్చుని, “ఈ గంటసేపటినుంచీ నేను విశ్రాంతి తీసుకోవటం లేదన్న సంగతి ఒప్పుకుంటావా? చెప్ప?” అన్నాడు.

రాణి ముఖం గంభీరంగా పెట్టి, “వీపుమీద కొరడా దెబ్బలు పడితే, స్థిరంగా ఎవరూ విశ్రాంతి పొందలేరు - శరీరం చిమచిమలాడుతూంటుంది. కనుక ఊరికే అటూ యిటూ తిరుగుతూ ఉంటారు అని ఒప్పుకోకుండా ఉండలేను” అన్నది.

హరినారాయణబాబు ఒక నిట్టూర్పు విడిచి, “ఆ మాట అనటంలో అర్థం?” అని ప్రశ్నించాడు.

“అందులో అర్థమేమిటో మీకు వ్యక్తమయినట్లు - మీరు నిట్టూర్పు విడిచి ప్రశ్నించటంలోనే తెలుస్తోంది. మరింత స్పష్టంగా తెలుసుకోవటంవల్ల మరింత వళ్లు మండటం తప్ప ఏం లేదు”,

జమిందారు రాణీకేసి సందిగ్ధంగా చూస్తూ “కోడలి గదికి నేను వెళ్లిన సంగతి తెలిసి ఉండవచ్చు. అక్కడ చాలాసేపు ఉన్నానన్న సంగతికూడా అందరికీ తెలిసే ఉండొచ్చు. కాని మాయిద్దరి మధ్య ఏం సంభాషణ జరిగిందీ మాత్రం ఘనాక్షర న్యాయంగానైనా ఒక్క అక్షరం కూడా ఎవరూ విని ఉంటారని తోచదు నాకు. మరి కోడలి మాటలవల్ల నా ఒళ్లు మండిపోయి ఇక్కడికి పరుగెత్తుకొచ్చానని ఎలా అనుకో గలిగావు?” అని అడిగాడు.

భర్త చివరి మాటల్లో కొంచెం తీవ్రత వ్యక్తమవటం గమనించి, రాణి ఒక్క ఊణం అతడి ముఖంకేసి తీక్షణంగా చూసి, “కోడలితో మాట్లాడటానికి వెళ్లేటప్పుడు మాత్రం అప్పదిగ్బంధనం చేసుకునే వెళ్లారు. కాని తిరిగివచ్చేటప్పుడు మాత్రం ముఖాన్ని, కళ్లనీ, శంఠస్వరాసీని కప్పిపెట్టుకు రాలేకపోయారు. వాటినిబట్టే మీ రక్కడినుంచి ఏదో కోపంతో తిరిగివచ్చినట్లు స్పష్టంగా తెలిసిపోయింది” అనేసింది.

ఆ మాటలు హరినారాయణబాబును బాగా అఘాత పరిచాయి. అతడు మళ్లీ ఆమెను అఘాతపరచటానికి వెనుతీయలేదు. “కామెర్ల రోగికి ప్రపంచమంతా పచ్చగానే కనిపిస్తుందిట. ఎవరి శరీరానికి వెప్ట కలిగిందీ తెలుస్తూనే ఉంది. కాని ఇదంతా అనవసరం. దానివల్ల లాభం ఏమీ లేదు”.

రాణి వ్యంగ్యంగా నవ్వుతూ “కాని నిష్ఫలమైన గర్జనలు మాత్రం మానలేదు” అన్నది.

జమిందారు ముఖం చటుక్కున గంభీరంగా మారింది. రాణి సమాన ఘాయాలో సమాధానం చెప్పటంలో ఏమాత్రం వెనుతీయదని అతడు మనస్సులో గ్రహించాడు. అంచేత రాజీకి దిగే ధోరణిలోకి వచ్చి - మెత్తని కంఠ స్వరంతో “అనుమానం మీద ఆధారపడి ఏ విషయంలోనూ ఒక నిర్ణయానికి రాకూడదు. అలా రావటంవల్ల మోస పోయేందుకు కవకాశా లున్నాయి” అన్నాడు.

రాణి ఆ మాటను సమర్థించకుండా ప్రతివాదం లేవ తీస్తున్న ధోరణిలో “కాని ఇంతవరకు వచ్చిన నిర్ణయాలన్నీ అనుమానాన్ని ఆధారంగా చేసుకు వచ్చినవే” అన్నది.

జమిందారు ఆశ్చర్యంతో “అలాగా? దానికి దృష్టాంతాలుకూడా ఉన్నాయన్నమాట?” అన్నాడు.

“చాలా ఉన్నాయి. మొదటి దృష్టాంతం నేను”.

“నువ్వా?”

“ఆఁ. కేవలం వంశం నిలిస్తే చాలుననే ఉద్దేశ్యంతో మీరు రాచకన్యను తీసుకురాలేదన్న సంగతి మీకూ తెలుసు, నాకూ తెలుసు. దీనికి వెనుక ఓ పెద్ద అంచనా నూత్రం ఉంది”.

“అలాగా?”

“ఒక్క రాతితో రెండు పిట్టల్ని కొట్టవచ్చుననే అంచనా వేసుకుని మీరు ఉప్పొంగిపోయారు”.

“ఏమిటి?”

“ఇంకా విశదంగా చెపుతాను. మేవాడ్ రాణా రాజ సింహునిలాగా కీర్తిని ఆర్జించాలని మీ ఆశ: మా నాన్న ప్రభుత్వానికి చాలా సన్నిహితుడని విని, ఆలాంటి సన్నిహి తత్వానికేం విలువ లేదని చెప్పారు ఆయనతో”.

కుతూహలంకొద్దీ హరినారాయణబాబు రాణి మొహం కేసి చూస్తూ ఊరుకున్నాడు. తర్వాత కొంచెం నవ్వుతూ - “ఇన్నాళ్ళకు నువ్వుంత గొప్ప తాత్వికాంశాన్ని కనిపెట్టా వన్నమాట: కాని ఇంతకుముం చెప్పుడూ - నువ్వీ విషయమై నాతో అనలేదు” అన్నాడు.

“చెప్పవలసిన . అనసర మనేది ఇదిసరకెప్పుడూ రాలేదు. ఏదో మాటమీద మాట రావటంవల్ల - కేవలం అనుమానం మీద ఆధారపడే మీరు గురుతర కార్యాన్ని పై న వేసుకున్నారని, చెప్పక తప్పలేదు నాకు. ఒక దృష్టాంత రాన్ని చూపాను మీకు. ఇంక చాలా ఉన్నాయి దృష్టాంతాలు”.

“ఆగు. ఇంక వినవలసిన పనిలేదు. వృథా ప్రసంగంతో మనం అసలు విషయాన్ని విడిచి చాలాదూరం వచ్చాము. నిన్ను అసలు ఎందుకోసం పిలిపించానో ఆ విషయమై ఇంత వరకు యేమీ మాట్లాడనేలేదు. సరేగాని నువ్వు కూర్చోవా?”

“ఉహూ. కూర్చుంటే మీతో సంభాషణ తెగట మంటూ ఉండదు. మీరు ఆ మహల్ లో దెబ్బతిని, ఆ అక్కస్సంతా నామీద తీర్పుకోటానికి వచ్చారని నేను ముందే గ్రహించాను”.

“తప్పించి మళ్ళించి మళ్ళీ ఆమాటే అంటున్నావు!”

“ఇది తప్ప కొత్తగా నేను చెప్పవలసిన సంగతంటూ నిజాని కేదైనా ఉందా?—ఏమో! నాకేం ఉన్నట్లు తోచటంలేదు”.

“అసలు నీ మనస్సులో ఉద్దేశ మేమిటో చెప్పిందాం”.

“ఈ ఇంటికి వచ్చినప్పట్నుంచీ పనివిషయమై ఎవరికీ యెన్నడూ సంజాయిషీ చెప్పకోవాల్సిన అవసరంరాలేదు నాకు. సంజాయిషీ చెప్పకోటానికి రావలసిందనే పిలుపు రాలేదు. ఆ సంజాయిషీ ఇన్నాళ్ళకు ఇవాళ ఇచ్చుకోవాల్సి వచ్చిందనుకుంటా. నా ఊహ నిరాధార మంటరా?”

“ఆశ్చర్యంగానే ఉంది! ఎవరిని మెచ్చుకోవాలో బోధపడకుండా ఉంది నాకు. కోడలు కూడా నేను ఆ సమయంలో తన మహల్ కి రావటం చూసి తన విచారణకై వచ్చాననుకుంది. నా పిలుపు రాగానే నువ్వు సంజాయిషీ కోరటానికే పిలిపించానని అనుకున్నావు” అన్నాడు ఆవేశంతో...

రాణీ భర్త భావావేగాన్ని లక్ష్యపెట్టకుండానే —
“నేను సిద్ధంగా తయారయే వచ్చాను. మీరు అడగతలచిన సంగతు లేవేవి ఉన్నాయో, వాటిని అడగటం ప్రారంభించవచ్చు. నేను ఏమాత్రం నిర్లక్ష్యం చూపను” అన్నది.

జమిందారు కూడా కృత్రిమమైన సానుభూతిని వెల్లడిస్తూ “నువ్వుంత గట్టిగా చెపుతున్నావు కనుక - నే నయినా నీ విషయంలో ఉపేక్షాభావాన్ని కన్నరచటం ఉచితం కాదు.

సరే మంచిదే. నువ్వు ముందుగానే నొక్కినొక్కి చెప్పావే.- ఈ మహాల్ కి నువ్వు రాణివి కనుక అన్ని విషయాలూ తెలుసుకోవాల్సి ఉంటుందని, గాలే వచ్చి కబుర్లన్నీ నీ చెవిలో ఉడిపోతుందనీ - ఈ మాటలు నువ్వు సరీగ్గా చెప్పినట్లేగా?" అని అడిగాడు.

రాణీ ఓరచూపుతో ఒక్కసారి భర్త ముఖం కేసి చూసింది. మరుక్షణంలోనే దృష్టి మరలించుకుని, "ఈమాట లన్నీ తీసుకు రావలసిన అవసరం లేదు. నానోటిమీదుగా వచ్చిన మాటలను ఒప్పుకోకుండా ఉండటమనే అలవాటు నాకు లేదు" అన్నది.

"ఆ సంగతి నాకూ తెలుసు. ఇందుకు నేను నిన్నెన్ని సార్లు మెచ్చుకున్నానో అది నీకూ తెలుసు అయినా ఈ సందర్భంలో ఈ మాటలన్నీ మళ్లీ తీసుకు రావటం - చాల వరకు సంప్రదాయం లాంటిది - కోర్టులో ఎంత సత్యవాదిచేత నయినా న్యాయాధికారి ముందుగా శపథం చేయిస్తాడే - అలాంటి దన్నమాట! ఆఁ. ఇహ అసలు సంగతికి వద్దాం. నిజంగా, కొన్ని సంగతులు అడిగి తెలుసుకోందే నాకు ఉపిరి సలపని పరిస్థితులు వచ్చి పడ్డాయి ఎటుచూచినా..."

ఆమాట పూర్తికాగానే జమిందారు రాణి ముఖం కేసి తీక్షణంగా చూశాడు. కాని రాణి దగ్గరనుంచి జవాబు మాత్రం ఏమీ రాలేదు.

"నేను రాజసింహునిలాగా కీర్తికాముకుడనై నిన్ను వివాహమాడానని ఇంతకుముందే అన్నావు. మరొక అప వాదుకూడా వేశావు. సరే ఆ సంగతి అలా ఉంచు.

మొదటి విషయాన్ని గురించి చెబుతాను. నేను చేసినపని అన్యాయం కాదని పరిస్థితులు క్షుణ్ణంగా తెలిసిన వారెవరైనా అంటారు. పైగా ఇది చెయ్యటానికి అంగీకరించిన త్యాగంకూడా తక్కువదికాదు. కాని ప్రస్తుతం విచారణే యాంశం మాత్రం ఇదే. నేను నిన్ను అలక్ష్యం చేశానా అని!”

“నేను ఈ ఆరోపణ ఎన్నడూ చెయ్యలేదు. పైగా వివాహమయిన తర్వాత మీరు నా విషయంలో చూపిన ఆదరణ సామాన్యమైంది కాదని ముక్తకంఠంతో చెప్పగలను నేను. మీ కుటుంబానికి సర్వాధికారిణిని చేశారు నన్ను. ఆ అధికారాన్ని పొందగలిగాను నేను. ఆ కారణంవల్లనే ఈ సంసారంలో అందరిమీదా ఇంతవరకు అధికారం చలాయిస్తూ వచ్చాను. దాన్ని గురించి మీరొక్కనాడైనా ప్రతివాదం లేవనెత్తలేదు - ఎలాంటి అభ్యంతరాన్ని కలిగించ లేదు”.

రాణిమాటల ద్వారానే తాను చెప్పతలచుకున్న విషయానికి ‘లింక్’ దొరకేసరికి హరినారాయణబాబు ముఖం ఒక్కక్షణం ఆనందంతో కలకలలాడింది. ఆయన ఉత్సాహంతో “భేష్! సంతోషంతోనే నువ్వు పొందిన అధికార ప్రసక్తి తీసుకువచ్చావు. సరేకాని, ఆ అధికారాన్ని అందరి మీదా సమానంగానే చూపుతూ వచ్చావా? - ఆ మాట గట్టిగా చెప్పగలవా?” అని అడిగాడు.

అప్రత్యాశితంగా భర్తవేసిన ఈ కఠిన ప్రశ్న రాణిని ఒక్కక్షణం స్తబ్ధురాలినిగా చేసింది. కాని మరుక్షణంలోనే

ఆమె ఈ అఘాతాన్ని లక్ష్యపెట్టకుండా దృష్టాంతంతో -
 “ఈ మాటకు సమాధానం చెప్పటానికి ముందు నే నొక
 సంగతి తెలుసుకోవాలి. మీరా అధికారాన్ని నాకు యిచ్చే
 టప్పుడు - దాన్ని ఫలానా విధంగా ఉపయోగించాలి అని
 నా కేమయినా నిర్దేశించి చెప్పారా ?” అని అడిగింది.

“అలా ఎవరూ నిర్దేశిస్తూ ఇవ్వరు అధికారాన్ని”.

“ఇస్తారు. నే విన్నదేమిటంటే ఆంగ్లేయులు తమ అధి
 కారులను ఈ దేశానికి పంపేటప్పుడు - వారు వినియోగించ
 వలసిన అధికారాన్ని గురించి హెచ్చరించి పంపటంలో
 ఏమాత్రం ఏమరుపాటు చూపరట : అలాగే మీ జమీన్
 దారీలో ఏ ఆఫీసులోనైనా కొత్త అధికారిని నియమించే
 టప్పుడు అతడి అధికారపరిమితి ఎంతవరకో ఏమీ నిర్దేశించి
 చెప్పకపోతే పరిపాలన సాగేదెలా ?”

“ఒప్పుకుంటాను. నీ కలాంటి నిర్దేశాలేవీ చెయ్యలేదు.
 నువ్వు సహధర్మిణివి, గృహిణివి కనుక నీ అధికారపరిమితిని
 నిర్దేశించి చెప్పటం నిష్ప్రయోజన మనుకున్నాను. అందులో
 నీ కర్తవ్యం ఎంతయినా ఉంది.”

“కచ్చితంగా ఉంది. నేను మొదటినుంచీ కర్తవ్యాన్ని
 ఉపేక్ష చేసినట్లయితే పెద్దగొడవ మొదట్లోనే బయలుదేరేది.
 ఇన్ని సంవత్సరాలు నిరుద్వేగంగా గడిపిన పిమ్మట హఠా
 త్తుగా ఇప్పుడు సంజాయషి చెప్పటంకోసమని పిలుపురాదు.”

“అయితే నీ అధికారాన్ని సంసారంలో అందరిమీదా
 సమానంగా వినియోగించటానికి వెనుదీయలేదని చెప్పటాని
 కెందుకు సరికోచిస్తావ్ ?...”

“అనవసరంగా అబద్ధం చెప్పటంవల్ల లాభమేమీ లేదు. అన్ని సందర్భాల్లో అలా తూచినట్లు వినియోగించటం జరగదు. బ్రహ్మ సృష్టిలోనే అంతులేనన్ని తారతమ్యాలున్నాయి. మానవులందరూ ఒక్కరకంగా ఉండరు. ముఖాల్లో ఎంతో తారతమ్యం కనిపిస్తుంది. చేతి అయిదు వేళ్ళే సమానంగా ఉండవు. అటువంటప్పుడు అందరిమీదానా అధికారాన్ని హెచ్చుతగ్గులు లేకుండా సమానంగానే చూపానని యెలా చెప్పగలను?”

“అయితే నీ అధికారాన్ని నువ్వు దుర్వినియోగం చేశావని, మాటకారితనం చేతనయినవాళ్లు నిన్ను మభ్యపెట్టి వాళ్ళ ప్రయోజనాలను వాళ్లు సాధించుకుంటున్నారని, నోరులేని అమాయకులు నిన్ను ప్రసన్నురాలినిగా చేసుకోటం చేతకాక నానా యాతనలూ పడుతూ మోసపోతున్నారనీ ఒకవేళ అంటే—?”

చాలా పెద్ద అభియోగం. రాణి ఈసారి కెవ్వన కేకేసి విదీర్ణహృదయమై పడిపోతుందనుకున్నాడు జమీందారు. కాని ఆమె ధైర్యం యేమాత్రం సడలలేదు. ఆమె కంఠస్వరంలో తీవ్రతా వ్యక్తం కాలేదు. భర్త బయటపెట్టుకున్న అభిప్రాయానికి మామూలు ధోరణిలోనే జవాబిచ్చిందామె. “ప్రపంచంలో అనాదినుంచీ ఇలా జరుగుతూనే వస్తోంది—నోరుకలవాళ్లు విజయం పొందటం, నోరులేని వాళ్లు మోసపోవటం... చరిత్రలో దీనికి చాలా దృష్టాంతాలున్నాయి.”

యజమాని విస్మయసూచకమైన కంఠస్వరంతో “నువ్వు ఏవేవో పెద్దపెద్ద సంగతులు తీసుకొచ్చి నన్ను తికమక పెట్టాలని చూస్తున్నావల్లే ఉండే!” అన్నాడు.

రాణి మృదువుగా నవ్వి—“బరువైన పదార్థం వచ్చి దభీమని నీళ్ళలో పడితే నీళ్లు కెలుకుడు కాకమానవు. వాస్తవాన్ని కించపరిచి నేను మీ మనస్సును కలతపెట్ట తలచుకోలేదు. మనస్సులోని విషయాన్ని ధ్యేయించేసి విడమర్చి చెప్పాను” అన్నది.

యజమాని కనుజామలు చిట్లించి, “అయితే ఈ ఇంట్లో నీకు అనుకూలంగా ఉండని వారి నందరినీ ఒకమూల నొక్కి పెడుతున్నావన్నమాట!” అని అడిగాడు.

“నాపరిస్థితుల్లో ఉన్న ఏ స్త్రీయైనాసరే - ఆమాత్రమైనా చెయ్యకపోతే నెగ్గుకు రాలేదు. నేను ఈ ఇంట్లో అడుగు పెట్టిననాడే గ్రహించాను. ఇంట్లో అందరూ అస్తమానమూ చనిపోయిన రాణిగార్ని గురించే చెప్పకుంటూ ఉండేవాళ్లు. ఆమెతో పోల్చిచూస్తే నే నంత తక్కువదానో సప్రమాణంగా రుజువు చెయ్యటానికి ప్రయత్నించేవాళ్లు. అంచేత స్వర్గస్తురాలైన నా సవతి స్మృతిని తుడిచిపెట్టటం, ఆమె కంటే నేను అన్నివిధాల గొప్పదానైనని నిరూపించుకోవటం ప్రథమ కర్తవ్యమయింది నాకు. నేను ఈ ఇంటికి యజమానురాలిని అయిఉండి, నా చేతిలో ఇంత అధికారంఉన్నప్పుడు - నన్ను నేను నిలవదొక్కుకునే సదవకాశాన్ని ఎందుకు వ్యర్థ పరచుకుంటాను.” అని రాణి కుండబ్రద్దలు కొట్టినట్లు చెప్పింది.

జమిందారు తనకు తెలియకుండానే చటుక్కున త్రుళ్ళిపడ్డాడు. వివాహమయి ఇన్నాళ్ళయింది, కాని సహధర్మిణితో ఇలా ఎప్పుడూ సంభాషణ జరగలేదు. రాణితన మనస్సులోని ఉద్దేశాల్ని ఇంత స్పష్టంగా యెప్పుడూ చెప్పలేదు. అతడు కొంచెంసేపు రాణికేసి కన్నార్పకుండా చూసి, తర్వాత దీర్ఘంగా నిట్టూర్చి,

“ఊ.. సరే ఈ సారి నేను ఓ కఠినమైన ప్రశ్న నే వెయ్యి తలచుకున్నాను. నువ్వు గోవిందుడి విషయంలో ఈ అధికారాన్ని చలాయిస్తూనే వచ్చావా? సవతి - స్మృతిని చెరిపెయ్యటానికి ప్రయత్నించటంలో నువ్వేమీ సంకోచించనప్పుడు - మరి ఆ సవతి బిడ్డను—”

అంతవరకు అనేసరికి భావావేగంతో అతడి కంఠం రుగ్ధమైంది. కళ్ళురెండూ పెద్దవి చేసుకుని రాణి ముఖంకేసి స్థిరంగాచూస్తూ ఊరుకున్నాడు. చెమ్మగిలిన నేత్రాలే అతడి అసమాప్తవాక్యాన్ని వ్యక్తం చేస్తున్నట్లున్నాయి.

రాణీ అవిచలిత కంఠంతో “గోవిందుడి విషయం అడుగుతున్నారా? ఈ ప్రశ్న వెయ్యటంలో ఏమిటి మీ ఉద్దేశ్యం? అతన్ని ఆదరణగా చూస్తూ పెంచి పెద్దవాణ్ణి చెయ్యటం సంగతేనా మరింకావదయినానా?” అని అడిగింది.

హరినాయణబాబు అభిభూతుడిలాగా—“నేను అడగ తలచిన మాట ఏదో మరిచిపోయాను. కాని అదేదో నేను చెప్పకపోయినా నీకు తెలిసింది. వాడి విషయంలో, నీకు తెలిసింది, నువ్వు చెప్పతలచిందీ-అంతాచెప్ప” అన్నాడు.

“అంత విశ్వాసంతో సంసారభారాన్ని మీరు నాకు అప్పగించారో, అంత విశ్వాసంతో అతడి భారాన్ని మీరు నాకప్పగించలేదు. పైగా ఆ విషయంలో నన్ను తప్పించి ఆ భారాన్ని చనిపోయిన రాణిగారి పరిచారికలమీదనే పెట్టారు.”

“అవును. ఆమాట కాదనటంలేదు నేను. సవతిబిడ్డ పోరుతో నువ్వెక్కడ బేజారైపోతావో అని నిన్ను ఆ బెడదలో యిరికించలేదు.”

“కేవలం అదేనా? సవతితల్లి చేతిలోపడితే బిడ్డకేం అయిష్టం వాటిల్లుతుందో ననే భయంతోనే నన్ను ఉపేక్షించారనుకుంటాను నేను. అదీ భగవంతుని ఆశీస్సుగానే భావించాను నేను. ఎంచేతంటే - అతడి భారం నాకే అప్పగించి నట్లయితే - నేను ప్రసన్న హృదయంతో అతణ్ణి చూసినట్లైతే అతగాడి నా డిలా జడభరతుడిలా తయారయేవాడు కాదు.”

“కాని ఏమయినా వాణ్ణినువ్వు కొంచెం దయగా చూడటం ఉచితంకాదా?”

“కాదు. మొదట్లో నేను అభిమానపడి అతడికేసి చూడలేదు. తర్వాత నివారణకు పుట్టాక కేవలం ఇహవాణ్ణి చూడటమే సరిపోయింది నాకు. గోవిందుడు పెద్దవాడయ్యాక, అతడికి తెలివితేటలు శూన్యమని, చదువు సంధ్యలు అబ్బలేదని అందరూ చెప్పుకునేవాళ్లు. పైగా వాళ్ళే నివారణాన్ని మెచ్చుకోవటం చూసినప్పుడు నా అంత సంతోషించిన వాళ్లెవరూ ఉండరు బహుశా.”

“నువ్వు అదివిని సంతోషించావా?” అని గర్జించాడు హరినారాయణబాబు.

రాణి మృదువుగా ఇలా అన్నది - నేను చాలా ఇదవుతున్నాను. ఈ మాటను ఇలా కాకుండా కల్పించి అబద్ధం చెప్పిపట్లయితే మీరు బహుశా సంతోషించే వారనుకుంటాను. కాని నేను నిష్కపటంగా యథార్థాన్నే చెప్పాను. ఎందుకు సంతోషించను? నేనూ మనిషినే. బాగా చదువుకుని విజ్ఞానవతిని అయినానని కాదు. నాదీ రక్త మాంసాలున్న శరీరమే. స్వార్థం అనేది నాకూ ఉంటుంది. సవతిబిడ్డ అప్రయోజకుడవటంవల్ల-నాబిడ్డ అదృష్టం పండబోతుంటే, బాశులీ గద్దెమీద కూచునే యోగ్యత ప్రాప్తిస్తుంటే - తల్లికి అంతకన్న ఆనందకరమైన విషయం ఏముంటుంది? కాని ఈ విషయమాత్రం ఒప్పుకుంటాను. కథల్లోనూ, నవలల్లోనూ ఉండే సవతితల్లుల్లాగా నేను ఈ కంట కాన్ని మొదట్లోనే నిర్మూలం చెయ్యటానికి మాత్రం యేమీ ప్రయత్నించలేదు. అతడు మొద్దులా పడిఉంటేచాలు, అదే నాకు కావలసింది. దీన్ని మీరు స్వార్థపరత్వం అనండి. మరేమయినా అనండి. దీన్నిగురించి మీరు నామీద ఎలాంటి అపవాదు నయినావెయ్యండి - మీ రెన్నయినా అనండి - సంతానం విషయంలో తల్లిగా నేను నా కర్తవ్యాన్ని నిర్వహించానని కచ్చితంగా చెప్పగలను.”

“నువ్వు ఇలా అన్యాయంగా ఎవరినయితే వంచి చావో వాడుమాత్రం నీ సంతానం కాదూ?”

“కాదు. ఏదో పుస్తకాల్లో రాసినట్లు - ప్రపంచమంతా నా బిడ్డలే అని అనుకోవటం ఎలాంటిదో ఇదీ అంతే. పైకి అలాంటిసూక్తులు వినటానికి బాగానే ఉంటాయి. కాని స్వార్థదృష్టితో చూచినప్పుడు బాధకరంగా కనిపిస్తాయి. సంతానంమీది మమత్వంతో ఇవాళ మీరు దీన్నొక సమస్యగా చూస్తున్నారు. కాని నేను అతడికి సవితతల్లి నన్నమాట ఒప్పుకోవాలి ముందు. అసలీ అడ్డుగోడ కట్టించెవరు? మీరూ నిర్వికారంగా, ఈ ప్రయత్నం తలపెట్టకుండానే ఉన్నారుగా అప్పుడు. తర్వాత నివారణానికి మీ అంతట మీరే ప్రాధాన్యం ఇస్తూ వచ్చారు. మీ గద్దెమీద కూర్చోబోయేవాడు-వాడేనని మీరు ఎన్నోసార్లు-చెప్పారు - కాని..”

“ఆగావు యెందుకు? చెప్పు. నువ్వు చెప్పదలచిందింకా పూర్తికాలేదు.——”

“మీ ఆ ఉద్దేశ్యం ఇప్పుడు మారిపోయింది. మీరు ఆయుర్వేద వైద్యుడి కూతురిని చూసి, ఆమెని ఈ యింటికి కోడల్నిగా తీసుకురావాలని మహా ఆరాటపడ్డారు. ఆ పేద పిల్లను కోడల్నిగా తెచ్చుకోటానికి నేను అంగీకరించలేదు. అప్పుడు మీ యీరోషమంతా అణిగిపడి ఉంది. ఇప్పుడు ఇంతకాలానికి గోవిందుడి కోసమని మీ హృదయం తహతహ లాడుతోంది... ఇహ నిప్పుడు నివారణుడే మీ రనుకున్నట్లు వెనుకపడతాడు. మీ కోడలే ఈ గాడిదను - మిమ్మల్నికూడా ఉద్ధరిస్తుందని కలలు కంటున్నారు. మీరు కలకాలం ఆ కలల్లోనే ఉండండి. ఇహ నేను ఇచ్చిన సంజాయిషీలో—నాదోషం ఏదైనా ఉన్నట్లయితే - శిక్షించ

టానికి నిరభ్యంతరంగా మీరు పూనుకోవచ్చు. నేను ఆ శిక్ష అనుభవించటానికి సిద్ధపడేడన్నాను!”

రాణి ఉత్తేజితరాలు కావటం చూసి హరినారాయణ బాబు ఎకసక్కెంగా—“ఓహో చివరికి నువ్వీ మామూలు దారికే వచ్చిపడ్డావన్నమాట! శిక్ష సంగతి ఏమీ రానే లేదిప్పుడు. కోడలి ప్రసక్తి నేనేమీ తీసుకురాలేదు. నువ్వు హఠాత్తుగా ఆ పెద్దమనిషి కూతురిని విషయంలో లాక్కుని వచ్చి వ్యవహారాన్ని విషమింప చెయ్యాలను కుంటున్నావా? అయితే ఇప్పుడు కోడలే నీ ప్రతిద్వంద్విని అన్న సంగతి బాహుటంగా తెలిసిపోయింది” అన్నాడు.

రాణి వ్యంగ్యంగా “ఇది నా దౌర్భాగ్యం మరి! అంతకన్న ఇంకేముంది?” అన్నది.

“కాని ఈ వ్యవహారాన్నంతా మార్చి శుభంగా పరిణమింప చెయ్యటానికి వీల్లేదా?”

“అదెలాగో చెప్పండి”

“కోడల్ని మాతృ వాత్సల్యంతో దగ్గిరకు తీసుకోవటానికి ప్రయత్నిస్తే!”

రాణి ఉద్దిప్త కంఠంతో “అలా వీల్లేదు. ఏమాత్రం వీల్లేదు. దయడంచి ఆ మాట మాత్రం మరోసారి అనవద్దు. అంతకంటే మీ బడభరతుణ్ణే నెత్తినెక్కించుకుని మీ గద్దె మీద కూర్చోపెట్టుకున్నా నాకేం అభ్యంతరం లేదు. అందుకు నేను అడ్డుగా ఒక్కమాటకూడా మాట్లాడను” అన్నది.

జమిందారు గంభీరంగా “కాని నిజానికి ఇది ఆ విధంగా వంచించగలవా?” అని అడిగాడు.

రాణీ దృఢకంఠంతో - “నేను వాణ్ణి బలవంతాన లాక్కురాగలను. కట్టిపడేసి అయినా—”

“తర్వాత? ఆ అమ్మాయి అధికారాన్ని పూర్తిగా అంగీకరించి ఊరుకోగలవా?”

“ఆ ఆలోచన తర్వాత. మీరింకా అడగవలసిందే మయినా ఉందా?”

హరినారాయణబాబు కంఠాన్ని సవరించుకుని “నువ్వు ఇప్పుడు చెప్పిన ప్రతి మాటామీదా ప్రతివాదం చెయ్యటానికి వీలుంది. ఇంతవరకెన్నడూ గంగూలీ వంశీయుడైన వాడు ఇతర వంశంలోని స్త్రీమీద ఆధారపడి, బాశులీ రాజ్య సింహాసనంమీద కూర్చోలేదన్న సంగతి నీకు కచ్చితంగా తెలిసిఉంటుంది. జ్యేష్ఠుడనే అధికారంతో కూర్చోవాల్సిన స్త్రీ దానిమీద గోవిందుడే కూర్చోవాలి. కాని ముందు వాడు ఆ యోగ్యతను ఆర్జించుకోలేకపోతే - అది కేవలం దురాశతప్ప ఇంకేమీ కాదు” అన్నాడు.

రాణీ స్తబ్ధులూ ఈ మాటలు విన్నది. కొంచెంసేపు ఎవరూ ఏం మాట్లాడలేదు. జమిందారు ఒకసారి రాణీకేసి ఓరగా చూశాడు. తర్వాత మళ్ళీ—

“నువ్వు ఈ భారాన్ని వహించలేవా? ఏ కారణంచేత నయితేయేం - వాడి విషయంలో చిన్నప్పట్నుంచీ కొంత ఉపేక్ష జరిగింది. దాన్ని ఇప్పుడు చక్కదిద్దటానికి వీల్లేదా?” అని అడిగాడు.

రాణి ఒక్క-క్షణం మనస్సులో ఏ మాలోచించు కుందో - తర్వాత స్నిగ్ధకంఠంతో - “ఇది సాధ్యమయితే - మీకోరికను నేను శిరసావహించేదానన్నే. కాని ఇప్పుడిహ అది అసాధ్యమైనపని. పాషాణాన్ని ప్రయత్నమీద కదలించగలమే కాని, దానికి ప్రాణాన్ని తీసుకురాలేం” అన్నది.

“సరే, అయితే. ఇది సంభవమో కాదో తెలుసుకుం దామని పిలిపించాను నిన్ను. దీనిమీద అనవసరమైన విషయాలన్నీ వచ్చి వృథాచర్చ జరిగింది. కాని నేనీ నిజ తత్వాన్ని గ్రహించలేక - నా ఖయాల్లో నేనుండి, ఆ అమ్మాయినే శరణ్యంగా భావించి, ఎన్నో ఆశలు పెట్టుకుని ఆమె చేతికి బంగారపుకొరడా అందించాను.”

“ఆ సంగతి విన్నాను నేను”

జమిందారు ఆ వేగంతో - “కాని ఇవాళ ఆ కొరడా ఇచ్చివేస్తూ ఆ రాతి బొమ్మలో చైతన్యం తీసుకురావటానికి, ముందు ఆ బొమ్మ మనస్సును గుర్తించి ఉద్బుద్ధం చేస్తే చాలు, బంగారపు కొరడాతో ప్రమేయం లేదన్నది. దీనికి నా సమాధానం ఏమిటో తెలుసా” అన్నాడు.

రాణి జిజ్ఞాసా దృష్టితో భర్త ముఖంకేసి చూడగానే హరినారాయణబాబు ఉత్తేజిత కంఠంతో - “ఆమెమీద ఇప్పటివరకు వచ్చిన ఫిర్యాదుల నన్నిటినీ ఆమె ముఖంచూసి వాయిదా వేసుకుంటూవచ్చాను. ఆమె ఈ పాషాణానికి చైతన్యం తీసుకు రాగలిగిందంటే - ఆమె ఎన్ని ఖానీలు చేసినా ఊమిస్తాను. అప్పుడు ఆమె స్థానం అందరికన్నవైది... కాని ఈ ప్రయత్నంలో ఓడిపోయిందంటే మాత్రం - ఇది

అధారంగా తీసుకుని ఆమెని మళ్ళీ శ్యామాపురానికి పంపించి వేస్తాను...” అన్నాడు.

ఈ మాటలు అంటున్నప్పుడు ఆయన పెదవులమీద నవ్వు కనిపించింది. విద్యుత్తులాగా తీక్షణమైన నవ్వు అది. రాణి కన్నార్పకుండా భర్త చిత్ర ముఖంకేసి చూస్తూ ఊరు కుంది...

20

బాశులీ గ్రామం - అందంగా భాగ్యవంతగా ఉండే ఇతర నగరాలలాగానే అన్ని విషయాల్లోనూ సాష్టాంగంగానే ఉన్నా - ఏదైనా ఒక నదిబడ్డన ఉండే అదృష్టం మాత్రం ఆ ఊరికి పట్టలేదు. అయితే ఆ గ్రామస్తులకు ఒక తృప్తిమాత్రం ఉంది. ఆ ఊరికి ఏడేనిమిది ఊళ్ళ కవతలగా సరస్వతీ నది ఉంది. ఆ నది ప్రకృతీ, ప్రభావంకూడా ఈ ప్రాంతపు జమీందారుగారి ప్రభావంలాగా తీవ్రమైనది. పైగా ప్రక్కనే నది లేదన్న కొరత తీర్చటానికి బాశులీ జమీందారులు ఎంతో డబ్బు ఖర్చుపెట్టి - ఈ నదికి ఒక కాలువను త్రవ్వించి దాన్ని బాశులీ మీదుగా వారి యెస్టేట్ సరిహద్దులోఉన్న మరొక నదిలో కలిపారు. దానితోడు ఆ నదీ ముఖ ద్వారం చెంత చాలా పెద్ద భవనం ఒకటి కట్టించి, దానిచుట్టూ తోట వేయించి, దానికి 'బాశులీ - ఉద్యానభవనం' అని పేరు పెట్టారు.

బాశులీ ఇంచుమించు పదిహేనుమైళ్ళ దూరంలో సరస్వతీనది ఒడ్డునే ఉంది ఈ ఉద్యానభవనం. వర్షా కాలంలో, నది వరదలకు ఒడ్డు కోసుకుపోకుండా ఈ భవనం

పొడుగునా కోటగోడలాంటి గోడను నిర్మించారు. ఈ ఉద్యాన భవనానికి ఇదొక విశిష్టత. రకరకాల అపురూప వృక్షలతాదులతో, విశాలమైన పెద్ద భవనంలోని వైభవోపేతమైన అలంకరణలతో ఆ ఉద్యానవనం ఎంత శోభాయమానంగా ఉంటుందో ఊహించుకోవాల్సిందే !

కాని సంవత్సరంలో చాలా రోజులు, ఈ భవనం, చక్కగా అలంకరించబడిఉండే అందులోని గదులూ ఊరికేనే పడిఉంటాయి. ఒక్కొక్క సంవత్సరం గ్రీష్మ కాలంలో మాత్రం జమీందారు సపరివారంగా వచ్చి ఈ భవనంలో కొన్నివారాలపాటు ఉంటూ ఉంటారు. ఆ సమయంలో ఈ ప్రాంతం మరీ కళకళలాడుతూ ఉంటుంది. ఇక్కడ ఉండే అనుచరులూ మొదలైనవాళ్ళూ - వాళ్ళ జమీందారు మరి కొన్నాళ్లుంటే బావుండునే అని కోరుకుంటూ ఉంటారు. కాని ప్రతియేటా రావటానికి వారికి అవకాశం ఉండదు. అలాగే ఈ యేడూ రానేలేదు.

కాని కొన్ని సంవత్సరాలనుంచి ఇంచుమించు ప్రతి ఋతువుకీ చిన్న జమీందారుగారు వచ్చి స్థిరంగా ఉండక పోయినా తన అనుచరులతో ఒకటి రెండు రోజులుండి గడిపి పోతూ ఉండటం పరిపాటయింది. నిజమే కాని అందువల్ల ఈ ప్రాంతీయులు ఏమీ ఉత్సాహ పడరు. ఎంతేమంటే పెద్ద జమీందారు ఎంత గంభీర ప్రకృతి కలవాడైనా, బాశులీ దివాణానికి వెళ్ళినప్పుడు వారి దర్శనం ఎంత దుర్లభమయినా, ఇక్కడకు వచ్చినప్పుడు మాత్రం దీనికి పూర్తిగా వ్యతిక్రమం కనిపిస్తూ ఉండేది. ఇక్కడ వారి ఆఫీసులోకి సాహసించి ఎవ

రైనా వచ్చి ఎదుటపడగలిగితే మాత్రం నృపతుల్యుడైన జమిందారుగారి ఆదరాన్ని పొందకుండాపోడు. కాని చిన్న జమిందారు స్వభావం దీనికి పూర్తిగా విరుద్ధం. ఎవరైనా దర్శనం కోరివచ్చినట్లయితే దివాణంలో పొందిన అవకాశాన్నే ఇక్కడ పొందుదామనే ఉద్దేశంతో ఇంత పట్టుదలగా వస్తున్నారని నిర్ణయించుకునేవాడు. అతడలా వ్యవహరించటంవల్ల - దర్శనంకోసం వచ్చిన వారికి కావలసిన దూషణలూ తిట్లూ లభిస్తూ ఉండేవి. కేవలం ఆ ప్రాంతంలోని ప్రజలేకాదు, ఆ భవనంలో ఉండే పరిచారికలు మొదలైన వాళ్లకూడా చిన్న జమిందారు వచ్చాడంటే చాలు, హడలిపోతూ ఉండేవాళ్లు. దోషం చెయ్యటంమాట దేముడెరుగు - ఏ కాస్త పొరపాటు జరిగినా వాళ్ళకు విముక్తి అంటూ ఉండదు. కఠినశిక్ష అనివార్యమే అన్నసంగతి వాళ్ళందరికీ తెలుసు. అంచేత అందరూ ఇత డెప్పుడు వెళ్ళిపోతాడా అని భగవంతుణ్ణి ప్రార్థిస్తూ ఉండేవాళ్ళు.

కాని ఈసారిమాత్రం వారి మొర భగవంతుడి చెవిని పడలేదు. ఎంచేతనో చిన్న జమిందారు ఏడేనిమిదిమంది సహచరులతో వచ్చి మూడు మాసాలనుంచి స్థిరంగా ఇక్కడే ఉంటున్నాడు. అక్కడ ఆఫీసులో పని అదీ వదలిపెట్టి ఇంత కాలం ఇక్కడ ఉండటానికి పెద్ద జమిందారుగారి అంగీకారం లభించింది-విచక్షణులైన గృహచికిత్సకుల సలహాతో బలంతో చిన్న జమిందారు ఈ అంగీకారాన్ని పొందగలిగాడు. కాని సదా సందిగ్ధ హృదయుడూ ఎంతో తెలిసిన

వాడైన జమీందారు మాత్రం అది ఆచూకీగాకూడా కని పెట్టలేకపోయాడు.

ఈ విషయంలో చిన్న జమీందారుకు సహాయకుడు, విచక్షణుడైన గృహ వైద్యుడూ - విశ్వామిత్ర ముజుందార్, M. B. అనే కొత్తవ్యక్తి పరిచయం ఇక్కడ చెయ్యకతప్పదు.

ఎంతో ధనం వ్యయంచేసి సర్వతీనది ఒడ్డున ఈ భవనం కట్టించి, కాల్యలు త్రవ్వించినట్లే - తమ ఊళ్లో ఒక ఆస్పత్రి కూడా పెట్టించి, అది చక్కగా నడవటానికి ఏర్పాట్లూ అవీ చేసి గంగూలీ వంశీయులు చాలా కీర్తి - ప్రతిష్టలు సంపాదించారు. గవర్నమెంటు సర్వీస్ నుంచి రిటైరయిన, అనుభవజ్ఞుడైన సివిల్ సర్జన్ ఎవరో ఒకరు ఎక్కువ జీతంమీద ఇక్కడ నియమింపబడి, ఆస్పత్రిని ఎంతో శ్రద్ధగా నడుపుతూ ఉండేవాళ్లు. అతడు గంగూలీ వంశీయుల ఆరోగ్యం విషయమై ఎంతో సావధానంగా కూడా ఉండేవాడు. సుప్రసిద్ధుడైన అమరనాథ్ బెనర్జీ అనే సివిల్ సర్జన్ రెండేళ్ళ క్రితంవరకూ ఈ ఆస్పత్రికి ప్రధాన వైద్యుడుగా ఉంటూ ఉండేవాడు. అతడు ఈ ఆస్పత్రిని ఎంతో అభివృద్ధికి తీసుకువచ్చాడు. అతడి హస్తవాసి ఎంతమందిదో - అంత మాటమందితనంకూడా ఉండేది అతడిలో. ప్రజలంతా అతణ్ణి 'ధన్వంతరి' అని పొగడుతూ ఉండేవాళ్లు. దేవుడిలాంటి ఈయన దయతలచి డాక్టర్ విశ్వామిత్ర ముజుందార్ ను ఇక్కడ తాత్కాలికంగా తనకు అసిస్టెంటుగా నియమించుకున్నాడు. ఆ సమయంలో ఈ ప్రాంతాల్లో కలరా విజృంభించి ఊళ్ళకు ఊళ్లు తుడిచిపెట్టటం మొద

లెట్టింది. తాత్కాలికంగా ఒక అసిస్టెంటు కావాలని పత్రికల్లో ప్రకటించగానే కొద్దిరోజుల్లోనే కొన్ని వందలమంది డాక్టర్లు పెట్టుకున్న అర్జీలు అమరనాథ్‌ని వివ్రతుణ్ణి చేశాయి. సరిగ్గా అప్పుడే కలకత్తా మెడికల్ కాలేజీ మెడల్‌ను, డిప్లమాను పుచ్చుకొని, పంజాబ్‌లోని కొన్ని ప్రైవేట్ ఆస్పత్రుల సర్టిఫికేట్లూ, కొంతమంది ప్రసిద్ధుల సిఫార్సులూ తీసుకుని, డాక్టర్ ముజుందార్ ఈ బాళులీ ఆస్పత్రిలోకి వచ్చి చేరాడు.

మొదట చూడగానే వయసు చెల్లిన అమరనాథ్ బెనర్జీకి ముజుందార్ వేషభాషలు సంతృప్తికరంగా లేకపోయినా అతడి చేతనున్న ఈ ఆయుధాల నన్నిటినీ ఉపేక్షాభావంతో త్రోసి పారెయ్యలేకపోయాడు. ఈ క్రొత్తగా వచ్చిన డాక్టరు తన క్రూర దృష్టిని ప్రధాన చికిత్సకుడైన బెనర్జీమీదికి పరపుతూంటే-సహచరులు చాటుగా “ఇదెక్కడి దృష్టిరాబాబూ! శని దృష్టి” అని అనుకుంటూ ఉండేవాళ్లు.

వాళ్ళనుకున్నది కొద్దిరోజుల్లోనే యథార్థంగా పరిణమించి, ప్రధాన చికిత్సకుని మీద పనిచేసింది ఆ ప్రాంతాల్లోని కలరా ఒక నెలలోనే తగ్గిపోయింది. ఈ క్రొత్తగా వచ్చిన ముజుందార్ మూడుమాసాల్లో తన ఉద్యోగాన్ని విడిచిపెట్టి పోవాల్సిందసలు. కాని మరికొన్ని సిఫార్సుల బలిమివల్ల తాత్కాలికంగా వచ్చిన డాక్టరు స్థిరమైన అసిస్టెంట్‌గా నియమించబడ్డాడు.

తర్వాత కొద్ది మాసాలకే - ఆస్పత్రిని ప్రాణప్రదంగా చూసుకుంటూ ఎంతో అభివృద్ధిలోకి తీసుకువచ్చిన ధన్వం

తరిలాంటి అమరనాథ బెనర్జీ సకుటుంబగా బాశులీ గ్రామాన్ని విడిచిపెట్టి పోవలసిరావటం, ఆ స్థానంలో ముజుందార్ నియమింపబడటం చూసి ఊళ్లోవాళ్ళంతా ఆశ్చర్యపోయారు. దీని కంతకీ వెనుక పీటీన జరిగిన కుతంత్రాలన్నీ తెలుసుకోగలిగిన సామర్థ్యం ఆ ఆస్పత్రి నిర్వాహకులకు ఉన్నది; కాని వాళ్లెవరూ ఈ శనిదేవత వక్రదృష్టి యెదుటకు వచ్చి నిబడటానికి సాహించలేక పోయారు.

తర్వాత దుర్ముఖుడైన చిన్న జమిందారుకీ, ఈ ఆస్పత్రి డాక్టర్ కీ ఎంతో స్నేహం కలిసింది అని తెలుసుకున్నప్పుడు - ఎస్టేట్ ఉద్యోగులు, ఆస్పత్రిలోని ఉద్యోగులూ అందరూ విస్తుబోయారు.

ఈ ఉభయుల సమావేశానికి వెనుక జరిగిన గాధ ఇది.

చండిమీద ఫిర్యాదు చెయ్యటానికి నివారణకు తండ్రి దగ్గరకు వెళ్ళగానే, మొట్టమొదట తనకి తగిలిన ఆఘాతాన్ని అతడు సహించలేక పోయాడు. మానసిక వేదనతో అతడు మంచం ఎక్కాల్సివచ్చింది. అతడి కళ్ళు ఎర్రగా ఉండటం శరీరం కంపించటం ముఖం వివర్ణమై పోవటం, దృష్టిలో ఔదాసీన్యం వ్యక్తమవుతూ ఉండటం ఇవన్నీ చూసి పరిచారి కలూ మొదలైనవాళ్లు గాభరాపడిపోయారు. తర్వాత విశు డాక్టరు గారికి కబురు పంపటం, కబురు అందిన మరుక్షణం లోనే అతడు ఆదరా బాదరా రావడం సంభవించింది.

ప్రాథమిక చికిత్సవల్లనే రోగి చాలావరకు స్వస్థుడయినాడు - డాక్టరుగారు పరిజనులకేసి, గంభీరంగా చూస్తూ “ఒక గంటసేపు మీరంతా ఇక్కడినుంచి బయటికి వెళ్లాలి.

ఈ గదిలోనే కాదు. అసలీ చుట్టుప్రక్కల యెవరూ ఉండ కూడదు” అన్నాడు.

పరిజనులంతా ఆ గదిలోంచి వెళ్ళిపోగానే డాక్టరు స్వయంగానే తలుపులు వేసివచ్చి, రోగిపక్కమీద కూచు న్నాడు. రోగి దృష్టి అంతా డాక్టరు మీదనే ఉంది. “చూశారూ! నేను డాక్టర్ని. మీ జీవితాన్ని కాపాడవలసిన భారం నా మీద ఉంచారు కనుక, మీ మానసిక కవా టాలు కూడా నా ముందు బాహుటంగా తెరవండి. అభ్యంతరం పెట్టకండి” అన్నాడు డాక్టరు.

“మిమ్మల్ని విశ్వసించమంటారా డాక్టరుగారూ!” అని అడిగాడు నివారణుడు.

డాక్టరతణ్ణి గట్టిగా ప్రోత్సహిస్తూ - “ఓ, నిస్సందే హంగా...మీకు చికిత్సచేయటానికి మొట్టమొదట ఈ ఇంట్లో అడుగుపెట్టగానే, మీకు వ్యాధి ఉన్నది శరీరంలో కాదు, మనస్సులోనని చటుక్కున గ్రహించాను. ఆ వ్యాధికి అసలు అంకురం ఏమిటో నాకూ కొంతవరకు తెలియక పోలేదు, అన్నాడు.

“అరె! మీకు తెలుసా? ఆశ్చర్యంగా ఉండే!”

“తెలియకపోతేనే ఆశ్చర్య మసలు! నేను వస్తుతః డాక్టర్ని. ఎవరి ప్రాణాల్ని కాపాడవలసిన బాధ్యత నామీద పడిందో, వారి వ్యాధిని గురించికూడా సర్వదా జాగ రూకుడనై ఉండాలి. వారి మనస్సులోని విషయాలన్నిటినీ కూపీ తియ్య గలిగిన—”

“ఏమిటీ?”

“కుటుంబ వైద్యుడికి అదికూడా కర్తవ్యం క్రిందనే లెక్క. మానసిక లక్షణాలు తెలుసుకోకుండా వ్యాధిని నయం చెయ్యగలగటం ఈ యుగంలో అసంభవం.”

“అయితే నా మనస్సులో ఉన్న విచార మేమిటో ముందుగా తెలుసుకునే ఇక్కడికి వచ్చారన్నమాట!”

“నాకు కొంతవరకు తెలియకపోలేదని మొదట్లోనే చెప్పాను. ఇప్పుడిహా చెప్పక తప్పదు కనుక చెప్తున్నానీ మాట. మీ మనోవ్యాధి కొంచెం విషమావస్థకి దారి తీసింది. కేవలం ‘హోప్ లెస్’ పరిస్థితి కాదనుకోండి. కాని ఈ మనోవ్యాధిని ధైర్యంగా త్రోసేసుకుని ధీమాగా నిలబడటమా— లేదా దానికి లొంగిపోయి ఇలాగే కృశిస్తూ పడి ఉండటమా అనేది ఇహ అంతా మీ చేతుల్లోనే ఉంది”

“నా చేతుల్లోనే ఉందంటారా?”

“ఆహా. కచ్చితంగా మీ మనస్సుఇప్పటివరకూ అతి చురుకుగా అశ్వమేధయాగపు గుర్రంలా పరుగెత్త సాగింది. ఈ అశ్వం ముఖాన్ని ఉన్న ప్రతిజ్ఞాపత్రం చూసి ఇన్నాల్లు దీన్నెవరూ పట్టటానికి సాహసించలేకపోయారు. కాని యిప్పుడు హఠాత్తుగా కాలు మడతపడి అశ్వం కాస్తా పడి పోయింది. అందరూ దూరంగా నిలబడి చోద్యం చూసే వారే కాని, దగ్గరకొచ్చి లేవతీసి, సేదతీర్చేవాళ్లు లేక పోయారు. దీన్ని కొన్నాల్లు పాటు ఇలాగే పడి ఉండనిస్తే, ఈ అశ్వానికి కూడా జడభరతుడిలా ఉండే మీ అన్నగారి స్థితే దాపురిస్తుంది.”

నివారణుడు వణికిపోయాడు. డాక్టరు చెప్పింది అబద్ధం కాదని గ్రహించాడు. కొన్ని క్షణాలవరకు కూడా తన యింద్రియాల్ని స్వాధీనంలో ఉంచుకోగల సామర్థ్యాన్ని కూడా కోల్పోయాడు. అంతేకాదు, మనస్తత్వ శాస్త్రజ్ఞుడైన డాక్టరు తన మనోవ్యాధిని గురించి చెప్పిన దాన్ని కూడా కాదనగల సత్తా లేదతనికి. ఇన్నాళ్లదాకా ఏదోలే తన దయాధర్మాలమీద ఆధారపడేవాడేగా అని ఎవరినీ గురించి భావిస్తూ వచ్చాడో, అతడంటే ఆంతర్యంలో గౌరవభావం కలగసాగింది యిప్పుడు. కంఠస్వరాన్ని కోమలంగా మార్చుకొని కుతూహలంతో “నిజంగా మీకు చాలా సంగతులు తెలుసల్లే ఉంది. సరేకాని ఆ గుర్రం అలా హఠాత్తుగా ఎందుకు పడిపోయిందో చెప్పగలరా మరి?” అని అడిగాడు.

“దారే నడుస్తూ ఒక చీరెకొంగు కదలికకు బెదిరిపోయి, ప్రక్కమలుపు తిరగబోయింది. ఇలాంటి సందర్భాలలో అలాపడటం సహజమే.”

“మళ్ళీ లేవటం?”

“డాక్టరు చికిత్సనీ సలహాను పాటిస్తే దానిదేముంది?”

“కాని మీరు చీరె ప్రసక్తి తీసుకొచ్చారే, దాన్ని ధరించిన ఆమె సంగతులు కూడా తెలుసా యేం మీకు?”

“ఓ; చాలా తెలుసు. నాకు తెలిసినవాటిల్లో మీకు నాలుగోవంతయినా తెలుసునో తెలియదో సందేహమే.”

ఆ మాట వినగానే కళ్లు రెండు పెద్దవి చేసుకుని చూస్తూ నివారణుడు లేవబోయాడు. కాని వెంటనే డాక్టరు

అడ్డువచ్చి “లేవకండి ఇప్పుడు, పడుకునిఉండే వినండి నా మాటలు. మీ రడగ తలచిందేమిటో అడగండి. నా మాటలు విన్నంత మాత్రాన మీ వ్యాధి చప్పున పారిపోతుందని మాత్రం అనుకోకండి. కొద్దిరోజులపాటు మీకు రోగిలాగా పడుకుని ఉండాలి” అన్నాడు.

నివారణు డీ మాటలు వినిపించుకోకుండా తాను ముందు అడిగిన విషయాన్నే మళ్ళీ తీసుకొచ్చి “నా కంటే కూడా మీకు ఎక్కువ సంగతులు తెలుసా?” అని అడిగాడు.

“ఇందులో ఆశ్చర్యమేముందో అర్థం కావటం లేదు నాకు. ఆమె పంజాబ్ లో తన మాతామహుడి ఒద్దికలో ఉంటుండే రోజుల్లో నేను అక్కడ ప్రాక్టీసు చేస్తూ ఉండేవాణ్ణి.”

“ఓ ! అలాచెప్పండి. అయితే—”

“అప్పుడు చాలా సంగతులు తెలుసుకోటానికి అవకాశం చిక్కింది నాకు. ఇప్పుడా సంగతులన్నీ అలా ఉంచండి. తర్వాత వినవచ్చు. ప్రస్తుతం నేను చెప్పతలచినదేమిటంటే, ఆ పడిపోయిన గుర్రాన్ని మళ్ళీ లేవతీసి, దానికి చికిత్సచేసి, దాన్ని పరుగెత్తింప చెయ్యాలి. ఈసారింక దారి తప్పనీయ కూడదు.”

నివారణుడి బుర్రలో మొదట చెప్పిన మాటలే గిర్రున తిరుగుతున్నాయి యింకా. ఉత్సుకభావంతో అతడు మళ్ళీ ప్రశ్నించాడు. “మీకు పరిచయం అంటూ ఉన్నదంటే— ఆమెతో మాటా-పలుకూ కూడా అడి ఉంటారన్న మాటేగా?”

డాక్టరు దీర్ఘంగా నిట్టూర్చి, “అలా ఉండాలిందేగా అసలు! ఆమె చివరకి అన్నమాటలు మాత్రం ఇప్పటికీ నా చెవుల్లో ఇంకా గింగురుమంటున్నాయి” అన్నాడు.

“అది దేన్ని గురించి డాక్టరుగారూ? చెప్పటానికేమయినా అభ్యంతరమా?”

“ఏం లేదు. నేను చేసే మానసిక చికిత్సా విధానాన్ని గురించి ఆమె గేలిచేస్తూ ఒకరోజున మీరు ఫిజిక్సు విడిచిపెట్టి ‘ఫిజియానమీ’ని గురించి చర్చించండి, దానివల్ల ప్రజల ముఖాల్లోని భావాలు చూసి, మనస్సులోని భావాల్ని చెప్పవచ్చు’ అన్నది.”

మీరు జవాబు ఏం చెప్పారు?”

“జవాబు చెప్పేందుకు అవకాశం చిక్కలేదు. చూద్దాం, మీ గుర్రం కనుక జయించిందంటే-ఆ కారణంగా జవాబు చెప్పేందుకు అవకాశం లభిస్తుంది లెండి”

ఆ మాట విని నివారణకు డాక్టరు ముఖంకేసి సాఫి ప్రాయంగా చూశాడు. డాక్టరు వక్రదృష్టి కూడా అతడి మీదే కేంద్రీకృతమై ఉంది. ఉభయలూ ఒకరిని ఒకరు అర్థం చేసుకుని, తమతమ హృదయాలను నిష్కపటంగా వెల్లడించుకున్నారు. వయస్సు చూద్దామా ఇద్దరికీ మధ్య పదేళ్ళ వ్యత్యాసం ఉంది. ఆభిజాత్యము, అహంకారము, స్వస్వామి సంబంధమూ వీటన్నిటి మూలంగా ఈ ఇద్దరి మధ్యా ఇన్నాళ్ళ నుంచీ అడ్డుగా ఉన్న గోడ, చాలా ఆశ్చర్యంగా మాయమై పోయింది దిప్పుడు.

నివారణుడి వ్యాధి, అది తగ్గే విధానమూ డాక్టరు హరి నారాయణబాబుకు ఎలా చెప్పాడంటే— అతడు భయంతో డాక్టరు చెప్పినదానికి అంగీకరించే పద్ధతిని చెప్పాడు. ‘పని యెక్కువగా చెయ్యటం, దానికితోడు తీరని మనస్తాపం - ఈ రెండే ఈ వ్యాధికి మూలకారణాలు - దాన్ని నిర్లక్ష్యం చేస్తే త్వరలో పిచ్చి యెత్తినా యెత్తవచ్చు’...

డాక్టరు చెప్పినది ఆయనకు చాలా విశ్వసనీయంగానే కన్పించింది. అంచేత ఈ డాక్టరుగారి అజమాయిషీతో ఆ సరస్వతీ నది ఒడ్డున ఉన్న ఉద్యాన భవనంలో ఉంటూ, ఆరోగ్యాన్ని కాపాడుకోటానికి నివారణుడికి తండ్రి అనుమతి ఇచ్చాడు.

ఆ ఉద్యానభవనంలో కొన్ని నెలలు ఉండటంవల్ల, అక్కడ ఉండే అనుచరుల సుహృద్భావంవల్ల డాక్టరు సాహచర్యంవల్ల నివారణుడు కేవలం ఆరోగ్యాన్ని కాపాడుకోగలిగాడని చెప్పటానికి వీలేదు. దాంతోపాటు జీవితంలో అంత వరకూ అనాస్వాదితాలుగా ఉన్న ఒకటి రెండు క్రొత్త వస్తువుల పరిచయాన్ని అనుభూతినికూడా పొందగలిగాడు.

నివారణుడు టీ త్రాగుతున్నప్పుడల్లా డాక్టరు కూడా ఆ టేబిల్ ముందే కూర్చుని పెగ్ మీద పెగ్ మధ్యం సేవిస్తూ ఉండేవాడు. పైగా నవ్వుతూ - సహజంగా ఉష్ణతనుకలిగించే ఈపదార్థం మనోవ్యాధికి సాటిలేని దివ్యోషధం” అని అంటూ ఉండేవాడు. ఒకవారం గడిచేసరికి నివారణుడి టీ కప్పులో ఈ మహాషధాన్ని కొంచెం కొంచెం కలుపుతూ ఆ టీ యొక్క శక్తిని ఇనుమడింపచేశాడు. ఆ తర్వాత వారంలో ఉభయలూ

ఒకే పరిమాణంలో ఈ మహాషధాన్ని సేవించేసితికివచ్చారు. ఆ తర్వాత వారంలో అసలు టీ త్రాగటం అనేది పోయి, కేవలం దీన్ని త్రాగటమే అలవాటయిపోయింది. ఉభయల మధ్యా అదివరదాకా ఉన్న అంతరం ఈ త్రాగుడుబల్లముందు పూర్తిగా తుడుచుకుపోయింది.

మన స్తత్వవిదుడైన డాక్టరు, వ్యాధిగ్రస్తుడైన మిత్రుడి కోరికను సఫలీకృతం చెయ్యటానికి, ఈ కొద్ది మాసాలనుంచీ మనోవ్యాధికి సంబంధించిన మందుల్ని గురించే క్రిందామీదా పడుతున్నాడంటే, అతడి విషయంలో అనాలోచితంగా చెప్పి నట్లవుతుంది. మనోవేగంతో అతడు జిల్లా అంతా ఎక్కడికి పడితే అక్కడికి తిరుగుతూ ఈ బాశులీ యెస్టేట్ ను నట్టేట్లోకి లాగటానికి ఒక పెద్దకుట్ర పన్నసాగాడు.

శ్రీరామచంద్రుడికి వారధికట్టే సమయంలో ఉడత కూడా వచ్చి సహాయపడింది. డాక్టరు సహాయంతో నివారణకు ప్రారంభించిన ఈ ప్రయత్నంలో పిన్నలు - పెద్దలు అనేకమంది వచ్చి సహాయపడ నారంభించారు. బాశులీజమీం దారుగారి కోడలి మన స్తత్వాన్ని గురించి సేకరించిన యదార్థ విషయాలకీ దేశంలో విప్లవకారులు అనుసరించే నీతికీ చాలా సన్నిహితత్వం ఉండటం! శ్యామాపురంలో - ఈమె మొండి పట్టుదల మూలంగా జమీందారు ఉచిత విద్యాలయాన్ని స్థాపించటం, ఆ విద్యాలయంలో శాలికలంతా విధిగా వచ్చి చదువుకోటానికి ఆమె చూపిన అధికారం మొదలైనవన్నీ అతిశయోక్తులతో కల్పించబడ్డాయి. మిషనరీవిద్యాలయంలో ఈమె వల్ల అవమానం పొందిన ఉపాధ్యాయుని కూడా వీరికి

సహకరించటానికి సంకోచించలేదు. జమీందారుగారి పాత శాల ప్రారంభమయ్యాక ఈ మిషనరీ స్కూల్లోకి వచ్చే బాలికలే లేకపోవటం మూలంగా స్కూల్ మూసివెయ్యవలసి వచ్చింది. డిస్ట్రిక్టుమిషన్ సొసైటీ అధికారులుకూడా దీనికి చాలా చింతించారు. అటువైపునుంచి వచ్చిన సహకారమూ తక్కువది కాదు. జిల్లాకలెక్టరు, మేజిస్ట్రేటూ ఈ బాశులీ జమీందారంటే గుర్రుగానే ఉన్నారు. కాని ఆయన్ని తమ 'కంట్రాక్ట్' లోకి తీసుకోవటానికి వారి కింతవరకూ యెక్కడా కారణమనేది కన్పించలేదు. హఠాత్తుగా ఇప్పుడు ఆయెస్టేట్ ను గురించి, ఆ జమీందారును గురించి రకరకాల ఆరోపణలు, ప్రత్యక్షంగా, పరోక్షంగా చెంతకు వచ్చి పడటం చూసి, వారు ఆశ్చర్యపోయారు. ఇన్నాళ్ళ కెలా అయితేయేం రంధ్రం అనేది కన్పించింది కదా అనుకున్నాడు పై అధికారి దొర. కాని ఆ కాస్తదాన్ని ఆధారంగా చేసుకోటానికి ఆయనకి కొంచెం సంకోచం కూడా కలిగింది. అది సహజమే పేరు ప్రఖ్యాతులున్న జమీందారు, ప్రభుత్వం యిచ్చే బిరుదాలకు ఆశపడేరకం కాదు. చాలా పలుకుబడి ఉన్నవాడు. ఇది మిథ్యాభియోగం అయితే?

కాని జమీందారు కొడుకు తలవని తలంపుగా అతడి వైప్రేట్ రూమ్ లో ప్రవేశించి, ఆసంకోచాన్ని తొలగించాడు. నివారణ డొక్కడే రాలేదు, విశు డాక్టర్ ని తనకు లీగల్ ఎడ్వైజరుగా వెంటపెట్టుకొని మరీవచ్చాడు. దొగతో మాట్లాడేప్పుడు నివారణడు పొరపాటున మరో పసంగంలోకి దిగ

బోతే, విశుడాక్షరు ఎంతో దక్షతతో సమగ్రతతో దాన్ని కప్పిపుచ్చేవాడు.

ఈ సందర్భములో - ఆ అసాధ్యురాలైన అమ్మాయి జమీందారుకి కోడలయిందని, ఆమె ప్రస్తుతం వృద్ధ జమీందారుని తన గోటిమీద ఆడిస్తోందన్న సంగతీ తెలిసింది. ఆమె భర్త మూర్ఖుడు, జడుడు, వెర్రిబాగులవాడు. కనుక జ్యేష్ఠుడయినప్పటికీ బాశులీ సింహాసనాన్ని అధిష్టించే అధికారాన్ని కోల్పోయాడు. కాని కోడలి ప్రేరేపణవల్ల జమీందారు ఆ వెర్రిబాగులవాడై గద్దె ఎక్కించటానికి ఉద్యుక్తుడయినాడు. దీనివల్ల ఒకరకంగా కోడలే బాశులీ జమీని అధికారిణి అవుతుంది. అలా కనుక జరిగేట్లయితే ఈ ప్రసిద్ధమైన సంస్థానం ప్రభుత్వంతో సహకారాన్ని సద్భావాన్ని నిలబెట్టుకోలేదు. ఈ అమ్మాయి స్వభావమూ, మనస్తత్వమూ అభ్యంతరములైనవి. దేశంలో విప్లవమార్గములో ముందుకు వచ్చిన స్త్రీలెవరయితే ఉన్నారో అందరితోనూ ఈమెకి సంబంధబాంధవాలు ఉన్నాయి.

ఇలా చాలా సంగతులు మాట్లాడిన తర్వాత దొర నివారణుణ్ణి ఊరటపరచి, 'షేక్ హాండ్'తో ఆప్యాయత ఉన్నట్లు వ్యక్తపరచి పంపించివేశాడు. డాక్టరుకూడా తగిన మర్యాదలు పొందకపోలేదు.

ఇది జరిగిన పదిహేను రోజులకి ఈ ఉద్యానభవనంలో ఒకనాడు అర్ధరాత్రివేళ ఆనందమహోత్సవం సాగుతోంది. నృత్యగీత వాయిద్యాలతో పాటు మధుసేవకూడా సాగుతోంది. కలకత్తానుంచి డాక్టరుగారి భంధుమిత్రులు కొం

దరు వచ్చారిక్కడికి. ఆ సందర్భాన్ని పురస్కరించుకొని ఈ ఉత్సవం ఏర్పాటయింది. పెగ్మీద పెగ్ వేసుకుంటూ ఉండటంతో ఉత్సవం మాంచి జోరుగా సాగుతోంది. ఈ స్థితిలో ఉండగా ఈ ఉద్యానభవనం యొక్క రుద్ధ ద్వారం చేంతకు గుర్రంమీద ఒక వార్తావహుడువచ్చి నిలబడడంతో, వీరిలో కొంతమంది మైకం వదలింది. అతడు కంగారుగా లేచివెళ్ళి చూశాడు. బయట ఆ అశ్వారోహకుడు యెదురుగా చూస్తూ నిలబడి ఉన్నాడు. అతడి దుస్తులు చూడగానే వార్తావహుడని తెలిసి పోతోంది.

తలుపు తెరవగానే అశ్వారోహకుడు పెదబాబుగారి దగ్గరుంచి ఉత్తరం తీసుకువచ్చిననీ, దాన్ని యిప్పుడే చిన బాబుగారి చేతికి యివ్వాలని, చాలా అత్యవసరమైన పని అని చెప్పాడు. చిన్న జమిందారప్పడు ఉత్తరం చదువవలసిన స్థితిలోలేడు. విశు డాక్టరే విధిలేక ఉత్తరం చించవలసి వచ్చింది. అతడు ఉత్తరాన్ని ముందు మనస్సులో చదువుకుని 'హుర్రే!' అని అరిచాడు.

బలవంతాన అందరూ ఒక్కక్షణం కళ్ళెత్తి చూశారు. అక్కడ ఉన్న వారందరూ ఇంచుమించు ఒకేస్థితిలోఉన్నారు. డాక్టరు ఆ ఉత్తరాన్ని పైకి గట్టిగా చదివేశాడు.

—హరినారాయణ గంగోపాధ్యాయ ఆశీఃపూర్వకంగా : ఇప్పుడే విశ్వసనీయ వర్గాలద్వారా - ప్రెసిడెన్సీ కమిషనర్, జిల్లా కలెక్టరుగారూ వేటకోసం బయలుదేరి ఈ ప్రాంతాలకి వస్తారని తెలిసింది. వారు ఎల్లుండి మన ఉద్యానవనానికి వేంచేసి మన ఆతిథ్యాన్ని స్వీకరించగలమని

తెలియచేశారు. కనుక నువ్వు ఉన్నవాడివి ఉన్నట్టుగా డాక్టర్ని వెంటపెట్టుకుని రావలసింది.”

ఆశీస్సులతో

“శ్రీ హరినారాయణ గంగూలీ—”

పెద్ద జమిందారుగారి ఈ అర్జంట్ ఉత్తరం - ఇంత ఆనందకరమైన వార్తను తీసుకురాగలదని నివారణడుగాని, డాక్టరుకాని యెవ్వరూ ఊహించుకోనేలేదు. కాని విచార కరమైన సంగతేమిటంటే— ఆ ఉత్సవం పరిసమాప్తి చెంద లేదింకా. అయినా డాక్టరు సలహా ననుసరించి అందరూ మద్యంతో నిండిన గ్లాసులు చేతపట్టుకొని లేచి తూలితూలి పడుతూ ‘మహా గౌరవనీయులైన కమిషనర్ - కలెక్టరు దొరల నుద్దేశించి సంప్రదాయానుసారం ఆ గ్లాసుల్ని ఒం డొంటిని తాపించుకున్నారు. తమ వాంఛితం పూర్తికాబో తున్నందున అందరూ మళ్ళీ ఆ అర్థరాత్రి నిశ్శబ్దతకు భంగం కలిగించారు. ‘హిప్ ... హిప్ ... హుర్రే’ అంటూ.

21

‘అమ్మా! అమ్మా! అమ్మా!’

భర్త - వ్యాకులపాటుతో, ఆర్త కంఠంతో ఇలా ఉచ్చరించటంతో చండికి నిద్ర మెళుకువ వచ్చింది. కంగారు పడుతూ లేచి ఆమె ముందు గబగబా దీపం దగ్గరకు పరుగెత్తి, దీపాన్ని పెద్దదిచేసి చూసింది. భర్త పక్కమీద కూచుని

ఉన్నాడు. అతడి కళ్లు పత్రికాయల్లా ఉన్నాయి. ముఖంలో ఏదో భావవికాసం ద్యోతకమవుతోంది.

“ఏమిటి? ఏం జరిగింది? అలా కలవరిస్తున్నా రేమిటి?

భార్య ఇలా అడగటంతో అతడికి చైతన్యం కలిగింది. దృష్టిని స్వాభావికంగా మార్చుకుని, భార్యకేసి చూసి, భావగద్గద కంఠంతో, “మా అమ్మ సాక్షాత్తు వచ్చి, నా మంచం మీద కూర్చుని, తన చేతులతో నా శరీరమంతా నిమిరింది. ఆ స్పర్శతో నా వీపునిండా కలువరేకులు కప్పినట్లు అనిపించింది. ఇప్పటికి ఆ అనుభూతి పోలేదు. సరీగ్గా ఆ చిత్తరువులో ఉన్నట్లుంది. కాని శరీరచ్ఛాయమాత్రం తెల్లటి తెలుపు” అన్నాడు.

చండి ఏమాత్రం విస్మయాన్ని వ్యక్తపరచలేదు. ఏమీ ప్రశ్నించనూలేదు. సిగ్గుస్వరంతో “సాధనలో చిత్తశుద్ధి ఏర్పడగానే దివ్యభావం కలుగుతుంది ముందు ఆ వెను వెంటనే దివ్యదర్శనం కూడా లభిస్తుంది. ఇందులో ఆశ్చర్యపడవలసిందేమీ లేదు” అని మాత్రం అన్నది.

“నేనయినా అశ్చర్యపోలేదు, కాని చాలా దుఃఖమొచ్చింది - లేచికూర్చుని అమ్మని చూడలేకపోయానుగా మరి!”

భార్య మెల్లగా భర్తను ఊరడిస్తూ “కళ్ళతో చూస్తేనే చూసినట్లా యేం? ఆమెమీద అచంచలమైన భక్తి ఉంటే మనస్సుకి సర్వదా కనిపిస్తూనే ఉంటుంది...” అన్నది.

సరీగ్గా ఇంతలో బయట తలుపులు చప్పుడు కావటంతో దంపతులిద్దరూ చకితులయినారు. వేళకానివేళ ఎవరిలా వచ్చి తొందర కలిగిస్తున్నారు ! ఇద్దరూ గడియారం కేసి చూశారు. నాలుగు కొట్టటానికి ఇంకా కాస్త వ్యవధి ఉంది.

ఇవాళ తలుపులు తీయటానికి గోవిందుడే ముందుకు వెళ్ళాడు. భార్య, భర్త అలా చొరవచేసుకు వెళ్ళటాన్ని ముగ్ధురాలై చూడసాగింది. అతడి అవయవాల కదలికలో పౌరుషం వ్యక్తమవుతూ ఉండటం చూసి, ఆమె తనస్మయం రాలు కాసాగింది. ‘థళథళ లాడే లావణ్యం... ధరణి అంతటా నిండింది’ అన్న పదావళిలోని మధురమైన చరణం చటుక్కున ఆమె గొంతులో గుసగుసలాడింది.

గోవిందుడు తిరిగివచ్చి, “నాన్నగారికి హఠాత్తుగా జబ్బు చేసిందట ! నీ కోసం కబురుచేశారు. బయట పరిచారి కలు నీ కోసం నుంచుని ఉన్నారు” అని చెప్పాడు.

ఆమెకి విచారం కలిగింది. కనుబొమలు చిట్టించి, “నాకోసం కబురు చేశారంటే ఏదో పెద్దజబ్బే చేసి ఉంటుంది. మరి మీరు కూడా రారూ ?” అని అడిగింది.

గోవిందుడు మ్లానముఖంతో “నాకు కబురు చెయ్యలేదుగా !” అన్నాడు.

“ఏదైనా సుస్తీ - అదీ చేసినప్పుడు మీకు కబురు పంపటంకూడా అవసరమన్న అభిప్రాయం వారికింకా గట్టిగా యేర్పడలేదు” అన్నది చండి.

ఆమాట వినేసరికి గోవిందుడి మనస్సులో అభిమానం జాగ్రతమయింది.

“నాన్నగారు నేను ఇంకా అలాగే ఉన్నానని అనుకుంటున్నారు. వారు వచ్చినప్పుడు నేను ఏదో లెఖ్కులు చేస్తూ ఉండటం గమనించారు. నన్ను ప్రశ్నించనుకూడా ప్రశ్నించారు. నేను దానికి సరియైన జవాబే ఇచ్చాను. ఆ తర్వాత ఈ కొద్దిమాసాల్లోనూ నేనింక అభ్యున్నతిని ఏమీ సాధించనట్లేనా!”

భర్త మాటలు చండి మనస్సుకు నాటాయి. కాని ఆమె ఈ విషయంలో అతణ్ణి ఏమీ ఉత్తేజితుణ్ణి చెయ్యకుండా ఉందామనే ఉద్దేశంతో “బహుశా ఇలాకూడా అయి ఉండొచ్చు. అప్పటినుంచీ వారికి ఒకరకమైన పశ్చాత్తాపం కూడా కలిగి ఉండవచ్చు. మీరుచదువులో ఇంకా అభివృద్ధిని సాధించి ఉంటారనే ఊహించి ఉంటారు. మిమ్మల్ని పిలిపించటానికి మాత్రం కాస్త సంతోచం బాధించి ఉండవచ్చు. అయినా మీకు అభ్యంతరం లేకపోతే ఈ స్థితిలో మీ అంతట మీరు వెళ్ళినా తప్పేమీ లేదు. వారు మిమ్మల్ని చూసి సంతోషిస్తారు” అన్నది.

గోవిందుడు ఒక్క క్షణం తనలో తాను యేదో ఆలోచించుకొని జిజ్ఞాసాదృష్టితో భార్య ముఖంకేసి చూస్తూ “కాని దానివల్ల ప్రయోజనం ఉండదేమో? అస్వస్థతగా ఉంటున్నప్పుడు దుఃఖకరమైన వార్తలు చెవిని పడనీయకూడదని, సంతోషకరమైన వార్తలు కూడా హఠాత్తుగా కనుక వినిపిస్తే దానివల్లకూడా కొంత చెరుపు సంభవించవచ్చునని,

ఎక్కడో చదివినట్లు జ్ఞాపకం. నేను చాలావరకు శిక్షితుడయినానని తెలిసినా, నాన్నగారి అస్వస్థత ఇంకొంచెం ఎక్కువకావచ్చు” అన్నాడు.

చండి ప్రశంసాసూచకమైన దృష్టితో భర్త ముఖం కేసి చూస్తూ “కాని నాకు ఈ ఆలోచన తట్టలేదు. నిజంగానే మీరు తల్లి అనుగ్రహాన్ని పొందగలిగారు. వివాహం నాటి రాత్రి మీ మాటలు వింటే ఎలా ఉందో ఇవాళ అలా ఉంది నాకు” అన్నది.

భార్య మాటలకి గోవిందుడు కళ్లు రెండు ఉజ్వలంగా చేసుకుని, “ఆ రోజు, నువ్వు నాతో ఎన్ని మాటలయితే చెప్పావో అన్నీ ఆచరణలో పెట్టావు. నీమూలంగానేగా నే నివాళి ఈమాత్రం శిక్షితుణ్ణయినా అయిందీ!” అన్నాడు.

భార్య ముఖం సిగ్గుతో కొంచెం ఎర్రబడినా, నిర్మలమైన మందహాసంతో ముఖాన్ని ఉజ్వలంగా చేసుకుని, “మీరు శిక్షితులైంది, మీ మానసిక బలంవల్ల” అన్నది.

“కాని నా మనస్సుకు ఇంత శక్తిని కల్పించిందెవరు? శిక్షితుడయినాక నా కేమనిషిస్తున్నదో తెలుసా? చదువు రానివాళ్లు కేవలం దౌర్భాగ్యులు! నిన్ను పొందకపోయినట్లయితే నేను జీవితమంతా అలా దౌర్భాగ్యుణ్ణిగానే ఉండిపోవలసి వచ్చేది. అందరూ నన్ను ఈసడించుకుంటూ ఉండేవారు. ఇంకా నాకు ఆ జడత్వం పూర్తిగా పోలేదు. నీకింకా అడ్డుగా నుంచునే ఉన్నాను. నువ్వు సరాసరి ముందు నాన్నగారి దగ్గరకు వెళ్లు. మళ్ళీ నీ రాకకోసం ఎదురు చూస్తూ ఉంటాను.”

చండి ముగ్ధ దృష్టితో రెప్పవాల్చుకుండా భర్త ముఖం కేసి చూసింది. గోవిందుడు నిండుగా ఆమె ముఖంలోకి చూసే సరికి ఉభయులకళ్లు కలుసుకున్నాయి. దాంతో ఇద్దరి ముఖాలూ అపూర్వకాంతితో ఉద్భాసితము లైనాయి.

22

హరినారాయణబాబు ఒక పెద్ద గదిలో మంచం మీద మైకంలో ఉన్నట్లు పడుకుని ఉన్నాడు. మాధురీదేవి, మృణాళిని మరికొంతమంది స్త్రీలు అతడి చుట్టూ కూర్చొని పరిచర్యలు చేస్తున్నారు. వృద్ధుడైన ఆస్పత్రిలోని అసిస్టెంట్ డాక్టరు - కొంతమంది సహచరులతో దగ్గిరలోనే కూర్చుని, మందుల విషయమై ఆలోచిస్తున్నాడు.

“మామగారూ !”

సుపరిచితమైన ఈ పిలుపుతో రోగి మైకం వెంటనే వదలిపోయింది. కళ్లు తెరిచి ఆప్యాయంగా ‘అమ్మా చండీ!’ అన్నాడు మెల్లిగా.

చండి నిస్సంకోచంగా సరాసరి మామగారి మంచం మీదికి వచ్చి కూచుని, నెమ్మదిగా ఆయన పాదాలను తన ఒడిలోకి తీసుకుంది.

చండి అత్తగారి కేసిచూస్తూ “ఏంజరిగింది అత్తయ్యా!” అని అడిగింది.

రాణి దీర్ఘంగా నిట్టూర్చి, “హఠాత్తుగా తల తిరిగి పడిపోయారు. అయినా దేముడి దయవల్ల వారంతట వారే ఆ పాటును కొంతవరకు తమయించుకున్నారు. పెద్ద దెబ్బ

యేమీ తగలేదు. కాని తలత్రిప్ప మాత్రం ఇంకా తగలేదు” అన్నది.

చండి ముఖం వివర్ణమైపోయింది. “డాక్టరు ఏమన్నారో?” అని అడిగింది.

“వాళ్లు పైకి యేమీ చెప్పలేదు. తలకు మంచుగడ్డ తీసుకొచ్చి పెట్ట మన్నారు. ఒక ఇంజక్షన్ కూడా ఇచ్చారు. విను డాక్టరుగారు వస్తేనేగాని అసలది ఏంజబ్బు అయినదీ తెలియదు.”

“వారింకా ఎందుకు రాలేదు?” - అని చండి వ్యగ్ర కంఠంతో ప్రశ్నించింది.

“ఆయన ఊళ్లో లేరు. అయినా ఈ సుస్తీ చెయ్యక ముందు - ప్రొద్దునే - ఆయన్ని యెందుకో రమ్మని కబురు పంపించారని విన్నాను. తెల్లారేసరికి వచ్చేస్తారు.”

అక్కడ ఉన్నవారినందరినీ ఆశ్చర్యచకితులై చేస్తూ “అమ్మా! నువ్వు నిద్రలోనే ఉన్నావల్లే ఉండే ఇంకా?” అని ప్రశ్నించాడు మామగారు.

“లేదు, మామగారూ! నేను మెళుకువగానే ఉన్నాను. కాని మీరు మెదలకుండా పడుకోండి, మాట్లాడొద్దు.”

“అయితే మరి నిన్నెందుకు పిలిచాననుకున్నావమ్మా! ఇవాళసలు కబురు పంపవలసింది కాదా నీకు... ఇవి మహాలయ పక్షపురోజులు. దేవీ నవరాత్రులు రావటాని కింకా వ్యవధి ఉంది. కాని తప్పనిసరియై నిన్ను అసమయంలో పిలిపించాల్సి వచ్చిందమ్మయ్యా!” అని అన్నాడు మామగారు గట్టిగా.

రోగి ఇలా మాట్లాడుతూ ఉండటం చూసి, చేతులో ఉన్న పనివదిలేసి, డాక్టరు దగ్గిరకి పరుగెత్తుకొచ్చాడు. అతడు వైద్యుడుగా తన బాధ్యతని గుర్తెరిగి, సవినయంగా “అదేమిటి ప్రభూ! మీరిప్పుడు ఒక్కమాటకూడా మాట్లాడకూడదు - అదే ప్రమాదం” అని మనవిచేశాడు.

రోగి ఎర్రపడ్డ కళ్ళతో డాక్టరుకేసి తీక్షణంగా చూశాడు వెంటనే అదే ధోరణిలో “జీవితంలో ఎన్నడూ ఎవరి ఆజ్ఞనూ యెరగను డాక్టర్! ఇవాళ రోగిని కదా అనే నెపంతో నువ్వు నాకు అడ్డుచెప్పవచ్చావా?” అన్నాడు.

డాక్టరు చేతులు రెండూ జోడించి, “పొరపాటయింది నాది. తమరు ఇంక ఊరుకోండి.” అని విన్నవించాడు.

రోగి తర్జనితో శాసిస్తూ “ఊరుకోనా? ఇప్పుడా?” అంటూ వికృత కంఠంతో బిగ్గరగా నవ్వుతూ “పందెపు గుర్రం దాని చిత్తం వచ్చినట్లు పరుగెడుతుంది. దాన్ని ఆపటం నీ తరమా? నిర్ణీత స్థలానికి చేరుకున్నాక దానంతటదే ఆగుతుంది” అన్నాడు.

డాక్టరుకి రోగి స్వభావం తెలుసు. అంచేత ఆయన్నింక కదలించకుండా తన చోటులోకి వెళ్ళాడు.

“డాక్టరు పారిపోయినాడల్లే ఉంది అమ్మా! ఆఁ! పారిపోక తప్పదు. ఆఁ! అదేమిటి-ఆయుర్వేదాచార్యుడి కూతురు కిట్లు ఎర్రచేసి ఏదో మాటను కప్పిపుచ్చుతోందల్లే ఉందే! హ్లా హ్లా హ్లా! కాని ఈ మాటవిని నువ్వుకూడా కోపం తెచ్చుకోలేదుకదా అమ్మాయీ?”

“మామగారూ !”

ఆమె యీ పిలుపులో కేవలం సంబోధన మాత్రమే వ్యక్తం కాలేదు. ఇంకా యేదో కూడా ఉంది. ఈ బెద్ధ త్యంతోకూడిన పిలుపు రోగి చెవుల్లో ఉన్నత స్వరంలాగా గింగిరై త్తించింది. అతడు ఉద్వేల కంఠంతో - “ఓహో ! ఇలాంటి పిలుపే నేను వినతలచింది అమ్మాయీ!” అన్నాడు.

చండి తన స్నిగ్ధ స్వరాన్ని కొంచెం తీక్షణంగా మార్చుకుని, “మీరు ఎన్నడూ ఎవరి అజ్ఞానీ మన్నించి యెరగరని మాకు తెలుసు. కాని ఇప్పుడు మన్నించి తీరాలి మామగారూ! మీ రొక్కమాట కూడా మాట్లాడటానికి వీల్లేదు. మీరీమాటను లక్ష్యపెట్టకపోతే, మేమంతా ఇప్పుడే ఇక్కడ నుంచి లేచి వెళ్ళిపోతాం” అన్నది.

యజమాని మెల్లి మెల్లిగా చెయ్యి పైకి యెత్తుతూ - “అది నాకు తెలుసునమ్మ ! నువ్వు ఏదయినా చెయ్యగలవు. డాక్టరుకి భయపడను కాని, నీకు మాత్రం భయపడతాను” అన్నాడు.

“అయితే మేమంతా లేచి వెళ్ళిపోవాలనే మీకు కోరికగా ఉన్నదా ?” అని అడిగింది చండి.

“లేచి వెడతారా ? నువ్వు ఏమనుకుంటున్నావ్ ? నాకు ఉపచారం చేయించుకోటానికే నిన్ను పిలిచాననుకుంటున్నావా ? నాకు ఏమాట చెప్పాలంటే నాలిక పీకుతుందో - దాన్ని నువ్వు వినితీరాలి. వినకపోతే నీకూ నిష్క్రతిలేదు, నాకూ నిష్క్రతిలేదు” అన్నాడు రోగి వికృతకంఠంతో ...

“కాని ఏమైనా చెప్పటాని కిదేనా సమయం మామ గారూ?”

యజమాని వెనుకటిలాగానే వికృతంగా నవ్వుతూ “సమయంకూడా ఇంచుమించు నాలాంటిదే! ఎవరెంత అడ్డు పడబోయినా ఆగదు. ప్రమాదంగా పరిణమిస్తే దాన్ని ఎవరూ పట్టుకోలేరు. ఆ! అసలు నిన్ను పిలిపించింది ఎందుకో చెబుతాను. దానంతటదే తెల్లవారి పోబోతోంది అమ్మాయి! తెల్లవారసీకుండా యెవ్వరూ ఏమీ చెయ్యలేరు. కలెక్టరును వెంటపెట్టుకొని కమిషనర్ దొరగారు వేటకోసమని వస్తున్నారు. రేపు ప్రొద్దున్నే వారు వస్తారక్కడికి-” అన్నాడు.

మళ్ళీ యజమాని ముఖంలో వేదనాచిహ్నాలు కన్పించాయి. ఆయన తన వక్తవాన్ని పూర్తిచెయ్యటానికి అవకాశం చిక్కలేదు.

చండిచటుక్కున ముందుకువంగి, మామగారిముఖాన్ని చేత్తో నిమరసాగింది ఆమె దృష్టి అంతా మామగారి ముఖం మీదనే ఉంది. కాస్తేపటివరకూ ఎవ్వరూ ఏమీ మాట్లాడలేదు.

చండి మామగారికి మాట్లాడేందుకు అవకాశం ఇవ్వకుండా, “మీ స్వభావాన్ని నేను అర్థంచేసుకున్నదాన్ని బట్టి చూస్తే - కమిషనర్ దొరగారికి ఇక్కడ మర్యాద చెయ్యటంలో ఏదైనా పొరపాటు జరుగుతుందేమో అనే మీరింత కలత పడుతున్నారంటే నేను విశ్వసించలేకుండా ఉన్నాను మామగారూ!” అన్నది.

చండి మాటలకి యజమాని ముఖంలో చటుక్కున నవ్వు తళుక్కుమంది. ఆయన ఉత్సాహంతో - “నువ్వు చాలా ఘటికురాలివి. రోగాన్ని సరిగ్గా పట్టుకున్నావు. కమీషనర్, కలెక్టరు-ఇక్కడికి వేటకోసమని రావటంలేదు అమ్మాయి! విచారణకోసమని వస్తున్నారు” అన్నాడు,

ఆమాట రోగి గదిలో ఉన్నవారి నందరినీ చకితుల్ని చేసింది. చండి మామగారి ముఖంకేసి చూస్తూ “అలాంటి అధికారం వారి కిప్పటికీ ఉందా మామగారూ? అని ప్రశ్నించింది.

“బహుశా లేకపోవచ్చు. లేకపోయినా వారికి చేసిన ఫిర్యాదుల్ని జట్టి, మరెవరైనా అయినట్లయితే ముందు తెలియ చెయ్యకుండానే పోలీసుల్ని పంపి పట్టించేవాళ్లు. కాని ఇది ఆయన పిండం అని తెలుసు కనుక, పోలీసుల్ని పంపి రెచ్చకొట్టటానికి సాహసించలేదు. అసలు అధికారులే వేట అనే మిషన్తో దర్యాప్తు చెయ్యటానికి వస్తున్నారు. కాదనటానికి వీలేదు. కొత్త ఆర్డినెన్సులూ—”

చండి విస్మయకంఠంతో - “ఇది చాలా ఆశ్చర్యకరమైన విషయమే మామగారూ! సర్కారువారు మిమ్మల్ని కూడా ‘ఆర్డినెన్స్’ అనే త్రాళ్లతో బంధింపచూస్తున్నారా?—” అని అడిగింది.

అంతవరకు అడగగానే మామగారి ముఖంలో హఠాత్తుగా భావ పరివర్తనం కలగటం గమనించి, బలవంతాన గొంతు నొక్కుకుంది.

హరినారాయణ బాబుకి కొంచెం వేడి పుట్టింది. “నన్నా? ఇదిగో అమ్మాయి! ఈ సారి పొరపాటు చేశావంటే—” చండి అవిచలితకంఠంతో - “నా ఊహ సరియైనదికాదని మీ ముఖం చూడగానే తెలుసుకున్నాను. వారు ‘వేట’ అనే నెపంతో మరెవరో వేటాడాలని వస్తున్నారని ఇప్పుడు అర్థం చేసుకున్నాను” అన్నది.

“గ్రహించావా అమ్మా? గ్రహించావా? అయితే వాళ్లు వస్తున్నారంటే నే నెందుకింత కళవళపడుతున్నానో ఇప్పుడు తప్పకుండా గ్రహించి ఉంటావు”

చండి ఒక్క క్షణం ఏదో ఆలోచించుకుంది. తర్వాత స్నిగ్ధ కంఠంతో - నేను తమ పాదాలు స్పృశించి చెప్పగలను మామగారూ! ఒకటి రెండు కఠిన కృత్యాల్లో జోక్యం కలిగించుకున్నా ‘ఆర్డినెన్స్’ బంధనాల్లోకిపోయి చిక్కుకునేటంత అన్యాయ కృత్యాల్ని నే నింతవరకు యెన్నడూ చెయ్యలేదు. వాళ్లు తప్పకుండా ఏదో కల్పితగాథలు విని మనల్ని ఆఘాత పరచాలనే సంకల్పంతోనే వస్తున్నారని తోస్తుంది. కాని ఆ కల్పిత కథలకి ‘అస్తిత్వం’ అనేది లేదు” అన్నది.

హరినారాయణబాబు చండి మాటల్ని నిబ్బరంతో విన్నప్పటికీ - చివరికి కంగారు పడుతూ - నే నిప్పుడు ఆరోగ్యంగానే గనుక ఉన్నట్లయితే అసలే బెడదవచ్చినా ఆలోచించాల్సిన పనేలేదు. కాని ఇప్పుడింక మళ్ళీ లేచి నిలబడగలనో లేనో ఏం తెలుసు - ఈ పెద్దపులి ఒంట్లో పద్దెనిమిది గుళ్లు దూరాయి.”

చండి అయిన మాటలకు అడ్డువచ్చి - “నామీద. వచ్చిన ఫిర్యాదేమిటో మీ కసలు తెలుసా. మామగారూ?” అని అడిగింది.

హరినారాయణబాబుఅస్థిర భావంతోనే-“చాలా... చాలా ఉన్నాయ్ అమ్మా! చాలా ఉన్నాయి. ఇవి ఇదివర కయినట్లయితే బయటికి వచ్చేవికావు. కాని ఏం చెప్పగలం అమ్మా! ప్రతి రికార్డులోనుంచి ఏదో ఒకటి బయట పడు తూనే ఉందిట. సర్కారువారి రికార్డులను కాదనటానికి వీలేదు. ఫిర్యాదులన్నీ నీమీదే వచ్చాయి. నువ్వు చాలా సందిగ్ధావస్థలో పడేశావ్. నువ్వు రాసిన ఉత్తరాలుకూడా చాలా పట్టుపడ్డాయట: నువ్వు ఇదివరలో చేసిన కఠిన కార్యా లన్నీ ఇప్పుడు దృష్టాంతాలుగా మారిపోయాయట! అదీకాక నువ్వు నన్ను నీ గుప్పెటలో పెట్టుకున్నావట; ఆ వెర్రి బాగులవాణ్ణి నిర్లక్ష్యంచేసి, నువ్వే ‘బాశులీ’ యెస్టేట్ అధి కారాన్ని చేజిక్కించుకోవాలనే ప్రయత్నంలో ఉన్నావట. ప్రభుత్వ వ్యతిరేకులకు సాహాయ్యం చెయ్యటమే నీ ప్రధానో ద్దేశ్యం!... అని చెప్పాడు.

మామగారి మాటలు చండి చాలా శ్రద్ధగానే విన్నది. కాని ఆమె ముఖంలో భయమూ దిగులూ అలాంటి లక్షణా లేవీ కనిపించలేదు.”

న్యాయమైనదాన్ని బలవంతంగా అన్యాయంక్రింద జమకట్టటానికి అనేకులు అనేక ప్రయత్నాలు చేస్తూ ఉం టారు - కాని న్యాయం ఎప్పుడూ న్యాయంగానే ఉంటుంది. సత్య మెప్పటికీ మిథ్య కాబోదు. ఏం చెయ్యను! నేను

మీ యింటి కోడల్ని. లేకపోతే నేను స్వయంగానే వారి యెదుటకు వెళ్లి సంజాయిషీ యిచ్చేదానే—” అన్నది.

మామగారు అమితోత్సాహంతో “ఇందుకే నిన్ను రమ్మని కబురంపించాను, ఇందుకే - ఈ సంజాయిషీ ఇప్పించాలనే!” అన్నాడు.

చండి వక్రదృష్టితో మామగారి ముఖంకేసి చూస్తూ “మామగారూ! అయితే నేను—”

హరినారాయణబాబు కొంచెం గట్టిగానే. “ఆ! నువ్వు సిద్ధంగా ఉండమ్మా! నేను చెప్పినప్పుడు నువ్వు ఇంక సంకోచించవలసిన పనిలేదు. ఇప్పుడు భారమంతా నీమీద వేసుకుని ఉన్నాను. నువ్వు వెళ్ళిరా అమ్మాయి!—” అన్నాడు.

“వారు వచ్చాక - అవసరమనితోస్తే నేను వెడతాను మామగారూ! ప్రస్తుతం నా కర్తవ్యం అంతా మీకు ఉపచారాలు.”

“కాదు తల్లీ కాదు. అన్నిటికన్నా ఇప్పుడు నీ కర్తవ్యం ఆత్మరక్షణకు అవసరమైన ఏర్పాట్లు చేసుకోవటమే. నీ మర్యాదను కాపాడుకోవటం యెలాగో నీ గదిలోకెళ్ళి కూర్చుని బాగా ఆలోచించుకో. ఇప్పుడు నా విచారమంతా నిన్ను—”

చండి అవిచలిత కంఠంతో - నేను మీపాదాలు పట్టుకుని మనవి చేస్తున్నాను మామగారూ. మీరీ విషయంలో నిశ్చింతగా ఉండండి. మనస్సులో కల్మషం అనేది లేని వారిని - వారి మర్యాదనూ జగదంబే రక్షిస్తుంది. ఆ తల్లి కృపవల్ల వంశానికి అగౌరవం రానేరదు” అన్నది.

హరినారాయణబాబు మనస్సులో చాలా తృప్తిపడి, అవేగంతో - “ఈ రక్షణ కేవలం నీకేకాదు, నాకుకూడాను. అసలదికాక నేనే జబ్బు నయమై మళ్ళీ గట్టెక్కితే-అప్పుడా శాసనాన్ని - ఎందుకులే అమ్మ! ఇప్పుడా అనవసర ప్రసక్తి అంతా... ఏదో చెప్పబోయి ఏదో చెప్పాను. అయితే ఇహ నువ్వు వెళ్ళిరా అమ్మా! తెల్లవారటానికి ఇంకెంతో వ్యవధి లేదు” అన్నాడు.

చండి మామగారి పాదాలను మెల్లిగా దిండుమీద ఉంచి, సవినయంగా - “నేనింక వెళ్ళివస్తాను. నాది ఒక్క మనవి. తమరింక మాట్లాడవద్దు” అన్నది.

హరినారాయణబాబుకి నవ్వాచ్చింది. “అలాగేలే అమ్మా! ఇంక మాట్లాడను. నువ్వు వెళ్ళిరా”.

చండి మెల్లిగా రోగి గదిలోంచి బయటకి వచ్చేసింది. కొంచెం సేపయాక హరినారాయణబాబు గట్టిగా నిట్టూర్చి “కేవలం సంజ్ఞతోనే అసలు సంగతి అర్థం చేసుకుంది. అంచేత నేను చెప్పుదాం చెప్పుదాం అనుకుంటున్నది చెప్పటానికే వీల్లేకపోయింది” అన్నాడు.

మామగారూ-కోడలూ మాట్లాడుకుంటూంటే రాణీ యింతసేపూ మెదలకుండానే ఊరుకుంది. ఇప్పుడిహ కొంచెం వెటకారంగా “అయితే ఇంతసేపూ మీరు చూపించిన ఉద్వేగం అంతా ఒత్తిదేనన్నమాటా?” అని అడిగింది.

ఆ మాట వినగానే అతడు మండిపడ్డాడు. “ఒత్తిదేనా అని అడగటంలో ఏమిటి నీ ఉద్దేశం? నే నసలు సంగతి చెప్పనేలేదనా?”

రాణి కూడా ఏ మాత్రం తెల్లమొహం వెయ్యకుండా “‘అసలు సంగతి’ ప్రసక్తి అంటూవస్తే ‘ఒత్తి సంగతి’ అనేది కూడా దానంతటదే వస్తుంది. నేనేం తప్పు మాటాడలేదు. మాటదాచే అలవాటు లేదు నాకు” అన్నది.

జమీందారు రాణికి సీత్రవంగా చూసి, తర్వాత కొంచెం గంభీరంగా, “ఈ అలవాటును నేర్చుకోవటం ఇదే మొదలు కనుకనే నాకైనా, ఈ అవస్థ వచ్చిపడింది” అన్నాడు.

రాణి సందిగ్ధ దృష్టితో భర్త ముఖంకేసి చూస్తూ “అలా అనటంలో అర్థం? ఎవరిని ఉద్దేశించి ఇప్పుడీ అసలు విషయ ప్రసక్తి తీసుకువచ్చింది?” అని అడిగింది.

భర్త ఈసారి కఠినంగా - “వినాలని ఉందా? అసలు సంగతేమిటో తెలుసా? ప్రబుద్ధుడైన నీ కొడుకు విశుడాక్టర్ని వెంటబెట్టుకుని కలెక్టరు దగ్గరకి వెళ్ళి నా మీద—”

“ఎవరు నివారణుడా?”

“ఆఁ. ఆఁ! కాకపోతే ‘ప్రబుద్ధుడని యెందుకంటాను?’

“ఏం చెప్పాడు?”

“చాలా చెప్పాడు. చాటుచాటుగా తన అస్త్రాలన్నిటినీ గుప్పించాడు.”

“ఎవరు చెప్పారా సంగతి?”

“ఆ సంగతి అనవసరం. గాలేవచ్చి అన్ని సంగతులూ నా చెవులో ఊదిపోతుందన్న సంగతి జ్ఞాపకం ఉంచుకో. కాని అబద్ధాలు మాత్రం కావు, అన్నీ యదార్థ విషయాలే. అందుకనే కలెక్టరుగారు కమిషనర్ గారితో సహా వేట అనే నెపంతో

బాశులీకి వేంచేస్తున్నారు. ఈ అసలు సంగతి బాపూలీకి తప్ప ఇంకెవరికీ తెలియదు. నేనూ మనస్సులో పెట్టుకొని ఊరు కున్నాను. కాని ఉండపట్టలేకపోయాను. మనస్సును సరియైన స్థితిలో పెట్టుకోలేకపోయాను. అయినా విచారకరమైన-ఉన్ ! ఉన్ ! అబ్బ !...”

ఉద్రేకం ఎక్కువవటంతో అంతవరకు చెప్పేసరికి అతడి గొంతు పట్టుకుపోయింది. ఈ ముఖ భంగిమ, ఆ అస్వాభావిక దృష్టి గదిలో ఉన్నవారినందరినీ చకితుల్ని చేసింది. డాక్టరు ఆదరా బాదరా మళ్ళీ రోగి దగ్గరకి పరుగెత్తుకొచ్చాడు.

23

బ్రాశులీ నివాసుల్ని చకితుల్ని చేస్తూ, కలెక్టర్, కమిషనర్ ప్రభృతులు. ఉషఃకాలానికే జమిందారుగారి భవనానికి చేరుకున్నారు. వారిపంట పోలీసు సూపరెండెంట్, కొందరు పోలీసు ఇన్ స్పెక్టర్లు, మరికొందరు కాన్ స్టేబిల్స్ ఉన్నారు.

దివాన్ రాధానాథబాపూలీ ఎస్టేట్ లోని ప్రముఖ ఉద్యోగులందరితో కలిసి ఈ దొరలకు స్వాగతం చెప్పటానికి సిద్ధంగానే ఉన్నారు. ఈ అభ్యాగతులను చక్కగా అలంకరించిన ‘డ్రాయింగ్ రూం’లోకి సగౌరవంగా తీసుకెళ్ళాక, జమిందారు గారికి హాథాత్తుగా జబ్బుచేసిన సంగతి చెప్పి, దివాన్ జీ ఇంకా ఇలా అన్నాడు. “నేను వారి ప్రతినిధిగా తమకు కావలసిన ఏర్పాట్లన్నీ చేయటానికి నియుక్తుడనయినాను, వేట విషయములో తమ తమ అభిరుచులకు అను

గుణంగా ఏర్పాట్లూ అవీ చెయ్యటంలో ఏ మాత్రం అశ్రద్ధ జరగదు”.

కలెక్టరు సందిగ్ధ హృదయంతో కమీషనర్ కేసి చూశాడు. ఒక్క-క్షణం ఉభయులూ ఏవో గుసగుసలాడు కున్నారు. మరుక్షణంలో కలెక్టరు కుర్చీలోంచి లేచి, దివాన్ ను రహస్యంగా పిలిచి, మెల్లిగా ఇతరుల కెవ్వరికీ విన్పించకుండా అసలు సంగతి బయటపెట్టాడు — తాము వేటకనే ఇక్కడికి వచ్చారుట, కాని నిజానికి తమ ఉద్దేశం అది కాదుట ! జమీందారుగారి కోడలిమీద వచ్చిన ఫిర్యాదుల్ని — ఈ నెపంతో దర్యాస్తు చెయ్యటానికి వచ్చారుట. అయినా కమీషనర్ గారి ఉద్దేశం మాత్రం ఇంత పెద్ద జమీందారు కుటుంబ గౌరవాన్ని కాపాడేందుకుగాను ప్రాథమిక విచారణంతా రహస్యంగానే జరపాలనిట !

“తమరు తలవని తలంపుగా చెప్పిన ఈ విషయం మాకు ఆశ్చర్యాన్ని కల్పించింది. తమరు ఎవరి విషయమై దర్యాస్తు చెయ్యటానికి వచ్చారో, ఆమె చక్కని స్వభావాన్ని, నిర్దోషిత్వాన్ని తెలుసుకుని చివరకు పశ్చాత్తాప పడవలసి ఉంటుంది” అన్నాడు దివాన్.

“ఈశ్వరానుగ్రహంవల్ల ఆమె నిరపరాధిని అని రుజువుయితే మేమూ చాలా సంతోషిస్తాం. అయినా దర్యాస్తు మాత్రం జరపకుండా ఉండటానికి వీల్లేదు” అన్నాడు.

“అలాంటి అభిప్రాయం ఉన్నట్లయితే స్టేట్ రూంలోనే విచారణ కొనసాగించవచ్చు.” అన్నాడు దివాన్.

“ఈశ్వరానుగ్రహంవల్ల ఆమె నిరపరాధిని అని రుజువుయితే మేమూ చాలా సంతోషిస్తాం. అయినా దర్యాప్తు మాత్రం జరపకుండా ఉండటానికి వీలేదు” అన్నాడు.

“అలాంటి అభిప్రాయం ఉన్నట్లయితే స్టేట్ రూమ్ లోనే విచారణ కొనసాగించవచ్చు” అన్నాడు దివాన్.

మళ్ళీ దొరలిద్దరూ ఏదో కాసేపు సంప్రదించుకున్నారు. “అలాగే. ఏర్పాటు బాగానే ఉంది. కాని ఆ గదికి చుట్టూ ప్రక్కల ఎవరూ ఉండకూడదు. కమిషనర్, నేనూ, కమిషనర్ పర్సనల్ అసిస్టెంటూ, ఇంకా కొద్దిమంది మాత్రమే ఉంటాం. దివాన్జీ, మరొక వకీలు ప్రతివాదికి సహాయంగా ఉండవచ్చు” అన్నాడు కలెక్టరు.

“వకీలు ఉండవలసిన అవసరం ఏమీలేదు. తనమీద వచ్చిన ఫిర్యాదులన్నీ నిరాధారాలే అయితే ప్రతివాదిని వాటి నన్నిటిని స్వయంగానే ఖండించగలడు. ఒకవేళ యధార్థాలే అయినట్లయితే ‘జాక్సన్’ దొరవచ్చి నిలబడ్డా ఏం ఫర్వా లేదు” అన్నాడు దివాన్.

దివాన్ చెప్పిన దానికి కమిషనర్ తృప్తిపడి, “సరే, బాగుంది. ఆ ఏర్పాట్లన్నీ మీరే చెయ్యండి” అన్నాడు.

ఏర్పాట్లు చెయ్యడంలో విలంబనమేమీ జరగలేదు. జమీందారీ ఆఫీసులన్నీ చుట్టూ ఉండే మధ్యహాల్లో ఈ నలుగురు అధికారులూ సమావేశమయినారు. ఆ పెద్ద హాల్లో బ్రహ్మాండంగా చేసిన ఈ రాజకీయపు ఏర్పాటు అందరికీ ఆశ్చర్యాన్ని కలిగించింది.

“జమిందారుగారి కొడుకు లెక్కడున్నారు? ఇష్టమైతే వారుకూడా ఇక్కడికి రావచ్చు” అన్నాడు కమిషనర్ ముందుగానే.

“చిన్న కొడుకు ఊల్లో లేరు. నిన్నరాత్రే అతడికోసం కబురు వెళ్ళింది. పెద్దకొడుకు ఇంట్లోనే ఉన్నారు. అతడికి ఒంట్లో కులాసాగాలేదు. అయినా ఈ విచారణకు రావటం అవసరమయితే వస్తాడు” అన్నాడు దివాన్.

పెద్దకొడుకు వంట్లో బాగాలేదన్న మాట కలెక్టరుకు కాస్త ధైర్యాన్ని చిక్కించింది. ఈలోపుగానే - ఈ ఫిర్యాదు లన్నీ యెవరిమీద ఉన్నాయో, ఆమె రాకకోసం అధికారులు ఎదురు చూస్తున్నారన్న వార్త అంతఃపురంలోకి పంపబడింది.

కాని ఎక్కువసేపు వారు యెదురుచూడవలసిన పని లేకుండానే పోయింది. లోపలివైపుకి ఉన్న గుమ్మంలోనుంచి, పరదా తొలగించుకుని ఆమె వారి యెదుటికి వచ్చి నిలబడింది. అనవద్యమైన ఆమె ఆకృతిని, అనింద్య సుందరమైన ఆమె ముఖంలోని అపూర్వ తేజస్సును, సంకోచం అంటూ లేని ఆమె నిర్భయ వైఖరిని చూసి ఈ అధికారులు - తాము ఆమెమీద ఆరోపించబడిన ఫిర్యాదుల్ని విచారించటానికి వచ్చామన్న సంగతి మరిచిపోయారు. కమిషనర్ ని చూడగానే అతడితోపాటు అందరూ లేచి నిలబడ్డారు. టోపీలు తీసి నత శిరస్కులు కూడా అయినారు.

ఎవరిమూలకంగా ఈ అధికారుల కిక్కడింత గౌరవ మర్యాదలు చూపబడుతున్నాయో, ఆమెకూడా ప్రత్యభి

వాదసూచకంగా కొంచెం శిరస్సుపంచి, స్వచ్ఛమైన ఇంగ్లీషులో “ఒకసామాన్య స్త్రీని అరెస్టు చెయ్యటానికని వచ్చి మీరు చూపుతున్న గౌరవనీయమైన ప్రవర్తన మీ జాతి యొక్క సభ్యతకు నిదర్శనం. ఇందుకు నేనుకూడా సవినయంగా ధన్యవాదాలు తెలుపుతున్నాను” అన్నది.

అందరూ చకితులయినారు. కమిషనరుతోనూ, కలెక్టరుతోనూ స్వచ్ఛమైన ఇంగ్లీషులో మాట్లాడగలిగిన జమిందారులు కొద్దిమంది మాత్రమే ఉన్నట్లు వారికి తెలుసు. పల్లెటిదిక్కు వాడయిన ఈ జమిందారు ఏయే విషయాల్లో అజ్ఞానుడో అదీ తెలుసు వారికి. కాని ఆయన కోడలే ఇంత చక్కని ఇంగ్లీషు ఇంత స్వచ్ఛంగా మాట్లాడటం చూసి, వారు ఒక్క క్షణం స్తబ్ధులయినారు.

చండి వారి స్తబ్ధతకు భంగం కలిగిస్తూ “మా దురదృష్టంకొద్దీ, మానసియులైన మా మామగారు తమవంటి ఉన్నతాధికారులతో సంప్రదింపులు జరపటానికి అవకాశం లేకుండా అస్వస్థులయినారు. నేను వారి కోడల్ని అయినప్పటికీ మీతో సమాన ఛాయాగా సంప్రదింపులు జరిపే అధికారం లేదు నాకు. ఎంచేతంటే నామీదవచ్చిన ఫిర్యాదుల్ని గురించి దర్యాప్తు చెయ్యటానికే తమరు వచ్చారు కనుక... తమకు ఈ విచారణలో చేతనయినంతవరకు తోడ్పడటానికే వచ్చాను నేను.

తమరు దయఉంచి సావకాశంగా కూచోండి, మీ రడిగే ప్రశ్నలన్నిటికీ జవాబులు చెబుతాను” అన్నది.

“ముందు మీరు మీ ‘సీట్’ లో కూర్చోండి. మా కర్తవ్యాన్ని కాదనలేక మేము ఈ అప్రీతికరమైన వ్యవహారంలో విచారణ జరపటానికి వచ్చినా, మీమీద ఉన్న ఆరోపణలన్నీ రుజువు కానంతవరకు మీ స్వాతంత్ర్యానికి, మీ మర్యాదకి భంగం రానీయము. దయఉంచి కూచోండి మీరు” అన్నాడు కమిషనరు.

తప్పనిసరియై దగ్గరలోనే ఉన్న ఒక సోఫాలో కూర్చున్నది చండి. ఆమె కూర్చున్నాక కమిషనరు, తదితర ఉద్యోగులూ తమతమ స్థానాల్లో కూర్చున్నారు.

తర్వాత విచారణ ప్రారంభమైంది. కమిషనరుగారి శైక్రటరీ ఆ ఫిర్యాదులకి సంబంధించిన ‘ఫైల్స్’ తీసి కమిషనరు ముందు పెట్టాడు.

ఆ కాగితాలన్నీ వరుసక్రమంలో ఫైల్ చెయ్యబడ్డాయి. మొదటి పేజీమీద చూపు పడగానే “తమ పేరు శ్రీమతి చండి దేవియా?” అని అడిగాడు కమిషనరు.

“ఆఁ.” అన్నది వెంటనే చండి.

“మీ వివాహమై ఎన్నాళ్ళయింది?”

“ఇవాటికి సరీగ్గా ఆరు నెలల ఇరవై రోజులైంది.”

“మీ పుట్టిల్లు శ్యామాపురమా? వివాహానికి ముందు అక్కడే ఉండేవారా మీరు?”

“ఆఁ.”

“అక్కడ ఉండగా మీరు ఓ మిషన్ గర్ల్స్ స్కూలు లేడీ టీచరు మిస్ క్రీస్తుకుమారిని కొట్టి అవమాన పరిచారుట కదూ?”

“కొట్టటం మాత్రం చెయ్యలేదు. కాని అవసరమయినంతవరకు అవమానించినమాట మాత్రం వాస్తవం.”

“దాన్ని మీరు అపరాధంగా భావించటం లేదా?”

“ఈ సంఘటన జరిగి చాలా కాలమయింది. ఇన్నాళ్లకిప్పుడు ఆ అప్రీతికరమైన సంఘటనను పురస్కరించుకొని నామీద ఫిర్యాదు చెయ్యబడిందా?”

“ప్రత్యేకమైన ఫిర్యాదంటూ యేమీ రాలేదు. కాని అసలు ఫిర్యాదుకు ఇదొక నిదర్శనంగా మాత్రం ఉంది. మీరు సమాధానం చెప్పండి.”

“నా సమాధానాన్ని మీరు యధార్థమైనదిగా విశ్వసిస్తారా?”

“తప్పకుండా... మీలాంటి సుశిక్షితమైన యువతి అబద్ధమాడదని మా గట్టినమ్మకం.”

“అయితే ఆ గాధను సంక్షేపంగా చెప్పాలి నేను.”

“చెప్పండి.”

“నాకు జ్ఞాపకం ఉన్నంతవరకు - ఆ స్కూల్లో ఏదో ఉత్సవానికి ఊళ్లో ఇతర స్త్రీలతోపాటుగా నాకుకూడా ఆహ్వానంవస్తే వెళ్లాను. కాని స్కూల్లో లేడీటీచర్ మమ్మల్ని నిష్కారణంగా అవమానించింది.”

“ఏం చేసింది?”

“ఆమె తన ఉపన్యాసంలో మా ధర్మాలమీద, మా సమాజం మీద, మా సంస్కారాల మీద విరుచుకుపడింది. అంతమందిలోనూ నే నొక్కడాన్నే ఆ ఉపన్యాసాన్ని ఖండించ వలసి వచ్చింది.”

“అలాగా ! ఊఁ. తర్వాత ?”

“నేను ఖండించినదానికి ఆమె సహేతుకమైన సమాధానం యేమీ ఇవ్వకుండా, నన్ను తన యెదుటికి పిలిచి చెంపమీద కొట్టింది.”

“అప్పుడు మీరేం చేశారు ?”

“ఏసుక్రీస్తు ఆదేశానుసారం ఈ చెంపమీద కొడితే రెండో చెంప చూపలేదు. ఆమెని మర్యాదగా మందలించాలనే ఉద్దేశంతో చేత్తో ఆమె ముందు ఉన్న టేబిల్ ను వెనక్కి ఎత్తేశాను. దాంతో ఆమె క్రింద పడింది. ఆ టేబిల్ మీది సిరాబుడ్డిలోని సిరా ఒలకటంవల్ల ఆమె నల్లని ముఖం మరింత నల్లబడిపోయింది.”

అది విని కమిషనరు, అతడి సహచరులూ అతికష్టం మీద నవ్వు ఆపుకున్నారు. చండి సంకోచించకుండా మళ్ళీ “నే నలా చెయ్యటం అపరాధంగా కనుక మీరు భావిస్తే నేను తప్పక అపరాధినే” అన్నది.

ఈ ప్రసక్తిని ముగించి కమిషనరు మరొక ప్రశ్న వేశాడు. “ఈమాట నిజమేనా ? మీరే పట్టుపట్టి బలవంతాన ఆ మిషన్ స్కూల్ ను ఎత్తివేయించారుటగా !”

“ఒక్కనాటికి కాదు. అనువంగికంగా నేనే కారణం కావచ్చు. కాని నేను మాత్రం వారి స్కూల్ కు విరుద్ధంగా ఒక్కమాట కూడా అని యెరుగను.”

“వివాహానికి ముందు ఈ ఉద్దేశంతోనేగా — ఆ స్కూల్ ఎత్తివేయించి మీ పేరుతో కొత్త స్కూల్ ను స్థాపించమని మీ మామగారిని కోరింది ?”

“నేను మామగారిని బాలికలకు ఒక ఉచిత విద్యాలయాన్ని స్థాపించమని కోరినమాట నిజమే; కాని యే స్కూలునూ ఏ త్రివేయించమని వారిని కోరనూ లేదు. వారు ఏ త్రివేయించనూ లేదు. కాని నే నిలా కోరినందువల్ల వారు స్కూలును స్థాపించిన కారణంగా - ఏ స్కూలు తలుపులైనా మూతబడితే అది వేరేసంగతి.”

“కాని ఈ కోరిక సమర్థనీయమేనా?”

“అయితే మీరే చెప్పండి. మా ధర్మానికి సంస్కారాలకి సంబంధించిన చక్కటి శిక్షణ యిచ్చే విద్యాలయం లేకపోయినచోట - అలాంటి విద్యాలయాన్ని స్థాపించమని నేను కోరితే అది నేరం అవుతుందా?”

కమిషనరు స్తబ్ధులాగా కొంచెంసేపు కాగితాలకేసి అలాగే చూస్తూ ఊరుకున్నాడు.

“మీ కోరికలో ప్రచ్ఛన్నంగా ఎలాంటి విద్వేష భావమూ కనుక లేకపోతే మాత్రం అలా కోరటం నేరం కానేరదు సరికదా ప్రశంసించతగిన విషయం. కాని అసలు మీకు అలాంటి శిక్షణ - ప్రచారాలను గురించి విప్లవాత్మకమైన అభిప్రాయాలున్నట్లు మాకు చాలా దృష్టాంత పూర్వకంగా తెలిసింది” అన్నాడు.

చండి తన కంఠస్వరాన్ని కొంచెం తీక్షణంగా మార్చి, “ఎలాంటి ప్రమాణాలమీద ఆధారపడి మీరు నన్ను గురించి ఇలా అభిప్రాయపడ్డారో తెలుసుకోవచ్చునా నేను?” అని అడిగింది.

కమిషనరు చేతులో ఉన్న ఫైలును ఎత్తిపట్టుకుని “తప్పకుండా. ఈ ఫైల్ చూడండి మీరు. ఇందులో ఆ ఉత్తరాలూ ఆ సంతకాలూ అన్నీ ఉన్నాయి. అవన్నీ సరిగ్గా చదివి, తర్వాత వాటిమీద మీ సంజాయిషీ యివ్వండి” అన్నాడు.

ఆ ఫైల్లో కొన్ని ఉత్తరాలూ, కొన్ని అచ్చయిన నోటీసుల్లో ఆమె పేరూ ఉన్నాయి. చండి ఆ ఫైల్ చూసి, అక్కడక్కడ కొద్దికొద్దిగా చదివి, దాన్ని అక్కడే ఉన్న ఐవరీ టీపాయ్ మీద పెట్టి, “ఇందులో మీరు సంపాదించిన పెట్టిన— అస్త్రా)లమీదనే ఆధారపడి, నామీద యుద్ధానికి దిగినట్లయితే మీ శ్రమ అంతా వ్యర్థమే అనాలి” అన్నది.

ఆమె అంత పట్టుదలగా మాట్లాడే తీరుకి కమిషనరు రవంత స్తబ్ధుడై “ఎందుకని?” అని అడిగాడు.

“అవన్నీ చెల్లనివే” అన్నది చండి.

కమిషనరు ముఖంలో చిరాకు స్పష్టంగా వ్యక్తమవుతోంది. చండి తీక్షణ దృష్టితో అదిగమనించి, “వీటి విషయంలో నా సంజాయిషీకూడా దయఉంచి వినండి” అన్నది.

అలా అంటూనే ఆమె ఫైల్ లోనుంచి, తన పేరు అచ్చ అయిఉన్న ఒక కాగితం తీసి, “క్రింద నా పేరుతో ఈ ప్రకటన కాయితం వెలువడింది— ‘శ్యామాపురంలోని మిషన్ స్కూల్ ఎత్తివేయించటం అనేది చాలా కష్టం. ఇలాంటి ప్రత్యేక సందర్భాలతో చివరి మార్గం అవలంబించాలి. ఒకటి రెండు మిషన్ స్కూళ్ళలో అలజడి పుట్టిస్తే, మిషనరీ టీచర్స్ మీద దురాక్రమణచేస్తే, ఈ దేశంలో వారి స్కూళ్లు ఎన్ని

ఉన్నాయో అన్నీ మూయబడుతాయి.' ఈ కాయితంమీద నాపేరు మాత్రమే ఉండి, ప్రెస్ పేరు లేకపోవటం మీరు గమనించే ఉంటారు. నా కేమీ పేరు ప్రఖ్యాతులు లేవని, నేను అంతఃపురం విడిచి బయటికి రావటానికి వీల్లేనిదాన్నని మీరు అంగీకరించి తీరాలి. నా కిలాంటి ఉద్దేశమే ఉన్నట్లయితే, ఆ ఉద్దేశ్యసిద్ధికి ఈ కాయితం అచ్చు వేయటం దేనికి? మా మామగారి ప్రతాపంతో, పలుకుబడితో, వారి ఎస్టేట్లో ఉన్న స్కూళ్ళ నన్నిటినీ చట్టసమ్మతమైన పద్ధతులలోనే మూయించవచ్చు. ఈ శ్యామాపురం సంఘటనని ఇంకెక్కడా ఆధారంగా తీసుకోలేదుకదూ" అన్నది.

కమిషనరు ఆమె మాటలన్నీ శ్రద్ధగా విన్నాడు. "అయితే దీంతో మీకు సంబంధం ఉన్నట్లు ఒప్పుకోరా?" అని అడిగాడు.

"ఏమాత్రం ఒప్పుకోను" అన్నది చండి కఠినంగా.

"మరి ఈ ఉత్తరాలన్నిటిమాట! వాటితోనూ మీ కేమీ సంబంధం లేదంటారా?"

అవన్నీ చెల్లేవికావని మీకు ముందుగానే చెప్పాను సార్! ఉత్తరాలను పరీక్షగా చూస్తే - లోపల ఉన్న విషయమంతా ఒక స్త్రీ వ్రాసినట్లు, ఆమెకూడా ఏదో అంతంత మాత్రంగా చదువుకున్న స్త్రీయే నని మీకే తెలుస్తుంది. అందులో ప్రతి పంక్తిలోనూ తప్పులు కనిపిస్తూనే ఉంటాయి. పైన చిరునామా మాత్రం బాగా చదువుకున్న పురుషుడేవడో రాసి ఉంటాడు ఇంగ్లీషులో. నా ఇంగ్లీషు దస్తూరీ, బెంగాలీ దస్తూరీ కూడ మీకు వ్రాసి చూపిస్తాను. మీరు

పరీక్షించి చూడండి ముందు. తర్వాత దస్తూరీలను పోల్చుటంలో నిపుణులైన వారిదగ్గరకు పరీక్షకు పంపి చూడండి. అప్పుడైనా తెలుసుకుంటారు నేను చెప్పింది అబద్ధం కాదని.”

దగ్గరలోనే పేబిలుమీద ఉన్న కాయితం కలం తీసుకుని, కొన్ని పంక్తులు బెంగాలీలోనూ, కొన్ని పంక్తులు ఇంగ్లీషులోనూ వ్రాసి, చండి ఆ కాగితాన్ని కమీషనరు పేబిలు మీద పెట్టింది.

వెంటనే ఆమె దస్తూరీతో ఉన్న ఉత్తరాల పైలును తీసుకొని కమీషనరు, అతడి అనుచరులు ఆ దస్తూరీల వ్యత్యాసాన్ని తెలుసుకునే ప్రయత్నంలో పడ్డారు.

పరీక్షించటం అయాక, కమీషనరు, తన అభిప్రాయాన్నేమీ వెలిబుచ్చకుండానే “కాని ఉత్తరాలమీద ఈ ఊరి ముద్రే ఉన్నదన్న సంగతి మీరు గమనించారా?” అని అడిగాడు.

“గమనించాను. ఆ కాగితాలు అచ్చవేయించిన సంగతి యదార్థమయినట్లు - ఆ ముద్రలూ యథార్థమే. కాని వ్రాసిన వ్యక్తి, వ్రాయబడిన వ్యక్తుల పేర్లు మాత్రమే అయథార్థం.”

“మీరు ఆత్మరక్షణకోసం ఇంకెవరిచేతనయినా ఉత్తరాలు రాయించిఉన్నా అందులో ఆశ్చర్యం యేమీలేదు.”

“దానివల్ల నాకేమిటి లాభం? ప్రజాందోళనల్లో పాల్గొనే సువిఖ్యాతలైన స్త్రీలలాగా నేనేం ప్రసిద్ధురాలిని కాదు. నా పేరును క్రింద వేయించుకోవటంవల్ల ప్రయోజనం ఏముంటుంది చెప్పండి. తాము స్వయంగా రాయ

టానికి ధైర్యం చెయ్యలేని వాళ్లు క్రింద సంతకం పెట్టారంటే- అది ఎంతవరకు నమ్మ తగింది?”

“అయితే ఈ ఫైల్సులోని కాగితాల విషయంలో మీరు కేవలం అజ్ఞులని, మీకు వాటితో యెలాంటి సంబంధమూ లేదని శపథంచేసి చెప్పగలరన్నమాట?”

“ఈ ఫైల్ చూడటానికి ముందే నేను చెప్పవలసిందేదో చెప్పాను. అయినా భగవత్సాక్షిగా ఈ మాటమాత్రం చెప్పగలను - ఇంతవరకు నే నెన్నడూ ఒక్క అబద్ధమయినా ఆడి యెరుగను. సత్యాన్ని దాచటం అనేది నాకు తెలియదు...”

“అయితే మీ శత్రుపక్షంలోనివా రెవరైనా, మీకు అనిష్టం కలిగించాలనే తలంపుతో మీ పేరుతోనే ఈ కాగితాలు సృష్టించి ఉంటారు - అన్న అనుమానం మీ కేమైనా ఉందా?”

“ఈ విషయంలో నా అనుమానంకన్న తమదర్యాపు ఎక్కువ బలమైంది కదూ? నేను ఒక్క సంగతేమయినా మిమ్మల్ని అడగవచ్చునా?”

“తప్పకుండా. మిమ్మల్ని మీరు సమర్థించుకునేందుకు ఏదయినా అడగవచ్చు.”

“ఈ నోటీసుల్లో క్రింద నా పేరుమాత్రం అచ్చువేసి ఉంది. ఓ సమితి పేరుకాని, ఓ చిరునామాకాని ఏదీ లేదు. కవర్లలో మాత్రం ‘సెక్రటరీ, మహిళాభ్యుదయసమితి, ట్రాలీ గంజ్, దక్షిణ కలకత్తా’ అని మాత్రం రాసిఉంది. బహుశా మీరు ఆ విలాసంనుంచే ఈ అస్త్రాల్ని పోగుచేసి ఉంటారు.

కాని అక్కడ నిజంగా ఇలాంటి సమితి అంటూ ఏదయినా ఒకటి ఉందా? ఉంటే సెక్రటరీ ఎవరో పట్టుకోగలిగారా? ఆ సమితిలో సభ్యత్వం ఉన్నవారి నెవరైనా చూశారా? నా విషయంలో వారి అభిప్రాయాలు తెలుసుకున్నారా? వారు ఎరుగుదునని, నాతో వారికి పరిచయం ఉందని ఏమయినా చెప్పారా?”

ఈ ప్రశ్నలకు కమిషనరు కొంచెం విసుగుదలగా “మీ యీ ప్రశ్నలకు వేటికీ సమాధానం చెప్పజాలం. త్తమించాలి” అన్నాడు.

చండి తీక్షణ దృష్టితో ఒకసారి కమిషనరు మొహం కేసి చూసి, మామూలు ధోరణిలోనే “ఇంకా మీరు నన్ను అడగదలచిన ప్రశ్న లేవయినా ఉన్నాయా? మీ అనుమానాలను నే నేమయినా తొలగించ గలిగానా?” అని అడిగింది.

“మీరు తొందరపడకండి. మా దర్యాప్తు యింకా పూర్తికాలేదు. ఇంకా అడగవలసిన ప్రశ్నలున్నాయికొన్ని” అన్నాడు కమిషనరు కొంచెం గట్టిగా.

చండి కొంచెం తలవంచుకుంది. కమిషనరు ఒక్కసారి చండి ముఖంకేసి వక్రదృష్టితో చూసి, వెంటనే “మీ భర్త పేరు గోవిందనారాయణా?” అని ప్రశ్నించాడు.

“ఊ..”

“ఆయన జన్మతః జడుడు, మూర్ఖుడు, ఉన్నాడుడట కదూ?”

“ఆ అభిప్రాయం చాలా మందికి ఉన్నమాటనిజమే.”

“ఆయన్ని గురించి మీ అభిప్రాయం ఏమిటి?”

“ఈ ప్రశ్నకు నా నుంచి సమాధానం పొందటంవల్ల ప్రయోజన మేమైనా ఉన్నదా? ఏ ఉద్దేశ్యంతో మీ రిలా అడుగుతున్నారో - నేను అడుగవచ్చునా సార్?”

“ఉద్దేశ్యం ఇది — మీలాంటి చక్కని అభ్యుదయ భావాలు కలిగిన యువతి, అలాంటి జడుణ్ణి వివాహం చేసుకున్నదంటే వెనక ఏ పాట్రి ప్రోద్బలమో ఉండి ఉండాలి. అలాచేస్తే భవిష్యత్తులో ఈ ఎస్టేట్ ధనంతో ఆ పాట్రిని ఎక్కువ స్తామత కలదానినిగా చెయ్యవచ్చుననే అభిప్రాయం ఉండొచ్చు.”

“అందరూ అప్రయోజకు డని తేల్చిన ఆ వ్యక్తిలో నే నేదో ఒక ప్రత్యేక లక్షణ మున్నట్లు గ్రహించాను. నేను శాయశక్తులా ప్రయత్నించి వారిని ఆదర్శ పురుషునిగా చేయవచ్చుననే ఉద్దేశ్యంతో వివాహం చేసుకున్నాను. నా ప్రయత్నంకూడా సారకమయింది — అని నేననేట్లయితే మీ అనుమానం ఆధారం లేనిదని అంగీకరిస్తారా?”

చండి చెప్పిన ఈ సమాధానం ఒక్క కమిషనరునే కాదు, అతడితోపాటు ఉన్న అధికారులను కూడా చకితుల్ని చేసింది. ఈ ప్రసక్తి ఇంక ముగింపునకు వచ్చింది అనుకున్నది చండి. తనమాటలతో తనంతట తానే పట్టుపడిందేమో అని అధికారులనుకున్నారు. అలా అనుకోటానికి చాలా కారణాలున్నాయి. చండి యుక్తులతో మిగిలిన ఫిర్యాదు లన్నీ బలహీనమయినవని తేలిపోయినా, ఇది మాత్రం అలా తేలిపోయేది కాదని వారందరికీ మనస్సులో స్థిరమైన విశ్వాసం ఉంది. వారసలు ఈ ఊళ్లో అడుగు పెట్టగానే జనసామాన్యం చెప్పు

కునే మాటల్ని బట్టి కూడా అతడు జడుడే నని తేలిపోయింది. అతడు జడుడు కాదని చండియే చెబుతోంది.

చండి ఉద్దేశాన్ని క్షుణ్ణంగా తెలుసుకోవాలనే భావంతో “మీరు చెప్పినదాన్ని ఉపసంహరించుకుంటారా?” అని అడిగాడు.

“ఎందుకు?” అని ప్రశ్నించింది చండి తలయెత్తి.

“మీ మాటల్ని బట్టి మీ భర్త మూర్ఖుడు, జడుడు, మతిలేనివాడు కాడని, మామూలు వ్యక్తేనని స్పష్టపడుతోంది”.

“వారిని గురించి కనీసం నా అభిప్రాయం ఇదే.”

“కాని అతణ్ణి గురించి అందరి అభిప్రాయాలూ ఎలా ఉన్నాయో, అవి మీకు తెలియవా?”

“నన్ను ఈ ప్రశ్న అడగటం వృథా... ఇతరుల అభిప్రాయాలకి అనుగుణంగా ఆలోచించే స్వభావం కాదు నాది.”

దొరగారి యెర్రటిముఖం ఒక్కక్షణం వివర్ణమయింది. మరుక్షణంలోనే అతడు నిగ్రహించుకుని, “అయితే మేము వృధాగా సందేహాల్లో పడిపోతున్నాము. తమ భర్తతో పరిచయం చేసుకునే అవకాశాన్ని ఇప్పుడింక వదులుకోము. వారిక్కడికి రావాలని వాంఛిస్తున్నాం మేము” అన్నాడు.

చండి సాభిప్రాయంగా దివాన్ కేసి చూడగానే, అతడు లేచి లోపలి గుమ్మందాకా వెళ్లాడు. లోపల కొంతమంది

పరిచారికలు ఆజ్ఞకై ఎదురుచూస్తూ ఉన్నారు. అతడు వారి కేదో నిర్దేశించి వచ్చేశాడు.

కాసేపు అందరూ నిశ్శబ్దంగా ఉన్నారు. చటుక్కున కమిషనరు ఆ నిశ్శబ్దతకు భంగం కలిగిస్తూ “మీ భర్త యందు మీకు ఉన్న గొప్ప అభిప్రాయాన్ని బట్టి మేము ఆయన్ని సుశిక్షితుడని ఆశించవచ్చునా?” అని అడిగాడు.

“ఇంగ్లీషు రావటమే ఒక ‘స్టాండర్డు’గా భావించి మీరు వారిని పరీక్షించ తలచినట్లయితే మాత్రం మీరు కొంత నిరుత్సాహాన్ని పొందవలసి వస్తుంది. ఆ విషయంలో వారు సునిశితాలు కావటాని కింకా కొంత వ్యవధి కావాలి. కొద్దిరోజులు పోయాక వారిలో ఆ లోపంకూడా ఉండదు. ఈ దేశంలో సుశిక్షితులైన ఇతర జమిందార్లతోపాటు - సమాన ఛాయాలో వారూ వ్యవహరించగలరనే విశ్వాసం మాత్రం నాకు ఉన్నది.”

“మీ భర్తను గురించి మేము ఇతరుల ద్వారా విన్న దానికి అనుగుణంగా వారితో మేము మాట్లాడుతాం. వారు సహజమైన స్థితిలోనే ఉన్నట్లు మాకు కనుక తోచినట్లయితే మీరు చెప్పిన విషయాలన్నిటితో ఏకీభవించి, మా విచారణను ఇంతటితోనే ముగిస్తాం.”

చండి ముఖంలో పరివర్తన యేమీ కనిపించలేదు. “నేను కొంచెంసేపు లోపలికి వెళ్ళవచ్చునా?” అని అడిగింది.

చండి అలా అడగటంతోనే కమిషనరు కుర్చీలోంచి లేచి “తప్పకుండా. అవసరమయితే మళ్ళీ మేము మిమ్మల్ని ఆహ్వానిస్తాం” అన్నాడు.

చండి ఈ గదిలోకి వచ్చేప్పుడు ఏలాంటి మర్యాదను పొందిందో, మళ్ళీ ఇక్కడనుంచి వెళ్ళేటప్పుడూ అలాంటి మర్యాదనే పొందగలిగింది.

కాస్సేపట్లోనే లోపలినుంచి గోవింద నారాయణ్ పరదా తప్పించుకుని ప్రవేశించాడు. తెల్లటి దుస్తులతో, కఠోర నిగ్రహంతో - బ్రహ్మచర్య పరాయణుడైన ఆ వచ్చిన ఆజానుబాహు వయిన యువకుని కేసి అందరూ గ్రుడ్లప్పగించి చూశారు.

“వీరు మా జమిందారుగారి జ్యేష్ఠ పుత్రులు గోవింద నారాయణ గంగూలీ” అని దివాన్ అక్కడ ఉన్నవారికి పరిచయం చేశాడు.

గోవిందనారాయణ గంభీరంగా కొంచెం ముందుకు వచ్చి ఇంగ్లీషులో సుప్రభాతాన్ని తెలియజేశాడు దొరలకు.

వెంటనే కమిషనరు లేచి అతడితో కరచాలనం చేశాడు. మిగతా అధికారులంతా ఆయన పద్ధతినే అనుసరించారు.

ఈ లాంఛనాలన్నీ అయినాక అందరూ కూర్చున్నారు. కమిషనరు విశుద్ధమైన బాంగ్లాభాషలో - “ఈ యెస్టేట్ లో ఏయే శాఖలతో సంబంధం ఉన్నదో తెలుసుకోవచ్చునా?” అని అడిగాడు.

“ఎలాంటి సంబంధాన్ని గురించి మీరు తెలుసుకోదలిచారు?” అని అడిగాడు గోవిందనారాయణ స్పష్టమైన ఉచ్చారణతో.

“ఈ ఎప్టేట్ పరిపాలనా విషయాల్లో మీరు మీ తండ్రిగారికి ఏ విధంగా సహాయపడుతున్నారో తెలుసుకోవాలనుకుంటున్నాం.

గోవింద నారాయణ చిరునవ్వుతో - నే నంటే మా నాన్నగారూ, మా ఎప్టేటూ అందరికీ వేసటే. అలాంటప్పుడు నేను వారికి సహాయపడటం అంటే ఎలా సంభవం?” అన్నాడు

“మీ రెండు కిలా అంటారు ? మీరంటే వారందరికీ యెందుకంత వేసట ?”

“దురదృష్టవశాత్తూ నే నన్ని విధాలా అయోగ్యుణ్ణి కావటమే కారణం”

“మీ రిప్పటికీ అదేభావంలో ఉన్నారా?”

“లేదు. శిక్షణలేక నేనూ ఇదివరలో అయోగ్యుణ్ణి అనుకుంటూ ఉండేవాణ్ణి కాని ఇప్పుడు రవంత శిక్షణ పొందటంతో - ప్రయత్నిస్తే యోగ్యుణ్ణి కావటం ఏమంత కష్టం కాదని తోస్తోంది. నాకూ తగిన శిక్షణ అనేది కనుక ఉంటే మా తండ్రిగారికి పరిపాలనా విషయాల్లో మున్ముందు సహాయ పడగలననే ఆశ ఉన్నది.”

“మీరు సభ్యతగలవారితో కలసి మెలసి ఉండరని, మీ కసలు వ్రాయటం చదవటం రానేరాదని మీ మనస్సు కూడా సహజస్థితిలో లేదని విన్నాం మేము. ఇదంతా నిజమే నంటారా?”

“సరియైన సమాచారమే విన్నారు. నా పూర్వజీవితం నా కిప్పు డేదో కలగాతోస్తూ ఉంటుంది. అందరూ నన్ను

‘మాడ్’ అని ‘ఇడియట్’ అని ‘ఘాల్’ అని అంటూ ఉంటారు.”

“మీ రేమనుకుంటారు ?”

“నేనూ ఇదివరదాకా అలాగే అనుకున్నాను. కాని ఈ ఇంగ్లీషు మాటలకు అప్పడసలు అర్థం తెలియదు నాకు.”

“అంటే ఇప్పుడు ఇంగ్లీషు బాగా అర్థం చేసుకోగలరన్న మాట !”

“అంటే అన్ని మాటలూ అర్థం చేసుకోగలనని కాదు. కొన్నికొన్ని చేసుకోగలను. నా చదువు ఇంకా పూర్తికాలేదు.”

“ప్రారంభించి ఎన్నాళ్ళయింది ?”

“వివాహం అయినాక. ఇంకా పూర్తిగా ఏడు నెలలు కాలేదు”

“అంతకు ముందు ఏంచేసేవారు ?”

“ఏమీలేదు. మనిషి పశువు కాని, స్థితిలో పడిఉండే వాణ్ణి ఒకమూల. నాకు చదువుచెపుదామని వచ్చినవాళ్లంతా ఒకటి రెండురోజు లేదో చెప్పి, నేనొట్టి మొద్దునని, జడుణ్ణని ‘ఇడియట్’ నని అనేసి వెళ్ళిపోయేవాళ్లు”

“ఇంతకీ వివాహమయిన ఈ కొద్దివ్యవధిలోనే మీరింత స్థితికి రాగలిగామని చెప్పటమేనా మీ ఉద్దేశ్యం ?”

“ఆఁ.”

“ఇది ఎలా సాధ్యమయిందో చెప్పగలరా ?”

“నా భార్య కృషివల్ల. నేను అయోమయ స్థితిలో ఉండటం చూసి, నాకు శిక్షణ నిచ్చే భారం నా భార్యే వహించింది.”

“అయితే ఆమె శిక్షణవల్లే మీలో యింత మార్పు వచ్చిందని ఒప్పుకుంటున్నారన్న మాట!”

“ఓ! కచ్చితంగా. నేనీ విషయాన్ని సగర్వంగా అంగీకరిస్తాను.”

“సరే, మిమ్మల్ని మరొక విషయం అడుగుతాను. మీ చదువు విషయంలో మీ భార్య మీకు యెలా సహాయ పడుతున్నదో - అలాగే ఆమె ఇతర వ్యవహారాల్లో మీరు కూడా అలాగే సహాయ పడుతున్నారా?”

“ఆమెకి వేరే మరొకపని అనేదే లేదసలు - నాకు శిక్షణ ఇవ్వటం తప్ప. ఈ కృషికై ఆమె సర్వస్వాన్ని ధారపోస్తోంది!”

కమిషనరు ఈసారి సంతోషంతో గోవింద నారాయణుని కరచాలనంచేసి, “మితో మాట్లాడటంవల్ల నేను చాలా సంప్రీతుణ్ణయినాను. ధన్యవాదాలు బాబూ!” అన్నాడు.

సరీగ్గా అదే సమయంలో నివారణ డక్కడికి వచ్చాడు. అతడి వెంట డాక్టర్ విశ్వమిత్ర ముజుందార్ కూడా ఉన్నాడు. వారిద్దరి ముఖాలూ వెలనెలబోయాయి అప్పుడు.

“వీరే మా జమీందారుగారి కనిష్టపుత్రులు నివారణ గంగూలీ” అన్నాడు దివాన్.

“హలో! మీరు ‘ఇడియట్’ అని ‘మాడ్’ అని చెప్పిన మీ అన్నగారు గోవింద్ అంటే వీరేనా?” అని ప్రశ్నించాడు కలెక్టరు.

నివారణుడి మైకం కొంత వదిలించి కాని, మాట ఇంకా స్పష్టంగా రావటంలా. తొట్టుపడుతున్న కంఠంతో “యస్. రాత్రింబగళ్లు అనేవి ఎంత సహజ సత్యాలో వీడు ఇడియట్ - ఫూల్ - మాడ్ అనేది కూడా అంత నగ్న సత్యం -” అన్నాడు. కమిషనరు హేళనగా - “But now we see the tables have been turned!” అన్నాడు.

కమిషనరు హేళనతోపాటు కలెక్టరు కొంచెం రోషంగా - “Now, save your situation Nivarana Babul!” అన్నాడు.

డాక్టర్ విశ్వమిత్ర ఇంతలో తనను సమర్థించుకునేందుకు - కమిషనర్ ను పొగిడే సూత్రాలను కొన్నిటిని మెల్లిగా నివారణుడికి ఉపదేశించాడు.

అతడు చెప్పినట్లు నివారణుడు కమిషనరు దగ్గరగా వెళ్ళబోయాడు. కాని దురదృష్టవశాత్తూ తూలిపడిపోయాడు. దాంతోపాటు అతడికి ఉన్న త్రాగుడు అనే దురభ్యాసం, ఆ మైకంలో ప్రేలే ప్రేలాపనకూడా అధికారులకు బాగా అవగత మయిపోయింది.

పరిచారకు లింతలో వచ్చి చినబాబుగారిని పట్టుకున్నారు.

కమిషనరు అతణ్ణి అలాగే అవతలగదిలోకి తీసుకెళ్ళమని ఆదేశించాడు. తర్వాత దివానుకేసి తిరిగి నెమ్మదిగా

“ఇప్పుడు మీ జమిందారుగారికి మాదొక మనవి. కొద్ది నిమిషాలు వారితో మాట్లాడటానికి మాకు అనుమతి ఇప్పించాలి” అన్నాడు.

కమిషనరు కోరికను దివాన్ అంతఃపురంలో నున్న జమిందారుగారికి వెంటనే తెలియచేశాడు.

24

అంధరాజైన ధృతరాష్ట్రుడు కురుక్షేత్రయుద్ధవార్తలు తెలుసుకోటానికి ఎంత ఆదుర్దాతో ఎదురుచూశాడో, మంచ మెక్కిన హరినారాయణబాబు కూడా అంత ఆదుర్దాతోనూ కచేరీవార్తలు ఎప్పటికప్పుడు తెలుసుకోసాగాడు. ఆ వస్తున్న వార్తలు క్రమక్రమంగా అతడి రోగమలిన ముఖంలో ఆనందాన్ని రేకెత్తించసాగాయి.

సంప్రదాయసిద్ధమైన కళాకరీ దుస్తులు ధరించటానికి బదులు - గోపందుడు చక్కటి సిల్కుదుస్తులు వేసుకుని ఉండటం చూసి, హరినారాయణబాబు ఆశ్చర్యపోయాడు. విస్మయవిముగ్ధుడైన తండ్రి పాదధూళిని స్వీకరించటంతో పాటు అతడి ఆశీర్వాదాన్నికూడా పొంది, గోవిందుడు ఉత్సాహంతో కమిషనర్ సందర్శనానికి వెళ్లాడు. మళ్ళీ తిరిగి వచ్చినప్పుడు అతడి ముఖం ప్రభుల్లంగా ఉంది. అతడివెంట కమిషనర్ కూడా ఉన్నాడు.

“నాన్నగారూ! దొరగారు వచ్చారు. మన ప్రాంతానికి కమిషనర్ వీరే” అని గోవిందుడే ముందు చెప్పాడు తండ్రితో.

చండి లోపలికి రాగానే చీరే మార్చుకుని మామగారి తలంపిదిక్కున వచ్చి కూర్చుంది. దొరను చూడగానే అవగుంఠనాన్ని సవరించుకుని లేచి నుంచుంది.

యజమాని హరినారాయణబాబు ఉజ్వల దృష్టితో దొర ముఖంకేసి చూశాడు. అతడు చూడగానే కమిషనర్ భారతీయ సంప్రదాయానుగుణ్యంగా చేతులు జోడించి నమస్కారం గంగాలీబాబూ! మీరిలా అస్వస్థులుగా ఉన్నారని తెలిసికూడా కర్తవ్యాన్ని త్రోసిపుచ్చుకోలేక కొద్దినిమిషాలు మీకు శ్రమ కలిగించటానికి వచ్చాను. మీ కోడలి మీద వచ్చిన ఫిర్యాదుల్ని గురించి దర్యాప్తు చేయటానికే మే మిక్కడికి వచ్చామని మీకు తెలిసే ఉంటుంది. మీ కోడలు తన అసాధారణమైన శిక్షణతోనూ, సత్య నిష్ఠతోనూ, మనో దార్ధ్యంతోనూ వచ్చిన ఫిర్యాదుల నన్నిటినీ ఖండించగలిగిందని మీకు సంతోషపూర్వకంగా తెలియ చేస్తున్నాను. నేను మనస్ఫూర్తిగా ఆమెకి ధన్యవాదాలర్పిస్తున్నాను. ఇలాంటి అప్రీతికరమైన వ్యవహారంలో అలాంటి సుశిక్షితమైన యువతికి కొంచెం కష్టం కలిగించవలసి వచ్చినందుకు విచారిస్తున్నాను” అన్నాడు.

జమీందారు కూడా ప్రయాసపడి చేతులెత్తి “ధన్యవాదాలు మహాశయా! మీ సాజన్యానికి ముగ్ధుడనైనాను. అదలా ఉండగా దేశీయభాషలో మీరింత స్వచ్ఛంగా మాట్లాడటం నాకు చాలా ఆనందంగా ఉంది, ఆశ్చర్యంగానూ ఉంది” అన్నాడు.

కమిషనర్ నవ్వుతూ “మీరిందులో ఆశ్చర్యపోవాల్సిందేమీలేదు బాబూ! నేను జస్టిస్ ‘డ్రాడ్రఫ్’ స్టూడెంట్ ని. నేను నా మాతృభాషతో పాటు సంస్కృతం-బెంగాలీ చిన్నప్పడే నేర్చుకున్నాను” అన్నాడు.

కమిషనర్ ని కూర్చోమని అభ్యర్థించారు ; కాని అతడు కూర్చోలేదు. అక్కడున్న వారందరికీ ధన్యవాదాలు తెలిపి, అవగుంఠనవతియైన చండికి సగౌరవంగా నమస్కరించి, కమిషనర్ సెలవు తీసుకుని నిష్క్రమించాడు.

హరినారాయణబాబు కోడలి శిరస్సుమీద హస్తాన్ని ప్రసారించి, “అన్నివిషయాల్లోనూ నువ్వే జయించావు తల్లీ! నువ్వు నిజంగా స్వయంసిద్ధవి కనుకనే ఇప్పుడిలా కాపాడగలిగావు. మూగవాడికి సరస్వతీ ప్రసన్నం చేయించావ్. పాషాణానికి చైతన్యాన్ని తీసుకొచ్చి, నువ్వు బాశులీ పరువు ప్రతిష్టలు నిలబెట్టావు తల్లీ!” అన్నాడు.

చండి ఈ ప్రశంసా వాక్యాలకి ఉబ్బితబ్బిబ్బికాకుండా భక్త్యావేశంతో వినమంగా ఇలా అన్నది-“అంతా దైవేచ్ఛ మామగారూ! ఇందులో నా నేర్పరితనం ఏమీలేదు - తమకు తెలియని దేముంది ?

“మూకం కరోతి వాచాలం । పంగుం లంఘయతే గిరిమ్,
యత్కృపా తమహం వందే । పరమానంద మాధవమ్...”

సుప్రసిద్ధ నవలలు, కథలు :

9

రు. న. పై.

1. కపాలకుండల (బంకింబాబు నవల)	1—50
2. దాగుడు మూతలు (రవీంద్రుని కథలు)	1—25
3. మధుసూదన చరిత్ర (కథా గుచ్ఛము)	0—75
4. అంతరాత్మ (శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ)	1—50
5. ధన్యకైలాసం ,, (నాటకం)	1—00
6. స్వయంసిద్ధ (మణిలాల్ వంశోపధ్యాయ)	
(మొదటి భాగము)	3—50
7. స్వయంసిద్ధ (రెండవ భాగము)	4—50
8. ప్రియబాంధవి (ప్రబోధకుమార్ సన్యాస్)	3—00
9. బాల్యమిత్రుడు (ప్రభాత్ కుమార్ ముఖర్జీ)	1—00
10. మమత (ప్రేమ్చంద్)	1—50
11. గళచీర (కుమార రాఘవశాస్త్రి)	1—00
12. సాహసి గోపి (పిల్లల నవల)	1—00

కె. ఎస్. ఆర్. అండ్ సన్స్,

పల్లిపర్లు అండ్ బుక్ సెల్లర్లు,

బక్కింగ్ హాంపేట, P. O. విజయవాడ-2.

